Джеральд Даррелл

МОЯ СІМ'Я ТА ІНШІ ЗВІРІ

Слово на свій захист

А іноді перед сніданком цілих шість разів я встигала повірити у неможливе.

БІЛА КОРОЛЕВА

Л.Керролл, "Аліса в Задзеркаллі"

Це розповідь про те, як наша родина прожила п'ять років на грецькому острові Корфу. Спочатку я хотів описати світ живої природи острова з краплиною смутку за далеким дитинством, але зробив серйозну помилку, впустивши свою рідню на перші сторінки книги. З'явившись на папері, мої родичі зручно влаштувалися самі та ще й позапрошували різноманітних друзів у всі розділи. І тільки завдяки величезним зусиллям та неабиякій спритності мені пощастило присвятити декілька поодиноких сторінок виключно тваринам.

Я намагався змалювати мою сім'ю точно й правдиво, саме такими, якими я їх бачив. Однак, щоб пояснити їхні найбільш чудернацькі вчинки, треба сказати, що тоді, на Корфу, всі ми були дуже молоді: Ларрі, найстаршому, виповнилося двадцять три; Леслі – дев'ятнадцять; Марго – вісімнадцять; а я, найменший, перебував у юному і вразливому віці десяти літ. Ми ніколи не знали напевне, скільки років нашій мамі, з тієї причини, що вона завжди забувала про дні свого народження. Скажу лише – мама була достатньо дорослою, щоб мати чотирьох дітей. На її прохання пояснюю також, що мама – вдова, бо, як передбачливо зауважила вона, люди можуть подумати бозна-що.

Навряд чи мені вдалося б написати цю книжку без допомоги й дружнього сприяння декотрих осіб. Говорю це для того, щоб відповідальність за неї поділити на всіх порівно.

Отже, моя найщиріша подяка:

Докторові Теодору Стефанідесу. З властивою йому великодушністю він дозволив мені скористатися матеріалами своєї неопублікованої праці про острів Корфу, а також щедро постачив мені безліч жахливих каламбурів; деякі з них я використав.

Моїм рідним. Врешті-решт це вони мимоволі стали основними героями повісті і в значній мірі допомогли мені під час роботи над книгою, шалено сперечаючись з приводу кожного епізоду, який я з ними обговорював.

Моїй дружині – за те, що вона голосно сміялася, читаючи рукопис, і цим надзвичайно тішила мене. Потім, правда, вона пояснила, що її смішила моя орфографія.

Софі, моїй секретарці. В її обов'язки входило розставляти коми і нещадно виправляти незграбні інфінітивні звороти.

Особливу вдячність я хотів би висловити нашій матері. Їй і присвячую цю книгу.

Як ніжний, самовідданий і чуйний Ной, мама сміливо вела свій ковчег із кумедними нащадками крізь бурхливе житейське море, завжди готова до бунту, раз у раз долаючи фінансові мілини, ніколи не певна того, що команда схвалить її дії, і завжди готова нести відповідальність за будь-які неполадки на кораблі. Неймовірно, що мама знаходила сили переносити це плавання, проте вона його переносила і навіть залишалась при здоровому розумі. Як твердить мій брат Ларрі, і не без рації, ми можемо пишатися тим, як ми виховали нашу маму; всім нам

вона робить честь, їй вдалося досягти тієї щасливої Нірвани, де ніщо вже не приголомшує і не дивує.

Ось, наприклад, недавно, в кінці тижня, коли мама зосталася вдома сама, їй несподівано привезли кілька кліток. В них було: двійко пеліканів, ясно-червоний ібіс, яструб та вісім мавпочок. Хтось слабший, можливо, і розгубився б від такої притичини, але тільки не мама. В понеділок уранці я побачив її в гаражі, – там за нею ганявся роздратований пелікан, якого вона пробувала годувати сардинами з бляшанки.

– Нарешті ти прийшов, синку, – ледве дихаючи, сказала вона. – Цей пелікан завдав мені трохи клопоту.

Я спитав, звідки вона знає, що це мої тварини.

– Ну, звісно, твої, любий. Хто ще міг би надіслати мені пеліканів?

Це доказує, як добре мама розуміє принаймні одного зі своїх дітей.

Насамкінець я волів би підкреслити, що все написане тут про острів та його жителів – чистісінька правда. Наше життя на Корфу нагадувало сонячну буфонаду, іскрометну комічну оперу. Гадаю, всю чарівність і неповторну атмосферу цього куточка землі точно відтворено на морській карті тих часів. Під детальними обрисами острова Корфу й берегової лінії континенту, внизу, стояла невеличка примітка для мореплавців:

"Обережно! Бакени, що позначають мілини, часто опиняються тут не на своїх місцях. Моряки, будьте пильні біля цих берегів!"

ЧАСТИНА ПЕРША

МІГРАЦІЯ

Пронизливий вітер задув липень, мов свічку, і над землею повисло свинцеве небо серпня. Сіялась холодна колюча мряка, раз у раз здіймаючись од вітру щільними сірими хвилями. Вздовж пляжів Борнмута дерев'яні купальні невиразно блимали на зеленаво-сизе піняве море, а воно з гуркотом розбивалося об бетонні узбережні моли. Чайки неспокійно метались над портом, ширяли над дахами будинків на пружних крилах, жалібно скиглячи. Така погода зумисне створена для того, щоб терзати людей.

В той день наша родина виглядала не вельми привабливо, бо негода, як завжди, принесла з собою цілий набір звичних хвороб. Я підхопив катар, хрипко дихав відкритим ротом, а голову мені немов залило цементом. Вмостившись на підлозі; я розбирав свою колекцію мушель. Мій брат Леслі, хмурий і роздратований, скулився біля каміна, у нього було запалення середнього вуха зі слабкою, проте невпинною кровотечею. У Марго, моєї сестри, з'явилися нові прищики на обличчі, і так уже вкритому червоними цятками. У мами почався сильний нежить разом із загостренням ревматизму. І тільки мій найстарший брат Ларрі не постраждав; але достатньо було й того, що він дратувався через наші хвороби.

Ларрі, звісно, все це й розпочав. Решта були просто безсилі думати про щось інше, крім власного нездоров'я; але ж Ларрі саме Провидіння обрало для того, щоб він мчав крізь життя маленькою світлою петардою, запалював ідеями інших, а потім згортався в клубочок лагідним кошеням, відмовляючись одповідати за наслідки. День тягнувся поволі, а Ларрі злостився чимраз більше. Нарешті, сердито роззирнувшись по кімнаті, він чомусь вирішив, що це мама в усьому винна, і став нападати на неї.

– Ну навіщо ми терпимо цей триклятий клімат? – спитав він зненацька, вказуючи на залите дощем вікно. – Ви лише гляньте! І, якщо вже так, гляньте на нас... Марго роздулась, мов тарілка з рум'яною кашею... Леслі швендяє довкола, запхавши в кожне вухо по чотирнадцять сажнів вати... Джеррі хрипить, неначе в нього зроду

розщеплене піднебіння... А подивіться на себе! Ви день по дню хирієте і в'янете!

Мама відірвалась від грубезного тому "Кулінарних рецептів із Раджпутани" і обурено вигукнула:

– Зовсім ні!

– Не суперечте, – напосідав Ларрі. Ви себе вкрай занедбали... а діти ваші схожі на серію ілюстрацій з медичної енциклопедії.

На це мама не змогла підшукати вбивчої відповіді, а тому лише пильно зиркнула на сина і знову поринула в читання.

– Сонячні промені! Ось що нам потрібне, – правив своєї Ларрі. – Ти згоден, Лес?.. Леслі... Лес!

Леслі витяг з одного вуха чималий жмут вати.

– Що ти кажеш? – спитав він.

– Ну от! – Ларрі тріумфуюче обернувся до мами. – Спілкування з ним перетворюється на обтяжливу процедуру. Ну куди це годиться? Один брат не чує, що йому кажуть, другого ви самі не можете зрозуміти. Ні, час уже вжити заходів. Хіба я можу створювати свою безсмертну прозу в гнітючій атмосфері, де пахне евкаліптовою настойкою?

– Звичайно, синку, – неуважно відповіли мама.

– Всім нам бракує сонця, – не відступив Ларрі. – Сонце... край, де ми могли б жити привільно.

– Авжеж, любий, це було б чудово, – майже не слухала його мама.

– Вранці я отримав листа від Джорджа... Він пише, що Корфу – дивовижний острів. Може, спакуємося та й гайнемо в Грецію?

– Гаразд, синку, як хочеш, – необачно зронила мама.

Хоча з Ларрі вона звичайно була насторожі, намагаючись не сказати зайвого.

– Коли? – здивувався Ларрі з її поступливості.

Мама зрозуміла свій тактичний прорахунок і неквапливо опустила "Кулінарні рецепти із Раджпутани".

– Думаю, синку, краще тобі спершу поїхати самому і все владнати. А згодом ти напишеш мені, і, якщо там добре, ми всі до тебе приїдемо, – розмірковувала вона.

Ларрі кинув на неї нищівний погляд.

– Те ж саме ви торочили, коли я запропонував їхати до Іспанії, – нагадав він. – Два нескінченні місяці я просидів у Севільї, чекаючи на вас, а ви лише писали мені довгі листи про питну воду й санітарні умови, так ніби я був муніципальним радником чи мером. Ні, якщо вирушати в Грецію, то тільки всім разом.

– Ти перебільшуєш, Ларрі, – несміливо заперечила мати. – Крім того, я не можу отак взяти й поїхати. Треба щось вирішити з оцим будинком.

– З будинком? Бійтеся бога, що тут вирішувати? Продайте його, та й по всьому.

– Це неможливо, синку! – мама була явно шокована.

– Чому?

– Я ж його щойно купила!

– От і продайте, поки він не обліз.

– Не кажи дурниць, любий, – твердо заявила мама. – Це абсолютно виключено. Це було б просто божевіллям.

І от ми продали будинок і майнули на південь від хмарного англійського літа, неначе зграя перелітних ластівок.

Подорожувалося нам легко, бо ми взяли з собою лише найнеобхідніше. Коли на митниці перевіряли наш багаж, вміст валіз наочно продемонстрував характер та інтереси кожного з нас. Приміром, багаж Марго складався з маси прозорих шовкових убрань, трьох брошур для охочих схуднути і батареї пляшечок з різними лосьйонами проти прищів. У валізі Леслі лежало: два пуловери, пара штанів (в них було загорнено два револьвери), пневматичний пістолет, книжка під назвою "Будь сам собі зброярем" і велика сулія з мастилом, що протікала. Ларрі віз за собою дві скрині книг і саквояж з одягом.

Мамин багаж був розумно розподілений між речами особистого вжитку і численними довідниками з кулінарії та садівництва. Я взяв тільки те, що було необхідне, аби не втомитися під час довгої мандрівки: чотири книги з природознавства, сачок для метеликів, цуцика і слоїк від джему, повний гусениць, які щомиті могли стати хризалідами.

Отже, згідно з нашими стандартами, цілковито споряджені, ми покинули глейові береги Англії.

Франція, вмита дощами й сумна; Швейцарія, схожа на різдвяний торт; Італія, буйна, життєрадісна, пахуча, – проминули, мов швидкоплинні спогади. Крихітний кораблик, пульсуючи як живий,

відійшов од чобітка Італії і опинився серед сутінкового моря. Доки ми спали в парких каютах, десь на місячній гладіні вод судно перерізало невидиму лінію поділу й увійшло в ясний дзеркальний світ Греції. Помалу відчуття цієї зміни проникло в нас; на світанку ми прокинулись і, схвильовані, вийшли на палубу.

В променях світанкової зорі море здіймало свої гладенькі блакитні хвилі. В кільватері, немов білий павичевий хвіст, пінились ніжні струмки, зблискуючи бульбашками. Небо було бліде, з жовтими плямами на східному обрії. Попереду лежала шоколадно-брунатна земля, оповита туманом, зі шляркою піни внизу. Це був Корфу.

Ми напружували зір, щоб розрізнити обриси гір, долини, шпилі, міжгір'я, пляжі, але бачили перед собою тільки силует острова. Нараз сонце піднялося над видноколом і небо стало емалево-синім, як око сойки. Безмежна морська гладінь спалахнула на мить і прибрала густого лілового кольору з зеленими відблисками. Туман розвіявся швидко, хвилястими смужками, і нам відкрився острів: гори його немовби спали під зім'ятою брунатною ковдрою, в брижах зеленіли оливкові гаї. Вздовж узбережжя, мов біласті ікла, вигнулись пляжі в оточенні сліпучо золотих, червоних, крейдяних скель.

Ми обійшли північний мис, гладкий стрімчак іржавого кольору з вимитими в ньому печерами. Темні хвилі несли туди піну від шіпіого кільватера, а біля самих отворів спрагло, з шипінням, крутилися серед скель. За мисом гори відступили, їх змінила ледь похила рівнина зі сріблястою зеленню олив; де-де здіймався до неба чорний кипарис. В мілких затоках вода лазурово ясніла, а з берега навіть крізь гуркіт моторів до нас долітав голосний, тріумфуючий дзвін цикад.

1. НЕСПОДІВАНИЙ ОСТРІВ

Ми проштовхались крізь гамір і метушню митниці й опинилися на осяяному сліпучим сонцем надбережжі. Довкола містечко по

крутосхилах здіймалося вгору – безладно розкидані яруси барвистих хаток із зеленими віконницями, ніби розгорнуті крильця тисячі метеликів. Позаду неймовірною блакиттю сяяла затока, гладка, мов таріль.

Ларрі прошкував швидко, гордовито відкинувши голову і з виразом такої королівської пихи на обличчі, що його малий зріст не впадав в око. Він пантрував за носіями, що тягли скрині з книжками. За ним войовниче крокував міцно збитий коротун Леслі, а в,кінці процесії у хвилях мусліну й парфумів пливла Марго. Маму, схожу на тендітного, бентежного місіонера-бранця, нетерплячий Роджер силоміць потяг до найближчого ліхтарного стовпа. Вона стояла, дивлячись у простір, поки він давав розрядку своїм накипілим почуттям після тривалого сидіння під замком. Ларрі найняв дві напрочуд ветхі тарадайки, в одній розмістив багаж, а в другу заліз сам. І сердито прозирнувся навколо.

– Ну? – прорік він. – Чого ми чекаємо?

– Ми чекаємо маму, – пояснив Леслі. – Роджер знайшов ліхтар.

– О боже! –вигукнув Ларрі і, випроставшись, проревів: – Не баріться, мамо! Хутчій! Пес може потерпіти.

– Іди, синку, – слухняно відгукнулась мама, не рушивши з місця, бо Роджер ще не збирався полишати стовп.

– Цей клятий пес заважав нам цілу дорогу, – сказав Ларрі.

– Май терпіння, – обурилася Марго. – Собака не винна... Ти вже забув, як ми цілісіньку годину чекали тебе в Неаполі?

– У мене був розлад шлунку, – холодно зронив Ларрі.

– І в нього, може, теж розлад, – переможно заявила Марго. – Хоч шило, хоч шайка.

– Не шайка, а швайка, ти хотіла сказати.

– Хоч би що я хотіла, це одне й те саме.

У цю мить надійшла мама, злегка скуйовджена, і ми переключили нашу увагу на Роджера, якого треба було посадити в кеб. Роджер досі ніколи не їздив у таких чортопхайках і тому глипав на візок підозріливо. Врешті-решт довелося заштовхнути його силоміць, а потім під несамовитий гавкіт вмощуватися самим. Кінь з переляку рвонув уперед, а ми всі звалились у купу, придушивши Роджера, що лементував, аж захлинався.

Нічогенький початок, – ущипливо зауважив Ларрі. – Я то думав, що ми в'їдемо з шляхетним, величним виглядом, а ми... ми вступаємо в місто, наче трупа середньовічних акробатів.

– Не переймайся, синку, – заспокоювала його мати, поправляючи капелюшок. – Скоро вже готель.

Коли візок з брязкотом гуркотів до центру, ми, наструнчившись на волосяних сидіннях, силкувалися прибрати царственого вигляду, так потрібного Ларрі.

Роджер, затиснутий в міцних обіймах Леслі, перекинув голову через край візка і закотив очі, немов надійшла його остання хвилина. Ми проминули завулок, де на сонечку грілись чотири кудлаті дворняги. Роджер напружився і голосно, надсадно загавкав. Одразу збадьорившись, дворняги з пронизливим дзявканням рвонули за візком. Наші царствені пози було безнадійно порушено, оскільки двоє тримали тепер ошалілого Роджера, а решта, перегнувшись назад, відчайдушно махали журналами й книжками, відганяючи зграю переслідувачів. Це ще

більше роздражнило їх, з кожним новим провулком собак дедалі більшало, і, коли ми котили головною вулицею міста, біля наших коліс крутилося двадцять чотири оскаженілих барбоси.

Чому ви нічого не зробите? – підвищив голос Ларрі. – Це ж просто сцена з "Хатини дядька Тома".

От і зроби що-небудь, замість базікати, – відрізав Леслі, все ще борюкаючись з Роджером.

Ларрі миттю скочив на ноги, вихопив батіг з рук здивованого візника і стьобнув по собачій зграї. Одначе промахнувся і вперіщив по потилиці Леслі.

– Що в біса ти виробляєш? – ревнув Леслі, обертаючи до нього розпашіле від люті обличчя.

– Я ненавмисне, – безтурботно пояснив Ларрі. – Давно не практикувався... не тримав батога в руках.

– Ну так обережніше, хай тобі грець! – гарячкував Леслі.

– Годі, годі, синку, він же ненароком, – сказала мама.

Ларрі ще раз стьобнув батогом по зграї і збив з мами капелюшок.

– Від тебе клопоту більше, ніж від собак, – дорікнула Марго.

– Обережніше, синку, – мовила мама, хапаючись за капелюшок. – Ти можеш поранити кого-небудь. Краще б ти облишив батіг.

У цю мить візник спинився перед під'їздом з вивіскою: "Швейцарський пансіонат". Собаки, відчувши, що нарешті вони зможуть

помірятися силою з оцим зманіженим чорним псом, який розкошує в екіпажі, щільно оточили нас зусібіч. Двері готелю прочинились, появився старезний консьєрж з бакенбардами і став незворушно споглядати веремію на вулиці. Перетягти Роджера з візка в готель було нелегкою справою. Нести на руках важкого собаку і весь час його стримувати – для цього знадобилися зусилля всієї родини. Ларрі забув про свою величну позу і розважався тепер досхочу. З батогом у руках, пританцьовуючи на тротуарі, він пробивався крізь собачий заслін. Леслі, Марго, мама і я тягли Роджера, який щосили пручався й гарчав. Врешті-решт ми ввалились до вестибюля. З'явився господар готелю і витріщився на нас з острахом і цікавістю. Мама, в збитому набік капелюшку, міцно стискаючи в руці мою банку з гусеницями, чарівно усміхнулась йому, немовби наш приїзд був найбуденнішою подією в світі:

– Наше прізвище Даррелл. Сподіваюсь, для нас зарезервовано кімнати?

– Так, мадам, – відповів господар, бокуючи від Роджера. – На другому поверсі... чотири покої з балконом.

– Чудово! – засяяла мама. – Тоді ми відразу підемо нагору і трохи відпочинемо з дороги.

І з величною гідністю вона повела свою сім'ю вгору сходами.

Незабаром ми спустились униз і поснідали в просторій незатишній кімнаті, захаращеній порошними пальмами в шапликах та кривобокими скульптурами. Обслуговував нас консьєрж із бакенбардами, який, переодягнувшись у фрак і целулоїдну рипучу маніжку, зробився тепер метрдотелем. Частування, проте, було тривним і смачним, ми добре підкріпились. Коли подали каву, Ларрі, вдоволено зітхнувши, відкинувся на стільці.

– Пристойна їжа, – розщедрився він на похвалу. – Якої ви думки про це місце, мамо?

– Годують тут непогано, синку, – ухильно відповіла мама.

– А вони привітні хлопці, – вів далі Ларрі. – Сам господар пересунув моє ліжко ближче до вікна.

– Він був не надто привітний, коли я попросив у нього паперу, – сказав Леслі.

– Паперу? – перепитала мама. – Нащо тобі папір?

– Для туалету... там його не було, – пояснив Леслі.

– Шшш! Не за столом, – прошепотіла мама.

– Ти, мабуть, погано дивився, – ясно й чітко промовила Марго. – Там його повен ящичок.

– Марго, серденько! – вжахнулась мама.

– В чім річ? Ти не помітила ящичка?

Ларрі хихикнув.

– Через деяке чудернацтво міської каналізації, – люб'язно пояснив він, – цей ящичок призначено... е... для відходів...

Марго зашарілась.

– Ти маєш на увазі... що це було... Боже мій! Я ж могла чимось заразитися!

Сестра розплакалась і вибігла з їдальні.

– Антисанітарія, – суворо сказала мама. – Це справді бридко. Помилились ви чи ні, в кожному разі тут можна підхопити черевний тиф.

– Ніхто не помилявся б, якби тут був порядок, – зауважив Леслі.

– Так, синку, тільки не варто зараз про це сперечатись. Треба чим хутчіш знайти житло, доки ми не похворіли.

Маму непокоїло ще й те, що "Швейцарський пансіонат" було розташовано поблизу цвинтаря. Ми сиділи на балкончику, а внизу, під нами, безперервно одна за одною тяглися жалобні процеси. Очевидно, мешканці Корфу до похоронів ставилися з особливою

повагою, і кожна нова процесія прагла затьмарити розкішшю попередню. Візки було прикрашено цілими ярдами багряного та чорного крепу, а на конях стільки попон і плюмажу, що вони ледве рухались. Я ніколи не бачив видовища яскравішого й барвистішого. Отак і годиться помирати, вирішив я, щоб були коні в попонах, гори квітів, юрба пристойно засмучених родичів. Перегнувшись через поруччя, я захоплено спостерігав, як пропливають внизу домовини.

Після кожної процесії, коли помалу згасали стогони й даленів цокіт копит, мамина тривога зростала.

– Нема сумніву, це епідемія, – вигукнула вона нарешті, ‘ нервово озираючи вулицю.

– Дурниці, мамо, заспокойтесь, – безтурботно зронив Ларрі.

– Але ж, синку, їх так багато... Це протиприродно.

– Нічого протиприродного в смерті немає, люди весь час помирають.

– Так, але вони не мруть як мухи, коли все гаразд.

– Може, вони їх призбирують, а тоді вже ховають всіх гамузом, – безсердечно припустив Леслі.

– Не плети казна-що, – сказала мама. – Я знаю, це все через каналізацію. Хіба можна бути здоровим, маючи такі вигоди?

– Боже мій! – глухо вимовила Марго. – Значить, я заразилась.

– Ні, ні, доню, найпевніше, це щось незаразне, – туманно висловилась мама.

– Не доберу, про яку епідемію йдеться, коли це щось незаразне, – логічно заперечив Леслі.

– Так чи інак, – підсумувала мама, не даючи втягнути себе в медичну суперечку, – слід усе з'ясувати. Ларрі, ти не міг би зателефонувати у відділ охорони здоров'я?

– Навряд чи тут взагалі існує охорона здоров'я.

– Тоді нам лишається єдиний вихід, – рішуче заявила мама. – Треба негайно переїжджати кудись за місто.

Уранці наступного днями вирушили на пошуки житла в супроводі містера Білера, службовця з готелю. Це був огрядний чоловічок із запобігливим поглядом і спітнілими щоками. Спершу він тримався бадьоро, оскільки не знав, що на нього чекає. Та й хто міг би собі це уявити без попереднього досвіду? В хмарах куряви ми гасали по всьому острову, і містер Білер показував нам будинки, один кращий від одного.

Але мама категорично забракувала їх всі. Нарешті ми оглянули десятий, останній у списку Білера дім, і мама ще раз заперечливо хитнула головою. До краю виснажений посередник усівся на сходах і витер обличчя носовиком.

– Мадам Даррелл, – ледве спромігся він на слово, – я показав усе, що міг, але вам нічого не підходить. Що ж вам потрібно, мадам? Чим погані ці будинки?

Мама здивовано глянула на нього.

– Невже ви не помітили? – спитала вона. – В кожному з них немає ванни.

Містер Білер вибалушив очі.

– Не розумію, мадам, – простогнав він, – навіщо вам ванна?.. Хіба тут немає моря?

В цілковитому мовчанні ми повернулись до готелю.

Наступного ранку мама запропонувала взяти таксі й поїхати на пошуки самим. Вона була певна, що десь на острові все ж таки причаївся будинок з ванною. Ми не поділяли материного оптимізму, ремствували й нарікали, поки вона вела нас, мов непокірну отару, до зупинки таксі на центральному майдані. Таксисти, завваживши нашу простодушність, налетіли на нас, ніби яструби, силкуючись перекричати один одного. Їхні крики чимраз гучнішали, очі горіли, вони скреготіли зубами, тягнули нас врізнобіч і, здавалося, от-от розірвуть на шматки. Насправді ж це була звичайнісінька суперечка – просто ми ще не звикли до грецького темпераменту і думали, що наше життя в небезпеці.

– Ларрі, що робити? – зойкнула мама, насилу вириваючись з обіймів опасистого водія.

– Скажіть їм, що ми поскаржимося британському консулові! – перекрикуючи лемент водіїв, порадив Ларрі.

– Не кажи дурниць, синку, – задихалася мама. – Розтлумач їм, що ми нічого не розуміємо.

Марго, скупо всміхаючись, додала свою лепту до сварки.

– Ми англійці! – заверещала вона. – Не знаємо грецької!

– Якщо цей тип іще раз штовхне мене, я заціджу йому в око, – пригрозив Леслі, червоний від обурення.

– Ну-ну, синку, – втихомирювала його мама, відбиваючись од шофера, який енергійно тягнув її до своєї машини. – Думаю, вони не хочуть нас образити.

Нараз, перекриваючи клекіт голосів, пролунав глибокий, сильний, розгонистий бас:

– Гей! – І ламаною англійською мовою запитав: – Чому ви не берете з собою тлумача?

Обернувшись, ми побачили біля узбіччя старенький "додж", а за кермом невисокого гладуна з м'ясистими руками й широким обвітреним обличчям; на голові – хвацько заломлений кашкет. Він одчинив дверцята, викотився на тротуар і почимчикував прямо до нас. Спинився і, грізно насупившись, уп'явся в гурт принишклих водіїв.

– Вони чіплялись до вас? – звернувся він до мами.

– Ні, ні, – сказала неправду мама. – Просто ми не могли порозумітись.

– Вам потрібен хтось, хто вмів би балакати вашою мовою, – повторив незнайомець. – А то ці лайдаки... пробачте на слові... обшахрують рідну матір. Стривайте, ось я їм всиплю!

І він по грецькому так закляв водіїв, що ледве не збив їх з ніг. Ображені таксисти, жестикулюючи, слухняно посунули до своїх машин, а цей дивак послав їм навздогін останній нищівний залп грецьких проклять і знову обернувся до нас.

– Куди вам їхати? – запитав він майже люто.

– Чи не допомогли б ви нам підшукати житло? – промовив Ларрі.

– Залюбки. Я повезу вас куди завгодно, лишень скажіть.

– Ми шукаємо дім з ванною, – твердо заявила мама. – Ви знаєте такий?

його засмагле обличчя кумедно скривилось, чорні брови насупилися в задумі.

– З ванною? – перепитав він. – Хочете з ванною?

– В жодному з тих, що ми оглянули, ванни не було.

– О, я знаю дім з ванною, – сказав чоловік. – Тільки хтозна, чи не замалий він для вас.

– Будь ласка, повезіть нас туди, – попросила мама.

– Охоче. Сідайте в машину.

Усі влізли у місткий автомобіль, а наш водій сів за кермо і з страхітливим гуркотом увімкнув мотор. Ми мчали звивистими вуличками передмістя, оглушно сигналячи, спритно маневруючи між бричок, нав'ючених віслюків, табунців селянок та численних собак. Дорогою шофер завів з нами розмову. Після кожної фрази він обертав свою масивну голову, очікуючи нашої відповіді, і тоді машина починала стрибати сюди-туди, мов п'яна ластівка.

– Ви англійці? Так я і знав... Англійцям завше потрібна ванна... у мене вдома є ванна... моє ім'я Спіро, Спіро Хакіаопулос... Всі тут звуть мене Спіро-американець, бо я жив в Америці... Еге ж, вісім літ в Чікаго... Там я і вивчив так добре англійську... Їздив туди на заробітки... А по восьми роках сказав собі: "Спіро, годі з тебе!.." – і вернув до Греції... привіз оцю машину... найкращу на острові... Всі англійські туристи знають мене, всяк-час кличуть мене, коли прибувають сюди... певні, що їх не обдурять... Англійці – чудовий народ... Їй-бо, якби я не був греком, то хтів би бути англійцем.

Ми мчали дорогою, білою від шовковистого пилу, що здіймався за нами густою хмарою; обабіч тягнулися зарості опунції, ніби паркан із зелених тарілок, поцяткованих кульками ясно-червоних плодів. Промайнули виноградники з кучерявою зеленню на тонких лозах, гаї з силою дуплявих олив, що здивовано зорили на нас із присмерку власної тіні; величезні, смугасті, мов зебри, хащі тростини. Нарешті ми з гуркотом вибрались на вершину горба. Спіро загальмував, і машина стала, огорнута хмарами куряви.

– Ну от, прошу, – вказав Спіро коротким товстим пальцем, – от вам будинок з ванною.

Всю дорогу мама сиділа з міцно заплющеними очима, тепер вона обережно відкрила їх і роззирнулась довкола. Пологий схил спускався прямо до блискучої гладіні моря. Пагорб і долини потопали в ніжній зелені олив, від найменшого подиху вітерця листя сріблилося, мов риб'яча луска. Посеред схилу, облямований високими струнками

кипарисами, притулився будиночок сунично-рожевого кольору, наче якийсь екзотичний фрукт у смарагдовій чаші. Кипариси злегка розгойдувались під бризом, немовби фарбуючи небо на честь нашого приїзду в іще яскравішу лазур.

2. СУНИЧНО-РОЖЕВИЙ БУДИНОК

Цей невеликий прямокутний будинок, оточений крихітним садком, усім своїм виглядом випромінював рішучість. Зелена фарба на віконницях вицвіла під сонцем, де-де потріскалась і взялася пухирцями. В садку, огородженому високими фуксіями, буяли квітники розмаїтих форм, облямовані білою рінню. Стежки, встелені світлою жорствою, вузькими стрічками звивалися серед мініатюрних клумб, завбільшки з бриль, що обрисами нагадували нірки, півмісяці, трикутники, кола. Троянди сипали додолу гладенькі шовковисті пелюстки блюдця – вогнисто-червоні, сріблясто білі. Нагідки маленькими сонечками поривались угору до сонця, неначе діти до матері. Долі стелилися оксамитові скромні братки, на під серцеподібних листочків зорили сумні фіалки. На розкішній бугенвілеї над балкончиком висіли, ніби до карнавалу, рубінові ліхтарики. Квіти фуксії тремтливо застигли на кущах, немов тисячі грацій них балеринок. Тепле повітря, напоєне пахощами прив'ялих квітів, бриніло мелодійним шелестом, сюрчанням комах. З першого погляду ми прикипіли серцем до цього будинку; мін стояв і ніби чекав на наш приїзд. Ми відчули себе як удома.

Увірвавшись отак несподівано в наше життя, Спіро перебрав на себе всі наші клопоти. За його словами, ліпше він сам усе влаштує. бо людина він тут відома і не допустить, щоб нас обхитрували.

– Не турбуйтесь ні про що, місіс Даррелл, – буркотів він, – довіртесь мені.

І Спіро почав возити нас по крамницях. Іноді, бурхливо просперечавшись цілу годину, він домагався зниження ціни котроїсь речі на дві драхми, що дорівнювало приблизно одному пенсу.

Справа не в грошах, доводив він, а в принципі! Крім того, Спіро, як справжній грек, дуже любив поторгуватись.

Дізнавшись, що наші гроші ще не прибули з Англії,

Спіро позичив нам певну суму і суворо напосівся на менеджера банку за його недбальство. Бідолашний менеджер був тут зовсім ні при чому, але Спіро це не бентежило.

Наш новий друг сплатив рахунок за готель, роздобув ридван для перевезення речей і гам підвіз нас до суничного будинку разом з купою харчів, які він придбав для нас.

Невдовзі ми переконалися, що Спіро справді знав кожного остров'янина і всі знали його. Де б не спинилась його машина, завжди кілька голосів гукали Спіро, запрошуючи на каву до столиків під деревами. Полісмени, селяни, священики, рибалки, бакалійники, власники кав'ярень вітали його, мов рідного брата. "А, Спіро!" –приязно всміхалися вони, наче до неслухняної, але улюбленої дитини. Його поважали за чесність, справедливість, а над усе – за типово грецьке презирство і зневагу до чинуш та бюрократів.

По приїзді на митниці у нас було конфісковано дві валізи з білизною та іншими речами під сміховинним приводом, нібито це крам на спродаж. Тепер, коли ми замешкали в суничному будинку і нам знадобилась постільна білизна, мама розповіла Спіро про ті конфісковані валізи.

– Лиха година! – ревнув він, наливаючись кров'ю од гніву. – Чому ж ви мені раніше не сказали, місіс Даррелл? На митниці самі пройди.

Завтра ми туди поїдемо, і я їм голови повідкручую! Я всіх там знаю, і вони мене знають, недоноски!

Наступного ранку він повіз маму на митницю. Ми всі гуртом приєднались до них, щоб не пропустити веселої комедії. Спіро ввірвався до контори, мов розлючений ведмідь.

– Де речі цих людей? – накинувся він на пухкенького митника.

– Ви маєте на увазі крам на спродаж? – перепитав той, старанно добираючи англійські слова.

– Ти знаєш, що я маю на увазі!

– Вони тут, – обережно сказав чиновник.

– Ми приїхали по них, – процідив Спіро. – Давай їх сюди!

І він величаво пішов надвір покликати когось на допомогу,

а коли повернувся, митник саме відкривав одну з валіз. Спіро розлючено кинувся до нього і кришкою валізи бабахнув невдаху митника прямо по пальцях.

– Нащо відкриваєш, сучий ти сину? – шаленів він.

Митник, махаючи від болю рукою, ображено заперечив, що, мовляв, це його обов'язок – перевіряти багаж.

– Обов'язок? – ущипливо запитав Спіро. – Який збіса обов'язок? Нападати на беззахисних іноземців? Вважати їх за контрабандистів? Це ти називаєш обов'язком, га?

Він на мить замовк, віддихався, схопив обидві валізи й посунув до дверей. А на прощання видав ще один залп:

– Я тебе знаю, Крістакі, і ти мені тут не розпатякуй про обов'язки. Я не забув, як тебе оштрафували на дванадцять тисяч драхм за те, що ти глушив рибу динамітом, і не бажаю, щоб кожен кримінальник базікав мені про обов'язки!

Ми повернулися з митниці тріумфально, забравши свої речі без перевірки, всі цілісінькі.

– Ці покидьки думають, що вони тут господарі, – коментував Спіро, очевидно, не здогадуючись, що й сам поводиться, мов хазяїн острова.

Отак Спіро і лишився з нами. За кілька годин він перетворився з шофера таксі на нашого захисника, а за тиждень став нашим гідом, філософом, другом. Невдовзі ми вже сприймали його як члена сім'ї, він брав участь майже в усіх подіях, будував разом з нами різноманітні плани. Він завжди був поряд, гучноголосий і насуплений, влаштовував наші справи, уважно опікувався нами і повідомляв маму про все, що, на його думку, вона повинна була знати. Дебелий, незграбний ангел з брунатним обличчям, він піклувався про нас так ніжно, ніби ми були безпорадними немовлятами. Маму він щиро обожнював і скрізь на весь голос співав їй дифірамби, від чого вона страшенно ніяковіла.

– Думайте над своїми вчинками, – повчав нас Спіро. – Маму не можна засмучувати.

– Але чому? – вміло придурювався Ларрі. – Вона ніколи про нас не піклується... то навіщо ж нам її шанувати?

– Побійтесь бога, мастер Ларрі, не треба так жартувати! – бідкався Спіро.

– Він має цілковиту рацію, – з усією серйозністю підтверджував Леслі. – Вона й справді не дуже хороша мати.

– Не смійте так говорити, не смійте! – ревів Спіро. – Мавши таку матір, я б щоранку навколішках цілував їй ноги.

І от ми замешкали в рожевому будинку. Кожен по-своєму пристосувався до нових життєвих обставин. Марго, наприклад, смагла в оливкових гаях у мікроскопічному бікіні, збираючи навколо себе цілий гурт місцевих красенів, які виринали наче з-під землі щоразу, коли потрібно було відігнати бджолу або пересунути шезлонг. Мама натякнула їй, що вважає ці сонячні ванни досить легковажними.

– Адже цей купальний костюм, доню, майже нічого не прикриває.

– Ах, мамо, не будьте старомодною, – нетерпляче сказала Марго. – Зрештою, ми помираємо лише один раз.

На цю несподівану, хоч і правдиву сентенцію мама не знайшла відповіді.

Щоб занести всередину скрині Ларрі, троє міцних сільських парубків з півгодини гріли чуби, а сам Ларрі тим часом метушився коло них, даючи вказівки. Одна скриня була така здоровенна, що її довелося втягати через вікно. Коли нарешті скрині опинилися в кімнаті, Ларрі провів щасливий день, розпаковуючи їх. Забарикадувавшись стосами книг, він цілий день просидів за друкарською машинкою і виходив, мрійливо всміхаючись, тільки попоїсти. Наступного ранку настрій у нього вкрай зіпсувався, оскільки якийсь селянин припнув свого віслюка біля огорожі нашого садка. Раз у раз віслюк стріпував головою і протягло, надсадно ревів.

– Я вас питаю! – обурювався Ларрі. – Хіба це не смішно? Прийдешні покоління будуть позбавлені моєї книги тільки через те, що якийсь йолоп прив'язав цю нікчемну в'ючну тварину під моїм вікном!

– Так, синку, – озвалася мама. – Чому ж ти не проженеш його, якщо він тобі заважає?

– Дорога матусю, мені ніколи ганяти вислюків по оливкових гаях. Я жбурнув у нього брошурою з історії християнства. Що, по-вашому, я іще міг зробити?

– Бідолашне створіння прив'язане, – сказала Марго. – Воно не може саме відв'язатися.

– Мусить бути закон, що забороняв би лишати цих жалюгідних тварин біля людських осель. Нехай хто-небудь з вас забере його звідси.

– А навіщо? – спитав Леслі. – Він нам не заважає.

– Біда з такою сімейкою, – гірко зауважив Ларрі. – Ніякого розуміння, ніякого співчуття.

– Ти теж не надто співчуваєш ближнім, – зронила Марго.

– А все ваша провина, мамо, – суворо заявив Ларрі. – Не слід було виховувати нас егоїстами.

– Отакої! – вигукнула мама. – Нічого подібного!

– Авжеж, ми не стали б такими егоїстами без вашого сприяння, – безжалісно провадив Ларрі.

Врешті-решт ми з мамою відв'язали вислюка й відвели його у долину.

Тим часом Леслі повитягав свої револьвери і заходився стріляти з вікна спальні по старій бляшанці, налякавши нас усіх. Переживши вранці й без того сильне потрясіння, Ларрі заявив, що навряд чи зможе працювати, коли будинок двигтітиме, як від землетрусу, кожні п'ять хвилин. Ображений Леслі сказав, що йому треба тренуватися. Ларрі відповів, що ця стрілянина схожа не на тренування, а на заколот сипаїв в Індії. Мама, нерви якої також страждали від пострілів, запропонувала тренуватися з незаряджeним револьвером. Леслі доброї півгодини розтлумачував їй, чому це неможливо. Зрештою, він неохоче відніс свою бляшанку подалі від будинку; постріли тепер звучали приглушено, та все одно не давали нам спокою.

Мама, зірко пильнуючи за нами всіма, знаходила час і для власних справ. Весь дім наповнився духмяним ароматом зілля, різко запахло часником і цибулею, на кухні кипіли численні горщики й каструльки. Мама снувала між ними з тихим бурмотінням, окуляри її зсовувались набік. На столі височіла купа кулінарних книг, куди вона зазирала час від часу.

Мама також залюбки поралася в садку, щось підрізала, обривала, натхненно сіяла й саджала.

Мене садок теж цікавив, разом з Роджером ми відкрили там безліч дивовижних речей. Роджер, наприклад, дізнався, що не варто нюхати шершнів, що сільські собаки тікають валуючи, щойно глянеш на них крізь паркан, і що курчата, які з шаленим кудкудаканням зриваються з кущів фуксії, – то недозволена, хоч і бажана здобич.

Цей іграшковий садок був для мене магічною країною, де в гущавині квітів роїлися небачені досі створіння. В кожній троянді серед тужавих шовковистих пелюсток жили крихітні павучки, схожі на крабів. Їхні прозорі тільця мали відповідний колір квітів: рожевий, винно-червоний, жовтавий. По стеблинах троянд, укритих зеленого попелицею, ніби барвисті іграшки, повзали сонечка – блідо-червоні з чорними цятками, яблунево-червоні з брунатними крапочками, жовтогарячі з сіруватими

плямами. Кругленькі, симпатичні, вони повзали по стеблинах і поїдали анемічну попелицю. Бджоли, схожі на пухнастих блакитних ведмедиків, перелітали з квітки на квітку і діловито, заклопотано гули. Чепурні глянсуваті бражники кружляли над стежинами, іноді застигаючи в повітрі на тремтливих крильцях, щоб своїм довгим гнучким хоботком дістати нектар. На світлій ріні доріжок снували великі чорні мурахи, збираючись купками навколо якоїсь дивовижі: здохлої гусениці, трояндової пелюстки або сухого віничка трави, набитого насінням. В гармонії з цим живим світом природи з сусідніх оливкових гаїв долинав нескінченний переливчастий спів цикад. Здавалося, це дзвенить саме полудневе жагуче марево.

Спочатку я просто очманів від цього буяння життя прямо перед нашим порогом і, приголомшений, блукав по саду, патрулюючи ту чи іншу комаху, милуючись чудовими метеликами. З часом, коли я трохи звик до жвавої метушні комах серед квітів, мої спостереження стали більш цілеспрямовані. Навпочіпки або лежачи ниць, я міг кілька годин поспіль спостерігати живий світ навколо мене, а Роджер тим часом сумирно сидів неподалік. Отак мені вдалося відкрити силу-силенну захопливих речей.

Я дізнався, що маленькі павучки-краби можуть змінювати забарвлення незгірш од хамелеонів. Візьміть павучка з винно-червоної троянди, де він сидів, як намистинка коралю, і перенесіть в прохолодну глибину білої троянди. Якщо павучок там лишиться (а здебільшого так і буває), ви побачите, як він поволі знебарвлюється, наче сили його тануть, і за два дні він вже біліє поміж світлих пелюсток, немов перлина.

В сухому листі під кущами фуксій я бачив зовсім інших павуків – маленьких злих мисливців, хитрих і жорстоких, як тигри. Вони походжали по своїй листяній території, блискаючи очицями на сонці, часом зупинялись, підтягалися на волохатих кінцівках, щоб роззирнутись довкола. Помітивши муху, що грілася на сонечку, павук заклякав, потім мляво починав рухатися вперед, безгучно, ближче, ближче, по дорозі прикріплюючи до поверхні листя рятівну шовкову

нитку. Відтак, опинившись зовсім поруч, мисливець вичікував, злегка ворушив лапками, кидався прямо на сонну муху і міцно стискав її у волохатих обіймах. Жодного разу я не бачив, щоб павук-мисливець прогавив свою жертву, якщо він заздалегідь обирав правильну позицію.

Всі ці відкриття захоплювали мене до такої міри, що я негайно мусив поділитися з кимось своїм захватом. Отож, стрімголов примчавши додому, я вражав рідню новиною, що рідкісні колючі чорні гусениці на трояндах – то ніякі не гусениці, а малята-сонечка, або яким незвичним способом комахи-золотоочки відкладають яєчка. Це останнє диво мені пощастило уздріти на власні очі. Я помітив золотоочку на трояндовім кущі й дивився, як вона повзає, і милувався її гарними тендітними крильцями, немов із зеленого скла, та прозорими золотистими очима. Аж ось вона спинилась посеред листка, опустивши черевце, посиділа так якусь хвилю, тоді підняла хвіст, і, на мій подив, звідти потяглася тонка ниточка, схожа на світлу волосину. На самому її кінчику з'явилося яєчко. Трохи перепочивши, золотоочка повторила це дійство, і невдовзі вся поверхня трояндового листка ніби вкрилася густим мохом. Скінчивши кладку яєць, комаха злегка поворухнула щупальцями й пурхнула геть у зеленому серпанку своїх крилець.

Але, мабуть, найзахватнішим відкриттям, яке я зробив у цій барвистій Ліліпутії, було гніздо щипавки. Я давно вже прагнув його відшукати, проте марно. Тож, несподівано натрапивши на нього, я шалено зрадів, наче отримав незвичайний подарунок. Гніздо причаїлося під шматком кори (я ненароком зрушив його)– маленька заглибина в землі, вирита, певне, самою комахою. Щипавка сиділа посередині, мов квочка, прикриваючи собою декілька білих яєчок. Навіть сонячні промені не зігнали її, коли я підняв кору. Полічити всі яйця я не зміг, але їх було небагато. Можливо, вона ще не відклала решту. Обережно я поклав кору на місце.

Відтоді я почав ревно оберігати гніздо. Спорудив навкіл огорожу з камінців, а поруч на стовпчику причепив оголошення, написане червоним чорнилом, щоб застерегти моїх родичів. Там стояло:

"ОБИРЕЖНО – ГНІЗДО ЩИПАВКИ – ПЕЛЬНУЙТЕ!" Варте уваги те, що два грамотно написаних слова стосувалися біології. Майже щогодини я прискіпливо оглядав щипавку. Частіше перевіряти її я не наважувався з остраху, що вона може покинути гніздо. Помалу купка яєць під нею росла, і щипавка, очевидно, звикла до мене. Мені навіть здалося, що вона почала впізнавати мене і ми подружилися.

На превеликий жаль, мене спіткало гірке розчарування. Малята вивелися вночі. Я гадав, що після всіх моїх зусиль і постійного чатування самочка могла б побаритися трохи й дочекатись мене. Однак вони вже з'явилися на світ – чудовий виводок слабеньких комашинок, наче виточених із слонової кості. Вони спокійно роїлися під материнським тілом, повзали між її лапками, а найсміливіші навіть вилазили їй на клішні. Це було зворушливе видовище. На другий день дитсадок спорожнів: вся моя люба сімейка розбрелася навсібіч. Згодом я зустрів одного з малят; воно, звісно, виросло за цей час, зміцніло й потемнішало, а проте я одразу впізнав його. Воно спало, занурившись у трояндові пелюстки, і, коли я його розбуркав, здивовано підвело догори клішні. Може, то було вітання, дружній привіт, але, найпевніше, воно просто застерігало свого потенційного супротивника. Та я йому все пробачив. Адже воно було зовсім юне, коли ми бачились востаннє.

Незабаром я заприятелював із сільськими дівчатами, які вранці й увечері проїжджали повз нашу садибу. Ці жваві, яскраво вбрані пампушечки сиділи на незграбних, капловухих віслюках, і їхній сміх та балачки гучно відлунювались серед олив. Уранці дівчата, схожі на гарненьких кольорових папужок, приязно всміхалися мені і голосно вітались, а фуксій, ризикуючи впасти зі своїх скакунів додолу, і простягали мені різні подарунки: бурштинове гроно винограду, тепле від сонця, чорні як смола достиглі фігові плоди з оранжевими тріщинками або ж велетенського кавуна з рожевою льодистою серцевиною.

Спливали дні, і я поступово навчився розуміти їхню мову. Спершу з суцільного потоку слів виринали лише окремі звуки. Аж ось несподівано

ці звуки набули певного значення, і поволі, затинаючись, я почав сам вимовляти їх, а трохи згодом уже складав незграбні речення з граматичними помилками. Наші сусідки були в захопленні, немовби я говорив їм найвишуканіші компліменти. Перехилившись через огорожу, вони напружено слухали, як я силкуюсь вимовити вітання чи простеньку фразу. Коли мені це вдавалося, вони радісно всміхалися й плескали в долоні. Скоро я запам'ятав імена дівчат, дізнався, хто кому рідня, яка з них заміжня, а яка збирається одружуватись, та інші подробиці. Мені розповіли, де стоять їхні хатини в оливкових гаях, і, коли нам з Роджером траплялося проходити там, уся родина, галаслива й привітна, вибігала надвір стрічати нас; одразу ж виносили стільця, щоб я міг посидіти з ними в затінку й покуштувати винограду.

Острів непомітно, але владно причаровував нас, обсипав магічним пилком. Кожен день ніс у собі вічність, незворушний спокій; хотілося, щоб він ніколи не кінчався. Та потім ніч знову скидала свої темні шати, і новий день чекав на нас, блискучий, яскравий, мов дитяча перебивна картинка, з таким самим відтінком нереальності.

3. ЧОЛОВІК ІЗ ЖУКАМИ-БРОНЗІВКАМИ

Вранці в мою спальню крізь віконниці пробивалося золоте сонячне сяйво. Ранкове повітря пахло димом від кухонної печі, дзвінко співали півні, долинав гавкіт собак, і бриніла уривчаста меланхолійна мелодія дзвіночків, якщо череду кіз на той час виганяли на пасовисько.

Снідали ми в садку, під невисокими помаранчевими деревами. Небо о цій порі чисте і ясне, не жагучо-синє, як о полудні, а молочно-опалове. Квіти ще дрімають, троянди всі в краплинах роси, нагідки щільно закриті. За сніданком завжди було тихо й спокійно, бо зрання нікому не хотілося розбалакувати. І тільки тоді, коли кава, грінки та яйця збадьорювали нас, ми потроху оживали й розповідали одне одному, що кожен з нас збирається робити сьогодні і чому збирається робити саме те, а потім палко сперечалися щодо доцільності наших планів. Я ніколи

не брав участі в цих дебатах, бо знав напевне, що робитиму, і намагався чим скоріш покінчити з їжею.

– Ти неодмінно мусиш отак запихатися? – питав Ларрі знервовано.

– Їж повільніше, синку, – стиха казала мама. – Спішити нікуди.

Нікуди спішити? А коли Роджер нетерпляче очікує біля садової хвіртки, дивлячись на мене кмітливими карими очима? Нікуди спішити, коли серед олив перші сонні цикади вже настроюють свої скрипочки? Нікуди спішити, коли острів, прохолодний, ясний, мов світанкова зоря, чекає на свого дослідника? Проте навряд чи можна було сподіватися, що мої родичі приймуть цю точку зору, отож я намагався жувати повільніше, аж поки їхню увагу відволікало щось інше; тоді я знову квапливо набивав повен рот.

Скінчивши нарешті сніданок, я вислизав із-за столу й прямував до брами, де мене стрічав запитливий погляд Роджера. Разом з ним крізь чавунну огорожу ми дивилися ген-ген на оливкові гаї. Я натякав Роджерові, що, можливо, не варто сьогодні йти на прогулянку. Він палко заперечував, махав обрубком хвоста і тицявся носом в мою руку. Авжеж, казав я, ліпше нам нікуди не виходити. Мабуть, скоро почнеться дощ – і я занепокоєно вдивлявся в чисте блаватне небо. Роджер, нашорошивши вуха, також зиркав угору, а потім кидав на мене благальний погляд. Я правив своєї: ну, може, зараз дощу й не буде, зате пізніше неодмінно почнеться злива, тож найрозумніше посидіти з книгою в садку. Роджер у відчаї хапався за хвіртку великою чорною лапою і знову прикипав до мене очима. Його горішня губа вигиналась у наймилішій усмішці, відкриваючи білі зуби, а короткий хвіст тремтів од хвилювання. Це був його основний козир, – адже він знав, що я не встою перед такою кумедною гримасою. Я припиняв дражнити собаку, брав сірникові коробки й сачок для метеликів; садова хвіртка рипіла, випускаючи нас, і Роджер стрімголов мчав повз оливи. Його глибокий голос захоплено вітав новий день.

На початку мого знайомства з островом Роджер був моїм незмінним супутником. Разом ми наважувались мандрувати все далі й далі: відкривали тихі безлюдні оливкові гаї, що їх треба було дослідити й запам'ятати, пролазили крізь миртові хащі, де мешкали чорні дрозди; заходили у вузькі долини, оповиті густими таємничими тінями кипарисів. Роджер був для мене ідеальним товаришем, – відданим без екзальтації, сміливим без агресивності, розумним, добродушним і терплячим до всіх моїх вибриків. Якщо, бувало, я ослизнусь десь на росяному крутому березі, Роджер підбігав тої ж миті, видавав короткий смішок, пильно зиркав на мене, мерщій співчутливо лизав руку, стріпувався, чхав і усміхався мені своєю чарівною усмішкою. Коли я надибував щось цікаве – мурашник, гусеницю на листку, павука, що згортав муху в шовковий сповиток, – Роджер сідав і чекав, поки я закінчу досліджування. Коли йому здавалось, що я надто забарився, він підходив ближче, тихенько цявкав, позіхав і починав крутити хвостом. Якщо нам траплялась абищиця, ми, не гаючи часу, рушали далі; але, зустрівши щось варте уваги, я строго зиркав на Роджера, і він миттю настроювався на серйозний лад. Вуха в нього опускались, він понуро плентав до найближчих кущів, розлягався в затінку й кидав звідти на мене мученицький погляд.

Під час мандрівок ми з Роджером заводили численні нові знайомства. Скажімо, нам часто стрічався дивакуватий, розумово відсталий хлопець з лицем, схожим на кулястий приборкувачку. Вбраний він був у подерту сорочку, лискучі голубі саржеві штани, підкачані до колін, та старезний котелок без полів. Забачивши нас, він квапився через гай, чемно підіймав свого недоладного капелюха і вітався дитячим, мелодійним голосом. Я промовляв кілька принагідних фраз, а хлопець стояв із відсутнім виразом на обличчі і притакував. По тому знову ввічливо підіймав капелюха і зникав за оливами.

Познайомились ми також з веселою, огрядною Агаті, що мешкала в старенькій хижці високо на горбі. Вона завше сиділа на причілку з веретеном у руках і пряла овечу вовну. Їй давно перевалило за сімдесят, а проте волосся в неї і досі було чорне й блискуче. Вона акуратно

заплітала його в коси й накручувала на пару відполірованих коров'ячих рогів – давня традиційна прикраса місцевих селянок. Агаті, схожа на товсту чорну ропуху, сиділа на сонечку в пурпуровій стрічці, вив'язаній на рогах; в руках у неї, мов дзига, крутилося веретено, пальці спритно вправлялися з ниткою, а старечі губи широко розкривалися, – вона співала хрипкуватим, але по-молодечому сильним голосом.

Саме від Агаті я почув наймилозвучніших, найгарніших народних пісень. Вмостившись на сонечку, на старій бляшанці, я ласував виноградом та гранатами з її садка і співав разом з нею. Іноді Агаті замовкала, щоб виправити мою вимову. Ми співали життєрадісну пісню про річку, яка тече з гір, зрошує сади й поля, дарує деревам рясні плоди. Смішно кокетуючи одне з одним, пускаючи бісики очима, ми виводили жартівливу пісеньку про кохання "Облуда".

– Облуда, всюди облуда! – заливалися ми трелями, хитаючи головами. – Але ж я сам підучив тебе розказати всьому селу, як я кохаю тебе!

Потім ми переходили до журливих пісень і заводили, скажімо, повільну ритмічну мелодію "Чому мене ти полишаєш?". Розчулені до глибини душі, ми тремтливими голосами виспівували ліричні, щемливі строфи. А коли починали останню, найжаліснішу частину, чорні очі Агаті наповнювались сльозами, підборіддя тремтіло від хвилювання, і вона притискала руки до своїх повних грудей. І ось згасали останні звуки нашого не вельми гармонійного дуету; Агаті витирала носа краєчком стрічки й зверталась до мене:

– Ну хіба ж ми з тобою не телепні? Га? Справжнісінькі телепні. Сидимо тут на сонечку й співаємо. Та ще про кохання! Я для цього застара, ти замалий, і все ж ми гаємо час і співаємо про любов.

Окрім Агаті, до моїх улюбленців належав літній пастух Яні, високий сутулий чоловік з великим орлиним носом та неймовірними вусами.

Вперше я стрів його того спекотного дня, коли ми з Роджером змарнували цілу годину, витягуючи гладку зелену ящірку з її нори в кам'яній стінці. Втомлені, спітнілі, ми лягли біля п'яти молодих кипарисів, що кидали густу тінь на випалену сонцем траву. До мене долинуло м'яке, сонне дзеленчання дзвіночків, і за мить я побачив череду кіз. Минаючи кипариси, кожна коза зупинялася, втуплювала в нас свої порожні жовті очі, глузливо мекала й, похрумкуючи листям чагарника, швендяла собі далі. Ці розмірені звуки і тихе дзеленчання геть заколисали мене.

Коли череда пройшла і появився пастух, я вже майже заснув. Старий зупинився, важко спираючись на брунатну патерицю з оливи, й пильно глянув на мене. Його чорні очиці суворо дивилися з-під кошлатих брів, величезні черевики міцно вгрузлися у верес.

– Добридень, – буркнув він. – Ти іноземець... маленький англійський лорде?

На той час я вже знав, що тутешні селяни бозна-чому вважають усіх англійців лордами. Я зметикував, що краще не заперечувати, і визнав себе за лорда. Старий обернувся, гримнув на козу, що, ставши дибки, обскубувала молоденьку оливу, відтак знову заговорив до мене:

– Ось що я тобі скажу, маленький лорде. Небезпечно лежати під оцими деревами.

Я глянув угору на кипариси, не помітив у них нічого загрозливого і поспитав, чому він так думає.

Посидіти під ними можна, еге ж. У них густа тінь, прохолодна, як джерельна вода; але біда в тім, що вони запаморочують людину! Отож ніколи, нізащо не лягай спати під кипарисом.

Він зачекав, поки я спитав чому, пригладив вуса й повів далі:

– Чому, чому! А тому, що, прокинувшись, ти станеш зовсім іншим. Так, ці чорні кипариси дуже небезпечні. Поки ти спиш, їхнє коріння проростає в твій мозок і викрадає здоровий глузд. А коли прокинешся, ти вже причинний, голова в тебе порожня, мов свищик.

Я поцікавився: це стосується тільки кипарисів а чи всіх дерев?

– Ні, тільки кипарисів, – відповів Яні й суворо глянув на дерева наді мною, ніби побоюючись, що ті можуть підслухати нас. – Лише кипариси – крадії розуму. Отже, будь обачним, маленький лорде, не спи тут.

Він злегка вклонився, ще раз сердито глипнув на темні піки кипарисів, немовби чекав од них пояснень, і обережно почав пробиратись крізь миртові хащі до схилу, де розбрелися його кози; вим'я в кожної було велике, схоже на волинку.

З Яні ми заприятелювали, я часто стрічався з ним під час моїх екскурсій, а іноді заходив до нього додому. Ми сиділи в його хатинці, він щедро пригощав мене фруктами, давав поради й напучення на дорогу.

Подорожуючи островом, я натрапив на одного з найпринадніших, найчарівніших диваків – чоловіка з жуками-бронзівками. Це був просто казковий персонаж, мене він одразу полонив. Зустрічалися ми вряди-годи, і я завжди з нетерпінням очікував цих зустрічей. Вперше ми здибалися на гірській стежині, що вела до віддаленого глухого сільця. Почув я його значно раніше, аніж побачив, оскільки він вигравав на сопілці мелодійну пісеньку, часом підспівуючи собі якимось чудним гугнявим голосом. Коли він вийшов із-за повороту, ми з Роджером аж остовпіли від здивування.

У нього було гостре, лисяче обличчя і вузькі очі, темно-карі, майже чорні. Дивилися вони трохи дивно, ніби відсутньо, й оповивала їх сизувата перлиста поволока, мов на сливі. Невисокий, сухорлявий, з худющим карком, цей дивак був убраний у фантастичний стрій.

Безформний капелюх з широчезними обвислими крисами, колись темно-зелений, а зараз сірий від пороху, весь у винних плямах і пропалений сигаретами; за тасьмою стримів цілий ліс пір'я: півнячого, одудового, совиного, а ще крило водомороза, яструбина лапа й одне брудне біле перо, певно, лебедине. Сорочка стара, заяложена, бура від поту, а на шиї метляється величезна краватка з ясно-блакитного єдвабу. На приношеному піджакові – латка на латці: на лікті – кремова в квіточки, на плечі – вишнева в молочний горошок. З роздутих кишень цього маскарадного вбрання виглядали гребінці, повітряні кульки, розфарбовані образки, вирізьблені з оливкового дерева змії, верблюди, собаки й коні – чого там тільки не було! Дешеві дзеркальця, кольорові хустинки, кренделі, оздоблені кмином. Латані-перелатані штани спадали на багряні шкіряні черевики із задертими носами й пишними чорно-білими помпонами. На спині цього чудернацького подорожнього примостилися бамбукові клітки з голубами й курчатами, якісь торби і чималий жмут свіжої зеленої цибулі. В одній руці він тримав сопілку, а в другій – жмут ниток з прив'язаними на кінцях бронзівками, кожна завбільшки з мигдаль. Виблискуючи на сонці, золотисті жуки літали навколо капелюха і відчайдушно гули, силкуючись розірвати нитки, що міцно обв'язували їхні тільця. Часом один із жуків, втомившись кружляти без упину, відпочивав якусь хвилю на капелюсі, а тоді знову розпочинав свою нескінченну карусель.

Коли чоловік із бронзівками помітив нас, він зупинився з перебільшеним здивуванням, скинув свого смішного капелюха й церемонно вклонився. Цей несподіваний вияв чемності так вплинув на Роджера, що він заливчасто загавкав. Чоловік усміхнувся, вдягнув капелюха, підняв руки й помахав мені довгими тонкими пальцями. Страшенно зацікавлений, я ввічливо промовив "добридень". Чоловік ще раз ґречно вклонився. Я поспитав, чи не вертає він, бува, з якогось свята. Подорожній енергійно хитнув головою, підніс сопілку до вуст і заграв веселу пісеньку; відтак зробив кілька стрибків серед курної дороги і показав великим пальцем через плече, звідки він прийшов. І раптом я збагнув, що мій новий знайомий – німий.

Ми стояли на шляху, я вів розмову далі, а він відповідав мені зугарною, дотепною пантомімою. Я спитав, навіщо йому ці жуки-бронзівки, прив'язані до ниток. Він простяг руку долонею донизу, означивши у такий спосіб дітей. Це, мовляв, для них розвага.

Втомлений цим поясненням, мій новий товариш сів на узбіччі й заграв коротку мелодію на сопілці, підспівуючи собі, як уже міг. Це були не чітко вимовлені слова, а потік носових і гортанних звуків, дивних, незвичних. Одначе він виспівував їх так бадьористо і з такою дивовижною мімікою, що, здавалося, ті звуки мають приховане значення.

Незабаром мій химерник сховав сопілку до кишені, подивився на мене задумливо, скинув з плеча мішечок, розв'язав його, і я, захоплений і здивований водночас, уздрів на курній дорозі з півдюжини черепах. Їхні панцири було натерто олією аж до блиску, а передні ноги прикрашено червоними бантиками. Черепахи спроквола, солідно випростали голови й ноги з-під блискучих панцирів і посунули по дорозі, вперто, хоч і ледачкувато. Я заворожено стежив за ними. Особливо сподобалася мені одна крихітна черепашка, завбільшки з чайну чашку. Вона була жвавіша від інших, очка її сяяли, а панцир видавався світлішим – колір каштана, карамелі й бурштину. Рухалась вона так моторно, наскільки спроможна черепаха.

Я довго споглядав її і щосили запевняв себе, що вдома всі надзвичайно зрадіють і, може, навіть поздоровлять мене з придбанням такого грацiйного створіння. Для них це буде справжнє свято. Брак готівки анітрохи не обходив мене: я ж міг попросити чоловіка зайти до нас по гроші завтра. Мені й на думку не спало, що він може не повірити.

Я запитав чоловіка з бронзівками, скільки коштує маленька черепашка. Він показав обидві руки з розчепіреними пальцями. Проте звичаї острова вимагали поторгуватись. Я заперечливо хитнув головою і показав два пальці, мимохіть наслідуючи його манеру. Мій компаньйон жахнувся, аж очі заплющив, і підняв дев'ять пальців. Тоді я підняв три.

Він похитав головою і по деякім роздумі здійняв шість пальців. Я, в свою чергу, – п'ять. Мій спільник знову хитнув головою і глибоко, сумно зітхнув. Отак ми сиділи й видивлялися на черепах, що незграбно, кумедно, мов немовлята, повзали по дорозі.

Роджер гучно позіхнув: йому вкрай набридли ці торги на пальцях. Чоловік із бронзівками підняв черепаху з землі й жестами намагався розтлумачити мені, який у неї гладенький, прегарний панцир, яка рівна голівка, які гострі кігтики. Я не відступався. Він стенув плечима, подав мені черепаху і здійняв п'ять пальців.

Отоді я сказав, що в мене немає грошей і що по них слід прийти завтра до нас додому. Чоловік охоче погодився, наче так і було заведено. Мені кортіло чимхутчіше показати домашнім нову пестунку, отож я подякував, попрощався і рвонув уперед. Добігши до оливкових гаїв, я спинився й уважно розглянув своє придбання. Безсумнівно, такої прекрасної черепахи я зроду не бачив, і, по-моєму, ціна їй була вдвічі дорожча. Погладивши черепаху пальцем по лускатій голівці, я обережно поклав її до кишені.

Перш ніж спуститися в долину, я обернувся. Чоловік із бронзівками лишився на тому самому місці, але тепер він витанцьовував щось схоже на джигу, розгойдувався, підстрибував, акомпанував собі на сопілці, а маленькі потішні створіння вовтузились на шляху біля його ніг.

Новоприбулу черепаху охрестили Ахіллесом. Вона виявилася напрочуд славною і розумною тваринкою зі своєрідним почуттям гумору. Попервах ми прив'язували її за лапу в садку, проте згодом, коли черепаха стала зовсім ручною, вона могла ходити куди заманеться. Хутко Ахіллес вивчив своє ім'я, і варто було раз чи двічі вимовити його, як він неодмінно з'являвся на поклик, шкандибаючи вузенькою стежкою навшпиньках і кумедно витягуючи шию.

Він полюбляв, щоб його годували з рук, всідався на сонечку, ніби король, а ми простягали йому листочки салату, кульбаби, виноградинки. Ахіллес любив виноград так само палко, як і Роджер, – через це вони були суперниками. Ахіллес сидів з повним ротом, ласував виноградом, обливаючись соком, а Роджер не зводив з нього заздрісних очей і ковтав слинку. Роджерові завжди справедливо видавалася його пайка, однак він, мабуть, вважав, що марнувати делікатеси на черепах не годиться. Якщо я інколи послабляв увагу, Роджер підкрадався до Ахіллеса й жадібно злизував з нього виноградний сік. Обурений такою фамільярністю, Ахіллес хапав Роджера за ніс, коли ж той і далі завзято лизав, Ахіллес сердито шипів, ховався у панцир і сидів там доти, доки ми забирали собаку.

Але найбільше Ахіллес уподобав лісові суниці. Він достоту втрачав здоровий глузд, тільки забачивши їх. Чалапав сюди-туди, благально дивлячись на нас своїми очима-ґудзиками, витягав голову з німим запитанням: дадуть йому покуштувати ягоду чи ні? Дрібну суницю, завбільшки з горошину, Ахіллес міг проковтнути відразу; але коли він отримував крупнішу ягоду, скажімо, розміром з фундук, поведінка його робилася дивовижною. Схопивши суничину й міцно затиснувши її в роті, він на найвищій можливій швидкості шкандибав до якоїсь затишної, тихої місцинки серед квітників, опускав ягоду на землю, поволі смакував нею і чалапав по другу.

Одночасно з нездоланною пристрастю до суниць у Ахіллеса з'явилася пристрасть до спілкування з людьми. Варто було тільки ступнути в садок, щоб полежати на сонці, почитати книжку, як одразу з кущів турецької гвоздики долинав шелест і звідти визирала зморшкувата поважна мордочка Ахіллеса. Якщо ви сиділи на стільці, Ахіллес підповзав якомога ближче до ваших ніг і мирно засинав, – висунувши голову з-під панцира і носом притулившись до землі. А якщо ви лягали на килимку позагоряти, у Ахіллеса не виникало ніякого сумніву, що ви лежали на осонні виключно задля його втіхи. Він квапився до вас по стежці, замріяний і щасливий. Спинявся на килимку, заклопотано придивлявся, немов альпініст, прикидаючи, яку б частину

вашого тіла вибрати для сходження. Нараз ви почуваєте, як вам у ногу вштрикуються гострі кігтики черепахи – це вона розпочала рішучий штурм вашого живота. Кому ж сподобається такий відпочинок? Ви струшуєте з себе черепаху і переносите килимок деінде. Проте це тимчасовий передих: Ахіллес вперто кружлятиме по садку, допоки відшукає вас знову.

Зрештою, всім це набридло, на мене посипалося стільки докорів, що я змушений був тримати його під замком. Та ось одного дня хтось забув причинити садову хвіртку – і наш Ахіллес зник. Усі негайно кинулися розшукувати його, хоча досі моя сім'я тільки те й робила, що погрожувала порішити черепаху. Тепер ми гуртом никали оливковими гаями й вигукували:

– Ахіллесе!.. Суниці, Ахіллесе... Ахіллесе... суниці...

Нарешті ми знайшли його. Чалапаючи зі своєю звичною неуважністю, Ахіллес упав у старий колодязь, давно зруйнований, порослий папороттю. На наш превеликий жаль, він був мертвий. Ні намагання Леслі зробити штучне дихання, ні пропозиція Марго запхнути йому в горло суниці (щоб дати черепасі, за її словами, життєвий стимул) не змогли зарадити біді. Скорботно й урочисто поховали ми Ахіллеса в садку під суничним кущем (мамина ідея). Запам'яталася коротка надгробна промова, що її склав і тремтячим голосом прочитав Ларрі. І лише Роджер, незважаючи на мої протести, без упину крутив хвостом протягом усієї траурної церемонії.

Невдовзі після сумної розлуки з Ахіллесом я придбав у чоловіка із бронзівками нового вихованця. Цього разу голуба, ще майже пташеня, якого довелося годувати хлібом з молоком і розмоченим зерном. Цей птах був неймовірно потворний. Пір'я стирчало з червоної зморшкуватої шкіри всуміш із жахливим жовтим пухом, схожим на витравлене перекисом водню волосся.

Через його бридку зовнішність Ларрі запропонував назвати голуба Квазімодо. Я погодився, оскільки слово мені сподобалось, а його значення тоді я ще не розумів. З часом Квазімодо навчився сам піклуватись про себе, пір'я в нього відросло, але довго по тому на голові лишався чубчик жовтого пуху, що робив голуба схожим на бундючного суддю в затісній перуці.

Квазімодо зростав за незвичних обставин, без батьків, які могли б дати йому добре виховання, і тому він взагалі не вважав себе птахом, – відмовлявся літати, воліючи скрізь ходити пішки. Іноді йому кортіло вилізти на стіл або стілець. Він ставав унизу, хитав головою і туркотів глибоким контральто, аж поки хто-небудь підіймав його з підлоги. Квазімодо завжди палав бажанням взяти участь у всіх наших справах і навіть поривався ходити з нами на прогулянки. Одначе ми були проти цього, бо завжди хтось мусив нести його на плечі, ризикуючи своїм одягом. Або ж коли він швендяв позаду самостійно, ми змушені були пристосовуватися до його кроку, а якщо виривались уперед, то відразу до нас долинало несамовите, благальне туркотіння. Квазімодо мчав за нами щодуху, хвіст його відчайдушно тріпотів, переливчасті грудки роздимались від обурення на нашу жорстокість.

Спав голуб тільки в будинку: нізащо не хотів поселитися в голубнику, який я зробив спеціально для нього. Не допомагали жодні умовляння й нотації. Найбільше йому припало до душі спати на краєчку ліжка Марго. Все ж незабаром його вигнали на диван до вітальні, бо щоразу, як Марго вночі поверталася в ліжку, Квазімодо прокидався, крокував по ковдрі і з лагідним туркотінням всідався їй на обличчя.

Ларрі першим відкрив у нього музичний талант. Голуб не тільки любив музику, але явно міг розрізняти дві певні мелодії – вальс та військовий марш. Слухаючи будь-яку іншу музику він підходив ближче до грамофона й сидів там з напівзаплющеними очима, блаженно мугикаючи щось собі під ніс. Якщо ж це був вальс, Квазімодо кружляв навколо грамофона, робив піруети, вклонявся й туркотів трепетним голосом. При звуках маршу, надто джазового, голуб випростувався на

повен зріст, випинав грудки і гордовито походжав по кімнаті. Гортанне туркотіння робилося таким пристрасним, що, здавалося, він от-от задихнеться. Квазімодо ніколи не реагував подібним чином на жодну музику, окрім маршів та вальсів. Щоправда, іноді, коли йому довго не випадало слухати музику взагалі, він забувався і починав (у захваті, що нарешті чує мелодію) марширувати під вальс або ж навпаки. Проте щоразу опинявся і обов'язково виправляв свою помилку.

Однієї не вельми чудової днини, прийшовши будити Квазімодо, ми виявили, що він обдурив нас усіх, бо там, серед подушок, лежало блискуче біле яйце. Квазімодо так і не оговтався після цієї події. Він (радше вона) став понурим, дратівливим і, якщо до нього простягали руку, сердито клював її. Потім Квазімодо відклав друге яйце, і вдача його змінилася остаточно. День у день голубка дичавіла, почала ставитись до нас, як до найзапекліших ворогів. По харчі до дверей кухні вона підкрадалася потай, немов боялася за своє життя. Навіть грамофон тепер не міг заманити її до будинку.

Востаннє я бачив голубку на оливі, де вона туркотіла із вдаваною скромністю й сором'язливістю, а неподалік на гілці розпустив хвоста великий і надзвичайно мужній з вигляду голуб, залицяючись до неї в цілковитому самозабутті.

Був період, коли чоловік з бронзівками частенько заходив до нас і щоразу приносив якогось новачка для мого звіринця: жабеня або горобця зі зламаною лапкою. Сталося так, що ми з мамою в припливі надмірної сентиментальності закупили весь його запас бронзівок і опісля випустили їх у саду. Бронзівки надовго заполонили нашу домівку: вони повзали по ліжках, пробиралися до ванної, вечорами стукалися об лампи і смарагдами сипались нам на коліна.

Востаннє я зустрів чоловіка з бронзівками якось надвечір, коли сидів на пагорбі й дивився на шлях. Він явно вертався зі свята, був під чарчиною, ішов похитуючись і награвав на сопілці журливу мелодію. Я голосно привітався, але він не обернувся, лиш помахав мені рукою. На

повороті дороги його силует чітко вирізнився на тлі вечірнього неба кольору лаванди. Я добре бачив старенький капелюх із тремтливим пір'ям, випнуті кишені піджака, бамбукові клітки з сонними голубами і живе коло тьмяних цяток – то загайно кружляли над його головою бронзівки. Ось він зник удалині, й тепер переді мною було тільки блідаве небо, де плавала срібна пір'їнка молодого місяця, а з присмерку долинали ніжні згасаючі звуки сопілки.

4. ПІВПУДА ЗНАНЬ

Невдовзі по переїзді в сунично-рожевий будинок мама вирішила, що годі мені зоставатися невігласом і що треба одержати хоча б якусь освіту. Але як це здійснити на маленькому відлюдному грецькому острові? Щоразу, коли виникало проблематичне питання, вся родина кидалася розв'язувати його з величезним запалом. Мама, мої брати й сестра мали свої власні уявлення про те, яку саме освіту мені треба дістати, і кожен сперечався так затято, що всі дискусії з приводу мого майбутнього звичайно перетворювались на безладний гвалт.

– Часу в нього повно, – говорив Леслі. – Зрештою, він уже вміє читати, хіба ні? Я навчу його стріляти, а якщо ми купимо човен, – то й стернувати.

– Але ж, синку, чи це згодиться йому в майбутньому? – заперечувала мама і невпевнено додавала: – Правда, він може піти в торговельний флот абощо...

– Я гадаю, найважливіше, щоб Джеррі навчився танцювати, – висловлювала свою думку Марго, – інакше він виросте неотесаним, відсталим незграбою.

– Так, доню, але з танцями можна зачекати. Спершу йому треба грунтовно взятися за такі предмети, як математика, французька мова... Окрім того, пише він із жахливими помилками.

– Література, – переконано доводив Ларрі. – Ось що йому конче потрібно. Справжнє, досконале знання літератури. Решта прийде само собою. Я завжди даю йому читати тільки класику.

– Може, все ж таки Джеррі ще ранувато читати Рабле? – сумнівалася мама.

– Хороша, справжня сатира, – категорично заявляв Ларрі. – Важливо, щоб у хлопця вже зараз вироблялося правильне ставлення до сексу.

– У тебе просто манія щодо сексу, – строго зауважила Марго. – Про що б не йшлося, ти завжди його приплутаєш.

– Найголовніше для нього – це спорт на свіжому повітрі; якби він навчився стріляти й стернувати... – почав був Леслі.

– Ет! Облиш свої проповіді... Скажи ще про користь холодного душу.

– Кепсько те, що ти збіса пихатий і зарозумілий. Навіть не можеш вислухати точку зору іншого.

– Таку обмежену точку зору, як твоя? Невже ти сподіваєшся, що я слухатиму?

– Годі-бо, припиніть! Нащо сваритися? – умовляла мама.

– Але ж Ларрі зовсім утратив здоровий глузд.

– Я-а-а?! – обурювався Ларрі. – Та в мене глузду більше, ніж у вас усіх!

– Звичайно, синку, але ж сварка нічого не вирішує. Нам потрібна людина, яка могла б навчати Джеррі і розвивати його зацікавлення.

– У нього, здається, лише одне-єдине зацікавлення, – невесело констатував Ларрі. – А саме: ця препогана звичка тягнути в дім усяку звірину й комашню. Гадаю, зайве розвивати його в цьому напрямі. На нас і так звідусіль чигає небезпека... Власне, сьогодні вранці я хотів запалити сигарету, і о прокляття! З пачки вилітає здоровенний джміль!

– А в мене – коник, – буркнув Леслі.

– Атож, слід покласти цьому край, – заявила Марго. – Уявіть собі, на моєму туалетному столику я натрапила на банку з якимись огидними хробаками.

– Бідолашне хлоп'я, воно ж не робить нічого лихого, – примирливо сказала мама. – Просто в нього таке захоплення.

– Я не зважав би на джмелів, – підкреслив Ларрі, – якби бачив у всьому цьому бодай якийсь сенс. Але ж це тимчасовий період... років до чотирнадцяти, не більше.

– Цей період почався у Джеррі з двох років, – заперечила мама, – і не схоже, щоб він коли-небудь скінчився.

– Ну що ж, – сказав Ларрі. – Якщо ти наполягаєш і вважаєш за потрібне напихати його марною, необов'язковою інформацією, то, мабуть, Джордж візьметься його навчати.

– От і чудово! – зраділа мама. – Коли ти підеш до нього? Краще не зволікати.

Надворі сутеніло. Я сидів під розчиненим вікном, обійнявши Роджера за кудлату шию, і слухав зацікавлено (хоч і з деяким внутрішнім супротивом), як вирішується моя доля. Коли справу було нарешті залагоджено, в мене почали виникати різні запитання: хто такий оцей Джордж і навіщо мені взагалі їхні уроки. Але присмеркове повітря

п'янило пахощами квітів, темні оливкові гаї вабили таємничими чарами, тож я забув про близьку небезпеку освіти і вирушив з Роджером до заростей ожини ловити світлячків.

Джордж виявився давнім приятелем Ларрі, на Корфу він приїхав писати книжки. Мене це аніскільки не здивувало, бо за тих часів усі знайомі Ларрі були письменники, поети або художники. Відверто кажучи, саме завдяки Джорджеві ми опинились на Корфу. Він писав про цей острів такі панегірики, що Ларрі вбив собі в голову – жити ми можемо тільки на Корфу і більше ніде. Нині цей Джордж мусив розплачуватися за свою недалекоглядність. Він завітав до нас, щоб обговорити з мамою питання моєї освіти, і ми познайомились. Розглядали ми один одного підозріливо. Джордж був височенний на зріст, неймовірно худий чоловік. Рухався він легко й невимушено, але трохи дивно, ніби маріонетка. Тонке, змарніле обличчя прикривали гостра каштанова борідка й великі окуляри в черепаховій оправі. Він мав глибокий, меланхолійний голос, а в його стриманих жартах прохоплювались нотки сарказму. Щоразу, кинувши дотеп, він хитро посміхався собі в борідку, аніскілечки не зважаючи на реакцію слухачів.

Джордж дуже поважно поставився до наших уроків. Його не збентежило навіть те, що на острові неможливо було дістати шкільні підручники; він перекинув догори дном свою бібліотеку і в призначений день з'явився озброєний найфантастичнішим набором томів. Спокійно й терпляче навчав він мене азів географії по картах на обкладинці раритетного видання "Енциклопедії"; англійську мову ми вдосконалювали на творах різнокаліберних авторів – од Уайльда до Гіббона, французьку – по грубезному знадливому фоліанту "Малого Ларусса", математику – усно.

З моєї точки зору найважливіше було присвячувати якомога більше часу природознавству, і Джордж докладно пояснював мені, як спостерігати і як робити записи в щоденнику.

Я збагнув, що нотатки допоможуть мені проаналізувати й запам'ятати все значно краще. На уроки я не спізнювався лише в ті дні, коли ми вчили природознавство.

Щоранку, о дев'ятій, між оливами урочисто з'являлася постать Джорджа, вбрана в шорти, сандалі й солом'яний капелюх – одоробло з обшарпаними крисами. Під пахвою Джордж тримав стіс книжок, а в руці патик, яким він енергійно розмахував.

Доброго ранку. Сподіваюсь, учень з палким нетерпінням чекає на свого вчителя? – вітався він зо мною, усміхаючись трохи похмуро.

У маленькій їдальні з причиненими від сонця віконницями панувала зелена півтемрява. Розморені спекою мухи повільно повзали по стінах або з сонним дзижчанням очманіло літали по кімнаті. Знадвору долинав голосний дзвін цикад, що уславлювали народження нового дня. Джордж височів над столом, методично розкладаючи книги.

Побачимо, побачимо, – мурмотів він, водячи довгим вказівним пальцем по нашому ретельно складеному розкладу. – Та-ак, математика. Якщо не помиляюсь, ми розв'язували непомірно важку задачу, докладали титанічних зусиль, щоб визначити: за скільки днів шестеро робітників зведуть мур, коли відомо, що троє з них зробили це за тиждень. Пригадується, ми витратили на цю задачу не менше часу, аніж робітники на мур. Ну гаразд, повернімося до наших бовванів. Зосередимось і знову до бою! А може, тобі нецікавий сам зміст задачі? В такому разі давай спробуємо більш хвилюючий варіант.

Він замислено схилявся над зошитом, посмикуючи борідку. По тому своїм крупним чітким письмом виводив нову версію задачі:

"Дві гусениці з'їдають за тиждень вісім листків. За скільки часу чотири гусениці споживуть таку саму кількість?" Ну от, помізкуй тепер.

Поки я бився над непосильною задачею про богатирські апетити гусениць, Джордж займався іншим. Він був умілим фехтувальником, а під той час ще й пристрасно захопився тутешніми народними танцями. Я робив математичні підрахунки, а Джордж рухався по напівтемній кімнаті, вправляючись у фехтуванні або відпрацьовуючи складні танцювальні па. Мені було ніяково спостерігати все це, і я завжди пояснюватиму свою нездалість до математики саме отими тренуваннями. Навіть сьогодні, дайте мені найпростіший арифметичний приклад, і вмить перед очима постане довготелеса фігура Джорджа; він кружляє по тьмаво освітленій їдальні й низьким голосом бубонить собі під ніс мотивчик, схожий на гудіння розтривоженого вулика.

Тум-ті-тум-ті-тум... тідл-тідл-тумті-ді-і... ліва нога вперед... три кроки праворуч... тум-ті-тум-ті-тум-ті-ду-ум... назад, кругом, вниз і вгору... тідл-ідл-умпті-ді-і...

Він бубонить, тупцює, виробляє піруети, наче сумний журавель. Раптом пауза, погляд стає крицевим, і Джордж займає захисну позицію, спрямовуючи уявну рапіру на уявного супротивника. Очі його звужуються, скельця окулярів поблискують, він жене супротивника через усю кімнату, спритно обминаючи меблі, й кінець кінцем заганяє того в куток. Робить віртуозні фінти, стрімко звивається, ніби оса. Різкий випад. Удар. Я майже бачу блиск сталі. І фінальний момент – зброю суперника відведено вбік, блискавичний ривок назад, глибокий прямий випад, і край рапіри цілить у серце супротивника. Забувши про задачки, я подумки приєднуюсь до спортивної дуелі. В математиці ми так і не досягли помітних успіхів.

З географією було значно ліпше – Джорджу вдалося надати цьому предметові зоологічного забарвлення. Ми креслили з ним гігантські карти, вкриті горами, а потім позначали найцікавіші місця і малювали тамтешніх дивовижних представників фауни. Таким чином я засвоїв, що основні багатства Цейлону – тапіри й чай; Індії – тигри і рис; Австралії – кенгуру й вівці і що блакитні хвилясті смуги океанських течій несуть із собою китів, альбатросів, пінгвінів, моржів, а не лише циклони й пасати.

Наші карти були справжніми витворами мистецтва. Найбільші з вулканів вивергали огнисті струмені полум'я та іскор, від яких ледве не спалахували паперові континенти; найвищі гірські вершини світу були такі синьо-білі від льоду й снігу, що аж морозило, коли ви дивились на них. Наші коричневі, пропечені сонцем пустелі рясніли горбами верблюдів та пірамідами, а тропічні ліси розрослися так буйно, що крізь них ледве продирались ягуари, гнучкі змії, похмурі горили. На узліссях худорляві тубільці рубали різнокольорові дерева, розчищали галявини, вочевидь тільки для того, щоб ми могли написати на них візерунчастими літерами "кава" або "зерно".

Наші широкі, голубі, як незабудки, ріки рясніли човнами та крокодилами. Океани не справляли враження пустельних, оскільки скрізь, де не вирували грізні шторми і велетенські хвилі припливу не загрожували відлюдному пальмовому острівцеві, в океанських водах клекотіло життя. Добродушні кити дозволяли старим галеонам, озброєним силою гарпунів, переслідувати себе; лагідні й на перший погляд невинні восьминоги м'яко стискували крихітні суденця в своїх щупальцях; зграї зубатих акул ганялися за китайськими джонками, а ескімоси в хутряних одежах полювали моржів на крижаних полях, густо заселених білими ведмедями й пінгвінами. Ці карти були живі, їх можна було вивчати, замислюватись над ними, дещо додавати. Словом, ці карти справді дихали життям.

Уроки історії спершу проходили у нас досить мляво, поки Джордж не зметикував, що занудливі факти потрібно приперчити дрібкою зоології, збаламутити якимись зовсім сторонніми подробицями і таким чином заволодіти моєю увагою. Отак я ознайомився з деякими історичними даними, які, наскільки мені тепер відомо, ніде раніше не було зареєстровано.

Затамувавши подих день у день на уроках я слухав, як Ганнібал долає Альпи. Причини, що спонукали його до цього подвигу, а також те, що він збирався робити по той бік, мало цікавили мене. Зате в цій експедиції, на мою думку погано організованій, найбільше схвилювала

мене можливість узнати імена всіх без винятку слонів. Опріч того, я довідався, що Ганнібал призначив спеціального доглядача, не тільки щоб годувати й оберігати слонів, але й давати їм холодної днини пляшки з гарячою водою. Цей цікавий факт, здається, лишився невідомим для більшості серйозних істориків. Ще одна деталь, про яку чомусь не згадується в історичних джерелах. Коли Колумб ступив на землю Америки, перше, що він сказав, було: "Пресвятий боже, дивіться... ягуар!" Після такого вступу хто ж би не зацікавився історією цього континенту? Отаким робом Джордж, маючи на руках шалапутного учня і нестандартні підручники, прагнув пожвавити наші уроки, зробити процес навчання цікавим.

Роджер, звісно, думав, що я просто марную свої ранки. Проте від мене не відходив, а дрімав під столом, доки я вперто гриз граніт науки. Зрідка, коли мені доводилось іти по книжки, Роджер прокидався, вставав, стріпувався, гучно позіхав і починав крутити хвостом. Але, на жаль, я знову вертаюсь до столу. Вуха його сумно обвисають, він човпе у свій куточок і з сумирним зітханням плюхається додолу.

Джордж не заперечував проти присутності Роджера на уроках, бо той поводив себе загалом виховано і не відволікав моєї уваги. Лише іноді, міцно заснувши й нараз прокинувшись од валування сільського собаки, Роджер схоплювався з лютим гарчанням. Але миттю усвідомлював, де він є, кидав на нас зніяковілий погляд, винувато посмикував хвостом і, присоромлений, опускав очі.

Нетривалий час Квазімодо теж відвідував наші уроки і поводився зразково. Цілий ранок він сидів у мене на колінах, куняв, стиха щось туркотів. Власне, я сам був змушений вигнати його, бо якось голуб перекинув каламарик зеленого чорнила прямісінько на велику й дуже гарну карту, яку ми щойно намалювали. Безперечно, він учинив цей вандалізм ненавмисне, але я однаково розсердився.

Тиждень по тому Квазімодо щосили намагався знову завоювати мою любов. Сідав під дверима й звабливо туркотів крізь щілину, але тільки-

но серце моє лагіднішало, як в очі мені впадав його ядучо-зелений хвіст і я згадував нашу зіпсовану карту.

Ахіллес одного разу також відвідав наш урок, але йому не припало до душі сидіти сиднем. Цілісінький ранок він безупинно швендяв по кімнаті, тицявся в двері, в плінтуси, а потім, утелющившись кудись під шафу, шкряботів так відчайдушно, що ми мали визволяти його звідти. Кімната була невеличка, і, щоб зрушити з місця, приміром, шафу, нам доводилося совати всі меблі. Після третьої перестановки Джордж заявив, що зроду не працював вантажником, це йому не під силу, і додав, що Ахіллес, мабуть, відчує себе щасливішим на лоні природи.

Отже, з нами зостався один Роджер. Звичайно, приємно знати, що завжди можеш поставити ноги на його кудлату спину, поки б'єшся над задачкою, і все одно, мені важко було зосередитись. Сонячне сяйво лилося крізь віконниці, лишало тигрові смуги на столі, на підлозі, нагадуючи про силу-силенну невідкладних справ на острові.

Там, за вікном, на мене чекали просторі оливкові гаї з лунким дзвоном цикад; виноградники на схилах, розділені замшілими кам'яними стінами, де шастали візерунчасті ящірки; миртові хащі, всіяні комашнею; нерівне пустище, де зграйки строкатих щиглів з радісним свистом пурхали з одної колючої квітки на іншу.

Розуміючи все це, Джордж мудро вирішив запровадити нову систему занять на свіжому повітрі. Раз у раз він прибував на уроки з великим пухнастим рушником, і ми прямували через оливняк на дорогу, вкриту порохом, ніби килимом білого оксамиту. Звертали вбік на вузьку козину стежку, минали пасмо мініатюрних скель і виходили до самотньої затоки з піщаним пляжем-півмісяцем. Гайок невисоких олив біля берега дарував прохолодну тінь. З вершини стрімчака вода в затоці видавалась такою спокійною і прозорою, аж не віри лось, що вона взагалі там є. Рибини мовби ширяли в застиглому повітрі над брижуватим піском; крізь шестифутову товщу чистої води на кругляках пляміли актинії (морські

анемони) з тендітними пістрявими щупальцями і раки-самітники, що тягали за собою свої спіралеподібні хатинки.

Ми роздягалися під оливами, входили в теплу прозору воду й пливли долілиць над камінням і водоростями, часом пірнаючи по якусь морську дивовижу: надзвичайної краси мушлю чи по величезного рака-самітника, що на його черепашці пишалась актинія, ніби рожева квітка на капелюшці. Де-де на піщаному дні росли видовжені чорні водорості-ламінарії, і там поміж них жили голотурії (морські огірки). Занурившись у воду, ми пильно розглядали дно під густим плетивом вузького блискучого листя, зеленого й чорного, над яким ми шугали, мов яструби над казковим лісом.

У просвітках між водоростями лежали голотурії, – чи не найпотворніші представники морської фауни. Дюймів шість завдовжки, вони схожі достоту на роздуті коричневі сосиски, вкриті грубою бородавчастою шкурою; ці примітивні, миршаві створіння непорушно лежать на одному місці, злегка похитуючись від хвиль, всотуючи морську воду одним кінцем тіла і випускаючи її через другий. Крихітні морські рослинні й тваринні організми відфільтровуються десь усередині сосиски, відтак переходять до її елементарно влаштованого шлунка. Навряд чи можна сказати, що голотурії живуть цікаво. Одноманітно, монотонно вони гойдаються на піщаному дні, всотуючи в свою утробу морську воду. Важко уявити, щоб ці недоладні сосиски спромоглись якимось чином захистити себе, а проте навіть у них є своєрідний спосіб виявляти невдоволення. Витягніть їх з моря, і вони без видимих м'язових зусиль випустять струмінь води з будь-якого кінця свого тіла.

Саме з оцим водяним пістолетом ми вигадали собі гру. Кожен озброювався голотурією і стріляв нею в море, завважуючи при цьому, в якій точці струмінь торкнеться поверхні води. Потім ми швидко пливли туди; вигравав той, хто більше знаходив у своїй зоні різноманітних морських мешканців. Часом, як і у всякій грі, пристрасті розпалювались, ми звинувачували один одного в шахрайстві, ображалися. В таких

випадках голотурія слугувала годящою зброєю, яку можна було спрямувати на супротивника. Скориставшись послугами сосисок, ми завжди клали їх на обжите місце в підводних хащах. А коли поверталися туди знову, картина не мінялась: голотурії лежали точнісінько як і досі, спокійно похитуючись з боку на бік.

Вичерпавши всі можливості морських огірків, ми починали шукати нові мушлі для моєї колекції або ж довго гомоніли про мешканців підводного світу. Щоправда, бувало, Джордж похоплювався: адже ці заняття, хоч би які утішні, годі назвати освітою в строгому розумінні слова. Тоді ми підпливали ближче до берега і влаштовувались на мілизні. Урок продовжувався, а навколо нас збиралися зграйки мільки й лоскотали ноги.

Отже, французька та британська флотилії сходилися для вирішального бою. Коли ворог підступив зовсім близько, адмірал Нельсон стояв на містку й дивився в бінокль... Про наближення французів його допіру застерегла дружня чайка... Що?.. е-е, гадаю, то була велика морська чайка... гм... Кораблі розвертались один перед одним... Звісно, за тих часів вони не могли розвинути високу швидкість: жодного двигуна, лише вітрила... Ні, не було навіть і підвісного двигуна... Британські моряки трохи нервували, бо французи видавалися такими сильними... Але коли побачили, що Нельсон не звертає на тих аніякісінької уваги, а сидить на містку і перебирає свою колекцію пташиних яєць, вони збагнули, що боятися їм нічого...

Море, як тепла шовковиста ковдра, огортало моє тіло і злегка погойдувало. Хвиль не було, тільки ці слабенькі, заколисливі підводні течії, пульс моря. Навкруг ніг роїлися барвисті рибки, ставали на голову, намагаючись ухопити мою шкіру беззубими щелепами. З-поміж похилених олив долинав тихий шепіт цикади.

...І вони чим скоріш винесли Нельсона з палуби, щоб ніхто з команди нічого не помітив... Смертельно поранений, він лежав унизу, а над ним точився запеклий бій. "Поцілуй мене, Гарді", – вимовив Нельсон свої

останні слова і помер... Що? Ах, так. Він устиг передати Гарді в спадок колекцію пташиних яєць... Ну от, незважаючи на те, що Англія втратила свого найкращого моряка, битву було виграно, і це вплинуло на подальшу долю Європи...

Через гирло затоки пропливав вицвілий човен, на кормі стояв засмаглий рибалка в обшарпаних штанях і змахував веслом. Він недбало здійняв руку, вітаючи нас, а весло, немов риб'ячий хвіст, розтинало спокійну блакить моря, журливо порипувало в повітрі й ледь чутно плюскалося у воду.

5. СКАРБИ ПАВУКІВ

Одного спекотного, млосного дня, коли все, крім співучих цикад, поринуло в сон, ми з Роджером вирушили на прогулянку в гори, плануючи вернути додому засвітла. Спершу ми йшли оливковими гаями, де на деревах вигравали сліпучі полиски сонця, а повітря було гаряче й застигле; потім вибралися на голу кам'янисту вершину і сіли там перепочити. Внизу у мерехтливому серпанку дрімав острів, схожий на акварель: сіро зелені оливи, чорні кипариси, різноцвіття скель на узбережжі, спокійне море, переливчасте, блаватне, нефритово-зелене, з легкими брижами на дзеркальній гладіні. Прямо під нами лежала маленька бухточка зі світлим піщаним пляжем серповидної форми, бухточка така мілка і з таким сліпучим піском на дні, що вода в ній видавалася майже білою. По сходженні на крутосхил піт з мене аж струменів, а Роджер висолопив язика і знемагав від утоми. Ми вирішили, що, мабуть, найкраще піти та скупатись. Хутко спустившись униз до тихої, сонної бухти, залитої сонцем, ми спрагло занурились у теплу воду. Я сидів і копав піщане дно, витягуючи то гладеньку гальку, то скалку від пляшки, обточену й відшліфовану морем так, що вона перетворилася на прегарний напівпрозорий смарагд. Ці знахідки я віддавав Роджеру. Він не знав, що з ними робити, однак, не бажаючи образити мене, обережно брав їх у зуби. Потім, думаючи, що я більше не дивлюсь на нього, впускав їх назад у воду і глибоко зітхав.

Поки я обсихав на валуні, Роджер гасав по мілководдю, полюючи на синьоперих морських собачок з надутими безглуздими мордочками. Ці рибки сновигали між камінням зі швидкістю ластівок. Захеканий Роджер переслідував їх, зосереджено дивлячись у прозору воду. Підсохнувши, я вдягнув шорти й сорочку і погукав Роджера. Він ішов до мене знехотя, безперервно блимаючи оком на рибок, що знай собі гралися на зігрітому сонцем піщаному дні. Підійшовши ближче, Роджер бадьоро стріпнув своїми кошлатими кучерями, оббризкавши мене з ніг до голови.

Після купання тіло моє обважніло й розслабилося, а шкіра вкрилася шовковистим шаром солі. Ми з Роджером повільно плентали до дороги. Нараз я відчув, що зголоднів, і заходився метикувати, до кого краще податися в гості й підобідати. Я стояв на дорозі, поринувши в роздуми, і збивав ногою хмарки білої куряви. Якщо навідати Леонору (а вона, безперечно, мешкає найближче), то Леонора пригостить мене інжиром та хлібом, але страшенно набридатиме балачками про здоров'я своєї дочки. Її дочка, сварлива, хриплоголоса, зизоока жінка, не викликала в мене симпатії, через те і здоров'я її мене не цікавило. Ні, до Леонори я не піду; звичайно, це дуже шкода, бо у Леонори найкращий інжир в окрузі, але ж не міг я заради чорного інжиру зносити бозна-що. Рибалка Такі, найпевніше, зараз відпочиває і гукне мені з-за щільно причинених віконниць:

– Ах ти ж, малий шибенику!

Крістакі, мабуть, будуть удома, але там доведеться відповідати на безліч нудних запитань: А що, Англія більша за Корфу? А скільки там живе людей? Правда, що всі вони лорди? На що схожий поїзд? Чи ростуть в Англії дерева? І так без кінця краю.

Якби зараз був ранок, я пішов би навпростець через поля й виноградники, збираючи дорогою щедру данину з моїх друзів: оливки, хліб, виноград, інжир. А насамкінець звернув би на поле Філомени, де завершив би свою трапезу соковитою рожевою скибкою кавуна, холодною як лід. Але зараз був спекотний післяполудень, коли майже

всі селяни сплять по домівках, міцно причинивши двері й віконниці. Що ж робити? Доки я розмірковував, то зголоднів ще сильніше і почав з подвоєною енергією збивати ногою пилюку на дорозі. Роджер ображено чхнув і глянув на мене з докором.

Раптом мені сяйнуло. Он там, за гіркою, в маленькій сліпучо білій хатинці мешкає старий пастух Яні з дружиною. Вдень Яні за звичай відпочиває в тіні виноградних лоз, і якщо я зчиню достатній гамір, то напевне розбуджу його. А коли Яні прокинеться, то неодмінно виявить мені свою гостинність. На острові не було жодної селянської оселі, звідки вас відпустили б голодним. Зрадівши на цю думку, я попрошкував звивистою кам'янистою стежкою, вибитою ратицями кіз, вниз у долину, де серед височенних олив яскріла червона покрівля хатини Яні. Підійшовши досить близько, ми спинились, і я жбурнув камінчик з тим, щоб Роджер приніс мені його назад. Це була одна з улюблених розваг Роджера. Але якщо вже гра почалася, потрібно вести її далі, інакше Роджер ставав прямо перед вами і зчиняв такий несамовитий гвалт, що треба було повторювати трюк. Ну от, Роджер приніс камінчик, поклав мені до ніг і нетерпляче відступив, очікуючи продовження гри. Вуха його наструнчились, очі загорілися, м'язи напружились, готові до дії. Я не помічав ні його, ні камінчика. Роджер трохи здивувався; уважно оглянувши камінчик, він знову подивився на мене. Я насвистував безтурботний мотивчик, звівши очі до неба. Роджер дзявкнув на спробу, побачив, що я і далі не звертаю на нього уваги, і зненацька загавкав так голосно й пронизливо, аж луна покотилась серед олив. Я дав йому повалувати хвилин п'ять. Цілком достатньо, щоб повідомити Яні про наш прихід. Я кинув для Роджера ще один камінчик і увійшов на подвір'я.

Старий пастух, як я й передбачав, відпочивав у ажурній тіні виноградних лоз, що обвивали залізні грати. Однак, – така досада! – він не прокинувся. Розкинувся на грубо тесаному стільці, притуленому до стінки під небезпечним кутом. Руки звисають додолу, ноги простягнуто вперед, а пишні вуса, помаранчево-білі від нікотину й старості, здіймаються од хропіння, немов чудернацькі водорості на легкій хвилі.

Короткі товсті пальці здригуються уві сні, а жовті нігті з тупими кінцями схожі на шматки стеарину. Засмагле обличчя Яні, поороване глибокими, як на сосновій корі, зморшками, незворушне, очі міцно заплющені. Я втопив зір у нього, силкуючись зусиллям волі розбудити Яні, проте даремно. Підійти до нього й розбурхати? Це було б нетактовно; тож я стояв і розмірковував, чи варто зачекати, поки він сам прокинеться, чи, може, все-таки піти до Леонори й потерпіти її балаканину. Якраз нагодився Роджер, він розшукував мене: вуха нашорошені, язик висолоплений. Роджер привітно крутнув хвостом і роззирнувся довкола з виглядом візитера, що знає: він тут почесний гість. Закляк на місці, ввесь наїжачився і спроквола посунув уперед, тремтячи від збудження. Роджер завважив те, що я прогавив: під стільцем Яні, вигнувши спину, сиділа потворна сіра кішка й стежила за нами нахабними зеленими очима. Я не встиг підскочити й притримати Роджера. Він уже зробив карколомний стрибок. Добре відпрацьованим гнучким рухом кішка вивернулась з-під стільця, блискавично промайнула в повітрі й учепилась гострими кігтями в гулясту лозину вгорі на гратах. Причаївшись поміж гронами світлого винограду, вона глипала вниз на собаку й стиха попирхувала. Роздрочений Роджер відкинув голову назад й загавкав люто, з погрозою.

Яні розплющив очі; стілець під ним похитнувся, руки з усієї снаги замолотили повітря, намагаючись втримати рівновагу. Стілець трохи погойдався в непевності, а потім з грюкотом гепнувся додолу.

– Святий Спірідіоне, захисти мене! – заволав Яні. – Господи, змилуйся!

Вуса в нього тремтіли, він блимав навсібіч, не добираючи, звідки увесь цей гамір. Аж ось помітив мене; я сидів собі на кам'яній огорожі – втілення скромності й безневинності. Так, ніби нічого не сталося, я ввічливо й сердечно привітався з Яні, поспитав, як йому відпочивалось. Старий пастух підвівся, усміхаючись, і енергійно почухав собі живіт.

– А, це від твого галасу в мене голова тріскається! Здоров, здоров. Сідай, маленький лорде. – Він витер стільця і запропонував його мені. – Радий тебе бачити. Може, підобідаєш зі мною? Спечно сьогодні, ох і спечно... У таку жарінь і пляшка розтопиться, їй-бо...

Він потягнувся, гучно позіхнув, оголивши беззубі, як у немовляти, ясна. І, обернувшись до хатинки, загорлав:

– Афродіто!.. Афродіто-о!.. Прокинься... Іноземці прийшли... Маленький лорд сидить у мене... Принеси поїсти... агов, чуєш?

– Чую, чую, – долинув ізсередини приглушений голос.

Яні розповідав мені:

– Сьогодні я мав переганяти кіз до Гастурі. Але ж так спечно, так гаряче! В горах каміння таке розжарене, що від нього можна припалити цигарку. Отож я й вирішив: ліпше піду до Такі, покуштую його молодого вина. О Спірідіоне! Яке вино!.. Це не трунок, а кров дракона, саме ллється в горло... Божественний напій! Коли я прийшов додому, повітря мене геть розморило, я й задрімав тутечки.

Він зітхнув глибоко, але без каяття і витягнув з кишені пом'яту бляшанку з тютюном та сірий цигарковий папір. Брунатна мозоляста рука взяла пучечку золотистого тютюну, а пальці другої зграбно розрівняли його і швидко скрутили цигарку.

Яні замислено покурив з півхвилини, тоді змахнув крихту тютюну з вусів і знову поліз до кишені.

– Ось на, візьми, ти ж цікавишся божими створіннями, – Яні витягнув з кишені щільно закорковану пляшечку, повну золотавої оливкової олії. – Глянь-но, що спіймав сьогодні вранці. Чигав під валуном, лихий чорт. Хитрий, шельма! Єдиний, хто може вжалити навіть спиною.

Пляшечка, по вінця наповнена олією, світилася, наче тьмавий бурштин. Всередині, у центрі густої маси, застиг невеличкий, шоколадно-брунатний скорпіон; хвіст його, загнувся на спину, ніби кривий турецький ятаган. Скорпіон був неживий, він задихнувся в своїй драглистій могилі. Навколо трупика в золотавій олії утворилася каламутна імлиста хмарка.

– Ось бачиш? – запитав Яні. – Це отрута. Він увесь був наповнений отрутою.

Я поцікавився, навіщо було класти скорпіона в олію.

Яні вдоволено хихикнув і пригладив вуса.

– Отакої! І ти не знаєш, маленький лорде? – лукаво спитав він. – А ти ж цілими днями повзаєш за ними на животі. Ну гаразд, скажу тобі. Хтозна, може, це тобі колись стане в пригоді. Спершу спіймай скорпіона, живого скорпіона. Лови обережно, як легку пір'їнку. Тоді поклади живого – затям, живого – в пляшку з олією. Доведи олію до кипіння, нехай він там здохне, і цілюща олія висмокче з нього всю отруту. Ану ж коли-небудь якийсь його родич раптом ужалить тебе (святий Спірідіоне, порятуй хлопця від такої напасті!); тоді неодмінно потри вжалене місце олією з пляшки. І жало тобі вже за іграшку, сущі дрібниці! Однаково, що укол колючки.

Поки я переварював це оригінальне повідомлення, Афродіта вийшла на подвір'я з металевою тацею в руках, на якій стояли: пляшка вина, глечик води і тарілка з хлібом, оливками та інжиром. Обличчя жінки, пооране зморшками, було кольору гранатового зерна. Ми з Яні мовчки почали їсти. Попри свої беззубі ясна, Яні відкушував хліб, квапливо жував його і ковтав великими шматками, так що набрякало його зморшкувате горло. Втамувавши голод, Яні відсунувся од столу, акуратно витер вуса і повів розмову далі, ніби й не припиняв її:

Знав я колись одного пастуха, такого, як я сам... Повертаючись зі свята, здалеку, розморений вином, він вирішив перепочити та й приліг собі під миртами. Поки він там спав, з гущавини листя виповз скорпіон, заліз йому у вухо і вжалив.

Тут Яні зробив драматичну паузу, сплюнув через огорожу і скрутив собі нову цигарку.

– Атож, – зітхнув він, – це дуже сумно... такий молодий чоловік. Маленький скорпіон ужалив його у вухо... хряп!., і все. Сердега метався в агонії, з лементом носився серед олив, гілляччя роздряпувало йому шкіру... Оо! Це було нестерпно. Ніхто не чув його зойків, ніхто не міг допомогти... жодна людина в світі. Знавіснівши від болю, він кинувся в напрямку села, але так і не добіг до нього. Упав мертвий отам, у долині, обіч дороги... Ми знайшли його наступного ранку, коли йшли на роботу в поле. Як страшно він виглядав! Жахливо! Від того єдиного укусу голова його розпухла, мов куля, і він був мертвий, зовсім мертвий.

Яні скорботно зітхнув.

– Через те, – провадив він, крутячи в руках пляшечку з олією, – я ніколи не ризикую спати в горах. А на випадок, якщо вип'ю трохи вина з друзями і забуду про небезпеку, у мене з собою завжди пляшечка зі скорпіоном.

Потім розмова перейшла на інші, не менш захопливі предмети, і лише за годину-другу я підвівся, струсив з колін крихти, подякував господарям за гостинність і, отримавши прощальний подарунок – гроно винограду, – рушив додому. Роджер не відступав від мене ні на крок, уп'явшись очима в мою кишеню, бо вже встиг помітити виноград. У оливковому гаю, темному й прохолодному від довгих вечірніх тіней, ми примостилися біля моховитого узгірка й поділили виноград порівно. Роджер ковтав цілі ягоди разом із зернятками, а я випльовував зернятка так, що утворив навкруги себе коло і з радістю уявляв, як на цьому місці

з часом буятиме розкішний виноградник. Поласувавши виноградом, я ліг долілиць, підпер руками підборіддя і почав досліджувати узгірок.

Крихітний фісташковий коник з довгастою меланхолійною мордочкою неспокійно перебирав задніми лапками. Ламкий равлик замріяно сидів на парості моху, очікуючи вечірньої роси. Пухкий червонястий кліщ завбільшки з сірникову головку пробирався, мов коротконогий мисливець, крізь густе моховиння. Це був мікроскопічний світ, що жив своїм незбагненно принадливим життям.

Я спостерігав за неквапним рухом кліща, а тим часом помітив дивовижну річ. Де-не-де на зеленому плющі моховиння прозирали бліді цятки завбільшки з шилінгову монету. Побачити ці майже невидимі кружальця можна було лише під певним кутом. Вони ніби весь час рухалися, змінювались, нагадуючи повний місяць, що випливає з-за хмар. Знічев'я я став угадувати, звідки взялися ці кружальця. Вони були розкидані надто безладно, аби належати якійсь звірині, та і який це звір розгулюватиме по такому прямовисному стрімчаку? І вони не скидалися на сліди. Я поштрикав билинкою краєчок однієї цятки. Все лишилося нерухомим. Імовірно, що це маловідома властивість самого моху. Я знову поштрикав кружальце билинкою – цього разу сильніше. І раптом серце в мене кудись провалилося від хвилювання: моя травинка наче доторкнулась до потайної пружинки, і все кружальце піднялося, мов ляда. На мій подив, це й справді виявилась ляда з акуратно зрізаними кінчиками, підбита зісподу шовковим павутинням. Ляда щільно прикривала шахточку, також обшиту шовком. Шовковий же клапан слугував стулковими завісами до ляди.

Я втопив очі у цей шедевр мистецтва і дивувався, яка жива істота могла створити його. В глибині шовкового тунелю мені не вдалося нічого розгледіти, і навіть стеблинка тут не допомогла. Довго-довго я споглядав фантастичне житло, гадаючи, хто ж його спорудив. Може, це якийсь вид оси? Але мені не доводилось чути, щоб оси влаштовували собі гнізда з потайними дверцятами. Негайно слід з'ясувати це загадкове явище природи! Зараз же побіжу до Джорджа й запитаю, чи

не знає він цього таємничого звіра. Я свиснув Роджерові, який саме заклопотано викопував оливкове деревце, і жвавим клусом помчав уперед.

До будинку Джорджа я прибіг, ледве дихаючи; мене аж розпирало від надзвичайного, хвилюючого відкриття. Сяк-так постукавши, я влетів до кімнати. І тільки тоді до мене дійшло, що у Джорджа гості. Коло нього сидів чоловік, на перший погляд – Джорджів брат, бо в нього теж була борода. Проте, на відміну від Джорджа, одягнутий він був бездоганно: костюм із сірої фланелі, камізелька, білосніжна сорочка, вишукана темна краватка й міцні черевики, начищені до полиску. Я зніяковіло спинився на порозі, а Джордж тим часом оглядав мене насмішкуватим поглядом.

– Добрий вечір, – привітався він. – Судячи з того, як ти влетів сюди, можна дійти висновку: тебе цікавлять аж ніяк не додаткові студії з математики.

Я вибачився за вторгнення і розповів про дивовижні гнізда, на які натрапив.

– Слава богу, що ви тут, Теодоре, – звернувся Джордж до свого бородатого товариша, – і я можу передати це питання фахівцеві.

– Не перебільшуйте... – заперечив чоловік на ймення Теодор.

– Джеррі, це доктор Теодор Стефанідес, – сказав Джордж.

–Він може відповісти практично на будь-яке твоє запитання. Так само, як і ти, він схибнувся на природознавстві. Теодоре; це Джеррі Даррелл.

Я чемно привітався, але, на мій подив, бородань підвівся, швидко перетнув кімнату і простягнув мені велику білу руку.

– Дуже радий познайомитись, – промовив він, явно звертаючись до власної бороди, і збентежено глянув на мене своїми променистими блакитними очима.

Я потиснув йому руку й відповів, що також дуже радий нашому знайомству. Ми стояли в ніяковому мовчанні, а Джордж дивився на нас і усміхався.

– Ну що, Теодоре? – вимовив він нарешті. – Хто, на вашу думку, спорудив ці дивні схованки?

Теодор заклав руки за спину, піднявся кілька разів навшпиньки, аж його черевики невдоволено рипнули, і почав замислено розглядати підлогу.

– Ну... е-е... – старанно добирав він слова. – Схоже на те, що це нірки земляного павука... е-е... вид, цілком звичайний тут, на Корфу... тобто звичайний в тому розумінні, що мені трапилось близько тридцяти... е-е... сорока екземплярів відтоді, як я мешкаю на острові.

– Ага! – сказав Джордж. – Земляні павуки, он воно що!

– Атож, – зронив Теодор. – Гадаю, це саме вони. Втім, я можу помилитися.

Ледь рипнувши черевиками, він знову звівся навшпиньки, опустився й кинув на мене пильний погляд.

– Якщо це не занадто далеко, то ми могли б піти й перевірити, – несміливо запропонував він. – Тобто, якщо в тебе немає нагальніших справ і якщо це не так далеко...

Голос його згас на запитальній ноті. Я сказав, що вони зовсім близько, якраз біля гори.

– Гм, – відповів Теодор.

– Не дозволяйте йому тягати себе по всьому острову, – втрутився Джордж. – Ще не вистачало, щоб вас ганяли по горах і долинах.

– Ні, ні, – заперечив Теодор. – Я саме збирався йти і залюбки пройдусь пішки. Мені це аніскільки не важко... е-е... Я піду навпростець до Каноні через оливкові гаї.

Він одягнув елегантний сірий капелюх і міцно потиснув Джорджеві руку.

– Дякую за чудовий чай, – сказав на прощання і, важко ступаючи, рушив уперед по стежині поруч зі мною.

Дорогою я нишком розглядав Теодора. У нього був прямий, немов виточений ніс, насмішкуваті губи, прикриті попелястою бородою, а з-під густих пухнастих брів на світ дивились розумні очі з веселим вогником та добрими зморшками в куточках. Теодор крокував енергійно, щось мугикаючи про себе. Коли ми минали рівчак із нетечею, він спинився на мить, пильно приглядаючись.

Гм, – поділився він зі мною. – Daphnia magna.

Пригладив великим пальцем розкуйовджену бороду і знову почимчикував уперед.

– На жаль, – повідомив мене Теодор, – я приходив сюди в гостину... е-е... до друзів і через те не взяв із собою колекційну торбину. Шкода, бо в цьому рівчаку може трапитися дещо цікаве.

Коли ми збочили з рівної дороги і пішли по кам'янистій козиній стежці, я чекав нарікань, але Теодор крокував з непослабною енергією і

все мугикав собі під ніс. Нарешті ми увійшли в темний оливковий гай, я підвів Теодора до моховиння й показав таємничі схованки.

Теодор роздивлявся їх, примруживши очі.

– Ага-а, – вимовив він. – Авжеж... гм... так.

Витягнувши з кишені камізельки маленького складеного ножика, він злегка підчепив лезом ляду потайника й відкрив її.

– Гм... так, – повторив він. – Cteniza.

Зазирнувши в глиб тунелю, Теодор подув туди і знову прилаштував ляду на місце.

– Так, це нірки земляних павуків, – підтвердив він. – Тільки в цій, здається, ніхто не мешкає. Як правило, павук опирається на ляду... е-е... потайника ногами чи, вірніше, кігтиками і притискує її так міцно, що треба бути надзвичайно обережним, відкриваючи ляду. Інакше можна зруйнувати схованку. Гм... так... ясна річ, це нірки самок. Самець риє таку саму нірку, лише вдвічі меншу.

Я сказав, що це найдивовижніші споруди з усіх, які мені пощастило бачити взагалі.

– О, так! – відповів Теодор. – Вони справді дивовижні. Але от що мене завжди спантеличує: як самиця дізнається про наближення самця?

Я розгублено мовчав, а Теодор, швидко зиркнувши на мене, вів далі:

– Павук, звісно, сидить всередині нірки й чигає на здобич... мух, коників тощо. Певне, павуки якось відчувають близькість інших комах. Якщо відстань невелика, павук... е-е... вистрибує зненацька зі схованки

й хапає горопашну жертву. Ну от, а коли самець розшукує самицю, він також пробирається до потайника крізь моховиння, і я часто думаю, чому ж його ніколи... е-е... не проковтне помилково самиця. Звичайно, можемо припустити, що кроки його звучать специфічно. Або ж він уміє подавати... ну, знаєш... якийсь сигнал, і самиця впізнає його.

На зворотному шляху ми обидва мовчали, а коли дійшли до роздоріжжя, я сказав, що тут мушу попрощатися з ним.

– О, так, до побачення, – зронив Теодор, уважно розглядаючи свої черевики. – Мені було дуже приємно познайомитись з тобою.

Ми трохи постояли мовчки. Теодор, як я зрозумів пізніше, завжди ніяковів, коли знайомився або прощався з людьми. Ще з хвилину він пильно розглядав черевики, тоді простягнув мені руку.

– На все добре, – серйозно сказав він. – Я... е-е... сподіваюсь, що ми ще зустрінемося.

Він обернувся і, розмахуючи патерицею, попрямував униз, кидаючи довкола спостережливі погляди. Я дивився йому навздогін, потім неквапно рушив додому. Теодор збентежив і водночас причарував мене. По-перше, я вважав його неперсічною особистістю: без сумніву, він був видатним ученим (про це свідчила його борода). Власне, Теодор був єдиною людиною, котра поділяла мою любов до зоології. По-друге, мене до краю тішило, що він поводився і розмовляв зі мною так, наче ми були однолітками. У нас в родині всі говорили зі мною, як з рівним, і я не любив тих людей, хто намагався виявити мені свою поблажливість. А Теодор звертався до мене, як до рівного не лише за віком, але й за знаннями.

Весь час я думав про те, що він розповів мені про земляних павуків. Уявляв собі, як павук причаївся в своєму шовковому тунелі, як тримає ляду скривленими кігтиками, прислухаючись до метушні комах нагорі.

Цікаво, як все це звучить для земляного павука? Мабуть, равлик, що повзе по моховому килимі, шурхотить, мов липучий пластир, а багатоніжка цокотить, наче загін кінноти. Муха дріботить різко, уривчасто, спиняючись на секунду, щоб помити передні лапки, – деренчливий тупий звук, схожий на скреготіння точила. Великі жуки, думав я, гуркочуть, ніби парові котки, а менші комашки – сонечка, наприклад, – шелестять, як дитячі накрутці іграшки.

Ці думи заполонили мене, я прошкував вечірніми полями додому, щоб швидше розповісти про своє нове відкриття та про знайомство з Теодором. Мені хотілося зустрітися з ним знову, задати йому безліч запитань, проте хтозна? Чи захоче він гаяти на мене час? Непокоївся я даремно, бо за два дні Леслі, повернувшись із міста, вручив мені невеликий пакет.

– Стрів бородатого денді, – лаконічно повідомив він. – Ну, знаєш, того вченого. Сказав, що це для тебе.

Я не вірив власним очам. Невже для мене? Ні, тут щось не так. Хіба ж такий відомий учений завдаватиме собі клопоту й посилатиме мені посилки? Я перевернув пакет і на зворотному боці побачив своє ім'я, виведене акуратним письмом. Блискавично я розірвав папір. Всередині виявилась невеличка коробка і лист.

Дорогий Джеррі Даррелл,

після нашої нещодавньої розмови я подумав, що тобі для дослідження природи острова знадобиться який-небудь збільшувальний прилад. Посилаючи цей кишеньковий мікроскоп, я сподіваюсь, що він стане тобі в пригоді. У нього, звичайно, несильне збільшення, але ти побачиш, що для роботи в полі воно цілком достатнє.

З найкращими побажаннями щиро Тео Стефанідес

P. S. Якщо в четвер ти матимеш вільну часину, заходь до мене на чашку чаю, і я міг би показати тобі деякі препарати.

6. БЛАГОДАТНА ВЕСНА

Наприкінці літа і впродовж усієї теплої, вологої зими наші чаювання у Теодора відбувалися щотижня. Кожен четвер я набивав кишені сірниковими коробками та пробірками з експонатами, і Спіро відвозив мене до міста. Ці побачення я не проміняв би ні на що на світі.

Теодор приймав мене в своєму кабінеті, який одразу припав мені до серця. Саме такою, на мій погляд, і має бути кімната вченого. Всі стіни заставлено по стелю книжковими стелажами, де зібрано томи з біології прісних водойм, з ботаніки, астрономії, медицини, фольклору та з інших, не менш важливих і захоплюючих наук. Упереміш з ними – розмаїті фантастичні та детективні романи. Шерлок Холмс стояв тут пліч-о-пліч з Дарвіном, а Ле Фаню – з Фабром. Так воно, як на мене, і має бути в порядній, пристойній бібліотеці. Біля одного вікна, задерту в небо носа, ніби пес, що виє, стояв Теодорів телескоп, а на підвіконнях вишикувалися слоїки та колби, де поміж м'яких зелених водоростей роїлася дрібна прісноводна фауна. Один куток кімнати, займав масивний письмовий стіл, завалений альбомами, мікрофотографіями, стосами рентгенівських знімків, календарями! й нотатниками. Навпроти стояв стіл для мікроскопа з потужною лампою, що схилилась, мов лілія, на гнучкій ніжці над пласкими скриньками, де Теодор зберігав препарати. А сам мікроскоп, по-святковому ошатний, було накрито скляними сферичними банями, схожими на вулики.

– Моє шанування, – завжди вітав мене Теодор офіційним тоном, наче ми були зовсім незнайомі, і тиснув мені руку в своїй звичній манері – різко смикав її донизу, немовби перевіряючи міцність вузла на мотузці. Завершивши формальності, ми могли переключити увагу на важливіші речі.

– Я... е-е... розумієш... саме працював з препаратами, – говорив Теодор, – і натрапив серед них на те, що могло б зацікавити тебе. Це ротові частини щурячої блохи... Ceratophyllus fasciatus... ну, ти розумієш. Стривай-но, зараз я наведу мікроскоп... Ось... бачиш? Вельми цікаво. Я маю на увазі, що це скидається на обличчя людини, чи не так? Десь тут іще одне... е-е... предметне скло... досить оригінальне... О! Дивись. Це прядивний орган садового павука, або павука-хрестовика... е-е... Epeira fasciata...

І ми, захоплені й щасливі, схилялися над мікроскопом. Натхненно обговорювали безліч тем, а якщо, траплялося, Теодор не міг відповісти на якесь із моїх нескінченних запитань, то для цього були книги. На полицях з'являлися прогалини, Теодор брав звідти для довідки том за томом, і коло нас поступово виростала гора книжок.

– А ось циклоп... Cyclops viridis... я недавно спіймав його поблизу Говіно. Це самиця... зараз я покладу її в пробірку... е-е... гм... тут є кілька видів циклопів, знайдених на Корфу...

У кільці яскравого білого світла вимальовується чудернацька істота: грушовидне тіло, довгі щупальці тремтять від обурення, хвіст мов пагін вересу, і з кожного боку (ніби перекинуті через спину осла лантухи з цибулею) два великі мішки, повні рожевих намистин.

– ...називаються циклопами тому, що в них, як ти сам бачиш, одне-єдине око в центрі лоба. Себто в центрі того, що могло б слугувати їм лобом, якби циклопи його мали. В грецькій міфології, як відомо, циклоп... е-е... один з тих одноких велетнів, що кували залізо для Гефеста.

За вікном легкий бриз грався рипливими віконницями, а по шибках, немов прозорі пуголовки, скочувались одна по одній дощові краплі.

– Ага! Дивина та й годі, що ти про це згадав. У селян в Салоніках існують подібні... е-е... забобони... Ні, ні, звичайне марновірство. Тут у мене в одній книзі вельми цікаво й змістовно розказано про вампірів у... гм... Боснії. Певно, тамтешні жителі...

Подавали чай, тістечка з пухнастим кремом, грінки, що плавали в гарячому маслі. Чашки виблискували, тоненька струмина пари звивалась над чайником.

– ...хоча, з другого боку, не можна твердити, що на Марсі відсутнє життя. Цілком імовірно, що деякі форми життя люди там знайдуть... е-е... відкриють. Нам би тільки дістатися туди! Але не треба думати, що форми життя, знайдені там, будуть ідентичні...

Теодор сидів за столом у твідовому костюмі, елегантний, коректний, і неквапливо жував грінку. Борода його наїжилась, в очах щоразу спалахував вогонь, коли ми порушували будь-яку нову тему. Ерудиція Теодора здавалася мені безмежною. Він був невичерпним джерелом знань, і я невтомно збагачувався від нього. Про що б не зайшла мова, Теодор завжди міг розповісти щось цікаве.

Час летить швидко, і от я вже чую, як Спіро гучно сигналить мені з вулиці. Неохоче встаю з-за столу.

– До побачення, – прощається Теодор, смикаючи мені руку. – Радий був поспілкуватися з тобою... е-е... ні, ні, анітрохи. Чекаю тебе в четвер. Коли розпогодиться... е-е... буде не так мокро... напровесні, одним словом... може, зробимо кілька екскурсій... пошукаємо дещо... В рівчаках у ВальдеРопа є багато цікавого... гм... так... Ну, до зустрічі... Не варто.

Мугикаючи бравурну пісеньку, Спіро відвозив мене додому по вмитій дощем дорозі, а я сидів поруч і мріяв про весну, снив про тих чудових тварин, що їх ми ловитимемо разом із Теодором.

Теплий вітер та зимові дощі так відполірували небо, що, коли настав січень, воно засяяло чистою, ясною блакиттю... Ночі стояли тихі й прохолодні, місяць світив зовсім тьмаво і кидав на море ледь помітні срібні відблиски. Світанки були бліді й прозорі, а сонце сходило, немов велетенський шовковичний кокон, оповитий імлистим серпанком, випромінюючи на острів хмарки тонкого золотого пилу.

З березнем прийшла весна. Острів розквітнув, наповнився духмяними пахощами, заграв свіжим молодим зелом. Кипариси, що зі свистом гойдалися під зимовими вітрами, виструнчились тепер на виднокраї гладенькі й стрімкі, рясно всіяні зеленаво білими шишечками. Всюди цвів пишними гронами восковий жовтий шафран, пробивався з-поміж коріння дерев, стелився на крутих берегах. Під миртами пуп'янки гіацинтів наливалися, ніби фіолетові льодяники, а галявини дубових лісів уквітчалися сотнями матових лілових ірисів. Тендітні, вразливі анемони розгортали пелюстки кольору слонової кості з винно-червоними полисками. Вика, нагідки, асфоделі та інше різноцвіття буяло в полях та гаях. Навіть тисячолітні оливи, зігнуті, порохняві, прикрасились китицями дрібних кремових квіток, скромних і все ж ошатних, як і годиться в їхньому поважному віці. Так, це була повноправна весна! Острів тремтів, вібрував, оживаючи; всі струни дзвінкоголосо бриніли. Люди й природа почули весну, відгукнулись на її поклик. Пелюстки квітів сяяли, крила птахів яскріли, темні чисті очі сільських дівчат променилися радістю. В залитих водою рівчаках, серед соковитої зелені екзальтовано кумкали жаби, немовби свіжо полаковані. В сільських кав'ярнях вино ніби потемнішало і зробилося хмільнішим. Зашкарублі, спрацьовані пальці торкалися струн гітари з дивною ніжністю, а гучні голоси виспівували бадьору ритмічну пісню.

На нашу сім'ю весна вплинула по-різному. Ларрі купив собі гітару й чимале барило міцного червоного вина. Тепер він раз у раз відривався від роботи, бренькав на гітарі, лагідним тенором виконував єлизаветинські романси про кохання, весь час підливаючи собі в келих. Це навіювало на Ларрі меланхолію, пісні його ставали дедалі журливіші, і після кожної він робив паузу, щоб повідомити, якщо хто-небудь з нас

опинявся поблизу: весна для нього, мовляв, означає не початок нового року, а смерть старого. Могилу, виголошував він, і зловісно гримів на інструменті.

Якось увечері ми всі пішли з дому, а Ларрі з мамою лишилися самі. Він цілий вечір співав пісні, чимраз заупокійніші, і зрештою доспівався до того, що викликав у них обох гостру депресію. Вони спробували заглушити її вином, проте, на жаль, сподіваного результату не досягли. Скоріше навпаки, бо ні Ларрі, ні мама не звикли до міцних трунків Греції.

Повернувшись додому, ми з легким подивом побачили, що мама стрічає нас на порозі з ліхтарем"блискавкою" в руках. З вишуканою гідністю вона чітко повідомила нам, що бажає бути похованою під кущами троянд. Новизна цього повідомлення полягала в тому, що мама вибрала для свого останнього пристановища таке доступне місце. Вона й раніше часто замислювалась над тим, де її поховають, але чомусь завжди вибирала найвіддаленіші, глухі місця, а в нашій уяві зринав жалобний кортеж, дощенту виснажений вже на півдорозі, неспроможний дійти до кінця путі.

Але загалом весна для мами означала безкінечний потік свіжої городини, з якою вона невтомно експериментувала, і буяння її улюблених квітів у саду. З кухні без ліку почали надходити нові страви, – супи, рагу, соуси, підливи, приправи, – і кожна з них смачніша, духмяніша, екзотичніша за попередню. У Ларрі розладнався шлунок. Зневажаючи найпростіші рекомендації – їсти трохи менше, – він придбав величезний слоїк соди і урочисто ковтав дозу після кожної трапези.

– Нащо стільки їсти, синку, якщо це тобі шкодить? – турбувалася мама.

– Не можу ж я виявити неповагу до вашого кулінарного мистецтва, – туркотів Ларрі єлейним голосом.

– Ти страшенно товстішаєш, – зауважила Марго. – Це тобі не личить.

– Дурниці! – стривожено заперечив Ларрі. – Зовсім я не товстішаю. Мамо, скажіть.

– Та, здається, ти трохи набув зайвої ваги, – визнала мама, критично оглянувши його.

– А все з вашої вини, – бовкнув Ларрі. – Спокушаєте мене цими ароматичними делікатесами. Так і виразку недовго дістати. Мабуть, доведеться перейти на дієту. Марго, які є хороші дієти?

– Найкраща, – Марго з запалом осідлала свого випробуваного коника, – це помаранчевий сік та салат – люксусова дієта. А можеш сісти на молоко та сиру городину... теж непогана дієта, хоч і марудлива. Потім є ще одна: варена риба з чорним хлібом. Правда, цю я досі не пробувала, не знаю, що воно таке.

– Святий боже! – вжахнувся Ларрі. – І це називається дієтою?

– Так, – серйозно відповіла Марго. – І всі вони корисні для здоров'я. Помаранчевим соком я майже вилікувала свої прищі.

– Ні, це не для мене! – твердо заявив Ларрі. – Я ж не якесь там чотириноге копитне, щоб жувати сиру садовину й городину. Ви всі мусите змиритися з тим, що я піду від вас молодим, сконавши від ожиріння серця.

Чергову порцію соди Ларрі прийняв не після обіду, а перед ним і весь час гірко жалівся, що страви йому не смакують.

На Марго весна завжди впливала кепсько. Клопоти про зовнішній вигляд, що о всякій порі року мали для неї першорядне значення, нині переходили розумні межі. Спальня її була захаращена купами випраного

одягу, і скрізь на мотузках сохнули різноманітні речі. Марго тягала за собою гори прозорої білизни й пляшечки парфумів, і повсюди чувся її безладний голосний спів. Вона ловила кожну зручну нагоду, щоб прослизнути у ванну, метнувши білим вихором рушників. А от витягнути її звідтіль було понад людські сили. Ми по черзі горланили, грюкали в двері і щоразу у відповідь чули запевнення, що вона вже майже готова. Ці запевнення, як ми знали з гіркого досвіду, нічого не означали.

Але от нарешті Марго випливала з ванної, сяюча й чепурна, і, наспівуючи, йшла загоряти або спускалася до моря купатись. Під час однієї з таких екскурсій вона познайомилась на пляжі з молодим красенем, турком. Зі своєю скромністю Марго нікому не повідомила про часті побачення з цим суперменом, думаючи, як вона пояснювала згодом, що нам це буде нецікаво. Дізнався про все, ясна річ, Спіро. Він піклувався про благополуччя Марго ревно й самовіддано, і їй майже ніколи не вдавалося зробити що-небудь без його відома. Якось уранці Спіро зненацька заскочив маму саму на кухні, підозріливо роззирнувся, пересвідчився, що ніхто їх не підслуховує, глибоко зітхнув і повідав таємницю.

Мені б не хотілося вам про це казати, місіс Даррелл, – забурчав він, – але, по-моєму, ви мусите знати.

Мама давно вже звикла до змовницького вигляду Спіро, коли він приносив про нас різні звістки, і тепер це її більше не тривожило.

– Ну, що там цього разу, Спіро? – запитала вона.

– Міссі Марго, – відповів Спіро засмучено.

– А що з нею?

Спіро стурбовано озирнувся.

– Ви знаєте, що вона зустрічається з мужчиною? – голос його тремтів.

– З мужчиною? А... е-е... Так, знаю, – героїчно сказала неправду мама.

Спіро підсмикнув штани й нахилився уперед.

– А ви знаєте, що це турок? – залякуючим тоном грізно спитав він.

– Турок? – відгукнулась мама. – Ні, я не знала, що він турок. А що в цьому поганого?

Спіро був шокований.

– Боже мій, місіс Даррелл! Що в цьому поганого?! Таж він турок! А цим шельмам не можна довіряти дівчат. Він переріже їй горло, от що він зробить. Бігме, це небезпечно. Міссі Марго плаває з ним.

– Гаразд, Спіро, – заспокоїла його мама. – Я поговорю з Марго.

– Я подумав, що вам треба знати про це... Але ви не хвилюйтесь! Якщо цей негідник заподіє що-небудь міссі Марго, я з ним поквитаюсь! – серйозно запевняв її Спіро.

Отримавши такі відомості, мама переповіла їх Марго, трохи пом'якшивши страхітливі, криваві деталі, і порадила запросити юного турка на чай. Марго життєрадісно побігла по турка, а мама нашвидкуруч спекла пиріг, приготувала печива і строго наказала нам поводитися пристойно. Турок виявився високим юнаком із дбайливою зачіскою й парадною усмішкою, в якій було дуже мало гумору і дуже багато пихи. В ньому відчувалося сите самовдоволення улесливого кота. Він поцілував мамі руку так, ніби офірував їй неабияку честь, а нам усім щедро

розсипав усмішки. Мама, відчувши, як ми наїжачуємося, кинулась рятувати становище.

– Як це мило, що ви завітали до нас... давно хотіли познайомитись... все бракує часу, ви ж розумієте... дні летять... Марго стільки розповідала про вас... почастуйтесь коржиком, – на одному диханні пролепетала вона, сліпучо всміхаючись і пригощаючи гостя коржиком.

– Надзвичайно люб'язно, – промимрив турок чи то до нас, чи то до самого себе.

Запала мовчанка.

– Він тут на канікулах, – оголосила раптом Марго, наче в цьому було щось унікальне.

– Та невже? – шпигнув Ларрі. – На канікулах? Неймовірно!

– Я був одного разу на канікулах, – сказав Леслі з повним ротом пирога, – точно це пам'ятаю.

Мама нервово переставляла чашки.

– Цукру? – запропонувала вона мелодійним голосом. – Покласти вам ще цукру?

Так, дякую.

Знову пауза. Ми всі дивились, як мама наливає чай і напружено підшукує тему для розмови. Нарешті турок звернувся до Ларрі.

– Ви пишете, здається? – запитав він з цілковитою байдужістю.

Ларрі блиснув очима. Мама, помітивши небезпеку, негайно втрутилася в розмову, перш ніж Ларрі встиг відповісти.

– О так, – усміхнулась вона, – він пише, день у день. Безперервно друкує на машинці.

– Мені завжди здавалось, що я зможу першокласно писати, якщо спробую, – сказав турок.

– Справді? – озвалась мама. – Далебі, я гадаю, тут потрібен талант, як і багато в чому іншому.

– Він добре плаває, – повідомила Марго. – Запливає страшенно далеко.

– Я не боюсь, – скромно сказав турок. – Я прекрасно плаваю і тому не боюсь. На коні я теж не боюсь, бо вмію чудово їздити верхи. Можу вправно стернувати, навіть коли тайфун, і теж без усякого страху.

Він граціозно сьорбав свій чай і схвально дивився на наші обличчя, де бачив благоговіння.

– Розумієте, – пояснив він на той випадок, якщо ми не втямили суті, – розумієте, я не з боязких.

Назавтра після чаювання Марго одержала від турка записку із запрошенням піти з ним увечері в кіно.

– Як ви гадаєте, мені треба йти? – спитала вона маму.

– Як хочеш, доню, – відповіла мама і твердо додала: – Тільки скажи йому, що я також піду.

– Славненький вечір вас чекає, – прокоментував Ларрі.

– О ні, мамо, будь ласка, не йдіть, – запротестувала Марго, – він подумає, що ми якісь дивакуваті.

– Дурниці, доню, – невпевнено відповіла мама. – Турки звикли до всяких охоронців... згадай лише їхні гареми.

Того вечора, причепурившись, мама й Марго пішли з турком у кіно. В містечку був один-єдиний кінотеатр просто неба, і ми розраховували, що сеанс закінчиться не пізніше десятої. Ларрі, Леслі і я нетерпляче очікували їхнього повернення. О пів на другу ночі Марго й мама, ледь живі від утоми, добрели додому і безсило попадали на стільці.

– О, так ви повернулись? – мовив Ларрі. – А ми вже були подумали, що ви втекли разом з ним, роз'їжджаєте тепер по Константинополю на верблюдах, і вітерець грайливо тріпоче вашою чадрою.

– Це був жахливий вечір, – простогнала мама, скидаючи туфлі. – Справжні тортури.

– Що сталося? – запитав Леслі.

– Почати з того, – сказала Марго, – що в нього нестерпні парфуми. Мене вони одразу запаморочили.

– Ми сиділи так близько до екрана, що в мене розболілась голова, – розповідала мама. – А людей набилося, мов сардин у бляшанці. Я ледве дихала. І на довершення всього мене почала кусати блоха. Тут немає нічого смішного, Ларрі. Мені було непереливки. Здається, він це помітив... бо весь час якось підозріливо зиркав на мене. Потім, під час перерви, він приніс нам нудно солодких східних ласощів, ми обсипалися цукровою пудрою, і я мучилась від спраги. А під час другої перерви

подарував нам букети квітів. Уявляєте, квіти посередині фільму! Ось букет Марго, на столі.

Букет був величенький, з весняних квітів, перев'язаний барвистими стрічками. З торбинки мама витягла букетик фіалок, прим'ятий, наче він побував під копитами коня-ваговоза.

– А це мої квіти.

– Але найгірше – то зворотна дорога, – сказала Марго.

– Так, просто страхіття, – згодилась мама. – Ми не взяли таксі, а протеліпалися кілька годин в старезній тарадайці. Сердешна коняка зовсім знесилилась, я, вмираючи від спраги, намагалася бути гречною, а цей йолоп витріщався на Марго й виспівував турецьких пісень про кохання. Так би й порішила його. Я вже думала, що ми ніколи не дістанемось додому. Навіть біля нашого пагорба неможливо було спекатись його. Він повідомив, що о цій порі року тут багато змій, і супроводжував нас із величезною палицею. Знаєш, Марго, надалі прошу тебе вибирати приятелів трохи обачніше. Вдруге я такого не перенесу. Я боялась, що він проведе нас аж до дверей, і тоді доведеться запросити його в дім.

– Мабуть, ви були з ним занадто чемні, – сказав Ларрі.

Для Леслі прихід весни означав м'яке свистіння крил диких голубів та припутнів або раптову появу ще якої-небудь дичини серед миртових хащів. Він обійшов усі мисливські крамниці, радився з фахівцями і нарешті з гордістю приніс додому новеньку двостволку. І відразу ж заходився розбирати й чистити її, а я стояв поруч, зачаровано дивився на блиск металу і вдихав із насолодою важкий запах мастила.

– Правда ж, красунечка? – примовляв він розчулено, скоріше до себе, аніж до мене. – Правда ж, ясочка?

Він голубив свою гарну рушницю, бистрі блакитні очі його сяяли. Нараз скинув її на плече, цілячись в уявну зграю птахів на стелі.

– Бах!.. Бабах! – вигукував він захоплено.

Леслі ще раз протер рушницю шматиною, обережно поставив у куток біля ліжка.

– Гайда завтра на полювання? – запропонував він, висипаючи з пакета на ліжко червоні набої. – Дикі голуби з'являються близько шостої. Отой згірок за долиною – якраз годяще місце.

І от ми з Леслі крокуємо крізь досвітній туман, минаємо принишклі оливкові гаї, підіймаємося крутосхилом, де миртове гілля вгинається під краплями густої роси. Стоїмо нагорі, серед виноградних лоз, чекаємо, коли розвидніє і появляться птахи. Враз бліде світанкове небо вкривається темними цятками, вони рухаються швидко, як стріли, ми чуємо трепетання крил. Леслі

вичікує. Стоїть, широко розставивши ноги, притиснувши рушницю до стегна, і зірко стежить за птахами. А вони все ближче й ближче, ось уже над нами і, здається, зараз зникнуть за сріблястими, мерехтливими кронами олив.

В останню мить рушниця лягає на плече, блискучі стволи націлено в небо, легкий поштовх і звук пострілу, ніби тріскає гілка в нічному тихому лісі. Коли на поясі Леслі висить п'ятеро скривавлених, пониклих пташин, він затискує рушницю під пахвою, запалює сигарету й насуває капелюх на очі.

– Ходімо, – каже він. – Досить з нас. Дамо цим бідолахам перепочинок.

Ми вертались через оливкові гаї, залиті сонцем, де серед листя, мовби невеликі монетки, рожевіли зяблики. Пастух Яні виганяв на пасовище своїх кіз. Його смагляве обличчя з жовтими від нікотину вусами привітно всміхалося до нас; з-під важкої накидки з овечої шкури вузлувата рука посилала нам дружнє вітання.

– Херете! – вимовив він глибоким голосом гарне грецьке привітання. – Херете кіріе... Щастя вам.

Кози розбрелись серед олив, гучно мекаючи одна до одної, дзвіночок ватага ритмічно подзенькував. Радісно співали зяблики, а в миртах берестянка, схожа на мандарин, виводила трелі. Острів, напоєний росою, ярів у променях ранкового сонця; всюди бурунило життя. Щастя вам! А що ж іще, окрім щастя, могли ми тоді почувати?

РОЗМОВА

Щойно ми влаштувались і почали насолоджуватися життям на острові, Ларрі, з типовою для нього великодушністю, написав усім своїм друзям і запросив їх приїхати до нас. Те, що в будинку заледве вистачало місця навіть для нашої родини, очевидно, пройшло повз його увагу.

– Я запросив тут декого в гості на тиждень-другий, – якось вранці кинув він мамі мимохідь.

– Чудово, синку, – необачно відповіла мама.

– Я подумав, що добре буде поспілкуватися з розумними, цікавими людьми. Це нас збадьорить.

– Сподіваюсь, вони не занадто інтелектуальні, любий.

– Боже мій, мамо! Звісно, ні; це напрочуд милі, прості люди. Не розумію, чому ви так боїтесь інтелектуалів.

– Мені з ними якось не по собі, – жалібно сказала мама. – Сама я не належу до високоосвічених і не можу підтримати розмову про поезію й таке інше. А їм чомусь здається, що оскільки я твоя мати, то мені по силі вести з ними довгі балачки про літературу. І завжди вони звертаються зі своїми безглуздими запитаннями саме тоді, коли я готую обід.

– Я не примушую вас дискутувати з ними про мистецтво, – розсердився Ларрі, – проте, гадаю, можна було б трохи приховати своє захоплення низькопробним чтивом. Ось я невтомно заповнюю наш дім справжніми книгами, і що ж? Ваш столик у спальні вгинається під тягарем довідників з кулінарії і садівництва, та ще цих страхітливих детективних романів. Ніяк не збагну, де ви їх дістаєте?

– Це зовсім непогані детективи, – захищалась мама. – Я позичала їх у Теодора.

Ларрі коротко, сердито зітхнув і повернувся до своєї книги.

– Краще б ти повідомив у ^Швейцарський пансіонат", коли вони прибувають, – зауважила мама.

– Навіщо? – здивувався Ларрі.

– Щоб там забронювали кімнати, – так само здивувалась мама.

– Але ж я запросив їх до нас додому, – з притиском сказав Ларрі.

– Ларрі! Це неможливо! Який ти нерозважливий. Хіба ж вони можуть тут зупинитись?

– Не розумію, чому нервувати через дрібниці, – холодно мовив Ларрі.

– А де ж вони спатимуть? – бідкалась мама. – У нас і так тісно, ти сам знаєш.

– Нічого, мамо, місця тут достатньо, якщо тільки все організувати до ладу. Марго й Лес ночуватимуть на веранді, ось вам вже дві вільні кімнати; ви з Джеррі переходите до вітальні і звільняєте свої кімнати.

– Не плети казна-що, любий. Ми не можемо перетворити дім на циганський табір. Окрім того, ночі ще прохолодні і Марго з Лесом не будуть ночувати надворі. У нас просто немає місця для гостей. Так що доведеться тобі написати цим людям і відмінити запрошення.

– Я не можу їм написати, – сказав Ларрі. – Вони вже в дорозі.

– Ох, Ларрі, ти справді нестерпний! Ну чому ти не попередив мене раніше? Дотягнув до останнього, а тоді повідомляєш.

– Я ж не знав, що приїзд кількох друзів ви сприймете, як стихійне лихо, – пояснив Ларрі.

– Але, синку, нерозумно запрошувати гостей туди, де для них немає місця.

– Будь ласка, облишмо це, – роздратовано сказав Ларрі, – є дуже простий вихід із становища.

– Який? – насторожилася мама.

– Гм, оскільки в цьому будинку тісно, давайте переїдемо в більший.

– Не сміши мене! Хіба люди міняють житло на просторіше тільки тому, що вони запросили в гості приятелів? Це ж нечувано!

– А що такого? По-моєму, це вельми слушна пропозиція; ви самі кажете, що тут тісно, отже єдиний розумний вихід – переїхати.

– Розумніше було б не кликати гостей, – строго відповіла мама.

– Навряд чи нам буде приємно жити відлюдниками, – сказав Ларрі. – Тим більше, що я запросив їх виключно заради вас. Всі вони симпатяги. Я хотів порадувати вас. Внести трохи веселощів у ваше життя.

– Мені й так весело, спасибі, – з гідністю подякувала мама.

– Не знаю, що тепер робити.

– Я справді не розумію, любий, чому б їм не зупинитися в "Швейцарському пансіонаті".

– Негарно запрошувати людей до себе, а тоді відправляти у третьорядний готельчик.

– Скількох же ти запросив? – поцікавилась мама.

– О, лише двох... чи трьох... Вони приїдуть не всі зразу. Очевидно, прибуватимуть групами.

– Чи можу я хоча б дізнатися, скількох людей ти запросив? – наполягала мама.

– Точно не пам'ятаю. Дехто з них не відповів, але це нічого не означає... Мабуть, вони вже виїхали і думають, що про це не варто

повідомляти. В кожному разі, якщо ви розплануєте бюджет на сім-вісім чоловік, цього напевне вистачить.

– Ти маєш на увазі, разом з нами?

– Ні, ні, семеро-восьмеро гостей та ще наша родина.

– Але ж це безглуздо, Ларрі! Ми не зможемо впакувати в будинок тринадцять осіб, навіть з найпалкішим нашим бажанням.

– Ну що ж, тоді давайте переїдемо. Я вам пропоную розумний вихід. Не збагну, навіщо сперечатися.

– Не будь смішним, синку. Навіть якби ми переїхали в помешкання, придатне для тринадцяти чоловік, що нам робити із надлишком площі потім, коли гості поїдуть?

– Запросимо ще кого-небудь, – сказав Ларрі, здивований тим, що мамі не спало на думку таке просте рішення.

Мама мовчки дивилась на нього, її окуляри з'їхали набік.

– Ларрі, ти таки доведеш мене, – нарешті вимовила вона.

– Я гадаю, несправедливо звинувачувати мене в тому, що ваше господарство руйнується через приїзд одного-двох гостей, – суворо сказав Ларрі.

– Одного-двох! – скрикнула мама. – Вісім чоловік, по твоєму, це один-двоє! Я рада, що ти так вважаєш.

– Мені здається, ви стоїте на хибних позиціях.

– А як назвати те, що ти поназапрошував людей без мого відома?

Ларрі ображено глянув на неї і знову втупився в книгу.

– Ну, я зробив усе, що міг, – сказав він. – На більше я неспроможний.

Запала довга мовчанка. Ларрі незворушно читав книгу, а мама тим часом ставила троянди у вази і неуважно розносила їх по кімнаті, буркочучи сама до себе.

Зрештою вона не витримала:

– Розлігся там, і все йому байдужісінько! Адже це твої друзі. От і придумай що-небудь.

Ларрі з виглядом великомученика відклав книгу.

– Не розумію, що я мушу робити? Ви відхилили всі мої пропозиції.

– Якби ж ти запропонував щось розумне!

– Не бачу нічого безглуздого в моїх порадах.

– Ларрі, синку, поміркуй тверезо. Ми не можемо зриватися в новий будинок тільки через те, що приїдуть знайомі. Та й все одно вже пізно. А уроки Джеррі?

– Якщо докласти зусиль, все можна легко владнати.

– Ми не будемо переїжджати, – твердо заявила мама. – Так я вирішила.

Вона поправила окуляри, кинула на Ларрі визивний погляд і гордою, величною ходою рушила на кухню.

ЧАСТИНА ДРУГА

7. НАРЦИСОВО-ЖОВТИЙ БУДИНОК

Це був високий, просторий венеціанський особняк з вицвілими блідо-жовтими стінами, зеленими віконницями і червоно бурим дахом. Він стояв на узгір'ї біля моря, оточений занедбаними оливковими гаями та цитриновими й помаранчевими садами, де панувала тиша. Все тут навівало мінорні думки про минуле: об ліз лі, потріскані стіни, просторі лункі зали, веранди, засипані торішнім листям і так густо обплетені виноградом, що на долішньому поверсі завжди стояли зеленаві сутінки; поруч – невеликий занехаяний сад з кам'яною огорожею і чавунною іржавою брамою. Там, над порослими рястом стежками, пишалися троянди, анемони, герані, а крислаті мандаринові дерева рясніли квітами з п'янким, паморочливим ароматом.

У цитрусових садах було тихо і спокійно, звідти долинало лише гудіння бджіл і вряди-годи щебетання птахів. Занедбана, самотня садиба сумовито руйнувалася на цьому покинутому узгір'ї, що дивилось на леління моря і на темні, порізані гори Албанії. Все довкіл лежало у мрійливому напівсні, напоєне весняним сонцем, укрите мохом, папороттю, сонмами дрібних поганок.

Садибу відшукав, ясна річ, Спіро; він сам і організував наш переїзд, діловито намагаючись уникнути зайвої метушні. Два дні по тому, як ми вперше побачили будинок, довгі вози, навантажені нашим майном, валкою посунули курним шляхом, а на четвертий день ми вже влаштовувались у новій господі.

Неподалік у хатині мешкав садівник із дружиною. Це подружжя похилого віку немовби старішало разом з обійстям. В обов'язки

садівника входило наповнювати чани водою, збирати садовину, чавити оливки і раз на рік терпіти дошкульні жала бджіл, вибираючи мед із сімнадцятьох вуликів у цитриновому саду. Якось мама, у хвилину надмірної великодушності, запросила його дружину попрацювати в нашому домі. Звали її Лугареція. Це була худорлява, квола жінка з карими очима і недбало заколеним волоссям. Як швидко з'ясувалось, Лугареція мала надзвичайно вразливу вдачу, найменше зауваження про її роботу, хоч би яке воно було делікатне, викликало в неї цілі потоки сліз, буцімто на неї звалилося тяжке горе. Серце боліло дивитись на це, і мама незабаром припинила робити їй зауваження взагалі.

Існувала єдина річ на світі, здатна освітити усмішкою похмуре обличчя Лугареції, запалити вогонь у її потульних очах, – а саме розмови про її недуги. Більшість людей впадає в іпохондрію лише у вільні години, а Лугареція перетворила це хобі на своє основне заняття. Коли ми замешкали в будинку, найдужче її непокоїв шлунок. Бюлетені про його стан починали надходити від сьомої ранку, коли Лугареція приносила нам чай. Човгаючи з тацею по кімнатах, вона кожному з нас давала вичерпний звіт про нічні болі. Яскраві описи її вражали своїм драматизмом. Чалапкаючи по кімнатах, Лугареція стогнала, зітхала, корчилася від болю і так реалістично зображувала картину своїх страждань, що ми всі мимоволі починали переживати те ж саме.

– Невже нічого не можна зробити з цією жінкою? – звернувся Ларрі до мами після особливо клопітної для шлунку Лугареції ночі.

– А що ж я можу зробити? – озвалась мама. – Я вже дала їй випити твоєї соди.

– Ось через те їй і погіршало вночі.

– Мені здається, вона погано харчується, – сказала Марго. – їй необхідна добра дієта.

– Звичайно, вона трохи докучлива, – визнала мама, – але ж бідолашна жінка так страждає.

– Дурниці! – кинув Леслі. – Вона просто насолоджується цим усім. Так само, як і Ларрі, коли він нездужає.

– Однаково тут більше нікого не знайдеш, – поспішила втрутитися мама, – тож доведеться змиритись. Я попрошу Теодора оглянути її.

Дім, окрім болячок Лугареції, мав іще дещо варте уваги. Наприклад, меблі (ми орендували їх разом із садибою). Це була фантастична суміш реліктів вікторіанської епохи, наглухо зачинених у кімнатах протягом останніх двадцяти років. Грубі, незручні речі захаращували весь будинок, скрушно рипіли, наче жаліючись одна одній. Першого ж вечора від обіднього столу відломилася ніжка – і всі тарілки полетіли на підлогу. Заледве Ларрі присів на масивний, міцний, здавалося б, стілець, як у того зразу відпала спинка і щезла в клубах ядучої пилюки. А коли мама зробила спробу відчинити масивний шифоньєр, дверцята лишилися у неї в руках. Отоді мама дійшла висновку: треба вживати заходів.

– Хіба можна запрошувати людей у дім, де все розвалюється на цурки від одного тільки погляду! Доведеться докупити нових меблів, нема ради. Ці гостини дорого нам коштуватимуть. Такого з нами ще не було.

Наступного ранку Спіро повіз маму, Марго й мене до міста купувати меблі. Ми завважили, що на вулицях більш людно

й гамірно, ніж завжди, але спершу не надали цьому значення. Коли ми вийшли з крамниці і посунули звивистими вуличками до того місця, де стояв наш автомобіль, юрба закрутила нас у коловороті. Народу чимдалі прибувало, натовп, нуртуючи, поніс нас уперед всупереч нашій волі.

– Мабуть, щось відбувається, – кинула репліку спостережлива Марго. – Може, фієста або якийсь мітинг.

– Нам би тільки дістатись до машини, – хвилювалась мама.

Але юрмовище змело нас у протилежний бік і виштовхнуло

на центральний майдан міста. Народу там зібралось – яблуку впасти ніде. Я спитав одну літню селянку, що тут відбувається. В очах її засвітилась гордість:

– Це святий Спірідіон, кіріа. Сьогодні можна піти до церкви і поцілувати йому ноги.

Святий Спірідіон був покровителем острова. Його мощі в срібній труні зберігалися в храмі, і раз на рік урочиста процесія носила їх по місту. Цей всемогутній святий міг здійснювати бажання, зцілювати хвороби, творити чудеса, якщо вдавалось вибрати для прохання слушний момент, коли він перебував у благодушному настрої. Остров'яни обожнюють його і кожного другого хлопчика називають на його честь Спіро. Сьогодні якраз і випав той день, коли відкривали труну, дозволяли віруючим цілувати взуті в тапочки ноги святого і звертатися до нього з проханнями.

Склад натовпу свідчив, як високо шанували святого Спірідіона на Корфу. Там були старі селянки в ошатних чорних сукнях, їхні чоловіки з білими вусами, похилі, наче оливи; бронзові, мускулисті рибалки в сорочках, заплямованих чорнильною рідиною спрутів, а також каліки, сухотники, розумово неповноцінні, хворі й немічні, немовлята в пелюшках з блідими, восковими личками, зморщеними від надривного кашлю. Я помітив навіть декількох британоголових, дикуватих з вигляду пастухів-албанців у широченних плащах з овечої шкури.

Різнокольоровий людський потік повільно вливався в темні двері церкви, і нас, мов камінчики, втягнуло в цей потік. Марго опинилась далеко попереду мене, а мама лишилася десь позаду. П'ятеро товстих, як подушки, селянок щільно стиснули мене, обдаючи запахом поту й часнику, а мама безнадійно загубилась між двома велетнями-албанцями. Натовп рішуче виніс нас сходами вгору аж до дверей.

У церкві було тьмяно, наче в колодязі; лише біля однієї стіни жовтими шафранами світилися вогники свічок. Бородатий священик у чорному ширяв, немов стрімкий птах, спрямовуючи живий ланцюг до великої срібної труни і далі, до виходу на вулицю. Труна, схожа на сріблясту хризаліду, стояла вертикально, з долішньої її частини визирали ноги святого, взуті в гарні вишиті тапочки.

Кожен, підходячи до труни, схилявся, цілував ноги, шепотів молитви. А згори, крізь скло саркофага, на грішників дивилося чорне, висохле обличчя мумії з виразом крайнього невдоволення. Стало ясно: хочемо ми цього чи ні, нам теж доведеться цілувати ноги святого Спірідіона. Я озирнувся й побачив, що мама робить відчайдушні зусилля пробитись до мене, однак її албанський ескорт не вступається ані на дюйм. Упіймавши мій погляд, вона повела очима на труну й енергійно захитала головою.

Я був спантеличений, і обидва албанці також. Вони пантрували за мамою з неприхованою підозрою. Певне, їм здалося, що вона от-от знепритомніє, і небезпідставно, – кров прилила їй до щік, а міміка робилась чимраз експресивнішою. Доведена до відчаю, вона геть-чисто відкинула обережність і голосно зашепотіла мені через голови прочан:

– Скажи Марго... не треба цілувати... цілуйте повітря... цілуйте повітря.

На жаль, я не встиг передати Марго мамині слова. Моя сестра, схилившись до ніг святого, вже палко цілувала їх, на превелике

здивування й захоплення натовпу. Коли надійшла моя черга, я, слухаючись мами, гучно цмокнув повітря, дюймів на шість вище лівої ноги мумії. Відтак людський потік поніс мене далі й виштовхнув на вулицю. Марго, задоволена, чекала нас на сходах. Аж ось і мама вилетіла з церкви під тиском могутніх рамен пастухів.

– Ці пастухи... – знесилено зронила вона, – такі грубі... а запах мало не доконав мене... суміш часнику й ладану...

– Нічого, – безжурно сказала Марго. – Все це можна витерпіти. От якби тільки святий Спірідіон виконав моє прохання!

– Жахлива антисанітарія! – обурювалась мама. – Ця церемонія значно більше сприяє поширенню інфекційних хвороб, аніж зціленню від них. Страшно уявити, що ми могли б підхопити, якби дійсно цілували оті ноги.

– Але ж я поцілувала ноги, – здивувалась Марго.

– Марго! Як ти могла!

– Всі так робили.

– Ти мене доконаєш! Адже я вас застерігала...

– Не знаю, мені ви нічого не говорили...

Я хутко пояснив, що не встиг передати мамине застереження.

– Стільки людей обслинювало ті тапки, і все-таки тебе це не відвернуло!

– Я робила лише те, що робили всі.

– Але чому, навіщо ти так вчинила?

– Ну-у, я подумала, може, він вилікує мої прищі...

– Прищі! – сердилася мама. – Дивись, аби на додачу до прищів не підхопила чогось гіршого.

Наступного дня Марго злягла від тяжкої інфлюенци, і престиж святого Спірідіона розбився ущент. Спіро терміново послали до міста, по лікаря. Він привіз із собою кремезненького чоловічка з лискучим волоссям, тоненькою щіточкою вусів і меткими очками-гудзиками за скельцями рогових окулярів.

Це був лікар Андручеллі. Випромінюючи доброзичливість, він поводився коло ліжка хворої досить оригінально. Увійшов статечно до кімнати, насмішкуватим поглядом зиркнув на Марго.

– Бу-бу-бу! – раптом забубукав він. – Бу-бу-бу! Яка непростима легковажність, хіба ні? Цілувати ноги святому! Бу-бу-бу! Там же повно інфекції! Вам пощастило, це звичайний грип. Виконуйте всі приписи медицини, інакше я умиваю руки! І будь ласка, не ускладнюйте мені роботу подібними нерозумними вчинками. Якщо ви ще раз поцілуєте ноги святому, я більше не приїду вас лікувати... Бу-бу-бу!.. Оце так утяли!

Поки Марго три тижні витримувала постільний режим, а лікар Андручеллі кожні два-три дні бубукав над нею, решта влаштовувалися на новому місці. Ларрі захопив собі простору мансарду і запросив двох теслярів змайструвати книжкові полиці. Леслі перетворив чималу криту веранду за будинком на стрілецький тир і щоразу і коли тренувався там, вивішував знадвору величезне червоне полотнище. Мама заклопотано поралась у напівпідвалі на кухні, – просторій, з кахляною підлогою, – готувала цілі галони міцного бульйону, вислуховувала монологи Лугареції і водночас турбувалася про Марго.

А у нас із Роджером був тепер сад на п'ятнадцять акрів – привільний новий рай, що спускався до мілкого теплого моря. Оскільки тимчасово я не мав учителя (Джордж поїхав), то міг спокійнісінько мандрувати цілими днями, забігаючи додому тільки попоїсти.

В саду, на цій строкатій ділянці поруч з будинком, мені трапилось безліч живих істот, котрих я нині вважав своїми давніми друзями: жуків-бронзівок, блакитних диких бджіл, сонечок, земляних павуків. У щілинах садового муру розплодилася сила-силенна маленьких чорних скорпіонів, гладеньких і блискучих, ніби зроблених з бакеліту. Серед листя інжиру та цитрусів, трохи нижче квітника, роїлися смарагдові жаби-скрекотушки – справжнісінькі атласні цукерки. На схилах пагорба траплялись різні змії, а також чудові ящірки й черепахи.

У цитрусових гаях гніздилося розмаїте птаство: щиглі, зеленяки, горихвістки, плиски, вивільги, поодинокі одуди з рожевим, чорним та білим опереннням. Вони колупали м'яку землю довгими, вигнутими дзьобами, а помітивши мене, здивовано настовбурчували свої чубчики і пурхали геть.

Під карнизом будинку жили ластівки. Вони прилетіли сюди незадовго до нас і щойно закінчили будувати глиняні бугристі гнізда, – брунатні й вологі, схожі на кекс із родзинками. Коли гнізда підсохли й посвітлішали, ластівки почали вистеляти їх ізсередини, розшукуючи корінчики, овечу вовну, пір'їни.

Двоє гнізд притулилися найнижче від усіх, саме на них я й зосередив свою увагу. Приставивши до стіни довгу драбину, я поступово, день при дні, забирався дедалі вище, поки доліз аж до останньої щаблини. Звідси зручно було спостерігати гнізда з близької відстані. Ластівкам, очевидно, моя присутність зовсім не заважала, бо вони й далі невтомно працювали, готуючи житло для майбутньої родини. Я тихо сидів на вершечку драбини, а Роджер лежав унизу.

По деякім часі я добре познайомився з життям обох ластів'ячих пар і щоденно з палким завзяттям вів свої спостереження. В поведінці ластівок-самок було багато спільних рис: серйозність, заклопотаність, тривожне хвилювання, метушливість. А їхні чоловіки проявляли себе абсолютно інакше. Один з них, поки обладнувалось гніздо, приносив високоякісний матеріал, але поводився при цьому вкрай легковажно. Часто-густо, вертаючись додому зі жмутиком овечої вовни в дзьобі, він гаяв дорогоцінні хвилини: кружляв по саду, милуючись квітами, виписував у повітрі вісімки, грайливо метався серед виноградних лоз. Його дружина тим часом відчайдушним щебетом закликала гульвісу до гнізда.

Друга ластівка теж мала клопіт зі своїм чоловіком, щоправда, іншого гатунку. Цей був аж надміру старанний і дбайливий. Докладав неймовірних зусиль, щоб забезпечити майбутніх нащадків підстилкою екстракласу. Але, на жаль, йому бракувало математичних здібностей, і він ніяк не міг запам'ятати розмірів власного гнізда. Звичайно він прилітав додому з радісним, хоча трохи приглушеним щебетанням, тягнучи куряче або індиче перо завбільшки з нього самого, таке грубезне, що годі було зігнути його. Дружині доводилось терпляче переконувати недотепу, – мовляв, це перо не можна примостити в гнізді, як не старайся, як не крутись. Прикро розчарований, він кидав перо додолу, і воно поволі опускалося на чимраз більшу купу мотлоху під гніздом. Оговтавшись після невдачі, турботливий чоловік знову відлітав на пошуки придатніших матеріалів. Незабаром повертався з важелезним жмутом вовни, затверділим від землі та гною, – його неможливо було навіть піднести до гнізда.

Коли нарешті було впорядковано ластів'ячі оселі, рябі яєчка відкладено й висиджено, вдача обох батьків відчутно змінилась. Той, що раніше постачав стільки зайвого, непотрібного, полював тепер безжурно на схилах пагорба і прилітав додому, недбало затиснувши в дзьобі якусь комашину – невеличку, м'яку, ідеальний харч для його пухнастого тремтливого виводка.

Другий же батько зовсім утратив спокій, очевидячки, холонучи від страху, що його пташенята можуть померти з голоду. Він вибивався з останніх сил, щоб прогодувати малечу, і все таки приносив їм негодящий корм: здоровенних жуків з колючими ногами і жорсткими надкрилами, товстелезних сухих бабок, аж ніяк не їстівних. Він вертівся коло краю гнізда і робив героїчні, проте марні спроби запхати ці гігантські дарунки в роззявлені ротики малих ластів'ят. Страшно уявити, чим би все те скінчилося, якби йому вдалось убгати їм в горло хоча б одну спійману почвару. На щастя, це йому ніколи не вдавалося, змучений батько кидав комаху на землю і знову квапився шукати поживу. Я був йому вдячний, оскільки до моєї колекції додалося три нових види метеликів, шість бабок та двійко мурашиних левів.

Поведінка ластівок-матерів по народженні ластів'ят майже не змінилась. Хіба що літати вони стали швидше, стрімкіше: Я був заінтригований, коли вперше побачив чистку пташиного гнізда. Досі я часто дивувався, тримаючи в руках пташеня: чому воно кумедно задирає до неба хвостик і тріпоче ним у разі потреби. Виявляється, екскременти ластів'ят – це кульки, вкриті драглистим слизом. В гнізді пташа стає на голову, смикає хвостиком, ніби виконуючи хвацьку румбу, і лишає на ободі гнізда свій маленький слід. Прилітає мати і, нагодувавши пташенят, обережно підбирає кульку дзьобом і відносить її деінде в оливкові гаї. Це було чудове видовище. Я захоплено спостерігав цілу виставу, – від посмикування хвостиком (мене це завжди смішило) і до польоту ластівки над лісом, де вона скидала свою крихітну чорно-білу бомбочку.

Знаючи про звичку ластівки-чоловіка збирати для ластів'ят чудернацьких, непідхожих комах, я двічі на день оглядав моріг під гніздом. Ану ж пощастить поповнити мою колекцію рідкісним експонатом! І от якось уранці я натрапив там на дивовижного жука. Незбагненно, як ця малахольна ластівка спромоглася зловити й дотягнути додому таке одоробло, а проте жук повзав собі, живий та здоровий.

Цей величезний, незграбний синьо-чорний екземпляр мав роздуту круглу голову, довгі членисті вусики, цибулиноподібний тулуб. Мене здивували його надкрила: схоже на те, що він оддавав їх до пральні і вони збіглись після прання. Ці недомірки було явно призначено для наполовину меншого жука. Я жартома подумав: цей незграба, певне, вранці не знайшов чистої пари над крил і позичив їх у молодшого брата. Шкода, що цю привабливу ідею навряд чи вважатимуть за наукову. Скоріше б приїхав Теодор і визначив вид цього створіння.

Тепер, коли настали теплі весняні дні, Теодор бував у нас щочетверга. Він приїжджав на бричці у своєму елегантному костюмі, крохмальному комірнику і фетровому капелюсі, що дивно контрастували з його сачками, рюкзаком і коробками, повними пробірок. Ми уважно вивчали нові зразки моєї колекції, класифікували їх, а після чаю вирушали на пошуки комах або організовували екскурсії до сусідніх ставів та рівчаків, де збирали дрібну фауну для Теодорової колекції. Він легко визначив вид мого химерного жука з такими чудернацькими надкрилами.

– Ага-а! Гм... – мовив Теодор, роздивляючись комаху. – Це жук-майка... Meloe proscaraboeus... Авжеж... Дивовижа, а не жуки... Що ти кажеш? О так, надкрила... Бачиш, ці жуки не літають. Існує кілька видів твердокрилих, що втратили здатність літати з тих чи інших причин. А історія його життя надзвичайно цікава. Це, звісно, самиця. Самець значно менший, приблизно вдвічі. Самиця відкладає крихітні жовті маслянисті яєчка; коли з них виводяться личинки, вони забираються в пуп'янки квітів і чекають там, усередині. Є такий особливий вид бджоли-одиначки, саме на неї вони й чигають... Коли вона залітає у квітку, личинки... сідають на неї... е-е... чимдуж хапаються щелепами за її хутро. Якщо бджола виявляється жіночого роду, що збирається покласти в стільник своє яйце, значить, їм пощастило. Бджола заповнює медом окрему чарунку, примощує туди яєчко, а личинка стрибає прямо на нього... Тим часом наївна бджола закриває чарунку. Потім личинка з'їдає бджолине яєчко, а сама розвивається всередині чарунки. Мене завжди вражало, що личинки полюють тільки на певний, один-єдиний

вид бджоли. Мабуть, більшість личинок помилково нападає не на ту бджолу і через те гине. Крім того, немає... гм... гарантії, що неодмінно трапиться бджола-самиця, готова відкласти яєчка.

Теодор замовк, кілька разів став навшпиньки, замислено розглядаючи підлогу. Тоді звів на мене погляд, – в очах у нього грали сміхотливі бісики.

– Себто я хочу сказати, – провадив він, – це однаково, що на перегонах робити ставку на коня... гм... при мізерних шансах виграти.

Він злегка труснув коробочку зі скляним дашком, від чого жук з'їхав на протилежний край і розгублено заворушив вусиками. Теодор акуратно поставив коробочку на полицю до інших моїх експонатів.

– До речі, про коней, – розвеселився Теодор. – Чи розповідав я тобі, як колись мені довелося тріумфально вступати в Смір ну на білому бойовому коні? Це було за часів першої світової війни, і командир батальйону вирішив, що ми вступимо в Смірну... е-е... звитяжним маршем, а на чолі колони їхатиме воїн на білому коні. На жаль, сумнівна честь очолювати парад випала мені. Я, звичайно, вчився їздити верхи, але ніколи не вважав себе... гм... вправним кавалеристом. Ну от, все йшло добре, і кінь поводився пристойно, доки ми в'їхали в передмістя. Ти, може, знаєш, що в Греції подекуди існує звичай обприскувати парфумами, трояндовою водою, різними там мускусами... е-е... доблесних героїв. Отож гарцюю я верхи на чолі колони, нараз із провулка вискакує якась жінка і ну розбризкувати одеколон! Кінь спершу не пручався, але на біду краплина одеколону бризнула йому в око. Цей бойовий кінь давно звик до урочистих парадів, збуджених оплесків юрби, бадьорих вигуків "ура!" тощо, проте він зовсім не звик, щоб йому заливали очі одеколоном. Мій скакун... е-е... страшенно розгнівався і почав брикатись, хвицатись, достоту мов у цирку. Я чудом утримався в сідлі, бо ноги мої заплуталися в стременах. Шеренги війська було порушено, всі кинулись уговкувати норовистого гриваня, але було вже пізно. Він так розбурхався, що командирові довелось негайно

звільнити нас обох від подальшої участі в тріумфальному марші... Колона урочисто крокувала центральними вулицями, грали оркестри, натовп радісно вітав переможців, а я мусив нишком скрадатися глухими завулками на баскому білому коні і втішатися тим, що ми обидва пахнемо міцним дешевим одеколоном. Гм... відтоді душа моя не лежить до верхової їзди.

8. ЧЕРЕПАШАЧІ УЗГІР'Я

За нашою садибою над оливковими гаями здіймалося пасмо невисоких горбів із зубчастими гребенями. Їхні схили густо поросли миртами і високим вересом, де-не-де пнулись до неба гінкі кипариси.

Там, у тій чудовій місцині, всюди кипіло й нуртувало життя. Серед піщаних стежок личинки мурашиних левів вирили собі маленькі конічні ямки і чигали в них на необачних мурашок, бомбардували їх піском, збивали на дно цих пасток, де впивались у бідолах своїми страхітливими щелепами-обценьками. В червоних піщаних горбочках хижі оси прокладали вузькі тунелі й полювали на павуків. Жалили їх, а тоді, паралізованих, тягли до схованок – це був корм для осячих личинок. На рожевих квітках вересу ліниво повзали волохаті товсті гусениці "павиного ока", схожі на живі хутряні комірці.

Між миртами, в теплій сутіні пахучого листя, нишпорили сторожкі богомоли, без упину крутили головами, шукаючи здобич. У кронах кипарисів зяблики звили собі чепурні гнізда, де галасували їхні витрішкуваті пуцьвірінки; а трохи вище жовтоголові королики ткали ламкі чашечки з моху та волосин або вишукували комах, зависнувши на краю гілки вниз головою. Серед густого гілля їхні золотаві чубчики виблискували, наче маленькі картузики.

Ці пагорби, як я незабаром з'ясував, належали черепахам. Одного спекотного дня ми з Роджером, сховавшись за кущем, терпляче вичікували, коли красень-махаон прилетить на свою улюблену сонячну

галявинку і ми зможемо зловити його. То був перший по-справжньому літній день, і все навкруги, пропечене сонцем, застигло в якомусь млосному дурмані.

Строкатий махаон не спішив. Він пурхав унизу біля олив, виконував сольний танок з піруетами, кружляв, підстрибував у промінні сонця. Спостерігаючи за ним, я краєм ока завважив невиразний порух коло куща, за яким ми причаїлись. Я швидко перевів погляд у той бік, але на брунатній, випаленій сонцем землі не видно було жодних ознак життя. І тільки-но хотів знову зосередити всю увагу на метеликові, як раптом уздрів таке, що ледве повірив власним очам: клапоть землі зненацька спучився, немовби знизу чиясь рука підштовхнула його, грунт тріснув, хирлява дичка на ньому судорожно затіпалась, її бліді корінці не витримали, і вона впала додолу.

Що ж викликало, питав я себе, цей несподіваний вибух? Землетрус? Малоймовірно. Надто локальний характер дії. Кріт? Також ні, бо місцевість тут дуже суха й безводна. Доки я розмірковував, земля спучилася ще раз, навсібіч полетіли грудки і з-під землі виріс буро-жовтий панцир. Він здіймався дедалі вище, розкидаючи грунт; потім з отвору обережно вистромилась зморшкувата, луската голова, а за нею довга, худюща шия. Блимнувши на мене затуманеними очицями, черепаха, певно, дійшла думки, що я істота нешкідлива, і заходилась енергійно, з безмежною старанністю вивільняти себе з підземної схованки. Зробила два-три кроки, вляглася на сонечку і блаженно задрімала.

По довгій зимі у вогкому, холодному підземеллі перша сонячна ванна була для рептилії мов живодайний ковток вина. Вона розпрямила ноги з-під панцира, витягнула якомога далі шию і поклала голову на землю. Заплющивши очі, тваринка всотувала в себе сонце кожною порою, кожною клітиною. Черепаха виніжувалась отак хвилин десять, тоді статечно встала й рішуче почимчикувала до галявинки, де в тіні пірамідального кипариса рясніли кульбаби і конюшина. Тут вона заточилася й панциром глухо стукнула об землю. Голова її спроквола

потяглась до пишного зілля, рот широко розкрився над соковитим листям конюшини. Смикнувши головою, черепаха зірвала листок і з щасливою міною почала жувати його – перша її трапеза нинішнього року.

Мабуть, вихід цієї провісниці весни з підземної спочивальні був своєрідним сигналом: довколишні пагорби густо вкрилися черепахами. Я ще ніколи не бачив, щоб на такому невеличкому просторі скупчилося стільки черепах. Здоровенні екземпляри, завбільшки з супну тарілку, і зовсім крихітні, мов кавові чашечки; шоколадні прадіди й світло-жовті дрібнятка – всі вайлувато шкандибали піщаними стежками, чеберяли серед вересу й миртів, часом спускались в оливкові гаї, де рослинність аж бризкала соком. За годину, не рушаючи з місця, можна було налічити не менше десятка черепах, що тьопали кудись. А одного разу мені вдалося зібрати на схилах тридцять п'ять штук за дві години, – вони заклопотано чалапкали в своїх справах, важко переступаючи по землі неповороткими лапами.

Щойно закуті в панцири володарі пагорбів лишили зимові схованки і скуштували першої свіжої зелені, як самці настроїлись на романтичний лад. Ставши навшпиньки, чимдуж витягнувши шиї, вони з незграбною квапливістю ринулися на пошуки наречених. Раз у раз зупиняючись, кавалери кумедно, пискливо скрикували – це була палка черепашача пісня кохання. А дами тим часом шкандибали собі по килиму рожевого вересу, ласували соковитим зелом і на пристрасні освідчення не звертали ані-найменшої уваги. Двоє чи троє женихів припускали до них чвалом (у черепашачому розумінні швидкості), і, як правило, всі обирали одну й ту саму пасію. Захекані, розпалені коханням, вони грізно міряли один одного поглядами, конвульсивно хапали повітря й лагодилися до бійки.

Це були цікаві й захопливі видовиська, що нагадували радше вільну боротьбу, аніж бокс. Суперникам, природно, бракувало моторності й сприту, щоб продемонструвати складні, хитромудрі прийоми. Звичайно вони намагались чимхутчіше напасти на супротивника і перед самим

ударом сховати голову в панцир. Найметкішим вважався удар збоку, що давав змогу перекинути

суперника на спину й лишити в такому безпорадному положенні. Вибиваючись із сил, дуелянти вели запеклу боротьбу, їхні панцири торохкотіли при зіткненні, зрідка один з них кусав другого за шию або з шипінням втягував голову всередину.

Тим часом дама серця, предмет їхньої пристрасті, звільна дріботіла вперед, вряди-годи зривала травинку, буцімто й не чула тріскотнечі рогових панцирів позаду. Траплялося, що розлютований залицяльник ненароком дошкульно стусав свою пасію. Та при цьому тільки гнівно пирхала, зіщулювалась і незворушно очікувала завершення дуелі.

Ці двобої видавалися мені кричуще несправедливими, адже перемогу в них не завжди здобував найдостойніший. Зайнявши вигідну позицію, миршавий суперник міг легко перекинути здоровеня. Тим паче, що жаданий предмет не завжди припадав одному з дуелянтів: часто-густо красуня у розпалі боротьби заводила флірт з якимось зовсім стороннім жевжиком (котрий заради неї і палець об палець не вдарив) і, цілком задоволена, йшла собі геть разом з ним.

Ми з Роджером годинами просиджували в густому вересі, з цікавістю спостерігаючи лицарські турніри черепах в їхніх незграбних рогових латах. Нам ці видовиська ніколи не набридали. Іноді ми з ним билися об заклад, хто з суперників переможе. Роджер майже завжди програвав, так що на кінець літа він заборгував мені кругленьку суму. Під час особливо жорстоких сутичок Роджера охоплював бойовий дух, він поривався втрутитись у бійку, і мені доводилося гамувати його.

Коли дама нарешті робила свій вибір, ми супроводжували щасливих закоханих у їхній весільній мандрівці по заростях миртів і навіть спостерігали (скромно причаївшись за кущем) фінальні сцени романтичної драми.

Я з такою увагою і завзятістю обсервував життя черепах, що невдовзі багато з них стало моїми гарними знайомими. Одних я впізнавав за обрисами і забарвленням, других – за деякими фізичними вадами: відбитим краєм панцира, здертим нігтем тощо. А одну добірну, золотисто-чорну самицю годі було переплутати з кимось іншим, – вона мала тільки одне око. Ми з нею заприятелювали, і я охрестив її мадам Циклоп.

Одноока черепаха звикла до мене і, збагнувши, що я не заподію їй шкоди, не ховалася в панцир переді мною, а навпаки, очікувально витягала шию: ану ж я пригощу її яким-небудь делікатесом, скажімо, листочком салату або крихітним равликом. Це були улюблені ласощі мадам Циклоп. Черепаха безтурботно вешталась у своїх справах, а ми з Роджером ходили за нею назирці, зрідка влаштовуючи їй святкові пікніки в оливкових гаях, де наша гурманка досхочу наїдалася конюшини. На мій превеликий жаль, я не був свідком її шлюбної церемонії, але наслідки медового місяця мені таки пощастило уздріти.

Якось я застав черепаху за риттям ямки в пухкому грунті коло піщаного горбочка. Коли я підійшов, вона вже вигребла чималу западину і, вочевидь, зраділа можливості перепочити і трохи підкріпитися квітками конюшини. Відтак знову взялась до роботи, гребла землю передніми лапами і відштовхувала її панциром на один бік. Не зовсім розуміючи її намірів, я не пробував допомагати, а просто лежав долілиць на рожевому вересі й пантрував.

По якімсь часі, накидавши цілу купку землі, черепаха пильно оглянула ямку і, очевидно, задовольнилася результатом праці. Вона обернулась, опустила над ямкою задню частину тіла і натхненно відсутнім виразом відклала туди дев'ятеро білих яєць. Зачудований, я сердечно привітав її з таким досягненням, а вона замислено слухала мене й ковтала повітря.

Потім черепаха засипала землею свої яйця і щільно притоптала заповітне місце, кілька разів плюхнувшись животом об грунт. Нелегку

роботу було скінчено, мадам Циклоп могла тепер відпочити й поласувати залишками конюшини.

Я опинився в скрутному становищі. Мені страшенно кортіло взяти одне яєчко для колекції, але зробити цього перед черепахою я не міг, побоюючись, що вона образиться, вириє решту яєць і з'їсть їх або скоїть щось не менш кровожерне. Тому я сидів і терпляче ждав. Черепаха дожувала конюшину, трішки подрімала й подалася геть. Я пішов слідом за нею і, коли вона вже була на чималій відстані від гнізда, кинувся назад до ямки і видобув звідти одне яйце. Воно мало овальну форму, шорстку крейдяну шкаралупу, а розміром було приблизно таке, як голубине. Я знову притоптав землю над гніздом, щоб черепаха нічого не запідозрила, й урочисто поніс додому свій трофей.

Вдома я дуже обережно видув із яйця глейкий жовток, а шкаралупу долучив до моєї природознавчої колекції, поклавши її в окрему коробочку зі скляним дашком. На етикетці в припливі сентиментальності я написав: "Яйце грецької черепахи (Testudo graeca). Знесла мадам Циклоп".

Протягом весни і раннього літа, доки я вивчав інтимне життя черепах, до нас нескінченним потоком прибували друзі Ларрі. Не встигали ми перевести дух після однієї компанії, як пароплав привозив нову партію гостей, лунали автомобільні гудки, цокіт копит, і з пристані до нашого будинку тягнулась сила-силенна екіпажів. Іноді групи гостей прибували одночасно, і тоді наставав справжній хаос. По всій садибі тинялись поети, прозаїки, художники і драматурги, котрі сперечалися, малювали, клацали на машинках, віршували. Ці прості, милі люди, як охарактеризував нам їх Ларрі, насправді виявились усі без винятку ексцентричними диваками. Вони були такі високоінтелектуальні, що заледве розуміли один одного.

Одним з перших приїхав поет Затопек, присадкуватий чоловічок з орлиним носом, довгою гривою сріблястого волосся і з ураженими артритом руками. У широкому чорному плащі, крислатому чорному

капелюсі, він прибув до нас на візку, вщерть набитому вином. Голос його гримів, наче сироко, коли він увірвався в дім з пляшками в руках, майнувши своїм чорним плащем. Весь час перебування у нас поет просторікував мов заведений. З раннього ранку до пізньої ночі він виголошував безконечні тиради, випивав неймовірну кількість вина, примудрявся куняти скрізь, де завгодно, і майже ніколи не спав по-справжньому.

Незважаючи на свій солідний вік, Затопек анітрохи не збайдужів до протилежної статі і з куртуазною гречністю упадав коло мами й Марго.

Нарешті поет від'їхав. Так само, як прибув до нас: загорнувшись у плащ і по-королівському відкинувшись в екіпажі. Кінь потрюхикав шляхом, а Затопек вигукував зворушливі слова прощання, обіцяв невдовзі вернутися з Боснії і привезти нам ще вина.

Потім насунули художники: Жонкіль, Дюран та Майкл. Жонкіль розмовляла справжнім лондонським кокні3– така собі кумедна неборака з чубчиком. Довготелесий меланхолійний Дюран був такий нервовий, що наполохано стріпувався на будь-чиє звертання. Коротконогий флегматичний товстун Майкл скидався на варену креветку з кучмою темного кучерявого волосся. Всіх трьох митців об'єднувала одна спільна риса, а саме – невситиме бажання трудитись. Жонкіль, ледве переступивши поріг, чітко розтлумачила це принишклій мамі.

– Ви думаєте, я приїхала сюди байдики бити? О ні! – суворо проголосила вона. – Мені треба працювати, і я обійдусь без усяких там пікніків, ясно?

– А-а... е-е... так... ну, звісно... ні... – винувато виправдувалась мама, ніби вона спеціально для Жонкіль затівала пишні бенкети серед миртів.

Просто щоб ви знали, – пояснювала Жонкіль. – Я не хочу вам заважати, втямили? Мені б тільки попрацювати.

І з цими словами вона швиденько усамітнилася в саду, одягла купальник і спокійно продрімала на сонечку до самого від'їзду.

Дюран, як він оголосив нам, також збирався працювати, але спершу йому конче треба було підлікувати нервову систему. Він повідомив, що йому довелося пережити тяжке, невимовно тяжке моральне потрясіння. Коли Дюран був в Італії, йому раптом спало на думку створити шедевр. Добре поміркувавши, він вирішив, що квітучий мигдалевий сад має надихнути його пензель. Дюран об'їздив мало чи не всю країну, аж поки знайшов підходящу натуру: невимовної краси сад, саме в пишному розквіті. Дюран одразу ж гарячково взявся до роботи, і надвечір першого дня полотно було наполовину готове. Втомлений, але задоволений, художник зібрав речі й повернувся до села. А наступного ранку з новими силами побіг у сад завершувати картину і там мало не зомлів, – мигдалеві дерева стояли голі, похмурі, а на землі довкола рясніли білі й рожеві пелюстки. Либонь, вночі весняний буревій збив увесь цвіт в садах, зокрема і в Дюрановому.

– Це мене доконало, – тремтячим голосом звірявся митець, і на очах його бриніли сльози. – Я заприсягся, що довіку не візьму пензля в руки... довіку! Але зараз я вже трохи заспокоївся... мені вже ліпше... Згодом я знову почну працювати.

Як виявилось, ця нещаслива пригода скоїлася два роки тому, і Дюран досі не міг прийти до тями.

Майклові не поталанило з самого початку. Зачарований колоритом острова, він піднесено заявив нам, що планує створити грандіозне полотно, яке увічнить живу душу Корфу. Його охопив творчий неспокій, але тут, на лихо, з ним стався приступ астми. Та ще Лугареція лишила на стільці в його кімнаті ковдру, що слугувала мені сідлом, коли я їздив верхи. Серед ночі нас розбудив тривожний шум; здавалося, ніби десь мордують цілу зграю собак. Заспані, зібрались ми в Майкловій спальні, а він, бідолашний, хрипів, задихався, обливався холодним потом.

Марго побігла по чай, Ларрі по бренді, Леслі кинувся відчиняти вікна, а мама вклала спітнілого Майкла назад у ліжко й турботливо вкрила вищезгаданою ковдрою. Як же ми здивувались, коли, попри всі лікувальні заходи, стан хворого погіршився. Доки він ще міг говорити, ми встигли поставити йому кілька запитань.

– Психологічно, суто психологічно, – сказав Ларрі. – Про що вам нагадують оці хрипи?

Майкл мовчки хитнув головою.

– Треба дати йому щось понюхати, – запропонувала Марго. – Нашатирного спирту абощо... Якщо людина непритомніє, це добре допомагає.

– Він не непритомніє, – обірвав її Леслі. – Але може знепритомніти, якщо нанюхається нашатирю.

– Так, доню, це може зашкодити, – сказала мама. – Майкле, ви часом не страждаєте на алергію?

Майкл, задихаючись, прохрипів, що алергія в нього лише на три речі: на пилок бузку, на котів і коней. Всі одразу ж глянули у вікно, але кущів бузку ніде й близько не виявилось. Кішки в кімнаті ми теж не знайшли. Я з обуренням відкинув звинувачення Ларрі в тому, що мені, мовляв, нишком вдалося протягнути в дім коняку. І тільки тоді, коли хворий справді вже непритомнів, ми раптом помітили кінську підстилку, якою мама дбайливо закутала його до самого підборіддя.

Після цієї ночі бідолаха, вибитий з колії, так і не спромігся взяти пензель у руки. Разом з Дюраном вони з ранку до вечора лежали в шезлонгах і зміцнювали свої нерви.

Поки ми опікувалися нашою трійцею, прибула ще одна гостя в особі графині Мелані де Торро. Графиня виявилась високою худорлявою жінкою з обличчям старої шкапи, смолисто-чорними бровами й пишною кучмою ясно-червоного волосся. Через п'ять хвилин після знайомства вона стала скаржитись на духоту і несподівано, на мамин жах і моє захоплення, вчепилася в свою руду шевелюру й стягнула її з голови, відкривши лисий, мов гриб, череп. Отетерілій мамі графиня пояснила хрипким басом:

– Я перехворіла бешихою... все волосся випало... Не могла знайти в Мілані однотонні брови й перуку... може, підшукаю що-небудь в Афінах.

Безталанна графиня, на додачу до цієї халепи, ще й шепелявила, і у мами склалося враження, що бешиха – це щось дуже непристойне. При першій же слушній нагоді вона загнала Ларрі в глухий кут.

– Неподобство! – вичитувала вона йому схвильованим шепотом. – Тобі відомо, чим вона хворіла? Нічого собі друг!

– Друг? – здивувався Ларрі. – Та я її майже не знаю... терпіти не можу цю жінку... Просто я хотів поспостерігати за нею в домашніх умовах, – вона надзвичайно колоритний персонаж.

– Ах, персонаж! – обурювалась мама. – А якщо ми всі тим часом підхопимо якусь огидну хворобу? Ні, Ларрі, з нею доведеться розпрощатись.

– Не говоріть дурниць, мамо! – спалахнув Ларрі.

Так вони пошепки сперечалися до кінця дня, але мама була невблаганна. Врешті-решт Ларрі запропонував запросити Теодора для консультації, і мама пристала на цю мову. Відповідь від Теодора було доставлено екіпажем, на якому бовваніла загорнута в плащ фігура поета Затопека. Виявляється, наш менестрель, прощаючись з островом

Корфу, нажлуктився по саму зав'язку, сів не на той пароплав і прибув у Афіни. А що зустріч, призначена в Боснії, однаково вже зірвалась, Затопек, як справжній філософ, вирішив повернутись на Корфу першим же судном, прихопивши з собою кільканадцять бутлів вина.

Теодор приїхав наступного дня. Він був у легкій літній панамі замість традиційного фетрового капелюха. Мама хотіла була попередити його про нашу безволосу гостю, але не встигла. Ларрі відрекомендував їх.

– Лікар? – блиснула очима графиня Мелані де Торро. – Як цікаво. Може, ви дасте мені консультацію... У мене було недавно бешихове запалення.

– Ага! Що ви кажете! – Теодор кинув на неї уважний погляд. – І яке ж... гм... лікування вам призначили?

І обоє завзято, детально почали обговорювати історію хвороби. Мамі з великими труднощами вдалося відволікти їх від цієї небезпечної теми.

Не чекала подібного від Теодора, – заявила вона пізніше Ларрі. – Я щосили намагаюсь виявляти терпимість, але всьому є межа. Як можна говорити про такі речі за столом?

Трохи згодом мама розпитала Теодора про хворобу графині, і непорозуміння залагодилось. Мама страшенно переживала, що так несправедливо поставилась до сердешної жінки, і надалі намагалася бути з нею підкреслено люб'язною, навіть пропонувала скинути перуку, якщо їй парко.

Обід того вечора був незвичайний, мене так захопило це строкате товариство з їхніми розмовами, що я просто не знав, кого слухати. Тепле золотисте світло ламп розливалося над столом, фарфор і скло мерехтіли, червоне вино спалахувало вогнем, коли його плескали в келихи.

– На жаль, мій любий хлопчику, ви не вловили суті вірша... авжеж, самої суті! – гримів голос Затопека, а орлиний ніс його вигинався над склянкою. – Поезія – це вам не малярне ремесло...

– ...от я й кажу йому: "Не збираюсь я скніти над бісовим малюнком менше ніж за десятку, ваші осоружні копійки..."

– ...а вранці я був знищений... У шоковому стані... тисячі суцвіть, зірвані, знівечені... я присягнув, що більше не доторкнусь до пензля... нервове потрясіння... цілий мигдалевий сад... ф'юуїть! і все... а я стою там...

– ...крім того, я приймала сірчані ванни...

– О так... гм... власне, водолікування, на мій погляд, дещо... е-е... переоцінюють. Дев'яносто два відсотки пацієнтів...

Тарілки зі стравами димлять, мов вулканічні конуси; в центрі столу на тарелі – гора лискучих ранніх фруктів; борода Теодора іскриться в світлі лампи; Леслі зосереджено ліпить кульки з хліба, жбурляє ними в метелика під стелею; мама розкладає їжу, кожному загадково всміхається і водночас пильнує за Лугарецією; холодний ніс Роджера під столом тицяється в моє коліно в німому проханні.

Марго і все ще кволий Майкл гомонять про літературу:

– ...по-моєму, Лоуренс4 робить такі речі майстерніше. Створює особливу ауру, так би мовити... Ви згодні? От хоча б "Леді Четтерлі"...

– Маєте рацію. Тим паче, йому вдалося створити чудеса в пустелі... талановита книга... як її там... е-е... "Сім стовпів мудрості"...

Діалог Ларрі з графинею:

– ...необхідні прямота, щирість, чистий дитинний погляд на світ... Візьміть найкращі класичні вірші... того ж Хампті-Дампті... Оце вам справжня поезія... наївність, простота і ніяких штампів, заяложених метафор...

– ...при чому тут наївний підхід до поезії? Хіба що ви обмежитесь базграниною, такою ж нескладною й примітивною, як запити верблюда...

Мама й Дюран:

– ...уявляєте, як це мене вразило... я був розбитий, знищений...

– Так, уявляю. Мені страшенно прикро. Покласти вам ще рису?

Жонкіль і Теодор:

– ...а ліфляндські селяни... зроду не бачила нічого подібного...

– Тут, на Корфу, і... е-е... подекуди в Албанії зберігся дуже... гм... схожий звичай...

Надворі місяць прозирав крізь філігрань виноградного листя, десь глухо й монотонно кричали сови.

Каву й вино пили на балконі, обвитому виноградом. Ларрі бренькав на гітарі і співав єлизаветинський марш. Це нагадало Теодорові одну з його фантастичних, але правдивих історій про Корфу, яку він розповів нам з лукавою задерикуватістю.

– Ви вже знаєте, що тут, на Корфу, все робиться не так, як у людей. Наміри бувають... е-е... щонайліпші, проте згодом неодмінно трапляється щось непередбачене. Коли кілька років тому грецький

король прибув на острів, його візит мав завершитись... е-е... виставою, театралізованим святом. Кульмінацією дійства була битва під Фермопілами. Планувалося, що під завісу грецька армія звитяжно пожене персів за... як вони називаються? Ах так, за лаштунки. Ну, а ті, кому випало грати персів, певно, не захотіли відступати на очах у короля, та й сама роль... гм... дратувала їх. Від найменшої дрібниці все могло піти шкереберть. Аж ось під час батальної сцени грецький полководець... гм... ненароком уперіщив перського воїна важким дерев'яним мечем. Зауважте, цілком випадково. Що тут знялося! Розлютовані перси кинулись у наступ. Посеред сцени розгорілась запекла боротьба. Вояки в шоломах билися на смерть. Поки хтось докумекав опустити завісу, двох із них було скинуто в оркестр. Король згадував по тому, яке сильне враження справив на нього... гм... реалізм батальної сцени.

Вибух реготу сполохав блідих геконів, і вони чкурнули вгору по стіні.

– Теодоре! – піддражнював його Ларрі. – Зізнайтесь, що ви це вигадали.

– Ні, ні! – протестував Теодор. – Це чистісінька правда... я бачив на власні очі.

– Але звучить, як анекдот.

– Тут, на Корфу, – гордовито зблиснув очима Теодор, – може трапитись усе що завгодно.

Море, залите місячним сяйвом, ряхтіло крізь гілки олив. Унизу, коло джерела, збуджено скрекотали жаби. Дві сови перегукувались на дереві за верандою. По шишкастій виноградній лозі у нас над головами нечутно скрадалися гекони; вони напружено стежили за роями комах, що їх, ніби водоверть, затягало світло лампи.

9. СВІТ У МУРІ

Старий мур навколо запустілого саду став для мене розкішним мисливським угіддям. Це був давній цегляний мур, колись тинькований, а тепер позеленілий від моху. За багато вогких зим тиньк здувся й просів, а вся поверхня вкрилась вигадливим мереживом тріщин – завширшки у кілька дюймів або тонких, мов волосини. На лисинах, мов ребра, проступали ряди ясно-рожевих цеглин.

Уважне око могло розглядіти на стіні цілий пейзаж: шапки мініатюрних поганок, червоних, жовтих, бурих, видавалися дашками хатинок, розкиданих по вогких клаптях; темно-зелений, як пляшкове скло, мох ріс такими симетричними пучками, що нагадував охайно підстрижений живопліт; а затінені тріщини, звідки вибивались зарості дрібної папороті, тихо струмували, немов маленькі зелені джерельця.

Зверху на мурі пролягла справдешня пустеля, суха й розпечена, де іржавіли поодинокі лишайники, а з комах лише бабки прилітали туди пражитись на сонці. Внизу, біля підмурка, між уламків черепиці пробивалося листя цикламенів, шафрану, асфоделю. Цю смугу оточували колючі клубки ожини, що серед літа рясно вкривались тугими, соковитими чорно-сизими ягодами.

На мурі гніздилися найрозмаїтіші мешканці; вони ділилися на мисливців та здобич, на денних і нічних трудяг. Нічними мисливцями були жаби, що жили в густому ожиннику, та гекони, бліді, майже прозорі створіння з вибалушеними очима – мешканці горішньої частини муру. Вони ловили здобич: недоумкуватих роззяв-довгоніжок, що дзинчали й незграбно металися серед бадилля; різноманітних метеликів – смугастих, мозаїчних, картатих, плямистих, крапчастих, які кружляли м'якими хмарками біля потрісканого тиньку; жуків – натоптаних, чепурно вбраних, схожих на солідних заклопотаних бізнесменів.

Коли останній світляк забирав свій холодний смарагдовий ліхтарик у мохову постіль і над землею сходило сонце, на стіну виходила друга зміна. Вдень було важче відрізнити жертву од хижака; здавалося, все тут поїдає одне одного без розбору. Так, хижі оси полювали на гусінь і павуків, павуки ловили мух, великі крихкі бабки пожирали павуків та мух, а прудкі, в'юнкі різнокольорові ящірки знищували їх усіх гамузом.

Проте найнебезпечніші були полохливі, скромні співмешканці садового муру. Вони рідко потрапляли вам на очі. однак у шпаринах муру їх аж кишіло. Якщо обережно підчепити лезом ножа шмат здутого тиньку і відділити його від цеглини, під ним виявиться маленький чорний скорпіон, лискучий, немовби зроблений із шоколаду. Ці чудернацькі істоти мають приплюснуті овальні тільця завдовжки з дюйм, акуратні вигнуті ніжки і непропорційно великі краб'ячі клешні, на яких виділяються зчленування, мов на скафандрі. Хвіст, схожий на низку брунатного намиста, закінчується жалом-шипом. Ви уважно розглядаєте скорпіона, а він лежить прищухлий, тихий і тільки злегка задирає хвіст, остерігаючи вас майже вибачливим жестом, коли ви часом сильніше дихнете на нього. Якщо довго тримати скорпіона на сонці, він просто розвернеться й піде собі геть, а потім неодмінно підповзе під інший шматок тиньку.

Я щиро, щиро захопився цими членистоногими. Вони здавались мені славними, скромними створіннями з лагідною загалом вдачею. Не робіть нічого безглуздого або нетактовного (не чіпайте їх руками, скажімо), і скорпіони шануватимуть вас, лише весь час пориватимуться чимскоріше втекти й десь заховатись. Мене, очевидно, вони вважали карою небесною, бо я невтомно віддирав нові й нові клапті тиньку, щоб спостерігати за ними, або ж ловив їх і змушував марширувати в слоїках для варення, – мені кортіло побачити, як вони перебирають ніжками.

Завдяки моїм раптовим, несподіваним наскокам на садовий мур я довідався чимало цікавого про скорпіонів. Виявляється, живляться вони трупними мухами (і досі не можу збагнути, як вони їх ловлять), кониками, метеликами та золотоочками. Декілька разів я спостерігав, як

скорпіони пожирають один одного – вельми прикра звичка, на мій погляд, для таких бездоганних в усіх інших відношеннях створінь.

Причаївшись якось вночі біля муру з ліхтариком у руках, я умудрився підгледіти дивовижний шлюбний танок скорпіонів. Зціпивши клешні, вони випростувались угору і закохано обвивали одне одного хвостами.

От вони вже спроквола вальсують серед пухкого моху. Але ці сценки мигтіли переді мною з блискавичною швидкістю. Тільки-но я засвічував ліхтарик, як партнери негайно зупинялися, хвилинку вагались, а тоді рішуче чимчикували геть, ступаючи крок у крок, клішня в клішню. Так, ці створіння категорично не визнавали втручань у своє особисте життя. Я мріяв тримати кількох з них у себе, – отоді, певно, я зміг би побачити всю весільну церемонію, проте мені суворо заборонили приносити скорпіонів у дім, незважаючи на моє палке заступництво.

Одного разу я знайшов на стіні жирну скорпіониху, вдягнуту, як здалося на перший погляд, у світло-руде хутряне пальто. Придивившись пильніше, я виявив, що це дивне убрання є не що інше, як маса крихітних скорпіончиків, прилиплих до материної спини. Мене зачарувало це сімейство, і я вирішив тихцем пронести його нагору, до моєї спальні, щоб спостерігати за розвитком малят. Дуже обережно я помістив матусю з її виводком у сірникову коробку і майнув додому. На моє лихо саме в ту мить, коли я ступив на поріг, наша сім'я сідала до столу. Тоді я лишив коробку на каміні у вітальні (нехай вони тим часом подихають повітрям!) і приєднався до родинної трапези.

Довго вовтузячись з їжею, крадькома переправляючи Роджеру ласі шматки під стіл, я слухав розмови старших і мимоволі випустив з уваги моїх оригінальних нових підопічних. А в цей час Ларрі приніс із вітальні сигарети й сірники, відкинувся на спинку стільця і взяв до рота сигарету. Не знаючи про навислу наді мною небезпеку, я з інтересом дослухався до його жвавої розповіді, а він відкрив сірникову коробку.

Навіть зараз я твердо переконаний, що скорпіониха не замишляла нічого лихого. Просто вона була збуджена і роздратована тривалим ув'язненням, отож і скористалася першою ж нагодою, щоб утекти. Вискочивши з коробки разом з намертво прилиплими до неї дітками, вона побігла по руці Ларрі. Нараз розгублено спинилася і ледь-ледь підняла своє жало. Відчувши, що по його руці щось повзе, Ларрі зиркнув туди і... о леле! – що тут закрутилось!

Нажаханий Ларрі ревнув на все горло, від чого Лугареція впустила тарілку, а Роджер вискочив з-під столу і несамовито загавкав. Ларрі стріпнув рукою, і безталанна скорпіониха гепнулась на стіл між приборами Марго і Леслі, розсипаючи, мов конфетті, своїх діток. Розгнівана такою негречністю, вона метнулася до Леслі, вигнувши своє тремтяче від образи жало. Леслі скочив на ноги, перекинувши стільця, і різко змахнув серветкою. Скорпіониха покотилась по скатертині прямо на Марго, яка з переляку загула, наче паровоз.

Мама, спантеличена раптовою бучею, вдягла окуляри і закліпала очима, а в цю мить Марго плеснула на скорпіониху склянку води. Промахнувшись, замість скорпіонихи вона облила маму, яка абсолютно не виносила холодної води. Безсило хапаючи ротом повітря, мама не могла навіть протестувати. Скорпіониха сховалася під тарілкою Леслі, а її малята дико метались по столі. Збитий з пантелику Роджер, намагаючись внести посильну лепту в загальну паніку, гасав по кімнаті з шаленим гавканням.

– Знову цей клятий хлопчисько!.. – ревів Ларрі.

– Дивіться! Вони повзуть сюди! – верещала Марго.

– Принесіть мені книгу! – кричав Леслі. – Не панікуйте, бийте їх книгою!

– Що з вами всіма відбувається? – допитувалась мама, протираючи окуляри.

– Триклятий хлопчисько... він погубить нас... Гляньте на стіл... Там по коліно скорпіонів...

– Мерщій... скоріше... зробіть що-небудь... Обережно, ой!

– Не верещіть, ради бога, а принесіть книгу... Замовкни Роджер!..

– Слава богу, мене не вкусили...

– Обережно... ось іще один... Швидше... Гвалт!..

– Та замовкніть нарешті і дайте мені книгу абощо...

– Але, любі мої, як могли скорпіони опинитися на столі?

– Цей клятий хлопчисько... В кожній сірниковій коробці в домі чаїться небезпека...

– Ой, він повзе прямо на мене... Гвалт! Рятуйте!

– Хрясни його ножем... ножем!.. Та бий же...

Оскільки ніхто не поклопотався роз'яснити Роджеру причини переполоху, у нього склалося хибне враження, що на сім'ю напав ворог і, отже, його обов'язок – захистити нас. Єдиною сторонньою людиною в кімнаті була Лугареція, і Роджер дійшов думки, що це вона в усьому винна, і гризнув її за ногу. Галасу, звичайно, тільки додалося.

Коли все так-сяк угамувалось, ми побачили, що маленькі скорпіончики встигли заховатися під тарілками, виделками й ножами.

Після моїх палких благань і маминого прохання пропозицію Леслі знищити сімейство скорпіонів було відхилено, і товариство, ще не оговтавшись від переляку й роздратування, перейшло до вітальні. Доброї півгодини я збирав чайною ложкою малят і саджав їх на спину матері, а потім виніс на блюдечку надвір і з жалем випустив на садовий мур. У той день ми з Роджером допізна гуляли на узгір'ях, бо я передчував, що родині слід дати перепочинок і не навертатися їм на очі.

Наслідки цієї пригоди були різноманітні. У Ларрі розвинувся страх перед сірниковими коробками, і він відкривав їх з превеликою обережністю, спершу обмотавши руку носовиком. Лугареція шкутильгала по хаті з забинтованою ногою ще кілька тижнів по тому, як загоїлась рана, і кожного ранку, розносячи чай, показувала нам свої шрами. А для мене особисто ця історія мала значно гірші наслідки: мама дійшла висновку, що я знову відбиваюсь від рук і зараз саме час продовжити мою освіту. Поки мені підшукували домашнього учителя з усіх предметів, мама вирішила, що принаймні мою французьку мову слід освіжити не зволікаючи. Про все було домовлено, і Спіро почав щоранку відвозити мене до міста на уроки французької мови до бельгійського консула.

Будинок консула притулився в лабіринті вузьких смердючих провулків єврейського кварталу міста. Це був чарівний район – бруковані вулички з численними лотками, заваленими паками барвистого краму, горами блискучих льодяників, виробами з битого срібла, фруктами й овочами. Вулиці були такі вузькі, що доводилось раз по раз притискуватися до стін будинків і пропускати віслюків, нав'ючених товаром.

Мені подобалась ця мальовнича частина міста, повна галасу й метушні, верескливої лайки перекупок, квоктання курей, гавкоту собак, протяглих криків чоловіків, що несли на головах величезні лотки з гарячими буханками хліба. Якраз у центрі цього району, на горішньому поверсі високої ветхої будівлі, втомлено схиленої над крихітним майданчиком, мешкав бельгійський консул.

Це був приємний маленький чоловічок з кумедною триклинною борідкою і дбайливо випещеними вусами. Він досить серйозно ставився до своєї служби і завжди був одягнений так, наче збирався на урочистий офіційний прийом: чорна візитка, штани в смужку, світло-брунатні гетри над наглянсованими черевиками, широка, спадаюча шовковим водоспадом краватка, прихоплена скромною золотою шпилькою. Довершував ансамбль високий осяйний циліндр.

О будь-якій порі дня його можна було стріти в цьому парадному вбранні на одній з вузьких брудних вуличок, де він граціозно пробирався між калюжами або тулився до стіни з вишуканою галантністю, пропускаючи осла і легенько постукуючи його по спині ротанговим ціпком. Городяни не вбачали в ошатному наряді дипломата нічого незвичайного. Вони думали, що консул – англієць, а оскільки, за їхніми уявленнями, всі англійці – лорди, то вони просто зобов'язані вбиратись належним чином.

Коли я приїхав до консула вперше, він запросив мене до кімнати, де висіли десятки фотографій у важких рамках, – фотопортрети самого господаря в різноманітних наполеонівських позах. На старомодних стільцях, оббитих червоною парчею, рясніли гаптовані серветочки, а стіл, за яким ми працювали, було застелено бордовою оксамитовою скатертиною з ядуче-зеленими торочками. Кімната вражала око своєю потворністю.

Щоб перевірити обсяг моїх знань французької мови, консул всадовив мене за стіл, витягнув грубий, обтріпаний том словника "Le Petit Larousse" і розкрив його на першій сторінці.

– Прошу вас, читайте оце, – сказав він каліченою англійською мовою, і в його бороді привітно зблиснули золоті зуби.

Підкрутивши кінчики вусів, він міцно стулив губи, заклав руки за спину і спроквола попрямував до вікна, а я заходився читати слова на

літеру "А". Через пень-колоду здолав я перші три слова, коли раптом консул застиг на місці й стиха щось муркнув. Я був подумав, що його шокувала моя вимова, але, очевидячки, це стосувалося не мене. Буркочучи невиразно собі під ніс, мій учитель стрімголов ринувся до шафи й вихопив звідти солідних розмірів духову рушницю.

Заінтригований, я пантрував за ним із дедалі більшим зацікавленням, та все ж не без побоювань за своє життя. Консул хапливими рухами набив рушницю, розсипаючи дробинки по всьому килиму, відтак, пригнувшись, знову прокрався до вікна, сховавсь за шторою і рвучко визирнув на вулицю. Підняв рушницю, уважно прицілився невідомо у що і вистрілив.

Коли консул, сумовито хитаючи головою, одійшов од вікна і поклав рушницю на місце, я, немало здивований, помітив сльози в його очах. Він витяг із нагрудної кишені шовковий носовик завдовжки з ярд і гучно висякався.

– Ах-ах-ах! – скрушно промовив він. – Бідне створіння... Але нам треба працювати... Будь ласка, читайте далі.

Цілий урок мене тривожила думка, що отут, на моїх очах, скоїлося вбивство. Мабуть, консул розправляється з котрим-небудь сусідою-домовласником за законом кривавої помсти. Проте після четвертого уроку, коли консул все ще систематично бахкав з вікна, я второпав, що моя версія вочевидь безпідставна, хіба що родина, з якою він зводив рахунки, була дуже велика.

Лише за тиждень розкрилася таємниця безугавної стрілянини. Винні в усьому були коти. В єврейському кварталі, так само як і в інших кварталах міста, вони розмножувались стихійно і никали вулицями цілими сотнями. Ці бездомні тварини мали вкрай жалюгідний вигляд – облізлі, рахітичні, хирляві, всі в болячках і лишаях. Консул обожнював котів і тримав у себе трьох величезних вгодованих екземплярів перської

породи. Проте, як людині вразливої вдачі, йому нестерпно було дивитися на голодних шолудивих представників родини котячих, що блукали на дахах перед його вікнами.

– Я не можу усіх їх нагодувати, – звірявся він мені, – і через те убиваю, щоб зробити щасливими. Бідолашкам так ліпше, але мене це страшенно пригнічує.

Власне, кожен, хто побачив би цих котів, зрозумів би, яку важливу й благородну місію взяв на себе маленький бельгієць. Отак і йшли наші заняття, з регулярними перервами, коли консул прожогом кидався до вікна, аби відправити в благословенніший світ іще одного сірому. Після кожного пострілу западала тиша, ми складали останню шану небіжчикові, потім консул гучно сякав носа, трагедійно зітхав, і ми знову поринали в нетрі французьких дієслів.

З незрозумілих причин у консула склалося враження, що наша мама добре володіє французькою мовою, і він ніколи не минав нагоди зав'язати з нею дружню бесіду. Іноді, на мамине щастя, їй вдавалося вчасно засікти серед вуличного натовпу його циліндр, і тоді вона хутко забігала в першу-ліпшу крамницю і купувала там різний непотріб, аж доки небезпека була позаду. Але частіше траплялось, що бельгієць несподівано виринав із бічного провулка й заскакував маму зненацька. Широко всміхаючись і крутячи ціпком, він наближався до неї, зривав з голови циліндр і низько вклонявся, гаряче стискаючи знехотя простягнуту руку й притискуючи її до бороди.

І от вони вже стоять посеред вулиці (раз у раз їх розділяє перехожий осел), консул виливає на маму цілу зливу французьких слів, артистично жестикулюючи циліндром та ціпком і анітрохи не зважаючи на збентежений вираз маминого обличчя. Зрідка консул робить паузи, примовляючи "n'est, pas, madame?" ("Чи не так, мадам?") , і на це мама змушена відповідати. Зібравши всю свою мужність, вона демонструє досконале володіння французькою мовою.

– Oui, oui! (Так, так!) – вигукує вона, нервово усміхаючись і, якщо це звучить не досить переконливо, додає ще з більшим запалом: – OUI, OUI!

Відповідь цілком задовольняла консула, і, по-моєму, він так ніколи й не втямив, що це було єдине французьке слово, яке знала мама. Але ці розмови вкрай виснажували її нервову систему, і варто нам було тільки зронити: "Мамо, дивіться, ондечки консул", як вона притьмом пускалася вниз по вулиці, забувши про свою звичну стриманість.

В певному розумінні уроки французької мови принесли мені деяку користь. Я не вивчив французької, це правда, але щоразу під кінець занять мене огортала така нудьга, що в свої опівденні вилазки в довколишній світ я вирушав з подвоєною енергією. Окрім того, звісно, я завше з нетерпінням чекав четверга. Теодор мав звичку приходити до нас одразу після сніданку (він приходив би й раніше, але не дозволяли правила доброго тону) і зоставався доти, доки високо над Албанськими горами сходив місяць.

Четвер він обрав не випадково, бо саме в цей день з Афін щотижня прилітав гідроплан і приводнювався в затоці неподалік від садиби. Теодор пристрасно захоплювався гідропланами. Єдиним місцем в будинку, звідки добре проглядалась затока, було горище, а там доводилося чимдуж витягати шию, ризикуючи випасти з вікна. Гідроплан незмінно прилітав тоді, коли ми пили чай; до нас долинало невиразне, глухе гудіння, таке слабке, що здавалося, може, то бджола. Теодор, котрий за звичаєм розповідав якусь історію, нараз спинявся на півслові, в очах його спалахував фанатичний вогонь, борода наїжувалась, і він увесь нашорошувався.

– Слухайте-но... е-е... чи не літак це? – говорив він.

Всі замовкали й прислухалися, тихе гудіння наростало. Теодор акуратно клав недоїдений коржик на тарілку.

Аг-га! – вигукував він, обтираючи пальці серветкою. – Авжеж, це таки напевно гудіння літака. е-е... гм... так.

Звук дедалі наростав, а Теодор сидів як на голках. Мама виручала його зі скрути.

– Може, підніметесь нагору й подивитесь, як він сідатиме? – пропонувала вона.

– О так... якщо ви не проти... – бубонів Теодор, зриваючись з місця. – Це... е-е... надзвичайне видовище... якщо ви справді не проти.

Двигуни літака гули вже в нас над головою, не можна було гаяти ні хвилини.

– Мене завжди... вражає... ви розумієте...

– Не баріться, Тео, мерщій! – підганяли ми хором.

І ми всі, промайнувши чотири сходові клітки, вривалися на горище. Роджер біг попереду, радісно гавкаючи. Пирскаючи сміхом, ми важко гупотіли по дощаній підлозі, розчиняли навстіж вікна й вихилялися назовні, прикипівши зором до гладенького плеса затоки, що в обрамленні оливкових дерев видавалося круглим блакитним оком.

Гідроплан, схожий на товстого незграбного гусака, пролітає над оливковими гаями, опускаючись нижче й нижче. Ось він вже над самісінькою водою, його відображення мигтить на лазуровій гладіні. Теодор, затамувавши дихання, стежить за його летом. Нижче, нижче... І раптом літак черкається об поверхню, лишає за собою розгорнутий пелюсток піни, мчить далі і нарешті сідає на воду. Він стрибає на брижах, а за ним віялом розбігається біла піна. Аж ось гідроплан стишує хід, зупиняється, і Теодор проводить пальцем по кінчику бороди й зітхає.

– Угу... так, – мимрить він, обтрушуючи руки від пилу, – це дійсно... е-е... захопливе видовище.

Вистава скінчилася. Тепер треба чекати наступного тижня, коли знову прилетить гідроплан. Ми зачиняємо вікна і галасливою юрбою спускаємося вниз – допивати чай. За тиждень повторюється точнісінько те саме.

Ми з Теодором любили ходити разом на прогулянки, іноді просто в сад, а іноді на далекі відстані. Навантажені коробками й сачками, ми чимчикували серед олив, а попереду, нюхаючи землю, жваво вистрибував Роджер. Нас цікавило геть чисто все, що стрічалось по дорозі: квіти, комахи, каміння, птахи.

Теодор, безумовно, володів невичерпними знаннями про все на світі, але його ерудиція не приголомшувала співбесідника; ви відчували, що він не повчає вас, а швидше нагадує, з властивою йому делікатністю, про давно відомі, але призабуті факти. Теодор полюбляв каламбурити; його веселі розповіді були пересипані дотепами й жартами, од яких найбільше задоволення отримував він сам. В очах у нього грали пустотливі бісики, ніс морщився, і він безгучно сміявся в бороду зі своїх кострубатих жартів, а ще більше із самого себе.

Канави, ставки, калюжі були для нас незвіданими джунглями, де аж кишіло живиною. Крихітні циклопи, водяні блохи, зелені й коралово-рожеві, ширяли, мов птахи, між баговинням, а по мулистому дну скрадалися тигри ставків: п'явки та личинки бабок. Кожне дуплисте дерево було ретельно обстежено, адже в ньому, в невеличкій калюжці води, могли виявитись личинки комарів; кожен замшілий камінь, кожна трухлява колода прискіпливо перевірялася.

Прямий, підтягнутий Теодор стояв на березі ставка, обережно водив під водою маленьким сачком, витягав його і уважно розглядав вміст скляної пляшечки, прикріпленої до краю сачка.

– Аг-га! – вигукував він дзвінким від хвилювання голосом, і борода його задиралася вгору. – Гадаю, що це Ceriodaphnia laticaudata.

Тоді виймав з жилетної кишені лупу і ще пильніше вдивлявся у пляшечку з дрібного водяною фауною.

– А, гм... так... дивовижно... це laticaudata. Будь ласка... е... передай мені чисту пробірку... гм... дякую.

Він опускав у пляшечку стержень авторучки, всмоктував ним крихітне створіння і пересаджував його в пробірку...

Здається, там більше немає нічого вартого уваги... – Він продовжував зосереджено вивчати улов. – Ах так, я й не помітив... досить цікава личинка веснянки... бачиш?... Гм... вона зробила собі чохлик з уламків черепашок молюсків... правда ж, гарно?

На дні пляшечки лежав тонкий, півдюйма завдовжки чохлик, витканий, здавалося, з шовку. На ньому, мов гудзики, рясніли крихітні пласкі черепашки равликів. З одного кінця цієї чарівної хатки визирав господар – огидний черв'як з головою мурашки. Личинка звільна повзла по склу й тягла за собою свою гарненьку хатинку.

– Якось я провів експеримент, – сказав Теодор. – Наловив цих... е... личинок і познімав з них чохлики. Звісно, не ушкодивши самих личинок. Розмістив їх у слоїках з чистісінькою водою, де не було ніякого... е... будівельного матеріалу для нових оболонок. Тоді поклав у кожен слоїк заготовки різного кольору: в один – дрібні сині й зелені намистини, в другий – крихти цегли, білий пісок... е... різнобарвні скалки. Вони спорудили з цього всього нові хатинки, і, мушу визнати, я був зачарований їхньою красою і... е... барвистістю. Безперечно, це дуже талановиті архітектори.

Він вилив воду назад у ставок, і ми рушили далі.

– До речі, про архітектуру, – провадив Теодор, і в очах його блиснули іскорки. – Не розповідав я тобі, що трапилось з одним моїм... е... приятелем? Гм, так. Ну от, у нього був за містом невеличкий котедж, а коли його сім'я... гм... збільшилася, він вирішив, що тепер у них тіснувато і треба надбудувати ще один поверх.

Гадаю, він трохи переоцінив свої... гм... архітектурні здібності і самотужки взявся складати проект. Гм, ха, атож. Все йшло нормально, поверх надбудували швидко, з усіма спальнями, ванними тощо. Мій друг влаштував вечірку з нагоди завершення робіт, і всі ми виголошували тости за... гм... нову частину будинку. В урочистій обстановці зняли риштування, і ніхто не завважив нічого... гм... дивного, доки один запізнілий гість захотів оглянути нові кімнати. Тоді-то й з'ясувалося, що там не було сходів. Розумієш, в своїх кресленнях мій приятель, як видно, забув про сходи, а під час... е... робіт він та його підручні настільки звикли видиратись на горішній поверх по риштаках, що ніхто з них навіть не звернув уваги на цей... е... недолік.

Цілий день ми блукали по спеці, зупиняючись біля водоймищ, продираючись крізь духмяні зарості миртів; чимчикували по плантаціях дрібнолистого вересу, міряли білі курні шляхи. Вряди-годи нам навстріч плентав сумовитий осел з сонним селянином на спині.

Надвечір, коли наші колби, пляшки й пробірки наповнювались дивовижною розмаїтою фауною, ми вертали додому. Небо о цій порі ледь-ледь золотилося; в повітрі, густо настояному на вечірніх пахощах, вже віяло прохолодою. Ми йшли присмерковими оливковими гаями, а перед нами, висолопивши язика, біг Роджер. Він часто озирався назад, боячись загубити нас. Розпашілі, зморені, запорошені, обвішані роздутими сумками, від чого приємно терпли плечі, ми з Теодором крокували вперед і співали пісню, якої він мене навчив. Бадьорий мотив цієї пісні зміцнював наш дух, додавав сил, і в присмерковому гаю радісно лунав Теодорів баритон та мій пронизливий дискант.

10. КАРНАВАЛ СВІТЛЯКІВ

Весна непомітно перейшла в довгі жаркі дні літа, залиті сонцем, пронизані дзвінким співом цикад, від якого вібрував увесь острів. На полях уже дозрівали качани кукурудзи, загорнуті в шовкову кремову бахрому з червонястими краями. Якщо зірвати з качана листя і запустити зуби в ряди перламутрових зерен, то рот ваш одразу наповниться густим молочним соком. На виноградних лозах пістрявіли невеличкі теплі грона; оливкові дерева вгиналися під тягарем добірних плодів, матових нефритово-зелених крапельок, а в помаранчевих гаях у темному глянсуватому листі зріли помаранчі – їхні рябі зеленаві щоки немовби шарілися від збентеження.

Угорі, на пагорбах, серед кипарисів і вересу, кружляли зграйки метеликів, схожі на розвіяні вітром конфетті; час од часу котрийсь із них присідав на листок, щоб відкласти там яєчка. Під ногами у мене цвірчали, мов заведені, коники; вони очманіло літали понад вересом, виблискуючи крильцями на сонці. Серед миртів обережно совались богомоли, уповільнено, мляво – справдешнє уособлення зла. Ці миршаві зелені страховиська мали круглі жовтуваті очі, в яких горів хижацький божевільний вогонь. Вигнуті передні ноги з гострими зубчастими торочками, підняті у вдаваному благанні до світу комах, – благанні такому пристрасному, такому впокореному, – ледь-ледь здригалися, коли поруч пролітав метелик.

Надвечір, коли ставало прохолодніше, цикади замовкали і натомість з'являлися зелені жабки, приклеєні до тугих листків цитринових дерев коло джерела. Їхні вибалушені очі неначе гіпнотизували вас; спинки сяяли глянцем так само, як і цитринове листя; голосові мішки роздувались, і жабки заходились таким пронизливим кваканням, що здавалося, їхні вологі тільця от-от луснуть від напруження. Після заходу сонця короткі зеленаві сутінки швидко згасали, переходили в ліловий присмерк, і в прохолодному повітрі розливались вечірні пахощі.

Сіруваті жаби, вкриті вигадливими, як на географічній карті, бурими плямами, скрадалися в заростях високої трави під оливами, де мінлива хмарка комах-довгоніжок пливла над землею, ніби тонкий прозорий

серпанок. Жаби сиділи, кліпаючи очима, а тоді зненацька хапали неуважну довгоніжку і всідалися знову, дещо зніяковіло тягнучи пальцями до свого здоровенного рота звислі кінці тендітних крилець та ніжок. А вгорі, на облупленій стіні старого саду, серед пухких килимків смарагдового моху та розсипів мініатюрних поганок, статечно походжали парами маленькі шоколадні скорпіони.

Море було спокійне, тепле, схоже на чорний оксамит, – ні хвильки, ні брижів. Удалині на обрії чистою рожевою загравою мріло узбережжя Албанії. Заграва чимдалі густішала, розтікалася по небу, випромінюючи яскраве світло. Аж ось над пасмом шпилястих гір сходив повний, винно-червоний місяць, і на темній гладіні моря відбивалась рівна багряна доріжка. Сови, що вже безгучними тінями літали від дерева до дерева, здивовано скрикували, дивлячись на місяць. А світило пливло дедалі вище й вище, рожевіло, потім золотіло і нарешті срібного кулею вкочувалося в царство зірок.

На початку літа в мене з'явився вчитель Пітер, високий гарний юнак, випускник Оксфорду. Його консервативні погляди на освіту не могли, ясна річ, припасти мені до душі. Однак мало-помалу атмосфера острова непомітно входила йому в кров, він відтанув і зробився цілком нормальною людиною. Спершу наші уроки були для мене страшенно обтяжливими: вічна морока з дробами, відсотками, геологічними шарами й теплими течіями, іменниками, дієсловами, прислівниками. Проте з плином часу магічне проміння сонця обігріло Пітера, дроби й відсотки більше не здавалися йому сенсом життя і потроху відступили на другий план. Навіть більше, Пітер збагнув, що всі тонкощі геології та гідрології можна розтлумачити значно дохідливіше під час купання в морі і що найдоцільніший спосіб викладати англійську мову – це надати мені можливість щодня писати самостійні твори, а потім виправляти в них помилки.

Він запропонував вести щоденник, але я відмовився, бо в мене, як і в кожного натураліста, вже був один щоденник, куди я систематично занотовував свої дослідницькі спостереження. Якщо завести другий

щоденник, то чим же я його заповнюватиму? Пітер не знав, що на це відповісти. Тоді я сором'язливо висунув пропозицію спробувати перо на чомусь серйознішому й цікавішому. Скажімо, чому б не написати книгу? Пітер трохи спантеличено погодився, оскільки проти книги не знайшов ніякого резонного заперечення.

Отож я почав щоранку проводити щасливу годину за письмовим столом, створюючи, розділ за розділом, захопливий роман епопею, в якому ми з родиною здійснювали подорож навколо світу і дорогою ловили найрізноманітніших представників фауни. Я писав свою книгу в стилі пригодницьких романів, через те кожен розділ у мене закінчувався моторошною сценою – на маму нападає ягуар або ж Ларрі борсається в кільцях гігантського пітона. Часом ці ситуації бували такі заплутані й небезпечні, що назавтра мені з превеликими труднощами вдавалося визволити своїх родичів зі скрути цілими й неушкодженими.

Поки я, висолопивши язика, самовіддано трудився над моїм шедевром, в перервах обговорюючи з Роджером карколомні сюжетні ходи, Пітер і Марго вирушали на прогулянку до старого саду помилуватись квітами. На мій подив, обоє вони раптом почали виявляти підвищену зацікавленість ботанікою. Отак приємно для всіх нас минав кожен ранок. У перші дні нашого знайомства час од часу на Пітера ще нападали докори сумління, тоді мій роман перебирався в шухляду письмового столу і ми заглиблювались у математичні нетрі. Та коли літні дні подовшали, а зацікавленість Марго садівництвом значно зросла, ці прикрі періоди наставали все рідше й рідше.

Після горезвісної пригоди зі скорпіонами мені відвели простору кімнату на другому поверсі, де я міг тримати своїх підопічних, і в родини зажевріла непевна надія, що тепер, нарешті, пощастить зосередити всю звірину в одній частині будинку. Ця кімната (я гордо іменував її кабінетом) приємно пахла ефіром та метиловим спиртом. Тут я складав численні довідники з природничої історії, щоденники, мікроскоп, скальпелі, сачки, колекціонерські торбинки та інші цінні предмети. У великих картонних коробках зберігались колекції пташиних яєць, жуків,

метеликів, бабок, а вгорі, на полицях, вишикувалися пляшки, в яких було заспиртовано такі курйози, як чотириноге курча (подарунок чоловіка Лугареції), розмаїті ящірки й змії, пуголовки на різних стадіях розвитку, малятко-восьминіг, троє бурих щуренят (данина Роджера) і крихітна черепаха, що тільки-тільки вилупилася з яйця і не змогла пережити суворої зими.

На стінах висіли поодинокі, але зі смаком дібрані прикраси: сланцева плитка зі скам'янілими рештками рибини, фотографія

моєї власної персони, де я тисну руку шимпанзе, опудало кажана. Опудало я набивав власноруч і надзвичайно пишався ним. Попри мою недосвідченість в галузі таксидермії, опудало вийшло цілком схоже на кажана, надто ж коли дивитись на нього з другого кінця кімнати. Розгорнувши крила, воно сердито мружилося зі стіни, прикуте до свого коркового планшета.

Проте коли настало літо, спека дійняла кажана: він прив'янув, хутро його потьмяніло, і новий таємничий запах поповз по кімнаті, приглушуючи звичайні аромати ефіру й спирту. Бідолашка Роджер, адже це його спершу звинуватили в усіх гріхах! І лише згодом, коли сморід уже просочився в спальню Ларрі, ретельне розслідування привело до мого опудала. Отака несподівана халепа! Під тиском старших опудало довелось викинути.

Пітер пояснив, що я неправильно обробив його, і пообіцяв навчити мене точної технології обробки, якщо я роздобуду ще одного кажана. Я сердечно подякував йому, але обережно попросив не розголошувати цього, оскільки передчував, що всі домашні віднині ставитимуться до мистецтва таксидермії дуже упереджено і мені довго доведеться настроювати їх на погідний лад.

Мої старання запопасти ще одного кажана були марні. Озброєний замашним бамбуковим кієм, я годинами при світлі місяця чатував у

вузьких оливкових алеях, проте кажани шугали повз мене блискавично. І все ж поки я марне очікував нагоди, щоб оглушити кажана, мені вдалося спостерегти декількох рідкісних тварин під час нічного полювання. На схилі пагорба молоде лисеня жадібно розшукувало комах, рило землю ще незміцнілими лапками і, відкопавши жука, з хрускотом споживало його. А то якось із-за миртових кущів вибігло п'ятеро шакалів; вони на мить остовпіли, уздрівши мене, а потім швидко розтанули між деревами, наче тіні. Вздовж рядів олив, над самою травою, на безшелесних шовкових крилах плавно, достоту як великі чорні ластівки, кружляли дрімлюги, ганялися за п'яними довгоніжками.

В одну з ночей на дереві я примітив пару вовчків. У дикому збудженні вони гасали по всьому гаю, перестрибували, мов акробати, з гілки на гілку, ковзали вгору-вниз по стовбурах. Освітлені місяцем, їхні пухнасті хвости мигтіли, немов завитки сизого диму. Мене просто зачарували ці звірята, і я поклав собі зловити одного з них. Звісно, найкраще робити це вдень, коли вони сплять. У пошуках кубла вовчків я старанно обнишпорив густі оливкові гаї, але тільки згаяв час, бо в кожному корчастому стовбурі було дупло з півдюжиною виходів.

І все ж таки доля усміхнулась мені. Одного разу я встромив руку в дупло, і мої пальці намацали там теплий м'який клубочок. Він тріпотів у руці, і спочатку мені здалося, що це великий жмут пушинок кульбаби з парою незвичайних золотистих очей.

Придивившись пильніше, я зрозумів, що це сплюшка – жовторотий пуцьвірінок, ще й досі вкритий пухом. Хвилину ми розглядали один одного, коли раптом совенятко, вочевидь, ображене моїм безтактним сміхом над його зовнішністю, встромило мені в палець свої крихітні пазурці. Ошелешений, я випустив з рук гілку, за яку тримався, і ми разом з ним гепнулись на землю.

Я посадив обурене совеня в кишеню, приніс додому і не без хвилювання показав його родині. Проте – о дива! – пуцьвірінка прийняли напрочуд ласкаво й доброзичливо, з сердечною гостинністю. Оселилось

пташа в моєму кабінеті, у плетеному кошику, і після тривалих суперечок ми нарекли його Уліссом. Совеня одразу дало зрозуміти, що воно має сильний характер і жартувати з ним не слід. Малесеньке, завбільшки з чайну чашечку, воно виявляло чудеса хоробрості, рішуче накидаючись на все і всіх, незалежно від зросту. А що мешкати ми мали в одній кімнаті, то мені дуже хотілося, щоб вони з Роджером заприятелювали.

Отож, коли совеня трохи призвичаїлось, я познайомив їх таким чином: всадовив Улісса на підлогу, а Роджерові звелів підійти до нього і потоваришувати. У Роджера давно вже виробився філософський підхід до дружби з різноманітними звірятками, яких я підбирав, і тепер він намагався удавати з себе сову. Безтурботно крутячи хвостом, пес із дружелюбним виглядом почимчикував до Улісса, а той сидів посеред кімнати і аж ніяк не дружелюбно свердлив нового приятеля злим поглядом. Роджер дещо розгубився. Улісс не відводив очей, немовби хотів загіпнотизувати собаку. Роджер спинився, вуха в нього обвисли, хвіст слабо стріпувався, а очі благали у мене підтримки. Я строго наказав йому не відступати. Роджер занепокоєно глипнув на совеня, а тоді з удаваною байдужістю спробував обійти його ззаду. Улісс миттю обернув голову на сто вісімдесят градусів і вп'явся очима в собаку.

Роджеру досі не стрічались істоти, здатні отак дивитися назад, тому він був збитий з пантелику. Втім, трохи оговтавшись, Роджер вирішив обрати легкий, грайливий тон. Ліг на живіт, голову поклав на лапи і спокійно поплазував до пташеняти, радісно звискуючи й пустотливо метляючи хвостом. Улісс сидів нерухомо, точнісінько мов чуперадло.

Роджерові вдалось підповзти зовсім близько, але тут він допустився фатальної помилки.

Витягнувши кудлату морду вперед, пес шумно й зацікавлено обнюхав пташеня. Багато що міг би витерпіти Улісс. Але дозволити кошлатому чорному бровкові обнюхати себе – дзуськи! Стривайте-но, зараз він провчить це недоладне, вайлувате одоробло без крил!

Приплющивши очі, клацаючи дзьобом, Улісс підстрибнув у повітря і опустився прямо на морду собаки, встромивши свої гострі, як леза, кігті в його чорний ніс. Роджер вражено дзявкнув, струснув із себе совеня і ретирувався під стіл. Жодні вмовляння не могли витягнути його звідтіль, аж доки Улісса відпровадили назад у кошик.

Совеня підростало; його дитячий пушок змінився чудовим попелясто-сірим та іржавим оперенням, на світлих грудках красиво вирізнялись чорні мальтійські хрести. На вухах відросли довгі китиці, що сердито стовбурчилися, коли хто-небудь дозволяв собі з ним панібратське поводження. Тепер Улісс був уже надто дорослий, щоб жити в кошику, а про клітку він і чути не хотів. Довелося мені віддати йому ввесь кабінет. Птах вчився літати між столом і дверною ручкою, а оволодівши цим мистецтвом, обрав собі за житло ламбрекен над вікном, сидів там цілий день із заплющеними очима, що той сучок оливи.

Забалакайте до нього, очі його ледь-ледь розплющаться, китиці на вухах наїжачаться, все тіло витягнеться, і от вже перед вами загадковий китайський ідол із змарнілим лицем. Свою особливу прихильність до людини він виявляв так: привітно клацне дзьобом або ж, на знак вищої ласки, злетить вниз і хапкома цмокне вас у вухо.

Смерком, коли по темрявих стінах будинку вже сновигали гекони, Улісс прокидався. Він делікатно позіхав, розпростував крила, чистив хвіст і так енергійно стріпувався, що все його пір'я ставало сторч, немов пелюстки розпушеної вітром хризантеми.

Приготувавшись до нічної праці, Улісс на пробу скрикував "тугу!", впевнювався, що голос у нього дзвінкий, і спокійно злітав на своїх м'яких крилах. Безгучно, ніби пушинка, облетівши кімнату, він опускався мені на плече, сидів там якусь хвилину, легенько скубаючи моє вухо; нарешті знову стріпувався, відкидав зайві сентименти і прибирав ділового вигляду. Підлетівши до підвіконня, сич видавав ще одне запитальне "ту-гу?", не зводячи з мене золотаво-жовтих, як мед, очей. Це був знак, щоб йому відчинили віконниці. Улісс випливав через вікно, і на коротку мить

силует його вирізнявся на тлі місяця, перш ніж розчинитись в сутіні олив. За хвилину лунало голосне, закличне "ту-гу! ту-гу!" – застереження, що Улісс зібрався на полювання.

Тривалість його вилазок варіювалась: то він уже за годину вертав до кімнати, а то, траплялось, пропадав цілу ніч. Та де б не був Улісс, він ніколи не забував між дев'ятою і десятою прилетіти додому на вечерю. Якщо в моєму кабінеті світло не горіло, сич спускався до вікна вітальні й зазирав туди – ану ж я там? Якщо мене не було, Улісс знову летів нагору, сідав на моє вікно й нетерпляче вистукував по віконницях. Я відчиняв їх і простягав йому блюдце з фаршем, подрібненим серцем курчати або ще якимось делікатесом, наявним того дня. Проковтнувши останній шматочок сирого м'яса, він видавав тихий утробний звук, хвилинку розмірковував і відлітав геть, пропливаючи над верховіттям дерев, залитих місячним сяйвом.

Відтоді як Улісс проявив себе хоробрим бійцем, його ставлення до Роджера значно поліпшилось, і тепер, коли ми пізно увечері йшли на море, мені часом вдавалося залучити його до нашого товариства. Він сидів на Роджеровій спині, міцно вчепившись у чорну шерсть, і, якщо, як це нерідко траплялось, Роджер забував про свого пасажира й припускав щодуху або необережно перестрибував через камінь, сичеві очі гнівно метали іскри, крила лопотіли у відчайдушному зусиллі зберегти рівновагу, дзьоб обурено й дзвінко клацав, і я дорікав собаці за легковажність.

На березі моря птах урочисто вмощувався на моїх шортах і сорочці, а ми з Роджером розважались на мілизні в теплій воді. Витягнувшись, мов гвардієць на варті, Улісс спостерігав за нашими витівками круглими, ледь осудливими очима. Раз у раз він залишав свій пост, кружляв над нами, цокаючи дзьобом, і знову вертав на берег. Чи то тривожився він за наше життя, чи просто хотів приєднатись до гри, – хтозна. Якщо ми бовтались занадто довго, Уліссові це набридало, птах шугав над горбом і летів у сад, крикнувши нам "тугу!" на прощання.

Влітку, при повному місяці, ми всією сім'єю вирушали на нічні купання, бо вдень сонце пекло так нещадно, що перегріте море зовсім не освіжало. Тільки-но сходив місяць, ми спускалися через гай до рипучої дерев'яної пристані і вибирались на "Морську корову". Ларрі з Пітером сідали на одне весло, Марго й Леслі на друге, а ми з Роджером на прові були дозорцями. Десь за півмилі від пристані нас чекала невеличка затока з білою піщаною косою, з гладкими валунами, досі ще теплими, ідеально придатними для сидіння. Ми ставили "Морську корову" на якір, де глибше, а самі, переплигнувши через борт, донесхочу пірнали й хлюпались, аж місячна мла тремтіла над сколоченою водою.

Потім, зморені, щасливі, неквапно пливли до берега й лягали на тепле каміння, лицем до зоряного неба. Невдовзі мені набридало розмовляти; я знову заходив у море і тихо плавав на спині по затоці, ніжачись у ласкавих хвилях, милуючись місяцем. Під час однієї з таких нічних забав я виявив, що заповітна бухта вабила не тільки нас.

Вільно розпластавшись у шовковистій воді, злегка ворушачи руками й ногами, щоб утриматись на поверхні, я дивився на небо, розглядав Чумацький Шлях, схожий на шифоновий серпанок, і чудувався, скільки ж то у ньому зірок. З берега до мене долітали лункі голоси й сміх старших, вряди-годи в темряві блимали вогники сигарет. Заколисаний, розслаблений, я тихо плив собі далі, аж раптом неподалік щось гучно ляснуло й забулькотіло. Почулося довге, глибоке зітхання, і мене загойдало на легких хвилях. Миттю випроставшись, я поплив і тут зі страхом зрозумів, що я на чималій відстані не лише од берега, а й від "Морської корови". Та ще якби знаття, що воно за звір плаває довкола мене в темній воді? На березі не вщухав сміх і жарти; видно було, як хтось жбурнув недопалок сигарети високо в повітря і він червоною кометою описав дугу, згаснувши коло самої води.

Я почувався дедалі неспокійніше і ладний був уже кричати пробі, коли футів за двадцять від мене море неначе розверзлося з тихим плюскотом і з води випірнула чорна блискуча спина. Створіння глибоко,

вдоволено зітхнуло і знову зникло в морській пучині. Ледве я встиг зметикувати, що це дельфін, як ціла зграя їх оточила мене зусібіч.

Дельфіни спливали на поверхню, з насолодою вдихали озон, а їхні горбаті чорні спини вилискували в місячному сяйві. Всього їх було, мабуть, штук вісім. Один з них випірнув так близько біля мене, що я міг би через три замахи доторкнутись до його ебеново-чорної голови. Стогнучи, тяжко зітхаючи, дельфіни гралися серед затоки, а я плавав разом з ними й зачаровано слідкував, як вони з булькотом виринають назовні, глибоко дихають і знову занурюються у воду, лишаючи після себе на морській гладіні тільки легкі пінисті кола.

Невдовзі дельфіни дружно, мов за командою, розвернулись і рушили в напрямку далекого узбережжя Албанії. Я заворожено дивився, як вони пливуть, блискаючи спинами, вздовж срібного місячного ланцюжка, то виринаючи на поверхню, то в самозабутті блаженно плюхаючись у воду, теплу, наче парне молоко. За ними пінився слід із переливчастих, тремтливих бульбашок, що спалахували на секунду, ніби мініатюрні світила, та й згасали під брижами.

Після цього ми часто зустрічали дельфінів, коли місячними ночами вирушали купатись, і якось навіть вони влаштували на нашу честь ілюміновану виставу за участю найпривабливіших комах острова. Ми знали, що в жаркі літні місяці море тут починає фосфоресціювати. При світлі місяця це не так впадало в око – лише слабке зеленаве мерехтіння навколо прови човна і миттєвий зблиск, коли хто-небудь з нас пірнав у воду. Як виявилось, найкращий час для фосфоресценції – безмісячні ночі.

О літній порі на острові з'являвся ще один ілюмінований мешканець – світляк. Ці дрібні брунатні жучки вилітали на смерканні і роїлись між оливами; їхні хвости-ліхтарики раз у раз загорялися, випромінюючи зеленкувато-біле, а не золотисто-смарагдове, як на морі, світло. Найвигіднішими для світляків також були непроглядні ночі, коли яскраве місячне сяйво не затьмарювало їхні ясні вогники. Дивна річ, але

нам ніколи не поталанило б уздріти одночасно дельфінів, світляків та фосфоресценцію, якби не мамин купальний костюм.

Останнім часом мама дивилась на наші ранкові й нічні купання з неприхованою заздрістю, а проте приєднатися до нас не захотіла. Вона, мовляв, уже застара для таких розваг. І все таки під настійним тиском з нашого боку вона кінець кінцем навідалася до міста і привезла додому якийсь таємничий пакунок. Зніяковіло розгорнувши його, мама видобула звідти, на наше превелике здивування, напрочуд безформне вбрання з цупкої чорної тканини, вкрите згори донизу рясними оборками, складками, шлярками.

– Ну, – запитала мама, – якої ви думки про це?

Всі ми втупились у чудернацьку одежину, ніяк не второпаючи, для чого вона призначена.

– Що це таке? – насилу спромігся на слово Ларрі.

– Купальний костюм, звичайно, – відповіла мама. – А що ж іще, по-твоєму, це може бути?

– Мені він нагадує кепсько оббілованого кита, – мовив Ларрі, придивляючись пильніше.

– Але ж, мамо, ви не одягнете це, – ошелешено пробелькотіла Марго. – Таке носили хіба що в минулому столітті.

– А навіщо всі оці шлярочки-оборочки? – поспитав Ларрі.

– Для оздоби, ясна річ, – образилась мама.

– Приголомшливо! Не забудьте витрушувати з цієї оздоби рибу, коли виходитимете з води.

– Дарма, мені він подобається, – твердо заявила мама, загортаючи страховисько в папір. – І я його носитиму.

– Ви можете затонути в цьому обмундируванні, – серйозно зауважив Леслі.

– Мамочко, це страхіття, його не можна вдягати! – жахалась Марго. – Ну чому, скажіть на ласку, ви не купили що-небудь сучасніше?

– Коли ти доживеш до моїх літ, доню, то теж навряд чи зможеш красуватися в бікіні... У тебе буде не та фігура.

– Хотів би я знати, для якої фігури призначене оце... – зронив Ларрі.

– Ви справді безнадійні, мамо, – тоскно мовила Марго.

– Але мені він підходить... Крім того, я ж не прошу вас носити його, – войовниче відбивалася мама.

– Ну гаразд, – згодився Ларрі. – Робіть, що хочете. Нікого не слухайте. Вам би відростити ще три або чотири ноги, отоді він надзвичайно вам пасуватиме.

Сердито пирснувши, мама пішла нагору приміряти костюм. За кілька хвилин вона гукнула нас оцінити обнову, і ми всією юрбою рушили в її спальню. Найпершим увійшов Роджер і, опинившись перед дивною примарою в пишному чорному костюмі з рясними воланами й рюшами, мерщій позадкував до дверей, шалено гавкаючи. Нам не скоро вдалося переконати його, що це таки наша мама, і ще довго по тому пес кидав на неї сторожкі, недовірливі погляди. І все ж, усупереч нашим гарячим

протестам, мама залишила цей широченний, мов намет, купальний костюм, і хоч-не-хоч ми змирились.

На честь її першого морського купання ми вирішили організувати місячної ночі пікнік на березі затоки і надіслали запрошення Теодорові. Він був єдиний із сторонніх людей, кого мама могла допустити на таке урочисте сімейне свято. І ось день бойового хрещення настав. Ми запаслися харчами, почистили човен, накидали в нього подушок і вже готові були відпливати, коли з'явився Теодор. Дізнавшись про наші плани влаштувати при світлі місяця пікнік з купанням, Теодор оголосив, що якраз сьогодні ніч буде безмісячна. Всі одразу кинулися звинувачувати одне одного в тому, що ніхто не спромігся простежити за фазами Місяця, і суперечка тривала аж до смеркання. Врешті решт дійшли висновку, що на пікнік їхати треба, оскільки все наготові.

Ми забрались у човен, набитий харчами, рушниками та сигаретами, і нарешті вирядились. Я з Теодором сидів на прові, мама була стерновим, а решта гребли по черзі. Поки мама призвичаїлася до темряви, вона майстерно провела нас по замкненому колу, так що ми, завзято провеслувавши хвилин десять, зненацька врізалися в знайому пристань, мало не розбившись. Знервована цим, мама вдалась до іншої крайності, спрямувавши човна у відкрите море, і якби Леслі вчасно не зорієнтувався, нас би віднесло ген-ген до албанських берегів.

Після цього стерно перебрала на себе Марго, і вона керувала човном в цілому непогано, тільки часом її огортало хвилювання і вона геть-чисто забувала, що, повертаючи праворуч, румпель треба відводити ліворуч. Ми мусили безперестану вирівнювати човен, який збентежена Марго скеровувала прямісінько на стрімчак. Загалом же це був добрий початок маминого першого купання.

Кінець кінцем ми щасливо дісталися до затоки, простелили на піску килимки, розклали закуски, вишикували на обмілині батарею пляшок, щоб вони охолоджувались, і урочиста мить надійшла. Під наші підбадьорливі вигуки мама скинула халат і постала перед нами в усій

пишноті. В бахматому купальному костюмі вона була дуже схожа, як висловився Ларрі, на пляжний варіант монумента принцу Альберту(Величезний, пишний монумент у Лондоні, споруджений на честь принца Альберта, чоловіка королеви Вікторії.). Роджер поводився спокійно, допоки уздрів, як мама неквапом, з гідністю ступає по мілководдю. Він страшенно розхвилювався, прийнявши, очевидно, купальний костюм за хиже морське чудовисько, що обплутало маму і от-от затягне її в глибінь. З диким валуванням пес кинувся їй на виручку, вчепився в одну з рясних оборок, які оторочували край костюма, і чимдуж потягнув.

Мама саме в цей момент зауважила, що вода, здається, трохи холоднувата, і тут раптом відчула, як її хтось тягне назад. Вона перелякано зойкнула і, втративши рівновагу, брязнулась у воду, а Роджер тягнув шлярку так затято, що відірвав од неї добрячий шмат. Утішений тим, що ворог розпадається на клапті, Роджер підбадьорив маму гарчанням і заповзявся здирати з неї рештки мерзенної химери.

Ми звивались на піску від реготу, а мама сиділа на мілковому місці, ледве дихаючи, марно силкувалася звестись на ноги і відганяла собаку. На її біду, костюм, пошитий з надміру цупкої матерії, наповнився повітрям і, розмокнувши у воді, роздувся, мов куля. Тепер мамі стало вже зовсім непереливки, бо їй доводилось воювати з надутим дирижаблем з рюшів та воланів.

Виручив маму Теодор. Він прогнав Роджера, допоміг мамі підвестись. Мама, навчена гірким досвідом, сиділа у воді на мілкому, а Роджер примостився неподалік і грізно гарчав на костюм, коли той пузирився і лопотів довкола маминої талії.

Море тієї ночі фосфоресціювало особливо гарно. Варто було провести рукою по воді, як на гладіні спалахувала широка золотисто-зелена смуга холодного вогню, а під час стрибка у воду здавалось, що занурюєшся в крижану магму з мерехтливого світла. Вволю наплескавшись, ми вийшли на берег, всі у вогненних струменях, і сіли

на пісок перекусити. Під кінець вечері в оливах за нами, ніби на замовлення, з'явилось декілька світляків – своєрідна увертюра до вистави.

Спершу там мигтіли лише дві чи три зелені лелітки, що линули в повітрі між деревами. Але поступово кількість їх зростала, і от уже ввесь гай заяснів фантастичним зеленим сяйвом.

Ніколи дотоді ми не бачили такого величезного скупчення світляків. Міріади їх роїлись між деревами, повзали в траві, кущах і стовбурах, вихрились у нас над головою і зеленими жаринками сипалися на ряднини. Відтак блискотливі ручаї світляків попливли над бухтою, і враз, наче за сигналом, з'явились дельфіни. Вони пливли рівною шеренгою, ритмічно похитуючись, а їхні чорні спини немовби світилися фосфором.

В центрі затоки дельфіни закружляли колом – вони пірнали, перекидались, зрідка вистрибували з води і знову падали в сліпуче палахкотіння заграви. Вгорі світляки, внизу осяйні морські свині – це було справді казкове видовище. Ми бачили навіть променисті сліди під водою, біля піщаного дна, де дельфіни мережили вогненні візерунки, а коли вони плигали високо в повітря, з них скочувались ряхтливі смарагдові краплі.

Близько години тривала ця дивовижна фантасмагорія, по тому світляки плавно заструменіли до берега і стиха розсіялись. Незабаром і дельфіни один за одним майнули у відкрите море, лишаючи за собою пломенисту стежку, що іскрилась, мерехтіла і нарешті згасала, наче жевріюча гілка, кинута на гладінь затоки.

11. ЗАЧАРОВАНИЙ АРХІПЕЛАГ

Літнє сонце припікало чимдалі нещадніше. По такій спеці важко було тарабанити "Морську корову" на веслах до нашої улюбленої бухти, і ми купили підвісний мотор. Це відкрило для нас нові прибережні

обшири. Тепер ми наважувались забиратися значно далі, здійснюючи мандрівки вздовж зубчастих берегів ген-ген до далеких пустельних пляжів, золотих, мов зерно, або сріблястих, мов місяць, в облямування шпичакуватих скель. Тут, у прибережній зоні, на цілі милі простягнувся архіпелаг дрібних островів. Одні з них були чималенькі, другі – просто камінні бескиди зі жмутом випадкового зілля на вершині. Цей архіпелаг надзвичайно приваблював численну морську фауну.

Кілька разів мені вдалося намовити рідню з'їздити на ці острівці, але купатись там було не дуже добре, і незабаром усім набридло пектися на гарячому камінні, поки я вивуджував, а іноді викопував чудних і, на їхню думку, бридких морських істот. Окрім того, там часто-густо траплялись підводні рифи. Щоб провести "Морську корову" через ці небезпечні місця і не зламати мотор, треба було неабиякої навігаційної майстерності.

Незважаючи на мої палкі благання, наші екскурсії туди відбувались дедалі рідше, і я потерпав, думаючи про всіх чудо мешканців тих прозорих плес, що могли втішити мою душу натураліста. Якби тільки в мене був човен! Я просив дозволу самому їздити на острови на "Морській корові", скажімо, раз на тиждень, але всі – з різних міркувань – виступили проти цього. І от, коли я вже майже втратив надію, мені раптом сяйнула думка: адже скоро день мого народження, і якщо зараз виявити кмітливість, то можна одержати не лише човен, але й силу-силенну іншого спорядження.

Притьмом я роз'яснив усім, що не варто безсистемно вибирати для мене подарунки, нехай краще я сам скажу, в чому відчуваю нагальну потребу. Отоді, напевно, ніхто з них не розчарує мене. Заскочені зненацька, родичі дали згоду, проте одразу ж з деякою підозрою поспитали, що саме хотів би я отримати. З простодушним виглядом я заявив, що, мовляв, не дуже замислювався над цим, але неодмінно складу для кожного список, і тоді вони вибиратимуть з нього підходящий пункт.

На складання списків пішло чимало часу, довелося враховувати психологічні особливості кожного члена родини. Мама, зрозуміло, купить мені все, що я скажу, тому до її списку я включив найнеобхідніші, найцінніші речі: п'ять дерев'яних ящиків зі скляними накривками і корковою підкладкою (для моєї колекції комах), дві дюжини пробірок, п'ять пінт метилового спирту, п'ять пінт формаліну та мікроскоп.

З Марго було дещо важче, – тут я мав діяти з таким розрахунком, щоб дати сестрі можливість обійти її улюблені крамниці. Від неї я вимагав десять ярдів марлі, десять ярдів білого коленкору, шість великих пачок шпильок, два пакети вати, дві пінти ефіру, пінцет та два стержні для авторучки.

Шкода й заходу, міркував я сумирно, просити у Ларрі щось на зразок формаліну або шпильок, але якщо своїм списком я продемонструю певну літературну спрямованість, то шанси на успіх зростуть. І спеціально для нього я склав довжелезний список, куди ввійшли назви, прізвища авторів, видавців та ціни всіх потрібних мені книг з природничої історії, позначивши зірочками ті з них, які буде прийнято з особливою вдячністю.

Тепер у мене зосталась тільки одна заявка, і я вирішив шукати до Леслі підхід усно, а для цього слід було обрати слушний момент. Кілька днів я очікував сприятливої для себе хвилини.

Ми з ним допіру успішно завершили його балістичні експерименти, де вимагалося прив'язати до дерева старовинну рушницю і стріляти з неї за допомогою довгої пружини, прикріпленої до спускового гачка. На четвертій спробі ми досягли того, що Леслі, певно, вважав успіхом: ствол вибухнув, і уламки металу з жалібним виттям розлетілися навсібіч. Леслі тріумфував і безперервно щось занотовував на звороті конверта. Ми заходилися збирати решткі рушниці, і от саме в цей час я спитав ніби ненароком, що він збирається подарувати мені на день народження.

– Не думав іще про це, – неуважно відповів Леслі, з явним задоволенням розглядаючи викривлений шматок металу. – Мені однаково... все що хочеш... вибери сам.

Я сказав, що хочу човна. Збагнувши, як він упіймався, Леслі обурено заявив, що човен – занадто цінний презент до дня народження, принаймні йому не по кишені. Я теж обурився і нагадав, що він сам запропонував мені вибрати подарунок. Так, запропонував, згодився брат, але він зовсім не мав на увазі човен, бо всі човни збіса дорогі. Я сказав: коли людина говорить "все, що хочеш", то це і означає все, в тому числі й човни. Крім того, йдеться не про купівлю. Я сподівався, що Леслі зможе мені його змайструвати власноруч, адже він так добре знається на човнах. Втім, якщо це для нього важко...

– Та ні, зовсім не важко, – необачно зронив Леслі і квапливо додав: – Тобто... не так вже страшенно важко. Але ж час! Для цього потрібна ціла вічність. Слухай, може, все-таки краще я возитиму тебе на "Морській корові" двічі на тиждень?

Проте я був невблаганний. Мені конче потрібен човен, і я готовий почекати.

– Ну гаразд, гаразд, – розсердився Леслі. – Зроблю тобі човна. Але щоб не крутився мені під руками, ясно? Тримайся якомога далі. Побачиш його тільки в готовому вигляді.

Я радо пристав на такі умови. І от протягом двох тижнів Спіро достачав нам дошки, а з задньої веранди долинало дзижчання пилки й грюкіт молотка вперемеж з гучними прокляттями. Весь дім було засипано стружками, а Леслі скрізь лишав за собою сліди тирси. Я досить легко стримував своє нетерпіння й цікавість, бо був з головою зайнятий іншим. У нас щойно закінчився ремонт у затиллі будинку, і там зосталось три лантухи чудового рожевого цементу. Я хутенько реквізував той цемент і заповзявся будувати каскад маленьких ставків,

де можна було б тримати не лише прісноводну фауну, а й усіх прекрасних морських тварин, яких я сподівався спіймати на моєму новому човні.

Копати ставки в розпалі літа виявилось важче, ніж я гадав, але врешті-решт я викопав кілька цілком пристойних прямокутників. Прохлюпавшись два дні підряд в глейкій каші чудового коралового цементу, я мов на світ народився. Тепер по всій садибі братові сліди з тирси переплітались з чарівним візерунком ясно-рожевих відбитків.

Напередодні моїх іменин вся сім'я зробила вилазку в місто. По-перше, всі хотіли купити мені подарунки. По-друге, треба було поповнити запаси харчів. Ми давно вже домовились, що не будемо запрошувати багато гостей на вечірку. Навіщо нам товкотнеча? Найбільше – десятеро гостей, старанно дібраних. Це буде невеличке, але вишукане товариство наймиліших нашому серцю людей.

І кожен член сім'ї подався запрошувати десятьох гостей. На жаль, запрошено було зовсім не одних і тих самих людей, за винятком хіба Теодора, котрий отримав п'ять окремих запрошень. І от напередодні вечірки мама несподівано виявила, що в нас збереться не десять гостей, а сорок п'ять.

По-третє, в місті нам конче треба було відвести Лугарецію до дантиста. Останнім часом горопашну жінку найбільше мучили зуби. Лікар Андручеллі, оглянувши її рот, з жахом заклацав язиком і наказав Лугареції терміново вирвати всі зуби, бо саме вони є збудниками решти її хвороб. Після цілого тижня суперечок, сліз та ридань нам таки вдалося переконати сердешну страдницю відвідати стоматолога, але вона попросила моральної підтримки. І ми, всадовивши бліду, заплакану Лугарецію з собою в машину, вирядились до міста.

Вертали ми вже надвечір, втомлені й злі. Автомобіль було вщерть забито провізією, а Лугареція, мов труп, лежала в нас на колінах і

надривно стогнала. Цілком ясно, що завтра вона не зможе допомагати мамі поратися на кухні. Спіро, як завжди, заспокоїв нас, кинувши своє звичне:

– Не турбуйтесь, я все залагоджу.

Ранок був насичений подіями. Лугареція відчула себе краще і могла виконувати легку роботу. Вона пленталась за нами повсюди, з гордістю демонструвала кровоточиві западини в яснах і детально описувала, яких нелюдських страждань їй довелося зазнати з кожним зубом. Я з вдячністю прийняв святкові дарунки від близьких, помилувався ними, і ми з Леслі пішли до задньої веранди, де лежала таємнича громіздка споруда, вкрита брезентом.

З виглядом фокусника Леслі відкинув брезент, і – о чудо! – там був мій човен! Я дивився на нього закоханими очима. Далебі, ліпшого човна ніколи ні в кого не було. Він виблискував свіжою фарбою – мій баский кінь до зачарованого архіпелагу.

Округлий човен мав приблизно сім футів у довжину. Леслі поспішив роз'яснити (на випадок, я подумаю, що така незвична округла форма – результат невисокої майстерності будівничого), – мовляв, дошки виявились закороткі для каркаса. Я рішуче заявив, що човен має напрочуд елегантну конструкцію, та я і справді так думав. Хоча йому дещо бракувало витонченості, він не скидався на хижого птаха, як більшість човнів, а справляв завдяки своїй компактності враження мирного, спокійного й затишного. Леслі, втішений моїм непідробним захопленням, додав трохи винувато, що днище в нього пласке, бо з різних технічних міркувань так безпечніше. Я відповів, що люблю плоскодонки над усе, бо в них можна ставити слоїки з експонатами, не ризикуючи перекинути їх. Загалом же човен нагадав мені заклопотаного скарабея – жука, якого я дуже поважав.

Леслі запитав, чи до вподоби мені колористичне вирішення, сам він у ньому дещо сумнівався. На мою думку, саме оригінальне сполучення барв робило човен просто-таки унікальним мистецьким витвором. Усередині наш красень був зелений і білий, а його опуклі борти розфарбовано білими, чорними та ще й пломінкими жовтогарячими смугами. Я вважав таку колористичну гаму надзвичайно артистичною і заспокійливою водночас.

Потім Леслі розтлумачив мені, що довгу стрімку кипарисову жердину, призначену для щогли, можна буде встановити лише після спуску судна на воду. Я з ентузіазмом запропонував зробити це відразу ж, негайно. Леслі, акуратний до педантизму, зауважив, що не годиться спускати на воду безіменний корабель. Може, я вже придумав для нього якусь назву? Це було нелегке завдання, тож довелося прикликати на допомогу решту сім'ї. Всі обступили човен колом, наче гігантську квітку, і почали метикувати.

– Чому б не назвати його "Веселий Роджер"? – висловила пропозицію Марго.

Я зневажливо пирхнув, пояснивши всім, що мені потрібне яке-небудь товсте ім'я, що пасувало б до зовнішнього вигляду човна та його індивідуальності.

– "Паташон", – непевно запропонувала мама.

Це теж не годилось, бо човен зовсім не був схожий на Паташона.

– "Ковчег", – зронив Леслі, але я хитнув головою.

Знову запала мовчанка, всі уп'ялися очима в човен. І раптом мені сяйнуло! "Бутл" – ось так я його охрещу. На честь портового міста в Англії.

Чудово, любий, – зраділа мама.

– А може, краще "Товстозадий"? – сказав Ларрі.

– Ларрі, синку! – дорікнула мама. – Не вчи малого таких слів.

Я обмірковував пропозицію Ларрі. Авжеж, назва не тривіальна, але як же тоді "Бутл"? Обидва імені, по-моєму, навдивовижу личили нашому опецькові. Добре помізкувавши, я знайшов вихід. Узяв жбан чорної фарби й ретельно вивів на борту великими розпливчастими літерами: "Бутл-Товстозадий". Ну от, тепер це буде не лише незвичайне, але й аристократичне ім'я, написане через дефіс.

Щоб заспокоїти маму, я пообіцяв у товаристві сторонніх називати човен тільки "Бутл". Коли ми нарешті нарекли новонародженого, настав час спускати його на воду. Марго, Пітер, Леслі та Ларрі знесли плоскодонку вниз, до пристані, а ми з мамою чимчикували позаду зі щоглою і пляшечкою вина, щоб ознаменувати урочисту подію. В кінці пристані захекані носії спинились, а ми тим часом морочилися над корком пляшки.

– Гей, що ви там воловодитесь? – роздратовано гукнув Ларрі. – Ради бога, хутчіше! Я ж вам не стапель.

Врешті-решт ми спромоглися витягти корок, і я дзвінко оголосив, Що нарікаю цей корабель "Бутлом-Товстозадим", після чого бемкнув пляшкою об пузатий борт, ближче до корми, але так невдало, що півпінти білого вина вихлюпнулось на голову Ларрі.

– Обережніше! – загорлав він. – Кого з нас ти збираєшся спускати на воду?

Розмахнувшись щосили, всі гуртом нарешті скинули човна з пристані, і той з гарматним пострілом упав на своє пласке дно,

здійнявши фонтани солоних бризок, а тоді впевнено, розмірено застрибав на легких хвилях. У нього був ледь помітний крен на правий борт, але я великодушно приписав це білому вину, а не майстерності Леслі.

– Нумо, ворушіться! – командував Леслі. – Прилаштуємо щоглу... Марго, тримай прову... отак... Пітере, гайда на корму, а ми з Ларрі передамо вам щоглу... Треба тільки встромити її он у той паз.

Марго лягла на живіт, утримуючи прову човна, а Пітер спритно плигнув на корму і, розчепіривши ноги, наладнався прийняти щоглу з рук моїх братів.

– Знаєш, Лес, ця щогла, по-моєму, трохи задовга, – зауважив Ларрі, озираючи її критичним поглядом.

– Дурниці! – відказав Леслі. – Коли припасуємо, буде якраз. Ну що, Пітере, ви готові?

Той кивнув головою, міцно вхопив щоглу обома руками і встромив у гніздо. "Бутл-Товстозадий" з блискавичною швидкістю, дивовижною для його габаритів, перекинувся догори дном. Пітер у своєму єдиному вихідному костюмі зник під водою майже без сплеску. На поверхні лишились тільки його капелюх, щогла та осяйне жовтогаряче днище "Бутла".

– Він потоне! Потоне! – заверещала Марго, схильна все бачити в похмурому світлі.

– Ет, дурниці! Тут зовсім неглибоко, – заперечив Леслі.

– Я ж казав, ця щогла задовга, – єлейно протуркотів Ларрі.

– Вона цілком нормальна, – сердито відрубав Леслі.

– Просто цей телепень неправильно її встановив.

– Не смій називати його телепнем! – обурилася Марго.

– Ти б іще довшу тичку пришпандьорив до цього корита! – кепкував Ларрі.

– Якщо ти такий збіса розумний, чому ж тоді сам не зробив човна?

– Мене ніхто не просив... Крім того, це ти в нас вважаєшся фахівцем, хоча навряд чи тебе візьмуть на корабельні Клайд сайда 6.

– Ха-ха, як смішно! Критикувати найлегше... А все через того бевзя.

– Не обзивай його бевзем... як ти смієш?

– Ну годі-бо, діти, не сваріться, – умовляла мама.

– Але ж у Ларрі чортзна-який менторський тон...

– Слава богу! Він виплив, – радісно скрикнула Марго, коли забрьоханий, мокрий мов хлющ Пітер з'явився на поверхні.

Ми витягли його з води, і вони з Марго рвонули додому, щоб устигнути просушити костюм на вечір. Решта посунули слідом, досварюючись на ходу. Леслі, вражений дошкульною критикою Ларрі, надягнув плавки, озброївся грубезним посібником з конструювання яхт, прихопив рулетку і подався рятувати своє чадо. Півдня він відпилював од щогли фут за футом, аж доки від неї залишився тільки куций обрубок, зате сам човен набув рівноваги. Леслі, збитий з пантелику, обіцяв зробити нову щоглу, скоро він оволодіє деякими технічними премудростями. "Вутла" припнули до пристані, і він пишався там у всій своїй красі, нагадуючи строкате пухке кошеня без хвоста.

Невдовзі після ленчу приїхав Спіро. З ним був високий літній чоловік, на вигляд посол. Спіро пояснив, що це колишній дворецький короля Греції, він зголосився порушити свій спокій і допомогти нам улаштувати прийом. Виставивши усіх з кухні, вони вдвох усамітнились там. Трохи згодом я зазирнув у вікно. Дворецький, у чепурній камізельці, протирав чарки, а Спіро, зосереджено насупившись і мугикаючи пісеньку, наминав городину. Час од часу він підходив до стіни, де вишикувалось сім жаровень, і завзято дмухав на вуглини, від чого ті займалися рубіновим вогнем.

Першим прибув Теодор, по-святковому ошатний і цього разу без звичного колекціонерського причандалля. В одній руці він тримав ціпок, у другій – охайно перев'язаний пакунок.

Агга! Вітаю... з днем народження, – мовив він, тиснучи мені руку. – Я приніс тобі... е-е... невеличкий... е... сувенір... на спомин... тобто... дарунок, щоб відзначити... річницю... гм.

Розгорнувши папір, я з радістю вгледів об'ємистий том з природознавства – "Фауна ставів та річок".

Гадаю, це буде корисним... гм... надбанням для твоєї бібліотеки, – вів далі Теодор, розгойдуючись навшпиньках. – Тут можна знайти багато цінних відомостей про... е... життєдіяльність прісноводних.

Помалу-малу над'їжджали інші гості, і перед нашим особняком вишикувався цілий кортеж таксі й екіпажів. Світлиці заповнювались людьми, всі гомоніли, заходили в суперечки, реготали, а дворецький (на превелике мамине замішання вбраний у фрак) лавірував між гостей, немов статечний пінгвін, розносив закуски й напої з виглядом некоронованого монарха. Внизу на кухні хазяйнував Спіро. Обличчя його, розпашіле від вогню, грізно супилось; він частенько прикладався до вина і заводив гучних пісень своїм басом. У повітрі гостро пахло часником і прянощами. Між кухнею й вітальнею на пристойній

швидкості курсувала Лугареція. Іноді вона примудрялась загнати в куток котрогось нещасного гостя і там тицяючи йому під носа тарілку з салатом, детально живописала свої пекельні муки в кріслі дантиста.

Гості чимдалі прибували, а з ними – подарунки. Більшість з них були мені ні до чого, оскільки вони виявились непридатними для природознавчих досліджень. Найкращим дарунком, безперечно було двійко цуценят. Їх принесли наші знайомі, що мешкали в селі неподалік. Одне цуценя – каштаново-біле з густими червонястими бровами, а друге – вугільно-чорне і також з червонястими бровами. А що це був дарунок, то мої родичі ніяк не могли відхилити його. Роджер глипав на щенят зацікавлено й підозріливо.

Щоб дати їм можливість добре роззнайомитись, я замкнув усю трійцю в їдальні, занісши туди чималеньку тарілку святкових ласощів. Але не так сталося, як гадалося. По якімсь часі, розчинивши двері до їдальні, ми уздріли таку картину: набурмосений Роджер сиднем сидить посеред кімнати, а нові компаньйони жваво й невимушено вистрибують навколо нього. Рясно вцяцькована підлога свідчила про те, що обидва песики їли й пили, аж за вухами лящало.

Ларрі запропонував назвати їх В'юн та Нехлюй, що категорично не сподобалось мамі, одначе імена прижились, і всі так і почали їх кликати – В'юн та Нехлюй.

Перед вечіркою дехто з гостей побоювався, що вони у нас нудьгуватимуть, але вже десь за годину, побачивши, як тут весело, вирушали додому й привозили гамузом своїх родичів.

В одному кутку кімнати Теодор наважився скинути піджак і разом з Леслі та ще кількома бравими парубками азартно витанцьовував каламасьяно. Вони гарцювали й тупотіли так, що весь дім ходив ходором. Дворецький, вже трохи напідпитку, гаряче захопився цим національним танцем. Відставивши тацю вбік, він приєднався до кола і,

забувши про свій солідний вік, бадьоро застрибав незгірш од молодих, і фалди фрака маяли в нього за спиною.

Мама усміхалась якоюсь неприродною, розгубленою усмішкою. Вона сиділа в товаристві англійського пастора, який з дедалі більшим осудом зиркав на наші буйні веселощі, та бельгійського консула. Бельгієць безугавно торочив їй щось на вухо і хвацько підкручував вуса. Спіро вийшов з кухні і з ходу затанцював разом з усіма каламасьяно. По кімнаті плавали надувні кульки, одскакували од ніг танцюристів і несподівано лунко лопалися. На веранді Ларрі заповзято розучував з кількома греками жартівливі англійські віршики. Новоприбулі цуцики солодко заснули у чиємусь капелюсі. Приїхав лікар Андручеллі і перепросив маму за спізнення.

– Це через мою дружину, мадам. Вона щойно народила дитину, – повідомив він з гордістю.

– О, вітаю вас, лікарю, – сказала мама. – Бажаю їм обом міцного здоров'я.

Спіро, задиханий після танцю, відпочивав неподалік на отоманці.

– Що-о? – люто визвірився він на Андручеллі. – Іще одна дитина?

– Так, Спіро. Хлопчик, – щасливо всміхаючись, відповів лікар.

– Скільки ж їх тепер у вас? – допитувався Спіро.

– Шестеро, всього шестеро. А хіба що?

– Як вам не соромно? – гарячкував Спіро. – Шестеро... Їй-богу, ви плодючі, мов коти!

– Але я люблю дітей, – захищався Андручеллі.

– У мене лише двоє!.. – гримів Спіро. – Оце по-людському...

Тут англійський пастор вирішив, що йому, на превеликий жаль, вже час прощатись, бо завтра на нього чекає напружений день.

Море було по-світанковому спокійне, схід ясно рожевів, коли ми провели останніх гостей. Лежачи в ліжку (в ногах у мене примостився Роджер, цуценята обабіч мене, а вгорі, на ламбрекені, розпушив пір'я Улісе), я дивився через вікно на небо, милувався, як рожева повінь заливає верхів'я олив, гасить одну за одною зорі, і думав собі, що загалом мій день народження пройшов напрочуд вдало.

Вранці я спакував спорядження, прихопив харчів і в товаристві Роджера, В'юна та Нехлюя вирушив в експедицію на "Бутлі". Сонце сяяло на синьому, як тирлич, небі, віяв легенький бриз, – словом, день видався ідеальний. "Бутл" ішов уперед повагом, з благородною стриманістю. Роджер на прові був за вахтового, а В'юн з Нехлюєм кидалися від одного борту до другого, борюкались, перехилялися через борт, щоб сьорбнути солоної водички, і взагалі поводили себе по-сухопутному, наче жовтороті новачки.

Яка незрівнянна радість мати власного човна! Приємно усвідомлювати свою силу, коли сидиш на веслах, а човен пливе вперед, розсікаючи воду з тихим шелестінням так, ніби рветься шовк; сонце лагідно гріє спину й запалює на гладіні моря сотні райдужних вогників; серце тріпоче, коли продираєшся крізь лабіринт вкритих водоростями рифів, що ряхтіють майже біля самої поверхні води. Я навіть із задоволенням розглядав у себе на долонях пухирі, від яких руки стали геть неслухняні.

Опісля я провів на "Бутлі" чимало прекрасних годин, звідав безліч пригод, і все ж ту найпершу мандрівку не можу ні з чим порівняти. Море

тоді було блакитніше й прозоріше, ніж завжди; залиті сонцем острови здавались загадковішими; і морські тварини немовби спеціально зібралися в маленьких бухтах і протоках, щоб віншувати мене й мій новий човен.. Футів за сто від одного острівця я підняв весла, ліг на прові коло Роджера і став роздивлятись крізь товщу кришталевої води морське дно, а "Бутл" легко й безтурботно плив собі до берега, ніби целулоїдне каченя, його черепахоподібна тінь ковзала по дну, і переді мною розгортався рухомий живий килим з різнокольорових морських мешканців.

На сріблястих піщаних клаптях стирчали кетяги молюсків з роззявленими стулками. Часом між їхніми жорсткими устами виднівся крихітний блідо-кремовий краб-горошинка, плохеньке, дегенеративне створіння з м'якою шкаралупою, що жило паразитичним життям під захистом хвилястих стулок великих черепашок. Цікаво було здійняти тривогу в колонії цих молюсків. Коли вони опинялись якраз під човном, я опускав у воду держално від сачка для метеликів і злегка постукував по черепашці. Стулки миттю закривалися, звихривши клубочок білого піску, достоту, мов невеличкий торнадо. Коли сигнали тривоги струмували по воді, решта черепашок, справа і зліва, приймали їх і одразу ж закривалися. Скрізь у воді навколо черепашок вихором закручувались тоненькі цівки піску, сріблястим пилом осідаючи на морське ложе.

Упереміш з молюсками жили серпуліди – віночки гарних перистих пелюсток на кінці довгої товстої рурки сіруватого відтінку. Завжди рухомі, золотисто-оранжеві та блакитні пелюстки здавались навдивовижу недоречними на цих грубих цурпалках – мов орхідеї на ніжці гриба. Серпуліди також мали свою систему умовних сигналів тривоги, тільки значно чутливішу, ніж у молюсків. Держално сачка було ще на відстані шести дюймів од коловороту мерехтливих пелюсток, а вони всі раптом витягнулися вгору, зчепились у жмут і блискавично пірнули всередину рурки. З піску стирчали тепер лише непоказні стовпчики, схожі на шматки мініатюрного гумового шланга.

На рифах, укритих тонким шаром води, роїлося найбільше морських тварин. Під час відпливів ці рифи оголювались зовсім. З нірок на вас витріщалися й ворушили плавцями надуті морські собачки з товстими негритянськими губами, що надавали їхнім мордочкам зухвалого виразу. В тінистих прогалинах серед водоростей збиралися гронами морські їжаки, схожі на плоди кінських каштанів у блискучій брунатній шкірці. Голки їжаків, ніби стрілки компаса, легко обертались у напрямку можливої небезпеки. Навкруги тулилися до каміння пухкі глянсуваті актини; їхні щупальці танцювали якийсь ласолюбний східний танок, націлюючись на прозорих, як скло, креветок, що пропливали мимо.

З темних підводних печер я вигнав маленького восьминога. Заливаючись бурим рум'янцем, він, наче горгона Медуза, вмостився на камінні й глипав на мене досить сумними очима з-під маківки своєї лисої голови. "Я ледь ворухнувся, і спрут одразу випустив цівку чорнильної рідини, що розпливлась у чистій воді каламутною плямою, та й дременув геть. Витягнувши назад щупальці, він розтинав воду, ніби повітряна куля з вимпелом.

Де-де на рифах лисніли тлусті зелені краби, які махали своїми клішнями досить дружелюбно, а внизу, на вкритому водоростями морському ложі, стрічалися краби павуки з незвичайним, колючим панциром і довгими тонкими ногами. Кожен з них носить на собі водорості, губки, зрідка актинію. Скрізь на рифах, у підводних хащах і на піщаному дні рухались сотні крапчастих, смугастих черепашок – блакитних, сріблястих, сизих та червоних, а з-під них визирала сердита бурякова фізіономія рака самітника. Черепашки совалися, мов незграбні маленькі кибитки, зіштовхувались, пролізали крізь водорості або квапливо минали молюсків та морські віяла, що бовваніли на піску.

Сонце сідало, і вода в затоках та під руїнами коралових фортець набирала сірувато-синього забарвлення. Я прямував додому. Ледь чутно порипували весла, і "Бутл" тихо плив уперед. Цуцики міцно спали, натомлені сонцем і морським повітрям. Лапи в них здригалися, червонясті брови сіпались, коли вони уві сні переслідували крабів між

нескінченними рифами. 'Роджер сидів в оточенні склянок і пробірок, в яких плавали дрібні мальки, ворушили щупальцями актинії, краби-павуки торкали тонкими клішнями стінки своїх скляних в'язниць. Роджер пильно вдивлявся в склянки, нашорошивши вуха, часом зиркав на мене і швидко знову поринав у природознавчі студії. Мій пес був палким дослідником морської фауни.

Сонце вже ховалось за оливами, і на морі лежали золоті й срібні смуги, коли округла корма "Вутла" слабенько стукнулась об пристань. Голодний, спраглий, втомлений, з калейдоскопом строкатих вражень у голові, я йшов угору до будинку, несучи мої дорогоцінні трофеї, а слідом за мною ледве плентали три собаки, позіхаючи на ходу.

12. ЗИМА І ВАЛЬДШНЕПИ

Наприкінці літа я, на свою величезну радість, знову лишився без учителя. Саме тоді мама відкрила, що Марго й Пітер, як вона делікатно висловилась, "надто вподобали одне одного". А що всі ми одностайно відхилили кандидатуру Пітера як можливого зятя, то назріла потреба шукати іншого виходу. Леслі, недовго думаючи, запропонував пристрелити Пітера, та й по всьому. Проте цей план з деяких причин не взяли до уваги. Пропозицію Ларрі відправити закохану пару на місяць в Афіни і таким чином, як він пояснив, вилікувати їх, мама відхилила з міркувань моральності.

Кінчилось тим, що Пітера було звільнено і він не забарився щезнути, а нам довелося заспокоювати заплакану, розгнівану Марго, яка, вбравшись у темні шати, грала свою трагічну роль. Мама втішала її, говорила різні ласкаві банальності, Ларрі читав Марго лекції про вільне кохання, а Леслі бозна чому зображував із себе скривдженого брата. Він з'являвся час од часу, розмахував револьвером і погрожував пристрелити Пітера мов собаку, якщо той ще бодай раз переступить наш поріг.

Марго, вся в сльозах, трагічно заламувала руки й жалілась нам, що її життя знівечене. Спіро, котрий любив драматичні ситуації, як і всі, проливав сльози співчуття разом з нею і розсилав по всіх пристанях своїх численних друзів, щоб, боронь боже, не допустити Пітера знову на острів. Нас усіх закрутила ця веремія.

Саме тоді, коли все помалу втихомирилось і Марго вже могла з'їсти цілий обід, не розридавшись за столом, надійшла записка від Пітера, що він вернувся по неї. Марго, в паніці, показала цидулку мамі, і наша сім'я з ентузіазмом кинулась розігрувати новий фарс. Спіро підсилив охорону причалів. Леслі змастив рушниці і вправлявся в стрільбі по вирізаній з картону великій фігурі, прикріпивши її до фасаду будинку. Ларрі навперемін то умовляв Марго перевдягнутись селянкою і летіти в обійми Пітера, то радив викинути дурощі з голови.

Ображена Марго замкнулася на горищі й не впускала туди нікого, крім мене, бо я був єдиним членом родини, хто зберігав нейтралітет. Вона лежала там, гірко плачучи, і гортала томик віршів Теннісона; вряди-годи сестра переривала це заняття для того, щоб підкріпитися, і залюбки уминала все, що я приносив їй на таці.

Марго просиділа на горищі тиждень. Визволила її звідти подія, яка стала кульмінаційним моментом усієї історії. Леслі виявив, що з "Морської корови" почали зникати деякі дрібні предмети, і запідозрив тутешніх нічних рибалок. Надумавши добре провчити злодіїв, він прив'язав до вікна спальні три довгоствольних дробівки, націлених униз, на пристань. Завдяки хитромудрому сплетінню шворок Леслі міг бахнути з усіх стволів по черзі, не встаючи навіть з ліжка. Дальність, зрозуміло, була завелика, щоб наробити серйозної шкоди, але свистіння шроту крізь листя олив, сплески води, коли шротини сипатимуться в море, добряче наполохають злодіїв, думав він. Цей блискучий план так заполонив Леслі, що він нікому нічого про нього не сказав.

Увечері ми всі розійшлись по своїх кімнатах. У будинку запала тиша. Надворі в теплому нічному повітрі бриніло ніжне сюрчання цвіркунів.

Раптом весь будинок аж задрижав від серії оглушливих пострілів, а внизу гуртом завалували собаки. Я вискочив на сходову площинку, де панував справжній шарварок: собаки, що примчали сюди в повному складі, кидалися навскач, вищали, аж надривалися. Мама очманіло вискочила з кімнати в пишній нічній сорочці, думаючи, що це Марго наклала на себе руки. Знавіснілий Ларрі вилетів на площинку, щоб з'ясувати причини гвалту, а Марго, впевнена, що це Леслі порішив прибулого по неї Пітера, морочилася з замком на горищі й лементувала не своїм голосом.

– Вона наробила дурниць... наробила дурниць... – лебеділа мама, одчайдушно відбиваючись од В'юна з Нехлюєм, які з диким гарчанням тягли її за сорочку, вважаючи, певно, що все це просто весела нічна забава.

– Всьому є межа... навіть виспатись не дають... Я здурію від цієї сімейки! – репетував Ларрі.

– Не руште його!.. Дайте йому спокій... Ви, боягузи! – долинав різкий, плаксивий голос Марго, яка все ще несамовито торгала дверима нагорі.

– Злодії... Зберігайте спокій!.. Це лише злодії!.. – заспокоював нас Леслі, розчахнувши двері своєї спальні.

– Вона ще жива... жива... Заберіть геть цих собак...

– Ви, негідники... як ви смієте вбивати його?.. Випустіть мене звідси, випустіть...

– Тихше, це лише злодії...

– Цілий день звірі й вибухи, а тепер ця клята пальба... дванадцять жахливих залпів серед ночі... ексцентричність переходить всякі межі...

Мама, бліда як крейда, нарешті пробилася на горище, волочачи за собою цуценят, що намертво вчепились у край її нічного вбрання, і, тремтячи, торсонула двері, опинившись віч-на-віч з однаково блідою й тремтячою Марго. Довго ми розплутували клубок подій, аж доки з'ясували, що саме скоїлося і що кожен з нас думав. Мама, знервована, приголомшена, строго сварила Леслі:

– Не годиться таке витівати, синку. Це дуже нерозумно. Якщо ти влаштовуєш канонаду, то бодай попереджуй нас.

– Так, так, – сердито докинув Ларрі. – Зроби нам, коли твоя ласка, малесеньке застереження. Гукни "полундра!" абощо.

– Не доберу, як можна захопити грабіжників зненацька і водночас горлати вам усім застереження, – буркнув Леслі.

– Чорти б мене взяли, якщо я розумію, чому нас теж треба захоплювати зненацька, – сказав Ларрі.

– Може, задзеленчи дзвінком, синку, чи що. Тільки прошу, більше так не роби... Я мало не зомліла.

Проте ця пригода витягла Марго з горища, а це, за словами мами, вже було благом.

Марго, дарма що тепер почала вітатися з усіма, все ж, як і раніше, воліла гоїти своє розбите серце в самотині, зникаючи кудись надовго в товаристві самих лише собак. Коли завіяв лютий осінній сироко, вона чомусь вирішила, що найкраще їй усамітнюватись на острівці посеред бухти, якраз навпроти нашої садиби. І от одного разу Марго відв'язала "Бутла" (без мого відома), запхнула туди собак і вирядилась на острів позагоряти й поміркувати там про кохання.

Тільки надвечір за допомогою польового бінокля мені вдалося виявити човен і Марго разом з ним. Розізлившись, я необачно розповів мамі про місцезнаходження Марго і особливо підкреслив, що вона не має права брати мій човен без дозволу. Хто мені зробить новий, на випадок "Бутл" зазнає аварії?

Сироко вже завивав навколо будинку, наче зграя вовків. Мама, сильно стривожена долею, як я був подумав, мого човна, ринулась нагору, схопила бінокль і, висунувшись з вікна, напружено уп'ялася очима в затоку. Лугареція, ридаючи й заламуючи руки, також пришкутильгала нагору, і тепер вони обидві, розхвильовані вкрай, бігали од вікна до вікна і пильно вдивлялися в пінисту затоку. Мама поривалась негайно послати кого-небудь на поміч Марго, але вдома нікого не було. Їй лишалось тільки сидіти на вікні й не випускати з рук бінокля, тоді як Лугареція ревно молилася святому Спірідіону й торочила мамі щось довге й плутане про те, як її дядько втопився саме під час такого сироко. На щастя, мама розуміла з семи слів Лугареції лише одне.

Трохи згодом Марго, певне, дійшла думки, що ліпше їй все таки вертати додому, поки сироко не розгулявся ще дужче. Ми бачили, як вона пробирається між деревами туди, де на причалі шарпався й підстрибував "Бутл". Марго сунула звільна і, м'яко кажучи, дивно. Двічі вона, заточившись, падала, а ярдів за п'ятдесят від човна спинилась і закружляла на місці. Мабуть, ніяк не могла розгледіти човен. Врешті-решт, дослухаючись до гавкання Роджера, вона натрапила на нього, але тут їй довелося довго вовтузитись із цуциками, які навідріз відмовлялися зайняти свої місця на борту. Вони були не від того, щоб прокататися на човні погідної днини, але під час шквалу на морі ще не бували і зараз не горіли бажанням пускатись у плавання.

Коли В'юна пощастило запхнути в човен, настала черга Нехлюя. Доки Марго ловила його, В'юн знову вискочив на берег. Минуло чимало часу, але зрештою сестра таки примудрилася убгати обох цуценят у

човен. Стрибнула слідом за ними й почала чимдуж веслувати і тут раптом помітила, що човен у неї не відв'язаний.

Мама затамувавши дихання стежила за її просуванням по затоці.

"Бутл" сидів низько у воді, і не завжди його було видно. Коли він зникав за високою хвилею, мама в тривозі ціпеніла, певна, що човен разом з усією командою пішов на дно. Відтак хоробра оранжево-біла кулька знову виринала на гребені хвилі, і мама зводила дух.

Марго йшла якимось чудернацьким курсом. "Бутл" метався туди-сюди по затоці, а часом навіть прова його наверталась до узбережжя Албанії. Раз чи двічі Марго хитко вставала, озирала горизонт, прикривши очі долонею, потім знову сідала на лаву й гребла далі. Коли човен опинився нарешті на відстані оклику від берега (скоріше випадком, аніж цілеспрямовано), ми всі побігли на пристань і крізь гомін хвиль та ревіння вітру намагалися прокричати якісь вказівки. Марго доблесно веслувала до берега, і невдовзі човен з такою силою хряпнув об пристань, що мама ледве не впала в море. Собаки вискочили з човна й рвонули вгору крутосхилом, побоюючись, видно, що їх змусять здійснити ще одну мандрівку з тим самим капітаном.

Коли з нашою допомогою Марго вийшла на берег, одразу прояснилась причина її дивного мореплавання. Прибувши на острів, вона вмостилась на сонечку і міцно заснула. Розбуркав її шум вітру. Після майже тригодинного сну на нещадному сонці очі в неї так набрякли, що вона ледве блимала. Вітер та бризки дошкулили ще більше, і, коли Марго дісталася до пристані, вона вже взагалі майже нічого не бачила. Шкіра в неї згоріла до живого, а повіки так розпухли, що тепер сестра виглядала достоту як хижий, по-східному розкосий пірат.

– Далебі, Марго, я часом сумніваюсь, чи ти при здоровому глузді, – говорила мама, промиваючи їй очі холодним чаєм. – Ти витіваєш бозна-що.

– Ет, пусте, мамо! – зронила Марго. – Вічно ви перебільшуєте. З ким не буває.

Цей інцидент, судячи з усього, зцілив розбите серце Марго, бо відтоді вона більше не усамітнювалась на лоні природи і більше не вирушала в ризиковані плавання. Її поведінка знову стала нормальною, наскільки це було можливо для Марго.

Зима на Корфу приходить поволі. Небо ще чисте, море блакитне й спокійне, сонце по-літньому тепле. Але в повітрі зависла якась непевність. Золоті й черлені листки густо встеляють землю, шепочуться між собою, пересміхаються, кружляють у веселковім танку поміж деревами. Вони начебто вправляються в чомусь, готуються до неминучих змін, шелестять про це схвильованими голосами, з'юрмившись навколо дерева.

Птахи також збираються зграйками, розпушують своє пір'я, щебечуть задумливо. Все повітря бринить чеканням, ніби величезний зал перед підняттям завіси. Потім якось вранці ви одчиняєте віконниці й дивитесь униз, на верхів'я оливкових дерев, бачите, як ген-ген за лазуровими водами затоки височіють теракотові гори материка, і розумієте, що прийшла зима, бо кожен шпиль увінчує обстріпана снігова ярмулка. Нині напруга очікування зростає майже щогодинно.

За кілька днів білі хмаринки почали свій зимовий парад. М'які й пухкенькі, довгі, мляві, кошлаті або кучеряві, вони розвіювались по небу, гнані вітром, немов розпорошена отара овець. Спочатку вітерець був теплий і дув легкими поривами, грався сріблястим листям в оливкових гаях, м'яко розгойдував кипариси, закручував опале листя жвавим вихором, що, ледь здійнявшись, одразу завмирав. Легіт пустотливо

куйовдив пір'я на спинках горобців, кидався нагло на чайок, і ті враз зупинялись у польоті, вигнувши проти вітру свої білі крила. Лунко ляскали віконниці, різко деренчали двері. Але сонце ще й досі яріло, море було погідне, а гори в розідраних снігових шапках стояли по-літньому засмаглі й умиротворені.

Десь із тиждень легіт бавився з островом, стиха мугикаючи пісеньку серед голого віття. Потому настало затишшя, кількаденний благодатний спокій, і враз, коли його найменше чекали, вітер вернувся знову. Проте це вже був зовсім інший вітрюган, шалений, злий, що виючи налетів на острів і поривався змести його в море. Блакитне небо затягло тонкою сірою пеленою. Море зробилося густо-синім, майже чорним, запінилось, забурунило. Кипариси гойдались проти неба темними маятниками, оливи (літньої пори такі нерухомо скам'янілі, ніби заворожені) несамовито шарпались під вітром, рипіли на своїх коструватих стовбурах, шелестіли мінливим перламутрово-зеленим листям.

Так ось про що шепотіли опалі листки, ось до чого готувалися! Тепер вони злітали високо в повітрі й кружляли там у тріумфальному танку, а коли вітер, втомлений цією грою, лишав їх, вони плавно опускались і знеможено стелилися долі. За вітровієм зарядили дощі – теплі, приємні для прогулянок. Крупні, важкі краплі тарабанили об шибки, вибивали дріб на виноградному листі, мелодійно дзюрчали у ринвах. Ріки в горах Албанії здималися і, сердито вищиривши білі зуби, мчали до моря, розмиваючи береги й волочачи за собою уламки деревини, цурки, жмути бадилля. Вони виносили всі ці залишки літа в темно сині води затоки, геть захаращеної, на якій проступали розбухлі каламутні жили. Каламуть розливалась по морю, і воно поступово з синього робилося жовто-бурим. Налітав вітер, здіймав важелезні хвилі, схожі на грізних левів з білими гривами, що підкрадалися до берега і кидались на нього.

Це був мисливський сезон. Велике озеро Бутрінто на континенті, вже облямоване торочками дзвінкої криги, рясніло зграями дикої качви. На цинамонових схилах горбів, розмитих дощами, в гущавині водилися зайці, козулі, вепри, які живились цибулинами й кореневищами,

виритими з мерзлого грунту. На болотах іноді траплялись бекаси, вони длубали тванисту землю довгими пружними дзьобами і стрілами фуркали у вас з-під ніг. В оливкових гаях, у миртових хащах чаїлися незграбні, ситі вальдшнепи. Сколошкані, вони гучно лопотіли крилами, здіймалися вгору, мов осіннє листя, гнане вітром.

О цій порі Леслі, зрозуміло, почувався в своїй стихії. З вата гою таких самих завзятих мисливців він раз у два тижні вирушав на материк і привозив додому то величезну щетинясту тушу дикого кабана, то в'язки скривавлених зайців, а то важкі коші, повні райдужноперих качок. Брудний, неголений, пропахлий рушничним мастилом і кров'ю, Леслі з сяючими очима оповідав нам свої мисливські пригоди в усіх подробицях. Міряючи кімнату широкими кроками, Леслі зображував, де і як він стояв, де і як вийшов зі схованки вепр, імітував торохкання пострілу, що гучно відлунювався у голих горах, глухий удар кулі й передсмертне сальто кабана перед падінням у верес.

Він змальовував усе це так жваво, що нам здавалось, буцімто ми самі брали участь у полюванні. То Леслі був вепром, пробував вітер, неспокійно метався в густих очеретах, глипав з-під наїжачених брів і дослухався до метушні нагоничів та собак; то він перетворювався в одного з нагоничів, що обережно скрадається між високих трав, роззирається навсібіч і видає чудернацький гортанний клекіт, сколошкуючи дичину. А коли кабан вилазив зі схованки і, хекаючи, припускав з гори, Леслі скидав на плече уявну рушницю й стріляв. Рушниця, мов справжня, віддавала йому в плече, а вепр у кутку кімнати – беркиць! – та й випускав дух.

Маму почали всерйоз непокоїти мисливські вилазки Леслі після того, як він привіз додому першого вепра. Забачивши масивну м'язисту тушу з гострими хижими іклами, мама на мить отетеріла.

– Боже мій! – приглушено мовила вона. – Школи б не подумала, що вони такі величезні. Ти ж дивись мені там, синку, будь обережний.

– Не турбуйтеся, нема про що говорити, – відказав Леслі. – Тільки б він не вийшов зі схованки прямо під ноги. Отоді пильнуй! Бо інакше...

– Це вкрай небезпечно, – непокоїлись мама. – Я навіть не уявляла, що вони такі здоровенні... Такий звірюга може вбити або поранити тебе, синку.

– Ні, ні, мамо. Це цілком безпечно, якщо тільки він не вигулькне прямо перед носом.

– Не бачу жодної небезпеки навіть і в цьому разі, – втрутився Ларрі.

– Як-то? – запитав Леслі.

– Ну, скажімо, він кидається на тебе, а ти промазуєш, чому б тобі просто не переплигнути через нього?

– Які дурниці, – всміхнувся Леслі. – Ці звірюки досягають трьох футів у плечах, і вони збіса моторні. Ти просто не встигнеш переплигнути через них.

– Ніяк не доберу чому, – не здавався Ларрі. – Власне, це не важче, ніж переплигнути через стілець. А можна спробувати стрибнути з яким-небудь упором, чом би ні?

– Ти верзеш казна-що, Ларрі. Ти просто не бачив, як вони мчать. Через них не переплигнеш ні так, ні інак.

– Кепсько те, що у вас, мисливців, надто вбога уява, – повчально мовив Ларрі. – Я продукую блискучі ідеї, вам би тільки зуживати їх. Але ні, ви відкидаєте все, притьмом.

– Гаразд, ось поїдеш з нами наступного разу й продемонструєш, як це робиться, – запропонував Леслі.

– Я зовсім не силач з волохатими грудьми, – холодно зронив Ларрі. – Моє місце в царині ідей, в інтелектуальній сфері, так би мовити. Я надаю свій мозок у ваше розпорядження, створюю плани й задуми, а ви, мускулясті хлопці, втілюйте їх у життя.

– Нехай так, тільки я не збираюсь втілювати оцей твій план, – запевнив його Леслі.

– Це було б надто нерозважливо, – сказала мама. – Поводься обачніше, синку. А ти, Ларрі, не забивай йому голову небезпечними ідеями.

Ларрі полюбляв давати розумні вказівки з приводу того, в чому сам був профаном. Мені він радив, як найдоцільніше вивчати природу, Марго – як модно вбиратись, мамі – як ощадливо вести господарство, Леслі – як ходити на полювання. Сам він при цьому почувався цілком безпечно, бо ніхто з нас не міг відплатити йому тією ж монетою – порадити, як талановито писати книги. Щоразу, коли в когось із нас виникали труднощі, Ларрі пропонував найліпший спосіб їх подолання; а якщо хтось пишався своїми успіхами, Ларрі ніяк не міг збагнути, навіщо здіймати такий галас, – адже це сущі дрібниці, варто лише трохи покрутити мізками. Саме через його зарозумілість у будинку одного разу спалахнула пожежа.

Леслі щойно вернув з материка, навантажений дичиною, сповнений гордості. Він пояснив нам, що вперше в житті йому вдалося вистрілити дуплетом. Лише після довгих детальних роз'яснень ми змогли в повній мірі оцінити всю велич його подвигу. Мовою мисливців слово "дуплет", очевидно, означало – забити двох птахів або двох тварин майже одночасним пострілом з обох цівок. Леслі стояв на кам'яній підлозі посеред просторої кухні, освітленої червоними язиками вогню, і

розповідав нам, як на холодному світанку зграя диких качок шугає вгору й закриває все небо. Вони гучно лопотять крилами над головою, і Леслі стріляє, прицілившись у ватажка, миттю переводить рушницю на другу качку, стріляє знову, так що обидві качки плюскають в озеро, мов одна. Ми всі зачудовано слухаємо його експресивну оповідь.

На широкому, грубо тесаному столі кухні – купа дичини; мама з Марго патрають пару качок на обід; я уважно вивчаю різні види птахів і роблю нотатки в щоденнику (який швидко вкривається плямами крові й пір'ям); а Ларрі сидить з красенем крижнем на колінах і погладжує його пружні крила. Леслі, загрузнувши по пояс в уявному болоті, втретє показує нам, яким чином він виконав свій знаменитий дуплет.

– Чудово, синку, – сказала мама, коли Леслі описав сцену четвертий раз. – Мабуть, це неймовірно важко.

– Не розумію чому, – кинув Ларрі.

Леслі, що вже був налагодився розповідати уп'яте, вкляк на місці й грізно зміряв його очима.

– А-а, не розумієш? – войовниче перепитав він. – А що ти взагалі в цьому петраєш? Ти з трьох кроків не влучиш у стовбур оливи, я вже не кажу про птаха на льоту.

– Мій любий хлопчику, – заворкував Ларрі своїм найпротивнішим медовим голосом. – Ніхто не применшує твоїх успіхів. Я тільки не можу збагнути, чому вважається таким важким те, що особисто мені здається сущою дрібницею.

– Дрібницею? Якби ти мав бодай невеличкий мисливський досвід, ти б таке не бовкав.

– Я не вважаю, що для цього неодмінно треба мати практичний досвід. По-моєму, цілком достатньо холодного розрахунку, витримки і твердої руки.

– Не верзи казна-що! – скипів Леслі. – Тобі завше здається абищицею те, що зроблено іншими.

– Це кара за універсалізм, – зітхнув Ларрі. – Все виявляється до смішного простим, коли я берусь до діла. Тим-то мене дивує, навіщо так метушитись з приводу найзвичайнісінького влучного пострілу.

– До смішного простим? – скептично повторив Леслі. – Я ще зроду не бачив, щоб ти коли-небудь сам зробив те, що радиш іншим.

– Злісний наклеп, – боронився зачеплений за живе Ларрі. – Я завжди готовий на ділі довести істинність моїх ідей.

– Он як. Тоді подивимось на твій дуплет.

– Згода. Ти постачаєш зброю і дичину, а я доведу, що тут непотрібні якісь виняткові здібності. Головне – діяльний розум, здатний з математичною точністю все розрахувати.

– Гаразд, завтра вирушаємо на болото по бекасів. Отам і проявиш свій діяльний розум.

– Мені не принесе задоволення забій птахів, які, судячи з усього, хиріють від самого народження, – сказав Ларрі, – але, оскільки йдеться про мою честь, я пожертвую ними.

– Дай боже, щоб ти хоч одного встрелив, – зауважив Леслі.

– Діти мої, ви сперечаєтеся через такий дріб'язок, – глибокодумно мовила мама, стираючи пух з окулярів.

– Я згодна з Леслі, – несподівано вихопилась Марго. – Ларрі полюбляє напучувати людей, а сам нічого не робить. Йому піде на користь цей урок. Леслі – просто молодчина, уколошкав зразу двох з одного маху, чи як там воно зветься.

Леслі, вирішивши, що Марго неправильно оцінила його доблесть, заходився ще раз, детальніше, описувати епізод.

Цілу ніч йшов дощ, тож рано-вранці, коли ми вирушали дивитись на подвиг Ларрі, під ногами чвакотіла грязюка і мокра земля пахла, мов кекс з коринкою. З нагоди урочистої події Ларрі встромив у свій твідовий капелюх велике індиче перо і тепер виглядав, наче маленький, імпозантний, сповнений безмежної гідності Робін Гуд. Всю дорогу до болота він невгамовно ремствував і скаржився. Йому було холодно; він не розумів, чому Леслі не повірив йому на слово без оцього сміховинного фарсу; рушниця в нього важка, і дичини там, певно, не трапиться взагалі, бо хто ж вистромить носа на таку холоднечу, як сьогодні, хіба якийсь недоумкуватий пінгвін. Суворі й невблаганні, ми гнали його до болота, пропускаючи повз вуха всі скарги й протести.

Це болото утворилося на дні невеличкої долини – акрів десять низовини, яку оброблювано протягом весняних та літніх місяців. У зимовий час їй попускали заростати, і вона вкривалась густим очеретом і травами, серед яких вилися зрошувальні канави, вщерть наповнені каламутною водою. Ці канави з грузькою тванню набагато утруднювали нам хід. Де-де через них було перекинуто вузькі дощані місточки, здебільшого хиткі й трухляві. А проте тільки завдяки цим кладкам ми могли пересуватися по болоту. Скільки ж часу марнувалось на вишукування чергового містка.

Заледве ми перейшли першу кладку, як з-під ніг у нас шугнуло троє бекасів і дременуло геть, погойдуючись на льоту. Ларрі скинув рушницю і натиснув на гашетку. Курки спустились, але пострілу не було.

– Не завадило б спершу її зарядити, – зловтішно мовив Леслі.

– Я думав, ти це зробив, – огризнувся Ларрі. – Хай йому грець, ти ж все-таки відповідаєш за зброю! Я був би підстрелив цю пару, якби не твоя нерозторопність.

Ларрі набив рушницю, і ми знову побрели крізь очеретиння. Перед нами, хоч куди б ми йшли, весь час настирливо скрекотали дві сороки, остерігаючи дичину. Ларрі чортихався, сипав прокльонами, але пронизливе скрекотіння не вщухало. Закипаючи гнівом, він спинився перед містком, навислим над широкою смугою спокійної води, і роздратовано спитав:

– Невже ніяк не можна вгамувати цих квоктух? Вони ж розполохають всю дичину в окрузі.

– Тільки не бекасів, – запевнив Леслі. – Бекаси сидітимуть глухо, аж доки ти не наступиш на них.

– Навряд чи варто йти далі, – сказав Ларрі. – З однаковим успіхом можна вислати вперед духовий оркестр.

Він узяв рушницю під пахву і, роздратований, рушив на місток. Отам то все і скоїлось. Ларрі саме дійшов до середини рипучої хиткої кладки, коли з високої трави по той бік випурхнуло стрілою двоє бекасів. Від хвилювання він геть-чисто забув про ненадійність свого становища. Скинув рушницю на плече і, балансуючи на тремтячому містку, бабахнув з обох цівок. Рушниця гримнула, бекаси дали дьору, а Ларрі з несамовитим криком шубовснув у канаву.

– Тримай рушницю над головою!.. Тримай її над головою! – заревів Леслі.

– Не вставай, а то тебе затягне! Не ворушись! – лементувала Марго.

Але в Ларрі, розплатаного на спині, була тільки одна мета – чимскоріш вибратися з трясовини. Він спочатку сів, тоді спробував звестись на ноги, спираючись при цьому на рушничні цівки, що вселило жах у душу Леслі. Коли йому вдалося випростатись у нуртовинні твані, рушницю зовсім затягло вглиб – і Ларрі загруз по пояс.

– Глянь, що ти зробив з рушницею! – горлав розлючений Леслі. – Ти забив мені грязюкою цівки!

– А що ж мені, достобіса, робити? – злився Ларрі. – Лежати тут і топитися? Дай руку, ради бога!

– Витягни рушницю! – сердито кинув Леслі.

– Нехай її дідько витягає, якщо ти мене не рятуєш! – репетував Ларрі. – О прокляття! Я ж бо не тюлень... витягни мене звідсіля!

– Ти ідіот! Простягни мені кінець рушниці, тоді я тебе витягну, – кричав Леслі. – Інакше не дістану.

Ларрі хапнувся шарити під водою і загруз іще на кілька дюймів, перш ніж видобув рушницю, заліплену чорним смердючим болотом.

– Боже милосердний! Ви лише гляньте на неї! – стогнав Леслі, обтираючи рушницю своїм носовиком. – Ви лише гляньте!

Може, ти перестанеш голосити над цією паскудною зброєю і витягнеш мене звідси? – саркастично спитав Ларрі. – Чи ти волієш, щоб я втопився тут у болоті, як свого часу Шеллі в Лігурійському морі?

Леслі простягнув йому кінець рушниці, й ми всі дружно взялися тягнути. Однак це не дало бажаних наслідків, бо Ларрі, здається, загруз іще глибше, коли ми спішились передихнути.

– Ваше завдання – рятувати мене, – нагадав Ларрі, засапуючись, – а не вкорочувати віку.

– Ет, менше базікай, а спробуй підтягтися, – сказав Леслі.

– А що ж я ввесь час роблю, скажи на ласку? Я вже й так розірвався в трьох місцях.

Врешті-решт, після неймовірних зусиль, твань розверзлась і ми витягли Ларрі на берег. Він стояв, забрьоханий чорною смердючою багнюкою, схожий на шоколадного солдатика біля печі, й танув у нас на очах.

– Як ти себе почуваєш? – запитала Марго.

Ларрі метнув на неї колючий погляд.

– Чудово, – їдко промовив він. – Просто чудово. Більшої насолоди я не зазнавав за все своє життя. Невеличке запалення легенів, радикуліт, загублений черевик, там, у болоті, та все це байдуже! Загалом я прекрасно провів час.

Шкандибаючи додому, він без упину виливав на наші голови гнів і презирство, а насамкінець заявив, що цю каверзу, мовляв, йому підстроїли зловмисно. Коли невдатний мисливець увійшов до будинку,

лишаючи за собою слід, наче борозну на зораному полі, мама вжахнулась.

– Що ти робив, синку? – перелякано запитала вона.

– Що робив? А як по-вашому, що я робив? Я був на полюванні.

– Але що з тобою скоїлось, серденько? Ти мокрий мов хлющ. Ти що, провалився?

– Знаєте, мамо, у вас із Марго така надприродна проникливість, що я часом дивуюся, як ви взагалі ще існуєте.

– Я тільки запитала, синку.

– Ну звісно, я провалився. Що ж іще могло бути, як ви гадаєте?

– Треба перевдягнутись, любий, бо ти застудишся.

– Цілком ймовірно, – з гідністю відповів Ларрі. – З мене сьогодні вдосталь познущалися.

Відкинувши будь-яку допомогу, він узяв у коморі пляшку бренді й усамітнився в своїй кімнаті, де на його прохання Лугареція розтопила коминок. Тепло закутавшись, Ларрі сидів на ліжку, чхав і хлиськав бренді. Десь опівдні він послав по другу пляшку, а надвечір до нас долинули його бадьорі пісні вперемішку з громохким чханням. Під час вечері, коли Лугареція подибала нагору з третьою пляшкою, мама занепокоєно попросила Марго піти провідати Ларрі. Через деякий час ми почули розгніваний голос Ларрі й жалібне благання Марго. Мама в тривозі кинулася сходами вгору, а ми з Леслі рушили слідом за нею.

У кімнаті Ларрі жахтів коминок, сам він лежав у ліжку, вкритий цілою купою простирадл та ковдр. Охоплена розпачем Марго стояла коло нього зі склянкою в руці.

– Що з ним? – спитала мама, рішучим кроком перетинаючи кімнату.

Він п'яний як ніч, – сказала Марго розгублено, – і я нічим не можу зарадити. Ось прошу його прийняти гірку сіль, щоб завтра не нудило, а він опирається. Сховався під ковдрами й торочить, що я замислила отруїти його.

Мама взяла склянку з рук Марго й підійшла до ліжка.

– Ну-бо, Ларрі, мерщій, не будемо комизитись, – твердо наказала вона. – Випий це одним духом.

Ковдри заворушились, з їхніх глибин виринула скуйовджена голова Ларрі. Стуманілими очима він утупився в маму й примружився, немовби згадуючи щось.

– Ви страховидна стара жінка... Я напевно бачив вас десь раніше, – пробурмотів він, і не встигла мама отямитись від шоку, як він уже спав непробудним сном.

– Оце так, – сторопіло мовила мама. – Ну що ж, нехай спить. Підкладемо дров і дамо йому спокій до ранку. А там видно буде.

Назавтра вдосвіта, коли всі ще спали, Марго першою здійняла тривогу, що в домі пожежа. Як з'ясувалося згодом, розпечені жарини випали з коминка і крізь щілини в підлозі проскочили на сволок під настилом. Марго в нічній сорочці, бліда й перелякана, стрімко рвонула вниз і влетіла до маминої спальні.

– В домі пожежа!.. Горимо!.. Виходьте скоріше... виходьте!.. – драматично вигукувала вона.

Мама мерщій зіскочила з ліжка.

– Розбуди Джеррі!.. Розбуди Джеррі! – кричала вона.

– Вставайте!.. Всі!.. Пожежа!.. Пожежа!.. – репетувала на гвалт Марго.

Ми з Леслі вискочили на сходову площинку.

– Що тут відбувається? – запитав Леслі.

– Пожежа! – заволала Марго прямо йому у вухо. – Ларрі горить!

З'явилася мама в капоті.

– Ларрі горить? Хутчіше, рятуйте його! – вигукнула вона й поспішила до мансарди, а слідом за нею всі ми.

В кімнаті Ларрі було повно їдкого диму, що клубочив з-під підлоги. Сам він спав сном праведника. Мама підбігла до ліжка і чимдуж затермосила його.

– Прокинься, Ларрі! Ради бога, прокинься!

– Що таке? – спросоння забелькотів Ларрі, підіймаючись.

– В кімнаті пожежа!

– Мене це не дивує, – миркнув він і влігся знову. – Нехай Леслі її загасить.

– Заливайте вогонь! – надсаджувався Леслі. – Заливайте його чим-небудь...

Марго схопила пляшку з залишками бренді й щедро скропила підлогу. Полум'я зметнулося вгору і весело затріщало.

– Та не бренді, ти, дурко! – горлав Леслі. – Води!.. Принесіть води!

Але Марго, розстроєна своєю невдачею з гасінням пожежі, зайшлася плачем. Леслі із сердитим буркотінням стягнув з Ларрі ковдри й кинувся збивати вогонь. Ларрі обурено підскочив на ліжку.

– Що тут діється, чорт забирай? – невдоволено спитав він.

– В кімнаті пожежа, синку.

– Не розумію, чому я через це маю замерзати на смерть... Нащо з мене поздирали ковдри? їй-право, які ви всі метушливі. Це ж елементарна річ – загасити вогонь.

– Заткни пельку! – люто ревнув Леслі, стрибаючи по ковдрах.

– Ніколи не бачив таких панікерів, – просторікував Ларрі. – Основне – зберігати витримку. А Леслі зовсім утратив голову. Якщо Джеррі принесе сокиру, а мама й Марго достачать води, ми швидко приборкаємо вогонь.

Лежачи в ліжку, Ларрі давав указівки. А ми гуртом таки примудрилися видерти дошки з підлоги й витягти жевріючу балку. Жевріла вона, либонь, цілу ніч, оскільки цей дванадцятидюймовий брус з оливкового дерева вже наполовину обвуглився. Коли нарешті з'явилась Лугареція й почала прибирати купу тліючої постільної білизни, скіпки, воду та бренді, Ларрі, полегшено зітхнувши, знову розпростерся на ліжку.

– Отже, як бачите, – підсумував він, – все зроблено без паніки й метушні. Головне – не втрачати самовладання. А тепер, будь ласка, хто-небудь принесіть мені чашку чаю. У мене тріщить голова.

– Нічого дивного, – зронив Леслі. – Ти вчора нажлуктився по саму зав'язку.

– Не варто ганити мою репутацію, якщо ти не спроможний відрізнити приступ лихоманки від п'яної оргії, – повчально зауважив Ларрі.

– Що не кажи, а після цієї лихоманки в тебе добряче похмілля, – сказала Марго.

– Це зовсім не похмілля, – стримано відповів Ларрі, – а звичайне перенапруження від того, що вдосвіта вас будить орава знервованих панікерів і вам доводиться брати все на себе і опановувати ситуацію.

– Багацько ти наопановував, лежачи в ліжку, – презирливо пирснув Леслі.

– Важать не конкретні дії, а робота мозку, кмітливість і здатність не втрачати самовладання, коли все оточення його вже втратило. Якби не я, ви всі напевно згоріли б у своїх ліжках.

РОЗМОВА

На острів прийшла весна, і все навкруги заяскравіло квітами. Ягнята, метляючи хвостами, вибрикували під оливами, толочили жовтий шафран своїми маленькими ратицями. Ослята на слабеньких здутих ніжках ласували асфоделями. Стави, річки, канави обснувалися низками крапчастої жаб'ячої ікри, черепахи скидали з себе зимові ковдри з листя й грунту, і перші метелики, по-зимовому бляклі, непоказні, повільно пурхали з квітки на квітку.

Ті буремні, живодайні дні ми проводили переважно на веранді, їли там, спали, читали або просто гомоніли. Раз на тиждень ми розбирали пошту, що її привозив нам Спіро. Головним чином це були каталоги зброї для Леслі, журнали мод для Марго та зоологічні часописи для мене. Пошту Ларрі складали в основному книги й нескінченні листи від письменників, художників та музикантів про письменників, художників та музикантів. Мама отримувала листи від нашої широко розгалуженої рідні й подеколи каталоги насіння.

Переглядаючи пошту, ми раз у раз обмінювались зауваженнями, а іноді зачитували окремі уривки вголос. Це робилося не з метою спілкування (однаково ніхто нікого не слухав), а задля того, щоб дістати більшу насолоду від нашої кореспонденції. Щоправда, траплялось, що котрась новина з достатньою долею сенсації могла привернути до себе загальну увагу. Саме так і сталося в один із днів напровесні, коли небо було мов блакитне скло, а ми всі сиділи в ажурній тіні виноградного листя, поглинаючи свіжу пошту.

– О, симпатично... Дивіться... органді з широкими рукавами... Найліпше, мабуть, зробити це з оксамиту... а може, парчевий верх і спідниця-кльош. А ось теж мило... правда ж, буде гарно з довгими білими рукавичками і літнім капелюшком?

Пауза. Чутно лише шарудіння паперу й легкі стогони Лугареції в їдальні. Роджер позіхає, за ним по черзі позіхають обидва цуцики.

– Боже! Яка красуня!.. Ось гляньте-но... оптичний приціл, ковзний затвор... Ну й кралечка! Гм... сто п'ятдесят... не так вже й дорого... За теперішніх часів це пристойна ціна... Побачимо... дубельтівка... чокбор... так... Мені здається, на крижнів треба щось трохи важче.

Роджер з блаженним виглядом чухає спершу одне вухо, потім друге, схиляє голову набік, стиха гарчить від задоволення. В'юн лягає

неподалік і заплющує очі. Нехлюй марно ганяється за мухою, клацаючи щелепами.

– Ага! У Антуана нарешті прийняли поему! У нього справжній талант, тільки б він не зарив його в землю. Верлен, який встановлює друкарський верстат у стайні... Тьху! Мізерні тиражі власних робіт. О господи! Джордж Буллок почав писати портрети... портрети, ви чуєте! Він же свічки не годен намалювати... Ось, мамо, неодмінно прочитайте, чудова книга –"Драматурги епохи королеви Єлизавети"... вартісна річ... багатющий матеріал...

Роджер з гучним сопінням потягається назад, вишукує блоху, орудуючи передніми зубами, ніби машинкою для стриження волосся. В'юн смикає хвостом і лапами, його червонясті брови сіпаються в зачудуванні перед власним сновидінням. Нехлюй вдає, що спить, краєм ока слідкуючи за мухою.

– Тітонька Мейбл переїхала до Суссексу... Вона пише, що Генрі склав усі іспити й влаштовується в банк... принаймні, я думаю, що це банк... письмо в неї просто жахливе, незважаючи на дорогу освіту, якою вона завше так вихваляється... Дядечко Стівен зламав ногу, бідолашний старий... І зробив щось із нирками?.. Ах, ні, я зрозуміла... ну й почерк, дійсно... Він зламав ногу, впавши з драбини... Я гадала, в нього більше розсудливості... смішно лазити по драбинах у його віці... Том одружився... з однією з дівчат Гарнетів...

Насамкінець мама завжди лишала щомісячні пухлі послання, де адресу було виведено чіткими, округлими літерами. Це були епістоли від двоюрідної бабусі Герміони, вони постійно викликали спалахи невдоволення в нашій сім'ї. От і зараз всі ми відклали вбік кореспонденцію і напружили увагу, а мама з покірливим зітханням розгорнула листа на двадцять з лишком сторінок, зручніше вмостилась і почала читати.

– Вона пише, що лікарі майже не зоставили їй надії, – сповістила мама.

– Вони не зоставляють їй анінайменшої надії от уже сорок років, а вона й досі здорова як бик, – зауважив Ларрі.

– ...її завжди трохи дивувало те, що ми отак собі майнули до Греції, адже у них там зараз гнила зима, і вона думає, що, можливо, це було вельми далекоглядно з нашого боку вибрати такий цілющий, бальзамічний клімат.

– Бальзамічний! Ну й слівце!

– О, царице небесна!.. Ох, ні... о боже!

– В чім річ?

– Вона збирається приїхати до нас... лікарі рекомендують їй теплий клімат!

– Ні, ні, тільки не це! Такого я не переживу! – скрикнув Ларрі, зриваючись з місця. – Ми ситі по горло болячками Лугареції, не вистачає ще двоюрідної бабки Герміони, яка буде конати тут щохвилини. Ви мусите відкараскатись од неї, мамо... Скажіть, що в нас і так тісно.

– Але це неможливо, синку. Я написала їй в останньому листі, який у нас просторий будинок.

– Може, вона вже забула, – висловив оптимістичне припущення Леслі.

– Ні, не забула. Вона якраз згадує про це... Де ж воно?.. Ага, осьдечки:"Оскільки тепер ви можете собі дозволити наймати таке

просторе приміщення, я певна, люба Лу, що ви не відмовите в скромному притулкові старій жінці, якій уже недовго топтати ряст". От бачите! Чим тут зарадиш, скажіть на ласку?

– Напишіть їй, що на острові лютує епідемія віспи, і вишліть фото з прищами Марго, – запропонував Ларрі.

– Не городи нісенітниці, любий. До того ж я писала їй, яке це здорове місце.

– Це просто нестерпно, мамо! – скипів Ларрі. – Я так мріяв спокійно попрацювати влітку, запросивши тільки найближчих друзів, а тепер нам загрожує нашестя цієї набридливої старої верблюдиці, пропахлої нафталіном, що безперестанку виспівує псалми у вбиральні.

– Ти перебільшуєш, синку. І я не розумію, навіщо ти приплів сюди вбиральню. Я ніколи не чула, щоб вона співала псалми будь-де.

– Вона співає їх безперервно... а на площинці тим часом шикується черга.

– Ну, хоч би там як, а треба знайти якусь вірогідну відмовку. Не випадає ж писати, що ми не хочемо прийняти її через псалми.

– Чом би й ні?

– Облиш, синку. Все-таки вона наша родичка.

– Ну то й що? Невже ми маємо панькатися з цією фурією тільки через те, що вона наша родичка? Адже найрозумніше було б прив'язати її до стовпа і спалити.

– Це вже занадто, – заперечила мама не дуже щиро.

– Люба мамочко, з усіх настирливих, надокучливих родичів ця, безсумнівно, найжахливіша. Я не можу збагнути, хоч убий, чому ви взагалі з нею спілкуєтеся.

– Але ж я мушу відповідати на її листи, чи не так?

– Необов'язково. Напишіть на них: "Адресат вибув", – і відсилайте назад.

– Я не можу цього зробити, серденько. Вони впізнають мій почерк. Окрім того, цей лист я вже розпечатала, – нерішуче сказала мама.

– А може, написати їй, що ви захворіли? – запропонувала Марго.

– Атож, ми скажемо, що лікарі вже поставили на вас хрест, – докинув Леслі.

– Я сам складу цього листа, – зрадів Ларрі.

– Нізащо, – твердо заявила мама. – Якщо ти це зробиш, вона одразу примчить доглядати мене. Ти ж її знаєш.

– Ніяк не можу второпати, нащо ви підтримуєте з ними стосунки? – розпачливо мовив Ларрі. – Що це вам дає? Всі вони або допотопні зануди, або несповна розуму.

– Ти не правий, вони цілком при здоровому глузді, – заперечила мама.

– Дурниці... Візьміть хоча б тітку Берту з її вигаданими кішками... Або дядька Патріка, який ходить майже роздягнутий і розповідає всім направо й наліво, як він убивав китів складаним ножиком... Всі вони звихнуті.

– Я згодна, у них є свої дивацтва. Але ж усі вони дуже старенькі, в їхньому віці так і має бути. І зовсім вони не звихнуті, – пояснила мама і додала щиросердно: – В кожному разі, не настільки, щоб їх можна було спекатись.

– Ну, гаразд, – із вдаваною упокореністю сказав Ларрі. – Якщо нам загрожує навала родичів, лишається єдиний вихід.

– А саме? – мама з надією глянула поверх окулярів.

– Переїхати, звичайно.

– Переїхати? Куди переїхати? – спантеличено пробелькотіла мама.

– У менший будинок. Тоді ви зможете написати всім цим причепам, що в нас немає місця.

– Не будь дурником, Ларрі. Хіба можна без кінця переїжджати? Ми й так переїхали сюди, щоб дати відкоша твоїм друзям.

– Ну, а тепер переїдемо, щоб дати відкоша родичам.

– Але ж ми не можемо гасати по всьому острову... Люди подумають, що ми ненормальні.

– Вони й поготів так подумають, якщо сюди прибуде ця стара гарпія. Слово честі, мамо, мої нерви не витримають, якщо вона прителіпається. Візьму тоді у Леслі рушницю і продірявлю їй корсет.

– Ларрі! Я прошу тебе, не говори таких речей в присутності Джеррі.

– Я тільки попереджаю вас.

Запала мовчанка, мама гарячково протирала окуляри.

– Але ж це... це... безглуздя міняти отак помешкання, – промовила вона нарешті.

Нічого безглуздого в цьому немає, – здивувався Ларрі. – Цілком логічний вихід із становища.

– Авжеж, – погодився Леслі. – Це своєрідний самозахист.

– Будьте розсудливі, мамо, – сказала Марго. – Врешті-решт, переїзд – добре, а два – краще.

І, повторюючи про себе цю нову приказку, ми переїхали.

ЧАСТИНА ТРЕТЯ

13. БІЛОСНІЖНИЙ БУДИНОК

Наш новий, білий мов сніг особняк з широкого, густо обплетеного виноградом верандою височів на узгір'ї серед оливкових дерев. Перед ним примостився крихітний, завбільшки чи не з носовик, садок, охайно обгороджений і буйно заросли дикими квітами. Всю грядку вкривала густою тінню величезна магнолія з темно-зеленим глянцевим листям. Від садиби вниз крутосхилом до проїжджого шляху спускалась утоpована дорога, що в'юнилася між оливковими гаями, виноградниками та помаранчевими садами.

Будинок нам сподобався з першого погляду, щойно Спіро підвіз нас до нього. Старий, проте надзвичайно елегантний, він стояв, пишаючись, серед хмільних олив, неначе денді вісімнадцятого століття перед юрмою пейзанок. Його чарівність в моїх очах ще більше зросла, коли в одній з кімнат я надибав кажана; він висів догори ногами на віконниці і досить злостиво джерготав. Я сподівався, що кажан залишиться квартирувати

в будинку, але він після нашого переїзду одразу зметикував, що приміщення стає надміру багатолюдним, і відбув до якогось затишного стовбура оливи. Мене засмутило це його рішення, однак на той час у мене було безліч інших справ, і невдовзі я забув про кажана.

Тільки тепер, у білому особняку, я зміг ближче зазнайомитися з богомолами. Досі вони зрідка стрічались мені на миртових кущах, але не привертали до себе надмірної уваги. А зараз знехтувати їх було просто неможливо, бо тут, на вершині пагорба, їх роїлася тьма-тьменна, і виділялись вони незвично здоровенними розмірами. Богомоли з пихатим виглядом сиділи на оливах, миртах, на блискучих зелених листках магнолії, а ввечері атакували нашу домівку – мчали на світло лампи на своїх смарагдових крильцях, тремтливих, ніби лопатеві колеса старовинного пароплава, і опускалися на столи й стільці.

Вони манірно дріботіли по кімнаті, крутячи головами навсібіч у пошуках жертви, і пильно приглядалися до нас вибалушеними очима. Я навіть не підозрював, що ці комахи можуть досягати таких велетенських розмірів: деякі були завдовжки не менше чотирьох з половиною дюймів. Ці зайшлі чудовиська нічого не боялись, вони рішуче нападали на будь-яку жертву, незалежно від зросту.

Очевидно, богомоли вважали нашу господу своєю незаперечною власністю, а стіни й стелі – законно належними їм мисливськими угіддями. Одначе гекони, що мешкали в тріщинах садового муру, також намітили собі наш дім для мисливського промислу, тим-то між богомолами й геконами точилася безперервна війна. Здебільшого це були звичайні незначні сутички між окремими представниками воюючих сторін, але іноді між ними здіймались запеклі баталії. Мені пощастило стати свідком однієї з них, оскільки бойовище відбувалося у мене над ліжком і на ліжку.

За дня майже всі гекони ховалися під здутим тиньком садового муру. А коли сонце сідало й прохолодна тінь магнолії оповивала садибу, вони вистромлювали зі шпарин маленькі золотоокі голівки, з цікавістю

роззирались довкола й тихенько вибирались назовні. В сутінках їхні пласкі тіла з короткими, майже конусоподібними хвостами набирали попелясто-сірого забарвлення. Обережно скрадаючись по замшілій стіні, гекони опинялися нарешті під надійним захистом виноградних лоз над верандою і терпляче очікували, коли небо зовсім стемніє і в кімнатах запалять світло. В темряві вони вирушали на полювання – хто в спальні, хто на кухню, а декотрі лишались на веранді в густому виноградному листі.

А один гекон унадився полювати в моїй спальні, і незабаром я близько познайомився з ним. Джеронімо8 (так я нарік його) нападав на комах з такою ж спритністю й кмітливістю, які були притаманні знаменитому індіанцеві. Він, безперечно, вирізнявся серед інших геконів. Почати з того, що жив Джеронімо самітником під великим каменем на клумбі з циніями, якраз під моїм вікном, і не терпів нікого біля своєї оселі. І, зрозуміло, не дозволяв нікому з геконів забиратись до моєї спальні. Увечері він прокидався раніше від інших і виповзав з-під каменя о тій порі, коли бліді промені призахідного сонця все ще осявали наш дім. По прямовисній скелі, вкритій шаруватим білим тиньком, Джеронімо стрімко видряпувався до вікна моєї спальні, витягав голову через підвіконня і з цікавістю зазирав досередини, кілька разів жваво хитнувши головою. Чи було це адресоване мені вітання, чи просто він висловлював своє задоволення тим, що за час його відсутності в кімнаті нічого не змінилось, я так і не второпав.

Ковтаючи повітря, гекон всідався на підвіконні й вичікував, коли в спальні з'явиться світло. В золотавому мерехтінні лампи його забарвлення з попелясто-сірого робилося перлисто-рожевим, і на ньому чіткіше проступав дрібний пухирчатий візерунок, а шкіра здавалася такою тонкою й прозорою, що аж просвічувалась і крізь неї ви могли бачити акуратно згорнуті, як хоботок метелика, нутрощі в його жирному животику. Очі Джеронімо спалахували завзяттям, коли він вибирався по стіні на своє улюблене місце – в лівому дальньому кутку стелі – і сидів там догори ногами, чигаючи на комаху собі на вечерю.

А пожива не барилась. Спершу прилітали комарі, мошка, сонечка (їх Джеронімо нехтував), потім – довгоніжки, золотоочки, дрібні метелики, а також солідних розмірів жуки. Отоді то Джеронімо втаємничував мене у тонкощі свого тактичного мистецтва. Коли, приміром, золотоочка, налітавшись до очманіння круг лампи, пурхала вгору й сідала на стелі, гекон у кутку одразу нашорошувався. Енергійно стріпнувши головою, він починав обережно, міліметр за міліметром, просуватись по стелі, уп'явшись в комаху палаючими очима. Дюймів за шість від бідолашної жертви гекон на секунду спинився, і я побачив, як ворушаться його пальці з присосками – це він намагався міцніше закріпитись на штукатурці. Від збудження очі його ще більше вибалушувались, кінчик хвоста злегка сіпався, а мордочка набувала кровожерного (так йому уявлялось!) виразу.

Але ось Джеронімо знову, достоту мов крапля води, плавно суне по стелі. Ледь чутне клацання – і гекон обертає голову: на мордочці вираз самовдоволеного блаженства, з рота звисають ніжки й крильця золотоочки, схожі на чудернацькі, тріпотливі вуса моржа. Джеронімо бадьоро хитає хвостом, наче пустотливий цуцик, і квапиться у свій насиджений куток, де можна спокійно повечеряти. Зір у нього напрочуд гострий, і я неодноразово спостерігав, як він, нагледівши у другому кінці кімнати крихітного метелика, підкрадався до жертви через усю стелю.

До суперників, що робили спроби заволодіти його територією, Джеронімо був нещадний. Тільки-но вони видиралися на підвіконня і сідали трохи перепочити після виснажливого підйому по стіні, як з кутка долинав шерхіт, мій гекон стрімголов пересікав стелю, спускався по стіні й приземлявся на підвіконні. Не встигав прибулець оговтатись, як Джеронімо вже кидався вперед і стрибав на нього. Цікаво те, що на відміну від решти геконів він ніколи не цілив у голову чи тулуб супротивника, а кидався прямо на хвіст, хапав його щелепами і, вчепившись у нього, як бульдог, шарпав туди-сюди. Приголомшений такою підлою і незвичною манерою атаки, прибулець негайно вдавався до прадавнього способу самозахисту ящірок: лишав на полі

бою свого хвоста, а сам, чимскоріш перевалivши через підвіконня, тікав униз на клумбу з циніями.

Злегка задиханий Джеронімо з переможним виглядом тримав у пащі хвіст, який все ще звивався, мов змія. Упевнившись, що його суперник зник, Джеронімо всідався вигідніше і заходжувався трощити хвоста – огидна звичка, яка мене страшенно обурювала. Проте, очевидно, це був лише своєрідний спосіб святкування перемоги, і, доки хвіст повністю не щезав у його здутому животі, Джеронімо не відчував себе щасливим.

Богомоли, що часто-густо залітали до моєї кімнати, були, як правило, досить дрібненькі. Джеронімо робив спроби полювати на них, але вони були прудкіші за нього. На відміну від інших комах, богомоли спокійно реагували на світло: замість очманіло кружляти довкола лампи, вони тихо-мирно вмощувалися десь у зручному куточку і звідти нападали на танцюючих, коли ті присідали на хвильку звести дух. Їхні витрішкуваті очі бачили так само зірко, як і геконові, тому богомоли завжди засікали його вчасно і встигали дати дьору. Однак у ніч великого бойовища Джеронімо надибав богомола, котрий не тільки не чкурнув од нього, але навіть спробував підлетіти по-ближче. Цього гекон аж ніяк не міг стерпіти.

Останнім часом мене зацікавив спосіб розмноження богомолів. Мавши нагоду якось спостерегти їхнє, треба сказати, досить варварське парування, я загорівся бажанням побачити, як вони відкладають яєчка і як виводяться личинки. Одного разу мені пофортунило: під час чергової прогулянки на узгір'ї я надибав незвичайно крупну самицю, що гордовито, мов королева, сунула через траву. Живіт у неї був роздутий, і я зрозумів, що вона при надії. Самиця зупинилась, розгойдуючись на струнких ногах, холодно зміряла мене очима й почимчикувала собі далі. Я вирішив спіймати її, щоб вона відклала яєчка в коробку, а я тоді зміг би спокійно спостерігати за їхнім розвитком.

Коли богомолиха зметикувала, що я наміряюсь захопити її в полон, вона спритно обернулась, вся підібралася, розпростерла тьмяні,

жовтувато-зелені крильця і войовниче вигнула вгору зубчаті передні ноги. Забавляючись її агресивністю щодо істоти безконечно сильнішої од неї, я легенько, двома пальцями, схопив її за талію. Одразу довгі гострі передні ноги протягнулися за спину і склепились на моєму великому пальці ніби півдюжини голок загнали мені під шкіру. Я так здивувався, що упустив її з рук і сів на землю, щоб висмоктати ранку; три проколи були глибоченькі, і, коли я стиснув палець, з них виступили дрібні крапельки крові. Моя повага до комахи зросла, – вона таки вміла примусити рахуватися з собою.

Тепер я вже діяв обережніше, обома руками: однією рукою знову вхопив богомолиху за талію, а другою притримував небезпечні передні ноги. Вона безсило звивалась і норовила вкусити мене, схиляючи до руки своє хиже, гостре личко й неболяче щипаючи мою шкіру, але щелепи в неї були заслабкі, щоб дошкулити мені.

Я поселив комаху у себе в спальні, – зачинив у просторій клітці, обтягнутій марлею, прикрашеній папороттю, вересом та камінцями, де вона пересувалася легко й граційно. Назвав її Сесілі, просто так, з доброго дива, і з ранку до вечора ловив для неї метеликів. На відсутність апетиту Сесілі ніколи не скаржилась, і живіт її чимдалі більшав. І от, коли з хвилини на хвилину могли з'явитись очікувані яєчка, богомолиха якимось чином ухитрилася дременути з клітки.

Одного вечора, коли я вже сидів у ліжку й читав, Сесілі зненацька з лопотінням промчала через кімнату і важко сіла на стіну. Поблизу Джеронімо заклопотано доїдав залишки неймовірно волохатого метелика. На губах у нього стирчали пухнасті волосинки. Він одразу урвав свою трапезу і ошелешено вп'яв очі у Сесілі. Напевно, досі йому не траплялося бачити такого величезного богомола, адже Сесілі була довша за нього на добрих півдюйма. Вражений розмірами комахи, а ще більше її зухвалим вторгненням до його кімнати, Джеронімо кілька секунд сидів нерухомо, не в силі відірвати од неї погляду. А Сесілі крутила головою туди-сюди і зосереджено роззиралась довкола – достоту мов церемонна стара діва в картинній галереї.

Оговтавшись нарешті від потрясіння, Джеронімо задумав провчити нахабу. Витерши рота об стелю, він шпарко захитав головою і заметляв хвостом, силкуючись, як видно, роз'ярити себе до краю. Сесілі не звертала на нього анінайменшої уваги, спокійно зиркала собі навсібіч, злегка розгойдуючись на довгих, струнких ногах. Гекон звільна ковзав по стіні, мало не задихаючись од люті. Футів за три від богомолихи він спинився і почав підіймати лапки, одну за другою, ніби перевіряючи їхню ?надійність. Сесілі глипнула на нього з лицемірним подивом, вдаючи, що бачить уперше. Не зрушивши з місця, вона обернула голову й зиркнула через плече. Джеронімо з ненавистю дивився на неї, оскаженіло ковтаючи повітря. Сесілі холодно зміряла його вибалушеними очима і знову втупилась у стелю, немовби гекона взагалі не існувало в природі. Джеронімо присунувся ближче, зворухнув пальцями, і кінчик його хвоста сіпнувся.

Аж ось гекон стрімко кидається вперед, і – о диво! – Сесілі, що до цього моменту, здавалося, самозабутньо вивчає тріщину в штукатурці, несподівано робить карколомне сальто-мортале й приземлюється на ту саму точку; тільки тепер вона розгорнула крильця віялом, зіп'ялась на задні ноги і привела в бойову готовність передні. Джеронімо, котрий не чекав такого відкоша, одсахнувся назад дюймів на три і знову вп'явся очима в комаху. Та не лишилась в боргу і свердлила його поглядом, повним презирства.

Джеронімо вочевидь був трохи спантеличений таким розвитком подій, бо він давно звик до того, що богомоли, забачивши його, хутенько зриваються з місця й тікають у протилежний куток кімнати, а тут ця нахаба стоїть перед ним у бойовій готовності, хитається на довгих ногах, і її розгорнуті крила м'яко шурхотять. Але відступати було нікуди, тож, набравшись сміливості, Джеронімо стрибнув прямо на неї.

Сесілі захиталась від сильного удару, а гекон уп'явся щелепами в її тулуб. Тоді вона вчепилась гострими передніми ногами йому в задню лапу, і вони зигзагами помчали по стелі, по стіні, силкуючись здолати

одне одного. Потім – невеличка пауза, коли супротивники перепочивали й готувались до другого раунду, не ослаблюючи цупких обіймів.

Я вагався, чи слід мені встрявати. Шкода буде, якщо хтось із них загине, але водночас двобій так захопив мене, що розбороняти їх мені зовсім не хотілось. Поки я думав-гадав, вони знову завелися.

З якихось міркувань Сесілі вперто намагалася стягнути Джеронімо зі стіни на підлогу, а він з не меншою рішучістю тягнув її до. стелі. Певний час боротьба точилась з перемінним успіхом. І тут, Сесілі зробила фатальну помилку: скориставшись черговою паузою, вона рвонула вгору так стрімко, наче збиралася пролетіти через кімнату, тримаючи в пазурах Джеронімо, мов орел ягня. Тільки вона не врахувала його ваги. Несподіваний ривок заскочив гекона зненацька, присоски на його пальцях одірвались од стелі, але для комахи, зрозуміло, такий тягар виявився не під силу. Сплутаний клубок з ніг та крил беркицьнувся на ліжко.

Приголомшені падінням супротивники мимоволі розціпили обійми і сиділи тепер на ковдрі, спопеляючи одне одного очима. Тільки-но я зібрався втрутитись і оголосити нічию, як дуелянти знову кинулися в бійку. Цього разу Джеронімо повівся мудріше й затиснув у пащі гостру передню ногу богомолихи. Комаха відомстила геконові, обвивши його шию другою ногою. Боротись на ковдрі було незручно – пальці й кігті суперників раз у раз застрягали у ворсі, сковуючи рухи.

Обоє тепер мали вкрай пошарпаний вигляд: у Сесілі відірване крило, одна нога скалічена, у Джеронімо роздряпані до крові вся спина і шия. Мені до такої міри кортіло побачити, хто ж з них вийде переможцем, що я вирішив їх не розбороняти. Коли вони опинились біля моєї подушки, я виліз із ліжка, зовсім не бажаючи відчути гострі кігтики Сесілі в себе на грудях.

Богомолиха була вже геть знесилена, але в ту мить, коли її ноги торкнулись гладенького простирадла, у неї немовби відкрилося друге дихання. Жаль тільки, що свої відроджені сили вона спрямувала на хибну ціль. Сесілі вчепилась у хвіст Джеронімо. Можливо, вона хотіла підняти гекона в повітря і таким чином паралізувати його дії – хтозна. Не так сталося, як гадалося. Джеронімо, відчувши кігтики комахи в себе на хвості, в ту ж секунду скинув його. При цьому він так різко шарпнувся, що голова в нього судорожно затіпалась, а в роті лишилась вирвана нога Сесілі.

І от вони сидять віч-на-віч: Сесілі затиснула пазурцями тріпотливий хвіст Джеронімо, а в роті у безхвостого, скривавленого гекона смикається ліва передня нога Сесілі. Богомолиха все ще могла б виграти битву, але її надто захопив дрижачий хвіст, який вона вважала істотною частиною ворога і нізащо не хотіла з ним розлучатись. А Джеронімо тим часом виплюнув ногу й кинувся в атаку. Легкий хрускіт, і голова та верхня частина тулуба Сесілі зникають в його пащі.

Двобій, власне, скінчився; тепер Джеронімо лишалося просто дочекатись смерті Сесілі. Ноги її дрижали, розгорнуті віялом зелені крила тріпотіли й шерхотали, здуте черевце пульсувало, і від цих передсмертних конвульсій обоє раптом упали і десь щезли в складках зім'ятої постелі. Деякий час я їх зовсім не бачив. До мене долинало тільки слабе хрускотіння крилець, та незабаром і воно згасло. Запала тиша, а за хвилину з-під простирадла вистромилась роздряпана, скривавлена голівка, золотисті очка кинули на мене тріумфуючий погляд, і змучений Джеронімо виповз назовні. На плечі в нього шкіру було здерто, і велика червона рана кровоточила, вся спина також рясніла краплинами крові, а заюшений цурпалок хвоста лишив на простирадлі багряну пляму. Гекон був побитий, скалічений, знесилений, але він переміг.

Ковтаючи повітря, Джеронімо сидів на ліжку, дозволивши мені обтерти йому спину намотаною на сірник ватою. Потім він одержав від мене в нагороду п'ять тлустих мух і з'їв їх залюбки. Підкріпившись,

гекон звільна перекочував на стінку, добрався до підвіконня, переліз через нього і спустився до себе додому, – під камінь на клумбі з циніями. Мабуть, він подумав, що після такої шаленої бійки не завадить вночі добре відпочити. А назавтра надвечір Джеронімо знову сидів у своєму кутку, самовпевнений, як завжди, безтурботно метляв цурпалком хвоста і споглядав святковий танок комах, що злетілись на світло лампи.

Якось увечері, тижнів через два після великої битви, Джеронімо, на мій подив, з'явився на підвіконні не сам, а в товаристві другого гекона. Новий гість був зовсім крихітний, чи не вдвічі менший проти Джеронімо, перламутрово-рожевого кольору і з величезними блискучими очима. Джеронімо заступив на свій звичайний пост у кутку, а новачок обрав собі місце в центрі стелі. Обидва розпочали полювання на комах з граничною зібраністю, не звертаючи аніякісінької уваги один на одного. Спершу я був прийняв елегантного новачка за наречену Джеронімо, проте слідство на клумбі з циніями встановило, що він і досі веде парубоцьке життя. Новий гекон, очевидячки, спав деінде і з'являвся лише надвечір, видряпуючись слідом за Джеронімо по стіні будинку в мою спальню.

Знаючи забіякувату вдачу Джеронімо, я не міг збагнути, як це він витримує присутність нового компаньйона. Мені хотілось думати, що це син або дочка Джеронімо, однак я добре знав, що в геконів сім'ї не буває, вони відкладають яєчка і кидають малят (коли ті виведуться) напризволяще. Я все ще роздумував, яке б ім'я дати новому мешканцю моєї спальні, коли його несподівано спіткала лиха доля.

Ліворуч од нашої садиби, ніби зелена чаша, розкинулась широка долина з хащами кострубатих олив. Її оточували кам'янисті кручі футів двадцять заввишки, коло підніжжя яких густо розрослися мирти. Для мене це були щедрі мисливські угіддя, там водилось без ліку різноманітної звірини. Якось, полюючи в тих місцях, я натрапив на грубий, спорохнявілий стовбур оливи, що лежав під миртовими кущами. Сподіваючись знайти під ним що-небудь варте уваги, я героїчним

зусиллям відкотив його вбік. В сирій западинці сиділо двійко живих створінь. Я аж рота розкрив, – ну й чудасія!

На вигляд це були звичайні жаби, але таких величезних я ще ніколи не бачив, – кожна завбільшки з тарілку. Сірувато зелені, рясно вкриті бородавками та якимись білими лискучими плямами. Обидві глипали на мене, ніби гладкі, коростяві Будди, і з винуватим виразом ковтали повітря, як-от жаби. Вони сиділи в мене на долонях, схожі на опущені надувні кулі, блимали гарними, з золотої філіграні очима і вмощувались зручніше на моїх пальцях. Жаби дивились на мене довірливо, їхні широкі, товстогубі роти розпливалися в сором'язливій збентеженій усмішці. Я був зачарований несподіваною знахідкою, радість розпирала мені груди, так що я мусив чимскоріш розділити її з кимось. І я рвонув додому хвалитись новими трофеями, тримаючи в кожній руці по жабі.

Коли я влетів у дім, мама й Спіро перевіряли в коморі запаси харчів. Здійнявши руки над головою, я показав їм обох чудових амфібій. Спіро стояв зовсім близько від мене, тож, обернувшись, він зіткнувся віч-на-віч з жабами. Обличчя у нього витяглось, очі полізли на лоба, а шкіра набула зеленавого відтінку. Він сам став разюче схожий на ропуху. Затиснувши рота носовиком, Спіро непевною ходою вийшов на веранду.

– Хіба можна показувати Спіро такі речі, синку? – дорікнула мені мама. – Ти ж знаєш, у нього слабкий шлунок.

Я знав, що у Спіро слабкий шлунок, але ніяк не думав, що споглядання цих чарівливих створінь так недобре вплине на нього.

– Але що в них поганого? – спантеличено запитав я.

– З ними все в порядку, любий. Вони чарівні, – відповіла мама, підозріливо роздивляючись жаб. – Просто вони нікому не до вподоби.

Спіро пришкандибав до комори блідий, витираючи носовиком піт на чолі. Я швиденько сховав жаб у себе за спиною.

На мій превеликий жаль, решта домашніх реагували на жаб приблизно так само, як і Спіро. Переконавшись, що мені не пощастить ні в кого викресати бодай іскру захоплення, я зажурено відніс бідолашну пару до себе і всадовив під ліжком.

Увечері, коли засвітили лампи, я випустив жаб на прогулянку по кімнаті і з приємністю заходився збирати для них комах, що літали навкруг лампи. Жаби незграбно човгали взад-вперед, ковтаючи мої підношення. Їхні широкі роти закривались з легким цоканням, а липкі язики проштовхували мошок всередину. Аж гульк – в кімнату залетів надзвичайно великий збуджений

метелик. Для жаб це був вишуканий делікатес, і я безжалісно погнався за ним. А він примостився на стелі, поблизу нового приятеля Джеронімо, де я не міг його дістати. Гекон розсудливо вдав, що не помічає сусіда, оскільки метелик був чи не вдвічі більший за нього. Добуваючи жабам вечерю, я шпурнув у метелика журналом, що було дуже нерозумно з мого боку. Влучив я не в метелика, а в гекона, котрий саме слідкував за наближенням золотоочки. Журнал відлетів у куток, а безталанний гекон гепнувся зі стелі на килим, прямо перед однією з товстух.

Перш ніж гекон встиг отямитись (і я разом з ним!), жаба з лагідним виразом на обличчі стрибнула вперед. Паща її широко розчахнулась, з неї на мить вистромився і знову сховавсь язик, забираючи з собою гекона. Жаб'ячий рот закрився, і морда набула попереднього виразу соромливої доброти.

Джеронімо, що висів у кутку стелі вниз головою, здавалось, аніскільки не зажурився трагічною долею свого товариша, але мене цей інцидент страшенно пригнітив. Адже в цьому була моя провина. Я

квапливо схопив обох жаб і закрив у коробці, побоюючись, що Джеронімо також може стати жертвою їхньої жорстокості.

Ці гігантські земноводні цікавили мене з багатьох причин. На перший погляд здавалось, що це представники звичайного виду, тільки-от тіло й ноги в них були вкриті чудернацькими білими плямами. Крім того, ці чудовиська чи не вчетверо більші за всіх тих жаб, які стрічалися мені досі. Дивно й те, що я знайшов їх під колодою у парі. Надибати бодай одного такого гіганта – річ незвичайна, а що ж тоді казати про двох? Певно, це унікальне відкриття. Може, це буде нове слово в науці? Плекаючи надії, я тримав їх під ліжком в закритій коробці, чекаючи наступного четверга. Коли приїхав Теодор, я кинувся нагору й приніс йому показати унікальну знахідку.

Аг-га! – мовив Теодор, пильно розглядаючи жаб, а потім доторкнувся до однієї з них пальцем. – Так, безсумнівно, це напрочуд добірні екземпляри.

Він узяв з коробки одну земноводну і всадив на підлогу. Та дивилась на нього скорботними очима, а шкіра її розбухала і спадала, мов шматок дріжджового тіста.

Гм... так, – сказав Теодор. – Здається, це звичайні жаби, хоча, повторюю, виняткові екземпляри. А дивні плями на шкірі виступили через нестачу пігменту. Мабуть, це вікове... а втім, я можу... е... помилятись. Вони, певно, вже старі, судячи з... е... габаритів.

Мене це здивувало, бо я ніколи не вважав жаб довговічними тваринами.

А скільки в середньому вони живуть?

Важко сказати... – зам'явся Теодор. – Статистики не існує. Гадаю, що таким-от огрядним цілком може бути по дванадцять, а то й по двадцять літ. Взагалі жаби відзначаються неймовірною витривалістю.

Він витяг з коробки другу земноводну і примостив коло першої. Жаби сиділи пліч-о-пліч, ковтали повітря й кліпали очима, а їхні брезклі боки вібрували та коливалися.

14. БАЛАКУЧІ КВІТИ

Незабаром я отримав прикру звістку, що для мене знайдено ще одного вчителя. Ним виявився містер Кралевський, людина, в роду якої були представники багатьох національностей, але здебільшого англійці. Мене повідомили, що він симпатичний і, крім того, захоплюється пернатими, тож ми з ним легко порозуміємось. Остання частина повідомлення не справила на мене анінайменшого враження. Мені вже неодноразово стрічались особи, які претендували на звання знавців пернатих, а насправді виявлялися (після ретельного опитування) примітивними шарлатанами, нездатними розпізнати одуда і неспроможними відрізнити горихвістку-чорногрудку від горихвістки звичайної.

Я не сумнівався, що мої родичі знайшли цього закоханого в птахів учителя просто для того, щоб мені було веселіше знову братися до навчання. І, певна річ, своєю репутацією орнітолога він завдячує тому фактові, що якось, коли йому було чотирнадцять років, він тримав удома канарку. Через те я вирушав до міста на перший урок у надзвичайно гнітючому настрої.

Кралевський мешкав у старому, запліснявілому будинку на околиці, де займав два горішні поверхи. Я видряпався нагору широкими сходами, з презирливою бравадою затарабанив дверним молотком і, нахнюпившись, став чекати. Коли я вже був намірився постукати

вдруге, почулося тихе човгання, двері навстіж відчинились, і я опинився віч-на-віч з моїм новим учителем.

Спершу мені здалося, що Кралевський взагалі не людина, а гном, вбраний у старомодний, а проте елегантний костюм. Велика яйцеподібна голова була відкинута назад, на акуратний, круглий горб; це надавало йому досить дивного вигляду, ніби він уважно вивчає небо і без упину стенає плечима. Ніс – довгий, з тонким переніссям, а незвично великі, світло-карі очі дивились застиглим, відсутнім поглядом, немовби їхній володар тільки-но вийшов з трансу. Тонкі, стиснуті губи виражали водночас строгість і насмішкуватість. Зараз вони розтягнися в привітній усмішці, оголивши рівні, але вже трохи прижовклі зуби.

– Джеррі Даррелл? – запитав Кралевський, підстрибуючи, мов джигун-горобець. – Я не помиляюсь? Прошу, мій любий хлопчику, заходь.

Він поманив мене довгим вказівним пальцем і провів через темний передпокій з рипучими мостинами під благеньким килимом.

– Осюди. В цій кімнаті ми будемо працювати, – дзвінко говорив Кралевський, запросивши мене до скромно умебльованої кімнатки. Я поклав книжки на стіл і сів на вказаний мені стілець. Спираючись на кінчики пальців з дбайливо доглянутими нігтями, Кралевський схилився над столом і сумовито всміхнувся. Я теж усміхнувся у відповідь, не зовсім розуміючи, чого він од мене хоче.

– Друзі! – екзальтовано вигукнув він. – Вельми важливо, щоб ми стали друзями. Я цілком, цілком певен, що ми заприятелюємо, чи не так?

Я хитнув головою з серйозним виглядом і прикусив губу, щоб не розсміятись.

– Дружба, – прошепотів він, заплющивши у захваті очі. – Дружба! От що найважливіше!

Губи його безгучно ворушились, і я навіть подумав, що він молиться, цікаво, за кого: за мене, за себе чи за нас обох? Над його головою закружляла муха і нахабно вмостилась на носі. Учитель здригнувся, зігнав муху, розплющив очі й примружився.

– Авжеж, саме так, – мовив він твердо. – Я знаю, ми будемо друзями. Твоя мама казала мені, що ти завзятий натураліст. Як бачиш, у нас багато спільного... спільні інтереси, правда ж?

Двома пальцями він дістав з жилетної кишені масивного золотого годинника і глянув на циферблат. Скрушно зітхнув, поклав годинник назад у кишеню і пригладив лисину, що сяяла, мов коричнева галька між кучерявою рослинністю.

А я, між іншим, розвожу птахів. Щоправда, як аматор, – скромно зауважив Кралевський. – Може, ти виявиш бажання подивитись мою колекцію. Смію думати, що півгодини, проведені перед початком уроку в товаристві пернатих, не зашкодять нашим заняттям. Окрім того, я припізнився сьогодні, і ще двом-трьом пташкам треба налити свіжої води.

Він піднявся рипучими сходами вгору й задзеленчав великою зв'язкою ключів перед дверима, оббитими зеленим сукном. Одібравши потрібний ключ, Кралевський встромив його в замок і відчинив важкі двері. З мансарди на мене хлюпнуло сліпуче сонячне світло і мало не оглушив різноголосий пташиний спів. Здавалось, що в тьмяному коридорі вчитель розчинив переді мною браму раю. Мансарда була простора, займала майже цілий поверх. Підлога гола, з меблів – лише довгий сосновий стіл у центрі. Зате на всіх стінах від підлоги до стелі висіли ряди красивих легких кліток з десятками жвавих, щебетливих мешканців.

Долівка була густо встелена насінням; воно приємно хрумкотіло під ногами, наче дрібний гравій на пляжі. Зачарований такою силою птаства, я неквапом переходив од клітки до клітки, милуючись кожною пташиною. Тим часом Кралевський (який, певно, геть-чисто забув про моє існування) схопив зі столу велику лійку і заходився спритно наливати воду в поїлки своїх плеканців.

Моє перше враження, що всі птахи в клітках – канарки, було хибним. На мою втіху, тут виявилися щиглі зі строкатим клоунським опереннням – червоним, жовтим, чорним; оливково жовті зеленяки, схожі на цитринове листя в розпалі літа; коноплянки в ошатних шоколадно білих твідових костюмах; рожевогруді снігурі та ще безліч іншого птаства.

В одному кутку мансарди я надибав скляні двері, що вивели мене на балкон. З обох боків були прибудовані просторі вольєри. В одній жив чорний дрізд з оксамитовим пір'ям та чепурним бананово-жовтим дзьобом; у другій, навпроти, – схожий на дрозда птах у розкішному оперенні всіх небесних відтінків – од густо-синього до опалового.

– Кам'яний дрізд, – оголосив Кралевський, несподівано зазирнувши в двері і вказуючи на цього гарного птаха. – Мені привезли його торік з Албанії... Тоді він був ще пуцьвірінком. На жаль, я ніяк не можу знайти для нього даму.

Він приязно помахав дрозду лійкою і знову зник за дверима. Дрізд зиркнув на мене пустотливим оком, спушив пір'я на грудях і видав серію уривчастих звуків, що нагадували жартівливий сміх. Надивившись на нього досхочу, я пішов назад у мансарду, де Кралевський все ще розливав пташні воду.

– Чи не хотів би ти мені допомогти? – спитав він, дивлячись на мене відсутнім поглядом, і опустив лійку, так що тоненька цівка води полилася на його начищений до блиску черевик. – Дві пари рук

виконають цю роботу швидше. Візьми лійку... отак... а я діставатиму блюдечка... чудово! Саме те, що треба!

Я наливав воду в керамічні блюдечка, а Кралевський зграбно, двома пальцями брав їх і ставив у клітки так, наче тицяв льодяники дитині до рота. При цьому він без угаву балакав і зо мною, і з птахами абсолютно однаковим рівним тоном, через те я іноді не міг второпати, до кого він звертається: до мене чи до котрогось з мешканців кліток.

– Атож, вони сьогодні в доброму гуморі, бо надворі сонячно... Ти розумієш... коли сонце перейде на цей бік, вони почнуть співати, адже так, мої співушечки? Іншим разом треба відкласти більше... лише два, серденько, лише два. Хіба можна назвати це виводком, навіть з найпалкішим бажанням? Ну що, смакує тобі новий корм? А в тебе вдома є пташка? У мене, як бачиш, чимало цікавих екземплярів... Не роби цього в чисту воду... Розводити декотрих, звісно, нелегко, але це вдячна робота, особливо з гібридами. У мене завжди успішно йде схрещування... Звичайно, тільки тоді, коли ти відкладеш не менше двох... хитрюга, хитрюга!

Нарешті з напуванням було скінчено. Кралевський помилувався ще якусь хвилю своїми улюбленцями, всміхнувся сам до себе і старанно витер руки маленьким рушничком. Затим він провів мене по мансарді, спиняючись перед кожною кліткою, щоб розповісти історію птаха, його родовід, а також поділитися планами щодо майбутнього кожного підопічного. Ми розглядали – в доброзичливому мовчанні – пухкенького, жвавого снігура, коли раптом пронизливо залунав мелодійний дренькіт, що майже заглушив пташиний спів. На мій подив, цей дзенькіт линув звідкілясь зсередини живота вчителя.

– Клянусь Юпітером! – жахнувся він, зводячи на мене страдницький погляд. – О Всевишній!

Діставши з кишені годинник, він натиснув важілець, і передзвін стих. Я був трохи розчарований тим, що джерело звуку виявилось таким зрозумілим; наскільки привабливішими стали б наші уроки, думав я, коли б у вчителя час од часу дзвеніло всередині. Кралевський тривожно зиркнув на годинник і спохмурнів.

– Клянусь Юпітером... – ледь чутно повторив він. – Уже дванадцята година... Час летить, мов на крилах... а тобі ж за півгодини треба рушати...

Учитель поклав годинник назад до кишені й пригладив лисину.

– Ну от що, – зронив він нарешті. – За півгодини ми навряд чи досягнемо видатних наукових успіхів, тому я пропоную спуститися в сад і зібрати трохи жовтозілля для птахів. Звісно, якщо ти не проти. Ця рослина дуже корисна для них, надто коли вони несуться.

Ми спустилися в сад і збирали там жовтозілля доти, доки з вулиці почулися сигнали автомобіля Спіро, схожі на крики підстреленої качки.

– По тебе, здається, – чемно зауважив Кралевський. – Ми встигли зібрати достатньо зеленого корму. Твою допомогу важко переоцінити. Отже, завтра рівно о дев'ятій, домовились? Чудово! Вважаймо, що сьогоднішній ранок пройшов змістовно: перше знайомство, так би мовити, прикидка. І я сподіваюсь, що цим акордом ми започаткували нашу дружбу. Боже мій, як це важливо! Au revoir, тобто до завтра, як кажуть французи.

Коли я причинив за собою рипучу чавунну хвіртку, він гречно помахав мені рукою і пішов назад до будинку, лишаючи за собою слід із золотистих пелюстків жовтозілля.

Вдома мене одразу спитали, яке враження справив новий учитель. Не вдаючись в деталі, я сказав, що людина він гарна і що ми напевне з

ним заприятелюємо. На розпитування про перший урок я досить чесно відповів, що сьогоднішній ранок було присвячено орнітології та ботаніці. Всіх це, здається, задовольнило.

Невдовзі я зрозумів, що містер Кралевський не дасть мені байдикувати і що він твердо вирішив начинити мене знаннями, хоч би як я пручався. Уроки мене страшенно втомлювали, бо Кралевський користався методикою викладання, яка була в ходу, либонь, у середині вісімнадцятого століття. Історія подавалась величезними, малозрозумілими шматками, дати доводилося зазубрювати. Ми сиділи й монотонно товкли їх, бубоніли хором, наче заклинання, думаючи зовсім про інше. В географії, на моє розчарування, ми обмежились тільки Британськими островами; я креслив карти без ліку, а також наносив на них всі графства з адміністративними центрами. Вчив напам'ять назви графств і міст, окрім того, зубрив назви великих річок, кількість населення, вихід промислової продукції та ще безліч нудних, нікому не потрібних даних.

– Сомерсет? – прокурорським тоном допитувався Кралевський.

Я супив брови, відчайдушно силкуючись згадати бодай щось про це графство. Вчитель спостерігав за моїми розумовими потугами, і від хвилювання очі його розширювались.

– Гаразд, – промовляв він нарешті, коли ставало очевидним, що про Сомерсет я не знаю анічогісінько. – Облишмо Сомерсет і поговоримо про Уорікшір. Отже, яке там головне місто? Уорік! Молодець! А що ж добувають в Уоріку, га?

Про мене, краще б там взагалі нічого не добували, в тому Уоріку, але я ризикнув і бовкнув навмання: вугілля. Я вже помітив, – якщо називати всі продукти підряд (байдуже, про яке графство або місто йдеться), то рано чи пізно вгадаєш правильну відповідь. Страждання учителя через моє неуцтво були непідробні. В той день, коли я доповів йому, що в

Ессексі виробляють нержавіючу сталь, на очах його бриніли сльози. Проте ці тривалі періоди невдач забувалися, коли мені щастило випадково натрапити на точну відповідь. Тоді він радів і втішався, мов дитина.

Раз на тиждень ми билися над французькою мовою. Кралевський знав французьку досконало, і слухати, як я калічу її, було для нього нестерпно. Досить швидко він збагнув, що навчити мене за традиційними шкільними підручниками – означає гаяти час, тим-то відклав їх і взяв натомість тритомник про птахів. Однак навіть це мало що змінило. Іноді, коли ми вдвадцяте читали текст про оперення вільшанки, на обличчя Кралевського набігав вираз похмурої рішучості. Він з ляскотом закривав книгу, виходив у передпокій і за хвилину вертався в елегантній панамі.

– Гадаю, коротка прогулянка освіжить нас... провітрить наші мізки... – заявив він, неприязно глипаючи на "Les Petits Oiseaux de l'Europe"(Дрібні птахи Європи). – Я думаю пройтися містом і вернутися по еспланаді, як ти на це, га? Чудово! Ну, не будемо гаяти час і перейдемо до розмовної практики. Отже, прошу, жодного слова англійською – тільки французька!

І от майже в цілковитому мовчанні ми блукаємо по вулицях. Найпривабливішим в цих прогулянках було те, що, хоч би який напрямок ми обирали, нас так чи інак неодмінно виводило до пташиного ринку. З нами відбувалось приблизно те саме, що з Алісою в саду Задзеркалля: ми рішуче крокували в протилежному напрямку, однак все одно опинялися на маленькому майдані, де на прилавках шикувалися ряди плетених з верболозу кліток, а повітря дзвеніло від пташиного співу. Французька мова одразу забувалась. Вона відпливала далеко-далеко, де мріли алгебра, геометрія, історичні дати, адміністративні центри графств і таке інше. Очі в нас сяяли, обличчя пашіли, ми ходили між прилавками, жадібно роздивляючись птахів і завзято торгуючись з продавцями. І помалу навантажувалися клітками.

Потім нас зненацька вертав на грішну землю передзвін годинника в жилетній кишені Кралевського.

– Боже мій! Дванадцята година! Хто б міг подумати?! Потримай цю коноплянку, будь ласка, а я зупиню годинник... Дякую... Нам слід поспішати... Ой леле! Навряд чи ми дійдемо пішки з отаким вантажем. Мабуть, краще взяти візника. Екстравагантно, але що вдієш?

Ми перебігаємо майдан, складаємо наші щебетливі придбання на візок і котимо до будинку Кралевського. Дзвін упряжі, цокіт копит зливаються з веселим джеркотанням птахів.

Я провчився в Кралевського вже кілька тижнів і лише тоді довідався, що живе він не сам. Під час занять він іноді замовкав на півслові і схиляв голову набік, немов дослухаючись до чогось.

– Вибач, – чув я не раз. – Мені треба вийти на хвилинку, провідати маму.

Спершу мене це дивувало, бо я вважав Кралевського дуже старим і ніяк не чекав, що його мати ще жива. Добре поміркувавши, я дійшов висновку, що це просто ввічливий привід для того, щоб вийти в туалет. Я прекрасно усвідомлював, що не всі люди можуть говорити на цю тему з такою ж невимушеністю, як мої домашні. Одного разу я з'їв за сніданком забагато мушмули і відчув це якраз під час уроку історії. А що Кралевський так делікатно ставився до цього питання, то я вирішив скористатись його власного вишуканою термінологією. Твердо глянувши йому в вічі, я заявив, що хотів би провідати його маму.

– Мою маму? – вражено перепитав він. – Провідати маму? Зараз?

Я не міг збагнути, чому він так дивується, і лише хитнув головою.

– Гаразд, – сказав він невпевнено. – Звичайно, вона залюбки побалакає з тобою, але краще я все-таки піду взнаю, чи зручно це зараз.

Кралевський вийшов з кімнати з трохи розгубленим виразом обличчя і невдовзі повернувся.

– Мама з радістю поговорить з тобою, – оголосив він, – тільки перепрошує, що вона трохи неприбрана.

Це вже була вершина ввічливості. Я відповів, що аніскільки не заперечуватиму, якщо його мама буде дещо неприбрана, з нашою це також іноді трапляється.

– А... е-е... авжеж, я так і думав, – промимрив він і глянув на мене знервовано.

Кралевський провів мене по коридору, відчинив двері і, на мій превеликий подив, завів у простору темну спальню. В кімнаті було справжнє царство квітів: вази, глечики, горщики стояли скрізь, а в них – міріади гарних суцвіть, що сяяли в напівтемряві, ніби мінливі коштовності на стінах печери.

На величезному ліжку, серед купи подушок, бовваніла тендітна, майже дитяча фігурка. Коли ми підійшли ближче, я побачив, що жінка ця стара, як світ. Глибокі зморшки суціль вкривали її тонке, хворобливе обличчя. Але найбільше привертало увагу чудове волосся, що густим каскадом спадало на плечі й розсипалося по ліжку. Золотисто-каштанове, з незвичайним червонястим відтінком, воно мінилось і яскріло пломенисто, нагадуючи осіннє листя або блискуче зимове хутро лисиці.

– Мамо, – тихо звернувся до неї Кралевський, сідаючи на стілець коло ліжка. – Мамочко, Джеррі прийшов до вас.

Тендітна жінка підвела прозорі, бліді повіки і глянула на мене карими очима, ясними й розумними, мов у птаха. З глибини золотистого волосся вона простягла мені тонку, гарну руку в каблучках і пустотливо всміхнулась.

– Мені вельми приємно, що ти висловив бажання поспілкуватись зі мною, – сказала вона тихим, хрипкуватим голосом. – В наш час люди мого віку багатьом здаються занудливими.

Я зніяковіло пробубонів щось у відповідь, а вона кинула на мене ясний погляд, засміялася сумним мелодійним сміхом і постукала рукою по ліжку.

– Сідай, – запросила вона. – Сідай, будь ласка, і давай трохи поговоримо.

Обережно відсунувши вбік пасма пломенистого волосся, я сів на ліжко. Волосся було м'яке, шовковисте й важке, воно струмувало у мене між пальцями вогненною хвилею. Пані Кралевська усміхнулась, взяла в руки пасмо і злегка покрутила його так, що воно заряхтіло.

– Тепер це моя єдина гордість, – промовила вона. – Все, що зосталось від моєї вроди.

І подивилась на свої коси, немовби на улюблену істоту, котра живе самостійним, незалежним життям.

– Дивно, – зронила жінка, ніжним рухом пестячи коси. – Просто дивовижно. Знаєш, я думаю, що деякі гарні речі самозакохуються, от як Нарціс. І починають жити самостійним життям, їхня власна краса так захоплює їх, що вони існують тільки заради неї. Власне, стають самодостатніми. Разом з красою зростає і їхня сила. Виходить замкнене коло. Отак і з моїм волоссям. Воно існує незалежно, росте саме по собі, і

те, що моє тіло старіє, аніскільки не впливає на нього. Коли я помру, воно цілковито заповнить мою домовину і, мабуть, ще довго ростиме.

– Ну годі-бо, мамо, не говоріть так, – м'яко дорікнув їй Кралевський. – Мені не до вподоби ці занепадницькі настрої.

Вона лагідно подивилась на сина.

– Це зовсім не занепадництво, Джоне. Просто в мене така теорія, – пояснила вона. – Уяви лишень, який це буде чарівний саван.

Вона, щасливо всміхаючись, дивилась на свої коси. І раптом тишу прорізав передзвін годинника. Кралевський стрепенувся, витяг годинника з кишені й мигцем глянув на стрілки.

– О Юпітере! – скрикнув він, зриваючись на ноги. – З тих яєць вже, певно, вилупились пташенята. Пробачте, мамо, я мушу піти перевірити.

– Біжи, біжи, ми з Джеррі тут побесідуємо... не турбуйся.

– Щасливий виграш у лотереї! – вигукнув Кралевський і ринувся до дверей, пробираючись, мов кріт, між квітами, що переливалися всіма кольорами веселки. Коли двері з зітханням зачинились за ним, місіс Кралевська підбадьорливо всміхнулась мені.

Кажуть, – промовила вона, – що, коли людина зістарюється, як я, все в її тілі завмирає. Я в це не вірю. То хибна думка. Не в людині все завмирає, а життя для неї стишує хід. Розумієш мене? Все стає, сказати б, забарнішим, а коли рух уповільнюється, помітити можна значно більше. Стільки нового, цікавого! Те надзвичайне, що відбувається навкруги, про що раніше не думалось. Дивовижне відчуття!

Стара жінка зітхнула і роззирнулась довкола.

– От квіти, наприклад, – вказала вона на букети в кімнаті. – Ти чув коли-небудь, як розмовляють квіти.

Я збентежено хитнув головою. Досі я не уявляв собі, що квіти володіють даром мови.

Запевняю тебе, вони велемовні. Ведуть довгі бесіди між собою, хоча, природно, я не розумію, про що саме. Коли ти доживеш до моїх літ, можливо, тобі теж пощастить почути їх, якщо твоє серце не зачерствіє. Кажуть, що з плином часу людина зневірюється, байдужіє і через те краще сприймає абстрактні ідеї. Нісенітниця! У всіх старих, яких я знаю, мізки з отроцтва зашкарубли, позакривались, мов сірі устриці.

Місіс Кралевська пильно глянула на мене.

– Мабуть, я здаюсь тобі дивакуватою? Пришелепкуватою? З оцими балачками про велемовні квіти?

Я щиро поспішив її запевнити, що нічого такого мені не здається. Ясна річ, квіти можуть гомоніти між собою, чом би ні? Приміром, кажани часом стиха попискують, я це чую, а дорослі ні, бо звуки надміру високі.

– То-то ж бо! – зраділа вона. – Проблема в довжині хвилі. Гадаю, це все через уповільнення руху. Окрім того, кожна квітка має свою індивідуальність, – замолоду ми цього не помічаємо. Вони різняться одна від одної, достоту мов люди. Бачиш отам троянду у вазочці?

У кутку на столику в срібній вазочці пишалась оксамитова троянда, такого насиченого червоного кольору, що видавалася майже чорного. Невимовної краси квітка, з пелюстками досконалої форми і з ніжним пушком на них, таким, як на крильцях юного метелика.

– Правда ж, гарна? – мовила місіс Кралевська. –Справжня красуня, чи не так? Вона стоїть у мене два тижні. Важко повірити? А попервах це

був миршавий пуп'янок. Хирлявий, чахлий, не знати було, чи й виживе. Хтось необачно засунув його в букет разом з айстрами. А це смертельно, просто смертельно! Ти не уявляєш, які жорстокі всі складноцвіті – айстри, стокротки тощо. Це грубі, приземлені квіти, і не годилося тулити до них таку аристократку, як троянда. Коли її принесли сюди, вона була геть зів'яла, непомітна між айстрами. На щастя, я почула їхні голоси, доки дрімала тут. Завели розмову жовті айстри, вони завше войовничі. Я не знаю, про що вони балакали, але звучало це страхітливо. Спершу я не втямила, до кого вони звертаються; думала, просто сваряться. Я підвелася з ліжка і побачила цю бідолашну троянду в брутальному оточенні, виснажену, змучену. Зразу ж витягла її, поставила окремо, додавши у воду півтаблетки аспірину. Аспірин відживлює троянди. Срібні монетки – для хризантем, аспірин – для троянд, бренді – для пахучого горошку, цитриновий сік – для м'ясистих квітів на зразок бегонії. Отож, коли її було врятовано від айстр і підживлено, троянда воскресла і аж засвітилася вдячністю. Тепер вона намагається зберегти свою красу якомога довше, щоб зробити мені приємність.

Пані Кралевська закохано подивилась на красуню, яка сяяла в срібній вазі.

– Так, я чимало дізналась про квіти. Вони точнісінько як люди. Якщо їх збирається разом забагато, вони починають дратувати одне одного і в'януть. Змішай кілька видів і сам побачиш, які спалахнуть між ними чвари. Звичайно, важливу роль відіграє вода. Знаєш, дехто думає, що воду слід міняти щодня. Безглуздя! Квіти від цього швидко гинуть. Я міняю воду раз на тиждень, кладу в неї жменьку землі, і квіти буяють.

Відчинились двері, в кімнату з променистою усмішкою увійшов Кралевський.

– Вони вилупились! – сповістив він. – Усі четверо. Це така радість! Я непокоївся, бо це її перший виводок.

– Чудово, любий! Я теж дуже рада, – заясніла місіс Кралевська. – Ну, а ми з Джеррі досить змістовно побесідували. Принаймні для мене це було цікаво.

Я сказав, що для мене це також було вельми цікаво, і підвівся.

– Неодмінно приходь до мене ще, – запросила місіс Кралевська. – Можливо, мої міркування дещо екстравагантні, але тобі варто їх послухати.

Вона всміхнулася мені й приязно змахнула рукою на прощання. Ми з Кралевським пішли до дверей. На порозі я спинився, глянув назад і всміхнувся. Жінка лежала нерухомо під важким покривалом золотистих кіс. Мені здалося, що в тьмяному світлі кімнати квіти присунулися ближче до неї, з'юрмились біля ліжка в напруженому очікуванні, – ану ж вона розповість їм яку історію. Немічна стара королева в оточенні свого почту – одухотворених квітів.

15. ЦИКЛАМЕНОВІ ГАЇ

Неподалік нашої садиби височів укритий травою й вересом конічний пагорб з трьома оливковими гаями нагорі, відмежованими один від одного миртовими заростями. Я назвав ці гайочки Цикламеновими, бо навесні земля під оливами яскравіла малиновим цвітом цикламенів, що буяли тут небачено пишно. Пістряві круглі цибулинки сиділи в землі, ніби устриці, і кожна вистромлювала назовні жменьку темно-зеленого листя з білими прожилками та фонтанчик прегарних квітів з рожевими пелюстками-сніжинками.

Пополудні в Цикламенових гаях, у затінку олив, було дуже приємно. З пагорба відкривався широкий краєвид на долину, на мозаїку ланів, виноградників, цитринових садів. Ген-ген удалині мріло море, іскрометне, мерехтливе, з м'якими млосними хвильками. На верхів'ї пагорба завжди віяв легкий вітерець, навіть коли в долині стояла душна

спекота. Тут, нагорі, теплокрилий легіт шелестів листям олив, а пониклі квітки цикламенів без упину земно вклонялися одна одній.

Це було ідеальне місце для перепочинку після виснажливого полювання ящірок, коли голова розколюється від спеки, одяг просякнутий потом, а три собаки, висолопивши рожеві язики, чмихають, мов маленькі, допотопні паровики. Якось, відпочиваючи тут саме після такого полювання, я придбав собі двох нових пернатих друзів і мимохіть розкрутив цілу низку подій, які зачепили мого брата Ларрі та містера Кралевського.

Собаки простяглися на килимі з цикламенів, вони лежали долічерева на прохолодному грунті, напівзаплющивши очі й висолопивши мокрі, тремтячі язики. Я сидів, притулившись спиною до столітнього стовбура оливи, як до спинки крісла, озирав поля й намагався розпізнати в рухомих барвистих цятках моїх друзів селян.

Удалечині над світлим прямокутником достиглої кукурудзи з'явилася сорока, схожа на швидкокрилий чорно-білий мальтійський хрест. Вона ширяла над пласкими клаптями полів, рішуче націлившись на вершину пагорба. Наблизившись до мене, сорока тричі прокричала хрипким, приглушеним голосом і стрілою пірнула в гущавину олив. Запала тиша, відтак з оливняка долинули різкі, пронизливі крики. Вони лунали чимраз гучніше, а тоді помалу згасли. І знову я почув застережливий скрекіт сороки, яка випурхнула з густого листя та й полетіла геть. Я слідкував за нею, аж доки пташка перетворилась на дрібненьку порошинку, що пливла над кучерявим трикутником виноградника на обрії. Потім обережно підкрався до дерева, звідки допіру лунали дивні звуки.

Там, високо в гіллі, я розгледів великий, наполовину прихований срібно-зеленим листям клубок хмизу, схожий на застряглий у гілках пухнастий футбольний м'яч. Ледве тамуючи хвилювання, я поліз угору. Собаки обступили стовбур з усіх боків і з цікавістю стежили за мною. Досягнувши висоти гнізда, я подивився вниз, і в мене заскімлило під

серцем, бо задерті догори собачі морди звідси видавалися зовсім крихітними, не більшими за квітки фіалки. З мокрими від хвилювання долонями я пробирався до краю гілки і нарешті опинився біля гнізда серед листя, що тремтіло на вітерці.

Це було масивне кубло, великий, глибокий кошик із старанно переплетених хмизинок, усередині вистелений корінцями й землею. Невеличкий вхідний отвір був оторочений гострими шпичаками. Шпичаки стирчали також на стінках гнізда і на мудровано сплетеній маківці. Таке гніздо мало відстрашити навіть найзавзятішого орнітолога.

Намагаючись не дивитись униз, я простягся на гілці, засунув руку всередину колючого кошика і почав порпатися там. Мої пальці намацали м'яку, тріпотливу грудочку пуху, і з кубла залунали пронизливі зойки. Я обережно обхопив пальцями товсте тепле пташеня й витяг його назовні. Навіть я, з моєю палкою любов'ю до пташні, не міг би назвати його привабливим. У нього був короткий роздутий дзьоб з жовтими складками в кутиках, лиса голова та підсліпуваті каламутні очка, які надавали йому вигляду п'яниці або, радше, розумово недорозвиненого. Зморшкувата шкіра звисала складками; здавалось, що вона хватькома, абияк пришпилена до м'яса чорними росточками пір'я. Між худими ногами стирчав великий мішкуватий живіт, крізь тонку шкіру якого просвічували нутрощі. Пташа сиділо на моїй долоні, випнувши живіт, немов наповнену водою кулю, і безпорадно сопіло.

Всередині кубла я навпомацки знайшов іще трьох пуцьвірінків, так само бридких, як і перший. Недовго думаючи, я вирішив узяти одну пару собі, а другу лишити матері. Це здавалось мені цілком справедливим, ну справді ж бо. які могли

бути в неї претензії? Собі я вибрав найбільшого (він швидко підросте) і найменшого (він сопів так зворушливо), бережно засунув їх за пазуху і почав спускатися вниз, де нетерпеливились собаки.

Коли я показав цуценятам нові здобутки для мого звірин ця, вони одразу ж винюхали тут дещо їстівне і заходилися вже гострити зуби на пуцьвірінків. Вишпетивши їх, я показав сороченят Роджеру. Він обнюхав малят у своїй звичній манері і враз скочив як опечений, бо пташенята рвучко задерли голови на довгих кощавих шиях, широко розтулили червоні роти і голосно завищали.

Дорогою додому я намагався придумати імена моїм новим плеканцям і ще бився над цією проблемою, коли біля будинку побачив автомобіль, з якого виходили мої родичі, навантажені покупками. Тримаючи пуцьвірінків на долонях, я попросив придумати їм гарні імена. Всі миттю обернулись у мій бік, і кожен прореагував по-своєму.

– Ой, які гарнюсінькі! – замилувалась Марго.

– Чим ти їх годуватимеш? – запитала мама.

– Які потвори! – сказав Леслі.

– Знову нові звірі? – обурився Ларрі.

– Боже мій, мастер Джеррі, – бридливо скривився Спіро. – Хто вони такі?

Я відповів досить холодно, що це маленькі сороченята і я нікого не прошу висловлювати свою думку про них, а просто хочу, щоб мені допомогли вибрати їм імена. Як їх можна назвати?

Але всі були не в тому настрої.

– Уявіть лишень! Він забрав бідних крихіток у матері! – сказала Марго.

– Сподіваюсь, синку, вони вже вміють їсти самі? – поспитала мама.

– Пресвятий боже! Чого тільки не приносить мастер Джеррі, – зауважив Спіро.

– Пильнуй, щоб вони не почали красти, – застеріг Леслі.

– Красти? – занепокоївся Ларрі. – Я думав, що то тільки галки цуплять усе підряд.

– Сороки теж, – запевнив Леслі. – Жахливі злодійки.

Ларрі витяг з кишені банкноту в сто драхм і помахав нею

над пташенятами. Ті одразу підвели голівки, закрутили шиями і несамовито завищали. Ларрі прудко відскочив убік.

– Ти правий, хай їм грець! – збуджено вигукнув він. – Бачив, як вони пнулися вихопити в мене гроші?

– Не будь смішним, синку. Вони просто голодні, – сказала мама.

– Ні, мамо... Ви бачили, як вони наскакували на мене? Це гроші їх привабили... Навіть у цьому віці в них проявляються злочинні інстинкти. Злодюжок не можна тримати в домі, – це все одно, що жити поруч з Арсеном Люпеном. Джеррі, однеси сорок туди, де ти їх узяв.

Я із вдаваною простодушністю пояснив, що це неможливо, оскільки вони сироти і без матері пропадуть з голоду. Як я і передбачав, це пояснення миттю привернуло на мій бік маму й Марго.

– Неприпустимо, щоб сіромашки загинули голодною смертю, – заявила Марго.

– Не розумію, чому їх небезпечно тримати, – сказала мама.

– Ви ще пошкодуєте! – скипів Ларрі. – Самі ж наражаєтесь на неприємності. Вони обнишпорять кожен закапелок. Нам доведеться закопати всі наші цінності й поставити скрізь збройну варту. Це просто божевілля.

– Не плети казна-що, любий, – заспокоювала його мама. – їх можна тримати в клітці і випускати тільки для моціону.

– Моціону! – палав обуренням Ларрі. – Звичайно, ви назвете це моціоном, коли вони носитимуться по кімнатах зі сто драхмовими банкнотами в своїх огидних дзьобах.

Я клявся-божився, що ніколи, нізащо не дозволю їм красти. Ларрі ладен був спопелити мене очима. Я нагадав, що все таки сороченят треба якось назвати, але ніхто не міг запропонувати нічого путнього. Всі стояли й дивились на тремтячих, поки що безіменних пуцьвірінків.

– Що ти збираєшся робити з цими вилупками? – запитав Спіро.

Крижаним тоном я розтлумачив, що збираюся доглядати їх, і додав, що це не вилупки, а сороки.

– Як ти їх зовеш? – насупився Спіро.

– Сороки, Спіро, сороки, – повільно й чітко вимовила мама.

Це було нове слово в англійському лексиконі нашого друга, і Спіро довго повторював його про себе, щоб краще запам'ятати.

– Сокороки, – промовив він нарешті. – Сокороки, еге ж?

– Ні, Спіро, сороки, – виправила його Марго.

– Я й кажу, сокороки, – розсердився Спіро.

Ми в ту ж хвилину припинили підшукувати їм імена, і вони обидві так і лишились для нас просто Сороками.

До того часу, коли пташенята підросли й оперились, Ларрі так звик до них, що геть-чисто забув про їхні буцімто злочинні нахили. Тлусті, лискучі, невгамовні Сороки сиділи на краєчку плетеного кошика, чимдуж лопотіли крилами і всім своїм виглядом уособлювали невинність. Все йшло добре, допоки вони не навчились літати. На перших стадіях навчання Сороки брали розгін на столі, що стояв на веранді, і, відчайдушно махаючи крилами, пролітали в повітрі футів п'ятнадцять, а тоді важко падали на кам'яні плити.

їхня сміливість зростала в міру того, як міцніли крила: невдовзі вони наважилися здійснити свій перший справжній політ навколо будинку. Це було чарівне видовисько. Довгі хвости блищали на сонці, крила зі свистінням розтинали повітря під виноградними лозами. Я гукнув моїх надвір помилуватись пташенятами. Запримітивши глядачів, Сороки наддали швидкості, ганялися одна за одною, підлітали майже впритул до стіни, після чого переходили у віраж і виконували акробатичні трюки на гілках магнолії.

Кінчилось тим, що одна з них, запишавшись від наших аплодисментів, врізалася у виноградну лозу й гепнулась на веранду. Тепер це був уже не сміливий повітряний ас, а нещасний, повержений клубок пір'я, який розкривав рота з жалібним схлипуванням. Я підібрав сороченя й заходився його заспокоювати. Проте, один раз випробувавши силу своїх крил, Сороки хутко освоїли нову територію і почали бешкетувати.

Вони дізнались, приміром, що кухня – ідеальне місце для екскурсії, якщо тільки лишатися на порозі й не потикати носа далі. У вітальню та їдальню Сороки не наважувались залітати, коли там був хто-небудь, а з усіх спалень тільки в моїй могли розраховувати на теплий прийом. До мами й Марго птахи також залітали вільно, але там їм невпинно торочили: туди не ходи, того не роби, і вони починали нудьгувати. Леслі дозволяв їм сідати лише на підвіконня, а після того, як він якось ненароком вистрелив з рушниці, Сороки взагалі забули до нього дорогу. Ця пригода рознервувала їх і, очевидно, збудила туманну підозру, що Леслі замірявся на їхнє життя.

Але, ясна річ, понад усе Сорок вабила й інтригувала спальня Ларрі, мабуть, через те, що їм досі ніяк не щастило добре там похазяйнувати. Птахи не встигали навіть торкнутися підвіконня, як наражались на такий шквал обурення, на них сипався такий град всіляких предметів, що вони змушені були чимскоріш відступати у рятівний захисток магнолії. Поведінка Ларрі здавалась їм незрозумілою. Оскільки він так сердиться, зміркували вони, напевне, йому є що ховати, і їхній обов'язок з'ясувати – що ж саме. Сороки терпляче вичікували слушного часу, і от якось пополудні Ларрі пішов на море, а вікно забув зачинити.

До повернення Ларрі я навіть не здогадувався, чим зайняті мої Сороки. Я давно вже помітив їхню відсутність, але думав, що вони десь у долині ласують виноградом. Самі Сороки вочевидь добре розуміли, що вскочили в шкоду, бо, звичайно балакливі, тепер вони розбишакували мовчки і (за свідченням Ларрі) по черзі стояли на чатах коло вікна. Піднявшись на пагорб, Ларрі з жахом угледів на підвіконні одну з Сорок і люто закричав на неї. Та подала сигнал тривоги, її товаришка стрімголов вилетіла з кімнати, і обидві чимскоріш пурхнули на високу магнолію, хрипко хихочучи, ніби хлопчиська-школярі, сполошені під час набігу на фруктовий сад. Ларрі увірвався в дім і припустив нагору до своєї кімнати, схопивши мене мимохідь за барки. Розшугнув двері і аж застогнав з болю й досади.

Сороки прочесали всю кімнату щонайретельніше, наче досвідчені агенти секретної служби, зайняті розшуками вкрадених документів. Скрізь долі, мов осіннє листя, були розкидані сторінки рукопису й аркуші чистого паперу, на яких красувались візерунки продзьобаних дірок. Сороки ніколи не могли встояти перед папером. Друкарська машинка апатично стояла на столі, ніби розпотрошена коняка на арені після бою биків, – стрічку висотано, клавіші забруднено пташиним послідом. Увесь килим, ліжко, стіл сніжно біліли від розірваного на клапті паперу. Сороки, мабуть, запідозрили в Ларрі контрабандиста наркотиками і доблесно змагалися з банкою соди, розтрусивши її вміст по шерензі книг, так що ті нагадували тепер засніжений гірський кряж.

Стіл, підлога, рукопис, ліжко, а надто подушка були вишукано розмережані зеленими й червоними слідами лапок, немовби кожна пташка перекинула чорнило свого улюбленого кольору і тупцялась по ньому. Пляшку з синім чорнилом, не таким примітним, вони не зачепили.

– Це вже остання крапля, – тремтячим голосом вимовив Ларрі. – Безумовно, остання крапля. Або ти вживеш відповідних заходів, або я власноруч повідкручую їм шиї.

Я запротестував, що Сороки не винні, їх просто приваблюють різні речі, і вони не можуть утриматись. Ці птахи з природи вже такі. Всі представники воронячого племені, провадив я, захопившись роллю оборонця, надзвичайно допитливі. Вони не розуміють, що чинять зло.

– Я не просив читати мені лекцію про вороняче плем'я, – грізно просичав Ларрі. – І мене не цікавлять нормальні якості сорок, ні вроджені, ані набуті. Я просто попереджаю, щоб ти вишпурнув їх геть або замкнув у клітці, інакше я роздеру їх на шмаття!

Зачувши сварку, всі решта й собі піднялись нагору, щоб з'ясувати, в чому справа.

– Пресвятий боже! Що це ти тут робив, любий? – пролепетала мама, роззираючись по розгромленій кімнаті.

– Мамо, я зараз не в тому настрої, щоб відповідати на безглузді запитання.

– Це, скоріш усього, Сороки, – пророчим голосом сповістив Леслі. – Щось украдено?

– Ні, нічого не вкрадено, – гірко сказав Ларрі. – Спасибі їм бодай за це.

– А який страшний розгардіяш у твоїх паперах, – зауважила Марго.

Хвилину Ларрі свердлив її очима, важко дихаючи.

– Дивовижна стриманість вислову, – видушив він нарешті. – Ти завжди маєш напохваті якусь принагідну банальність, коли йдеться про катастрофу. Я заздрю твоїй здатності німіти, зустрівшись віч-на-віч з Долею.

– Можна обійтися без брутальностей, – образилась Марго.

– Ларрі не хотів грубіянити, доню, – невпевнено мовила мама. – Природно, що він засмучений.

– Засмучений? Засмучений? Ці мерзенні кровопивці вдерлися сюди, мов банда критиків, бешкетують тут, знущаються з мого рукопису, ще навіть не закінченого, а ви кажете, що я засмучений?

– Мені страшенно прикро, синку, – мама силкувалась підшукати різкіші слова. – Але ж вони ненавмисне. Якщо вже на те пішло, вони просто нічого не тямлять... Це всього-на-всього птахи.

– Прошу вас, облиште, – лютився Ларрі. – Я допіру прослухав одну лекцію на тему: "Добро і зло у сприйманні ворон". Це просто неподобство, як у нас в сім'ї панькаються з тваринами та ще й плетуть бозна-які антропоморфічні дурниці на їхнє виправдання. Чому б вам усім не організувати Товариство обожнювачів сорок і не закласти храм на їхню честь? По-вашому виходить, це я винен у всьому і що це з моєї вини кімната має такий вигляд, наче її сплюндрували орди Аттіли. Ну от що, повторюю: якщо ви зараз же не вживете рішучих заходів, я самотужки розправлюсь з оцими звірюками.

У Ларрі був такий вигляд, що Сорок, звісно, треба було сховати від гріха подалі. Я заманив їх сирим яйцем до своєї спальні і замкнув у кошику. А сам сиджу й розмірковую: що б таке для них придумати якнайліпше? Ясна річ – тримати їх треба в клітці, тільки я волів би змайструвати для них дуже простору клітку. Сам я не подужаю збудувати велику клітку. А розраховувати на допомогу близьких не варто. І я вирішив залучити до будівельних робіт мого вчителя Кралевського. Він міг би приїхати до нас на один день, і після того, як ми змайструємо клітку, у нього буде можливість повчити мене прийомів вільної боротьби. Я вже давно чекав сприятливої нагоди для таких уроків, і нинішня видавалась мені ідеальною. Вміння боротись було одним з численних прихованих достоїнств Кралевського.

Тепер я знав, що в житті Кралевського, окрім любові до матері й птахів, було ще одне палке захоплення, а саме: цілком вигаданий, уявний світ, створений його фантазією; світ, де повсякчас відбуваються дивовижні, неймовірні пригоди. Головними дійовими особами там завше виступали двоє – він сам (герой) і неодмінно репрезентантка протилежної статі, яку він називав узагальнено – Леді. Відчувши, що я вірю всім його фантастичним історіям, Кралевський дедалі сміливішав і день по дню все ширше розкривав переді мною двері свого заповітного раю.

Все розпочалось якось уранці під час перерви між уроками, коли ми пили каву з печивом. Зайшлося про собак, і я зізнався в потаємному

нестримному бажанні мати бульдога. Ці створіння до нестями чарували мене своєю потворністю.

Клянусь Юпітером, так! Бульдоги! – загорівся Кралевський. – Чудові звірі, вірні й хоробрі, чого, на жаль, не скажеш про бультер'єрів.

Він сьорбнув кави і кинув на мене сором'язливий погляд. Здогадавшись, що мені слід задати навідне питання, я поцікавився, чому він вважає бультер'єрів ненадійними.

Підступні! – Кралевський витер губи. – Вельми підступні.

Він відкинувся на спинку стільця, заплющив очі й молитовно склав руки.

Пригадую, якось (багато років тому, коли я жив в Англії)

мені вдалося врятувати одну Леді, коли на неї накинувся такий от монстр.

Він розплющив очі й насторожено глянув на мене. Побачивши, що я слухаю дуже уважно, Кралевський знову заплющив їх і повів далі:

Яснів чудовий весняний ранок, я неквапом прогулювався Гайдпарком. О тій ранній порі в парку було зовсім безлюдно й тихо, лунав тільки пташиний спів. Я пройшов уже чималенько, коли раптом почув різке, злостиве гавкання.

Голос його перейшов у тремтячий шепіт. Все ще не розплющуючи очей, він схилив голову набік, мовби дослухаючись. Це було так достовірно, що я теж уявив себе в парку, серед нарцисів, і почув люте собаче гавкання.

Спершу я не надав цьому значення, думав, мабуть, чийсь собака ганяється за білками. Аж ось до мене долинули крики: "Пробі!"

Кралевський заціпенів на стільці, насупився, ніздрі його задрижали.

Я рвонув туди крізь хащі і побачив моторошну сцену.

Він замовк, провів рукою по чолу. Здавалось, навіть зараз йому нестерпно важко пригадувати подробиці інциденту.

Там, притулившись спиною до дерева, стояла Леді. Спідниця її була пошматована, ноги покусані до крові. Вона шезлонгом відбивалась од знавіснілого бультер'єра. Озвірілий пес з піною біля рота наскакував на неї, люто гарчав, і я бачив, що Леді от-от зомліє. Не можна було гаяти ні секунди.

Міцно заплющивши очі, щоб чіткіше уявити собі примарну картину, Кралевський випростався на стільці й надав своєму обличчю зухвалого, молодецького виразу – виразу сміливця, що заповзявся рятувати Леді від бультер'єра.

Я підняв свій ціпок і кинувся вперед, гучними вигуками підбадьорюючи Леді. Цербер негайно визвірився на мене, але я так бебехнув його по голові, що важкий ціпок переломився навпіл. Він, звісно, отетерів, проте швидко оговтався. Я стояв перед ним беззахисний, а звір зібрав останні сили, роззявив пащу й стрибнув мені прямо на горло.

На чолі Кралевського зарясніли краплини поту. Він зробив паузу, витяг носовик і приклав до лоба. Мені страшенно кортіло дізнатись, що ж було далі. Кралевський знову з'єднав кінчики пальців і провадив:

Я вчинив єдино можливе в даній ситуації. У мене був один шанс із тисячі, і я ним скористався. Коли звір стрибнув мені в обличчя, я

встромив руку йому в пащеку, схопив за язик і чимдуж скрутив його. Зуби вп'ялися мені в кисть, зацебеніла кров, але я тримався з усіх сил, знаючи, що на карту поставлено моє життя. Собацюра метався туди-сюди, як мені здалося, цілу вічність. Сили мої танули, – ще мить, і кінець. Коли раптом звірюка різко смикнулась і вся обм'якла. Я вийшов переможцем. Собаку задушив її власний язик.

Я зітхав, зачарований. Дивовижна історія! І цілком вірогідна. Та навіть якщо це вигадка, все одно такі історії повинні траплятися на білому світі. Певно, досі Кралевському не випадало змагатися з бультер'єром в реальному житті, що ж, він зробив це в уяві. Я щиро співчував йому. Сказав, що лише справжньому сміливцеві під силу отак знешкодити собаку. Кралевський розплющив очі і, побачивши мій непідробний захват, зашарівся од задоволення. Зніяковіло всміхаючись, він заперечив:

– Ні, ні. Тут справа не в сміливості. Сам розумієш, Леді спіткало лихо, і в джентльмена просто не було іншого виходу. Він доконче мусив якось зарадити біді. Клянусь Юпітером!

Знайшовши в мені чуйного і вдячного слухача, Кралевський чимдалі розвивав свій талант оповідача. Він щедро постачав мені все нові й нові історії, одну моторошнішу іншої. Невдовзі я зметикував, що коли делікатно наштовхнути його на яку-небудь думку, то назавтра неодмінно з'явиться принагідне оповідання, зіткане за цей час його буйною фантазією.

Затамувавши дихання, я слухав, як він і Леді – єдині, хто врятувався після корабельної аварії – добувались до Мурманська ("На мене там чекали термінові справи"). Протягом двох тижнів удвох вони дрейфували на айсберзі, одежа їхня заледеніла, зрідка вони з'їдали сиру рибину або чайку, аж доки не надійшов порятунок. Судно, що підібрало їх, могло спокійно пройти мимо, якби не кмітливість Кралевського: він послугувався хутряною шубкою Леді, щоб запалити сигнальний вогонь.

Мене приголомшило оповідання про те, як його захопили в полон розбійники в далекій Сірійській пустелі ("супроводжував Леді до гробниць"). Коли ці бузувіри нахвалялися викрасти його прекрасну супутницю, щоб справити за неї відкупного, він запропонував себе замість неї. Але бандити, очевидно, визнали Леді вартнішим заложником і відмовились. Кралевський ненавидів кровопролиття, але що міг вдіяти джентльмен за подібних обставин? Він убив всіх шістьох ножем, схованим в чоботі.

Під час першої світової війни Кралевський був, зрозуміло, агентом секретної служби. Його (з приклеєною бородою) закинули у ворожий тил, де він мав сконтактуватися з другим англійським шпигуном і роздобути деякі плани. Я не дуже здивувався, коли тим другим розвідником виявилась Леді. Їхня втеча (з секретними планами) від озброєних до зубів переслідувачів продемонструвала надприродну винахідливість Кралевського. Хто ще, крім нього, ризикнув би пробратися в арсенал, зарядити всі гвинтівки холостими патронами, а потім, коли загриміли постріли, прикинутись мертвим?

Я так звик до неймовірних авантюрних оповідань Кралевського, що залюбки вірив кожному його слову. Саме це й спричинилося до нещастя. Одного разу він розповів мені, як ще замолоду, прогулюючись увечері по паризьких бульварах, він натрапив на дебелого мерзотника, що чіплявся до Леді. Кралевський, чия совість джентльмена не могла миритися з неподобством, з ходу вперіщив нахабу ціпком по голові. Здоровило виявився чемпіоном Франції з вільної боротьби і негайно зажадав сатисфакції. Він запропонував помірятись силами на майданчику для боротьби. Кралевський погодився. Призначили день поєдинку, і Кралевський приступив до тренувань ("овочева дієта, інтенсивні вправи"). До дня двобою він набрав чудової форми.

Суперник Кралевського, який і зростом, і рівнем розумового розвитку нагадував неандертальця, не чекав такої сильної конкуренції. Вони боролися цілу годину, проте безрезультатно. Аж ось Кралевський згадав невідпорний прийом, якого його навчив один японський

приятель. І от вже його дебелий суперник – беркиць! – і гепнувся за межі майданчика. Три місяці невдатний чемпіон пролежав у лікарні з тяжкими травмами. Як справедливо зауважив Кралевський, це було заслужене покарання негідникові за те, що він посмів підняти руку на Леді.

Захоплений розповіддю, я спитав, чи не міг би він навчити мене елементарної техніки боротьби. Для мене це було надзвичайно корисно – ану ж коли-небудь я стріну Леді в скруті? Кралевський не виказав з цього приводу анінайменшого ентузіазму. Можливо, з часом, коли в нас буде більше місця, він і покаже мені деякі прийоми. Мій учитель забув про цей випадок, але я ні, і в той день, коли ми мали змайструвати клітку для Сорок, я вирішив нагадати йому про обіцянку. Дочекавшись за чаєм слушного моменту, серед загальної тиші я завів розмову про його знаменитий двобій з чемпіоном Франції. Кралевському це зовсім не сподобалось. Він зблід як крейда і спробував перебити мене.

– Привселюдно такими речами не вихваляються, – хрипко пробубонів він.

Я охоче згодився пощадити скромність мого вчителя з умовою, що він дасть мені урок боротьби. Нехай продемонструє принаймні найпростіші прийоми.

– Гаразд, – сказав Кралевський, облизуючи пересохлі губи. – Я можу показати тобі декілька елементарних захватів. Але, сам розумієш, стати вправним борцем не так просто, для цього потрібен час.

Я невимовно зрадів і поцікавився, де ми будемо боротись: на веранді, у всіх на виду, чи, може, на самоті у вітальні? Кралевський віддав перевагу вітальні. Дуже важливо, сказав він, щоб нас не відволікали. Отож ми пішли до вітальні, розсунули меблі, і Кралевський знехотя скинув піджак. Він розтлумачив мені, що основоположний принцип боротьби – вибити суперника з рівноваги. Для цього треба

міцно обхопити його за талію і рвучко смикнути вбік. Він показав, як це робиться, схопив мене і нерішуче кинув на диван.

– Отаким чином! Утямив?

Я відповів, що нібито втямив.

Ну й чудово! – сказав Кралевський. – А тепер ти повали мене.

Я вирішив бути гідним свого тренера і перекинути його як найзавзятіше. Розігнавшись чимдуж, я обхопив Кралевського, чіпко затиснув його, щоб він не вирвався, і спритним маневром жбурнув на стілець. На жаль, жбурнув я його не досить енергійно. До стільця він не долетів, а хрьопнувся на підлогу з таким несамовитим воланням, що в кімнату збіглась уся моя рідня. Ми підвели блідого, стражденного чемпіона і поклали в ліжко. Марго пішла по бренді.

– Що ж ти таке з ним зробив? – бідкалась мама.

Я сказав, що всього-на-всього виконував вказівки. Мені було запропоновано покласти його на обидві лопатки, я так і зробив. Все ясно як божий день, і я просто не розумію, які до мене можуть бути претензії.

– Ти не маєш уявлення про власну силу, – зауважила мама. – Треба бути обачнішим, синку.

– Збіса нерозважливий вчинок, – обізвався Леслі. – Міг убити його.

Я знав одного хлопця, який лишився калікою на все життя після аналогічного кидка, – охоче поділився з нами Ларрі.

Кралевський застогнав голосніше.

– Далебі, Джеррі, ти часом поводиш себе вкрай нерозумно, – бентежилась мама. Вона, очевидно, уявила Кралевського, прикутого назавжди до інвалідного візка.

Мене дратували ці несправедливі, як на мене, дорікання. Я знову повторив, що ні в чому не винен. Мені спершу показали, як звалити суперника, а тоді запропонували виконати це самому. Я так і зробив.

– Він, звісно, не думав, що ти зіб'єш його з ніг, – сказав Ларрі. – Адже ти міг зламати йому хребет. У того хлопця, про якого я згадую, хребет луснув, немов банан. Досить цікаво. Він розповідав, що уламки кістки стирчали...

Кралевський розплющив очі й кинув на Ларрі тоскний погляд.

– Чи не могли б ви дати мені води? – ледь чутно зронив він.

В цю хвилину ввійшла Марго з пляшкою, і ми влили йому в рот трохи бренді. Щоки його злегка зарожевіли, він знову приліг і заплющив очі.

– Бачите, ви можете сидіти, а це добра ознака, – бадьоро заявив Ларрі. – А втім, ненадійна... Я знав одного художника, який упав з драбини і зламав спину. Опісля він ходив так іще цілий тиждень, аж доки це відкрилось.

– Та невже! – зацікавився Леслі. – І що з ним сталось?

– Він помер, – сказав Ларрі.

Кралевський сів у ліжку і кволо всміхнувся.

– Якщо ваша ласка, може, Спіро зміг би відвезти мене до міста? Мабуть, все ж таки краще звернутись до лікаря.

– Ну звичайно, Спіро відвезе вас, – мовила мама. – Треба поїхати в лабораторію Теодора і попросити його зробити рентген, про всяк випадок.

Ми загорнули блідого, але спокійного Кралевського у безліч пледів і обережно примістили на задньому сидінні машини.

– Передайте Теодорові, щоб він надіслав нам зі Спіро записку про стан вашого здоров'я, – сказала мама. – Сподіваюсь, вам скоро покращає. Я щиро шкодую, що так сталося. Джеррі, звісно, вчинив украй легковажно.

Це була зоряна мить у житті Кралевського. Він усміхнувся болісною, недбало спокійною усмішкою і ледь-ледь змахнув рукою.

– Будь ласка, прошу вас, не переймайтесь, – вимовив він. – Не думайте більше про це. І не сваріть хлопчика, він не винен. Просто я трішечки втратив форму.

Пізно увечері Спіро повернувся зі свого рейсу милосердя і привіз цидулку від Теодора.

Дорога місіс Даррелл,

рентгенівські знімки показали, що у містера Кралевського зламано два ребра: одне з них, на жаль, досить серйозно. Він замовчує причину травми, але силу, як видно, було прикладено чималу. Однак якщо він з тиждень не скидатиме пов'язки, то все зростеться без ускладнень.

Передаю всім сердечний привіт.

Ваш Теодор.

P. S. Чи не лишив я у вас випадком маленької чорної коробочки, коли приїздив минулого четверга? В ній було кілька рідкісних екземплярів малярійних комарів і, здається, я її десь загубив. Будьте ласкаві, сповістіть мене.

16. ОЗЕРО З ЛІЛІЯМИ

Сороки аж нетямились від обурення, коли їх посадили під замок, дарма що в простору, зручну клітку. З їхньою непогамовною допитливістю їм було важко пережити втрату можливості розвідувати й коментувати щоденні події. Поле зору скрекотух обмежувалося нині фасадом будинку, і, якщо якісь пригоди траплялись у затиллі особняка, вони прямо-таки шаленіли, збуджено скрекотіли, гасали без упину по клітці й просовували голови крізь дротини, силкуючись узнати, в чім річ. Прикуті до одного місця, Сороки могли тепер присвятити безліч часу навчанню, тобто грунтовно вивчити грецьку та англійську мови, а також майстерно імітувати природні звуки.

За блискавично короткий строк птахи навчились гукати всіх членів нашої сім'ї на ім'я і з рафінованою підступністю розігрували Спіро. Дочекавшись, доки він сяде за кермо і трохи з'їде вниз крутосхилом, Сороки шугали в куток клітки й верещали: "Спіро!.. Спіро!.. Спіро!..", змушуючи його гальмувати і розвертати машину, щоб довідатись, хто з нас його кликав. Вони щиросердо від душі забавлялись, карбуючи команди "Йди геть!" і "До мене!" без паузи, на одному диханні то по-грецькому, то по-англійському, остаточно збиваючи з пантелику собак.

Була ще одна витівка, що безмірно їх розважала: вони піддурювали бідних, горопашних курчат, які цілоденно длубалися в землі під оливковими деревами. Вряди-годи з дверей кухні вигулькувала служниця й видавала серію пискливих зойків упереміж з якимось чудернацьким гиканням. Це був сигнал годівлі, і всі кури, ніби за помахом чарівної палички, збігалися до кухняних дверей. Тільки-но Сороки опанували цей заклик, вони почали з насолодою знущатися з бідних квочок. Як правило, пустунки подавали свій сигнал у

найнезручніший час, коли курчата, доклавши неймовірних зусиль, з метушливим кудкудаканням вмощувались нарешті на сідала в чагарниках або коли вони розморено куняли в затінку миртових кущів ополудні.

Отоді-то Сороки й заходжувались кликати їх на годівлю. Одна з них копіювала пискливі вигуки служниці, а друга – гикання. Кури знервовано роззиралися довкола, кожна вичікувала, доки хто-небудь ще подасть ознаки життя. Тоді Сороки кричали знову, зазивніше й напосідливіше. Аж ось котрась слабохарактерна курка, не така стримана, як решта, з квоктанням зривається на ноги й вистрибом мчить до клітки. Всі інші її одноплемінниці мерщій припускають за нею, квокчучи й ляпаючи крилами. Підлетівши до дротин клітки, вони штурхаються, наступають одна одній на ноги, квокчуть, клюються, а потім стоять, очманілі, й тупо глипають на клітку, де елегантні Сороки в своїх гладеньких чорно-білих костюмах споглядають їх глузливо, наче пара столичних дженджиків, що метко пошили в дурні збіговисько обмежених статечних обивателів.

Сороки симпатизували собакам, хоча не минали нагоди піддражнити і їх. Особливо їм подобався Роджер, який частенько навідувавсь до них у гості. Нашорошивши вуха, він лежав коло металевої сітки, а Сороки сідали долі всередині клітки за три дюйми від його носа й заводили з ним теревені приглушеними, хрипкими голосами, раз у раз заходячись грубим реготом так, ніби розповідали йому масні анекдоти. Птахи ніколи не дражнили Роджера так настирливо, як двох цуценят, і ніколи не намагалися принадити улесливим туркотінням ближче до сітки, де його можна було ляснути крилом або потягнути за хвіст, що вони часто-густо виробляли з В'юном та Нехлюєм.

Взагалі Сороки ставились до всіх песиків доброзичливо, але ті мусили виглядати й поводитись так, як це властиво собакам, отож, коли до нас прибула Додо, Сороки категорично відмовились вірити, що вона теж собака, і з першого ж дня почали ставитися до неї насмішкувато й безцеремонно.

Додо належала до породи шотландських тер'єрів. Ці собаки схожі на видовжені, товсті, вкриті шерстю колби з короткими лапами-кривульками, величезними витрішкуватими очима й довгими обвислими вухами. Хоч як дивно, своєю появою у нас цей кумедний деформований опецьок завдячував мамі. Один наш приятель тримав пару таких собак, у яких (по кількох роках безплідності), над усяке сподівання, знайшлося шестеро щенят. Бідолашний хазяїн з ніг збився, намагаючись вдало прилаштувати малят, і мама, через свою доброту й нерозважливість, зголосилась одне взяти собі. Незабаром вона вирушила вибирати цуценя і вкрай нерозсудливо вибрала суку. В той момент їй навіть на думку не спало, наскільки необачно вводити дівицю в господу, заселену виключно мужніми собаками.

Затиснувши щеня під пахвою (справдешня сарделька з невиразними проблисками свідомості), мама сіла в машину і з тріумфом поїхала додому показувати нам оригінальне ново придбання. Ми всі зібрались на веранді й спостерігали, як мамина витрішкувата дорогоцінність чеберяє до нас по доріжці, шалено хляпаючи вухами і чимдуж перебираючи коротенькими ніжками.

– Ой, яке гарнісіньке! – вигукнула Марго.

– Пресвятий боже! Викапана голотурія, – сказав Леслі.

– Мамо, що ви собі думаєте! – бридливо скривився Ларрі, розглядаючи цуценя. – Де ви примудрились відкопати цього собачого Франкенштейна?

– Але ж він гарнісінький, – правила своєї Марго. – Що з ним не так?

– Це не він, а вона, – сказала мама, з гордістю споглядаючи свою власність. – її звуть Додо.

– Ну от, – мовив Ларрі. – Викликають заперечення насамперед дві речі: по-перше, у неї огидна для тварини кличка, а по-друге, приводити суку в дім, де живуть оці три жевжики, значить не бажати собі добра. А потім, ви лише гляньте на неї! Це ж опудало! Чому вона така? Потрапила в аварію чи народилась такою безформною?

– Не плети дурниць, синку. Це порода. Їм такими належить бути.

– Нісенітниці, мамо. Це потвора. Ну хто ставитиме собі за мету виводити отаке нещастя?

Я зауважив, що такси теж приблизно такої самої форми, їх вивели спеціально для того, щоб під час полювання на борсуків вони могли пролазити в їхні нори. Можливо, і шотландських тер'єрів виводять з подібною метою.

– Їй би більше підійшло пролазити в каналізаційні труби.

– Не кажи дурниць, любий. Це дуже милі собачки і дуже віддані.

– Ще б пак, їм доводиться бути відданими тим людям, хто виявить до них інтерес. Навряд чи вони можуть похвалитись надмірною увагою прихильників.

– По-моєму, ти просто знущаєшся з неї. Хоч хай там що, з тобою зараз не можна говорити про красу. Зрештою, зовнішня привабливість скороминуща. І перш ніж жбурляти камінь у чужий город, пошукай колоду в своєму оці, – випалила Марго.

– Це що, прислів'я чи цитата з газети будівельників? – здивувався Ларрі.

– Ти мені набрид, – сказала Марго з величним презирством.

– Ну то поцілуйся з своєю Додо.

– Годі-бо, діти. Не сваріться, – умовляла мама. – Це моя собака, і мені вона до душі. А решта все пусте.

Отак Додо замешкала у нас. І майже відразу почали проявлятись її недоліки, які приносили нам більше клопоту, ніж решта наших собак, разом узятих. Насамперед у неї виявилася слабка задня нога, і о будь-якій годині дня й ночі вона могла, без жодних видимих причин, вивихнутись у стегенному суглобі. Додо, не бувши стоїком, зустрічала цю катастрофу такими пронизливими зойками, що слухати це несамовите крещендо було просто нестерпно. Проте, дивна річ, нога ніколи не турбувала Додо, коли вона вирушала на прогулянку або зі слонячою грацією стрибала по веранді за м'ячем! А от вечорами, коли всі ми, зібравшись разом, спокійно поринали в читання, писання або плетіння, нога Додо неодмінно вискакувала з суглоба.

Собака падала тоді на спину й верещала так, що всі, кинувши свої справи, зривалися з місця й бігли масувати їй ногу. Коли нарешті ми вправляли вивихнуте стегно, Додо, накричавшись до цілковитої знемоги, засинала мирним, глибоким сном, а ми після нервового стресу до кінця вечора так і не могли більше зосередитись ні на чому.

Як незабаром з'ясувалось, інтелект у Додо був надзвичайно обмежений. Її черепна коробка могла вмістити одночасно тільки одну якусь думку, зате вже вибити її звідти – шкода й праці. Додо чіплялась за неї з похмурою впертістю. Невдовзі по прибутті в наш дім вона вирішила, що мама належить виключно їй одній, хоча попервах не виявляла своїх власницьких настроїв занадто активно. Але ось одного разу мама поїхала до міста в магазин, а Додо з собою не взяла. Собака уявила, що вона більше ніколи не побачить маму, і впала у відчай. З тужливим скиглінням Додо шкандибала навкруг будинку і часом вдавалася в такий розпач, що її нога одразу вискакувала з суглоба.

Маминому поверненню вона зраділа невимовно, однак поклала собі, що з цього моменту й надалі постійно триматиме маму на оці, інакше та втече знову. Додо приліпилась до мами, мов банний лист, і не відставала од неї більше, ніж на два фути. Коли мама сідала, Додо прилягала біля її ніг. Якщо мама вставала, щоб узяти книжку або сигарету, Додо супроводжувала її через кімнату, а потім вони разом вертали на попереднє місце. Собака зітхала з полегшенням, кожного разу думаючи, що їй вдалося запобігти маминій втечі.

На перших порах Роджер, В'юн та Нехлюй трактували Додо з поблажливим презирством. Пуття з неї мало, вона затовста, і в неї занизька посадка, щоб ходити на далекі прогулянки. А якщо вони хотіли погратися з нею, у Додо з'являлась манія переслідування і вона, виючи, тікала до будинку й шукала там захисту. Загалом вони вважали її нудним і непотрібним додатком до свого собачого сімейства, поки не відкрили, що до неї можна позалицятись. Сама Додо виявляла дівочу цнотливість у відношенні до романтичних сторін життя, і це виглядало зворушливо. Здавалось, собаку не лише спантеличувала, але й страшенно лякала така несподівана популярність, коли її роєм обсідали кавалери і мамі доводилось відганяти їх важкою палицею.

Саме через свою вікторіанську наївність Додо стала легкою жертвою Нехлюя, спокусившись його невідпорними рудими бровами.

На здивування всім (зокрема й Додо) від цього альянсу народилось щеня, дивна нявкуча бульбашка з фігурою матері і чудовою брунатно-білою мастю батька. Зробитись так нежданo-негадано матір'ю було для Додо затяжким випробуванням, нерви її геть розхиталися. Вона потерпала від того, що не могла водночас сидіти зі своїм щеням і скрізь супроводжувати маму. А ми спершу навіть не здогадувались про цю її душевну гризоту. Кінець кінцем Додо знайшла компромісне рішення: ходила за мамою по всіх усюдах і тягала в зубах щеня. Вона провела так цілий ранок, і аж тоді ми докумекали, що відбувається.

Додо тримала нещасне цуценя за голову, і воно теліпалось на всі боки, коли вона чалапкала за мамою по п'ятах. Ні лайка, ні вмовляння не впливали на неї, і зрештою мама змушена була засісти в спальні разом з Додо та її малям, а ми носили їм туди їжу на таці.

Але навіть це не врятувало становище. Варто було мамі лише ворухнутись на стільці, як Додо, завжди чуйно-насторожена, хапала щеня і втуплювалась у маму переляканими очима, ладна на випадок чого кинутись за нею.

– Якщо так піде й далі, цуценя перетвориться на жирафу, – зауважив Леслі.

– Я знаю, мені дуже шкода біднятка, – сказала мама, – але чим я можу зарадити? Вона хапає його, навіть коли я запалюю сигарету.

– Найпростіший вихід – втопити його, – заявив Ларрі. – З нього виросте страхітливе чудовисько. Подивіться лишень на його батьків.

– Ні, втопити його я не дам! – розсердилась мама.

– Не будь таким противним, – сказала Марго. – Нещасне біднятко.

– Я вважаю подібну ситуацію сміховинною й безглуздою – дозволити собаці припнути себе до стільця.

– Це моя собака, і якщо я хочу тут сидіти, то й сидітиму, ані руш, – твердо відкарбувала мама.

– Але як довго? Це може тягнутись місяцями.

– Я що-небудь придумаю, – з гідністю відповіла мама.

Вихід знайшовся дуже скоро. Мама найняла наймолодшу дочку нашої служниці, і та почала носити щенятко Додо. Це, здається, цілком влаштувало Додо, тож мама знову здобула свободу пересування. Вона чимчикувала з кімнати в кімнату, що той східний падишах: назирці за нею Додо, а в кінці процесії – юна Софія, яка, висунувши язика і скосивши очі від напруження, несла велику подушку, де лежав чудернацький нащадок Додо. Якщо мама затримувалась на одному місці, Софія шанобливо опускала долі подушку і Додо, глибоко зітхаючи, сідала поруч свого маляти. Коли ж мама збиралася перейти деінде, Додо сповзала з подушки, стріпувалась і займала своє звичне місце в кавалькаді, а Софія урочисто, немов корону на подушці, підіймала цуценя. Мама крізь окуляри оглядала вельможний почет, схвально хитала головою, і вони рушали далі.

Щовечора мама виводила собак на прогулянку. Всі ми безмежно потішались, спостерігаючи, як їхня колона суне вниз крутосхилом. Роджер, як старший, очолював процесію, слідом за ним ішли В'юн та Нехлюй, потім виступала мама, схожа на гриб у своїм широченнім солом'янім капелюсі. В руці вона несла садівницьку лопатку, щоб по дорозі викопувати цікаві дикі рослини. За нею, висолопивши язика, шкандибала витрішкувата Додо, і, нарешті, в ар'єргарді урочисто крокувала Софія з аристократичним цуценям на подушці. "Мамин цирк", називав це Ларрі і, висунувшись з вікна, кричав навздогін:

– Агов, леді! Коли ваш цирк вертатиме назад, га?

Він купив пляшку лосьйону для зміцнення волосся, щоб мама могла, як він розтлумачив нам, провадити експерименти на Софії і перетворити її на бородату жінку.

– Це згодиться для вашого шоу, леді, – запевняв він її хрипким голосом. – Перша кляса, люкс, тямите? Бородата жінка – то окраса циркової вистави.

Мама, ігноруючи кпини, продовжувала водити свій дивовижний караван в оливкові гаї, вирушаючи туди о п'ятій годині щовечора.

На півночі острова Корфу є велике озеро з гарною, дзвінкою назвою Антініотісса, одне з наших улюблених місць. Це довгасте мілке водоймище, облямоване густою гривою очерету й комишів, з милю завдовжки, відмежовується з одного боку від моря широкою розлогою дюною з чудового білого піску. Теодор завжди брав участь в наших поїздках на озеро, і ми з ним могли погамувати там нашу дослідницьку жагу в ставках, приозерних канавах і заболочених ямах. Леслі постійно возив із собою цілий арсенал зброї, бо в густих очеретах аж кишіло дичиною, а Ларрі ніколи не забував прихопити великий остень і годинами простоював у ручаї, що з'єднував озеро з морем, намагаючись проштрикнути крупну рибу, яка запливала туди. Мама навантажувалась кошиками з харчами, порожніми кошиками під рослини, а також різноманітним садовим інвентарем для викопування своїх ботанічних знахідок. Мабуть, найпростіша екіпіровка була у Марго: купальний костюм, великий рушник і крем для засмаги. Наші поїздки на озеро Антініотісса з усім цим спорядженням набували характеру прямо-таки наукових експедицій.

Треба сказати, що о певній порі року озеро виглядало особливо чарівним. О тій порі, коли цвіли лілії. Плавні вигини дюни між озером та морем були єдиним місцем на острові, де росли ці піщані лілеї, незвичайні, зариті в пісок кострубаті цибулини, які раз на рік випускали пучок тугого зеленого листя і білих квітів, так що вся дюна перетворювалась на білосніжний глетчер. Це справляло незабутнє враження, і ми завжди їздили на озеро в пору цвітіння.

Невдовзі по тому, як Додо стала матір'ю, Теодор сповістив нас, що лілії от-от зацвітуть, і ми почали готуватись до поїздки на озеро Антініотісса. Присутність матері-годувальниці з її цуценям у нашій компанії значно ускладнювала ситуацію.

– Цього разу нам доведеться їхати човном, – заявила мама, не підводячи очей від свого вигадливого ажурного плетива.

– Але човном буде вдвічі довше, – заперечив Ларрі.

– Ми не зможемо їхати машиною, синку. Додо занудить, та й, крім того, ми всі там не помістимось.

– Невже ви збираєтесь брати з собою цю тварину? – спитав нажаханий Ларрі.

– Але я змушена взяти її, любий... дві накидаємо, одну спускаємо... я не можу лишити її вдома... три накидаємо... Ти ж знаєш, яка вона.

– Ну, тоді замовте для неї окрему чортопхайку. Будь я проклятий, якщо я роз'їжджатиму разом з нею по острову. Ще подумають, що я пограбував собачий притулок у Баттерсі.

– Їй не можна подорожувати в автомобілі. Саме про це я тобі й товчу. Ти ж знаєш, вона закачується... А тепер, любий, посидь спокійно хвилинку, мені треба полічити.

– Але це смішно... – завів був Ларрі роздратовано.

– Сімнадцять, вісімнадцять, дев'ятнадцять, двадцять, – голосно карбувала мама.

– Але це смішно теліпатись бозна-скільки часу тільки тому, що Додо нудить від одного вигляду автомобіля.

– Ну от, маєш! – розсердилась мама. – Збив мене з ліку. Ще раз прошу, не відволікай мене, коли я в'яжу.

– А чому ви так упевнені, що її не занудить у човні? – зацікавився Леслі.

– Ті, хто закачуються в автомобілі, ніколи не страждають на морську хворобу, – пояснила мама.

– Не вірю я цьому, – впирався Ларрі. – Все це бабські теревені. Правда ж, Теодоре?

– Не можу сказати, – розсудливо відповів Теодор. – Я не вперше чую про таке, але чи є тут... гм... е... зерно істини, не знаю. Можу лише підтвердити, що досі мене в машині не закачувало.

– Ларрі спантеличено дивився на нього.

– Ну і що ж це доводить? – не міг второпати він.

– Мені завжди погано в човні, – просто пояснив Теодор.

– Нечувано! – кип'ятився Ларрі. – Якщо ми поїдемо машиною, закачається Додо, а якщо човном – Теодор. От і вибирайте.

– Я не знала, що ви вразливі на морську хворобу, Теодоре, – сказала мама.

Так, на жаль, вразливий. Це страшенна незручність.

– Ну, за такої погоди море буде зовсім спокійне, – сказала Марго. – Ви напевно не заслабнете.

– На жаль, – відповів Теодор, здіймаючись навшпиньки, – погода не має ніякого значення. Мені робиться погано при... е... найменшому

коливанні. Навіть кілька разів у кінотеатрі, коли на екрані показували кораблі в бурхливому морі, мені довелося... гм... вийти з залу.

– Найзручніше було б розділитись, – запропонував Леслі. – Половина їде човном, а друга половина – машиною.

– Блискуча думка! – зраділа мама. – Це вирішує проблему.

Але це зовсім нічого не вирішувало, бо, як виявилось, через

невеликий обвал проїхати по дорозі до озера було неможливо. Перед нами постала дилема: або добиратися морським шляхом, або взагалі відмінити поїздку.

Теплим росяним світанком, який провіщав ясний безвітряний день і спокійне море, ми вирядилися в дорогу. Щоб розмістити всю нашу сім'ю, собак, Спіро, Софію, довелося налаштувати не тільки "Морську корову", але й "Бутла-Товстозадого". "Морська корова" повинна була взяти на буксир пузатого "Бутла", що значно зменшувало її швидкість, але іншого виходу ми не бачили. На пропозицію Ларрі на борту "Вутла" вирушали собаки, Софія, мама і Теодор, а всі решта посідали на "Морську корову". На жаль, Ларрі не врахував однієї важливої обставини: кільватерного струменя від ходу "Морської корови". Хвиля здіймалась від її корми скляною блакитною стіною і досягала максимальної висоти якраз у той момент, коли вона торкалася широких грудей "Бутла", підкидала його в повітря і знову вергала вниз. Але ми на "Морській корові" тривалий час нічого не помічали, бо гуркіт двигуна заглушував мамині відчайдушні крики про допомогу.

Коли ми нарешті спинили мотор і "Бутл" підстрибом наблизився до нас, ми побачили, що закачались не тільки Теодор і Додо, але й уся команда, навіть такий загартований морський вовк, як Роджер. Довелося забрати всіх на "Морську корову" і покласти там рядком. Спіро, Ларрі, Марго і я зайняли їхні місця на "Бутлі". На підході до озера

Антініотісса всі збадьорились, за винятком Теодора, який все ще намагався триматись поближче до борту, байдуже споглядаючи свої черевики і односкладово відповідаючи на всі запитання.

Ми обігнули останній червоно-золотий мис, складений із хвилястих шарів, схожих на стоси закам'янілих гігантських газет або на поруділі, оброслі цвіллю рештки колосальної бібліотеки, і "Морська корова" вкупі з "Бутлом" завернула в широку голубу затоку біля озера. За смугою перлисто-білого піску здіймалась велика, вкрита ліліями дюна. Тисячі схожих на білі сурми квітів виблискували на сонці і зводили до неба свої розтруби, видихаючи замість музики важкий пряний аромат – очищені пахощі літа, теплу духмяність, що спонукала вас знов і знов глибоко ковтати повітря, впиваючись ним. Останній короткий тріск мотора розкотився луною між скель, і обидва човни з тихим шелестінням полинули до берега, звідкіля нам назустріч задухмянів над водою аромат лілій.

Вивантаживши спорядження на білий пісок, всі розійшлися, хто куди. Ларрі й Марго розляглися на мілкому місці, ніжачись на легких брижах. Мама, прихопивши з собою лопатку й кошик, повела свою кавалькаду на прогулянку. Спіро, що скидався на смагляву доісторичну людину, забрався в струмок, де стояв по коліно в прозорій воді, серед табунців риб, сердито вдивлявся в глибину і тримав напоготові тризубець.

Ми з Теодором і Леслі кинули жереб, кому на який бік озера вирушати, і розійшлися в протилежних напрямках. Прикордонним знаком, що ділив територію озера навпіл, нам слугувала старезна кострубата олива. Далі за неї ми не заходили, Леслі так само не порушував кордон. Це позбавляло його можливості ненароком підстрелити нас у густих очеретяних хащах. Доки ми з Теодором копошились, наче дві завзяті чаплі, в калюжах та струмках, Леслі впевнено пробирався крізь хащі на другому кінці озера, і раз у раз до нас долинав постріл, що свідчив про його успіхи.

Коли надійшов час ленчу, ми всі, зголоднілі, зібрались на березі. Леслі приніс повний ягдташ дичини: куріпок, перепелів, бекасів, припутнів; ми з Теодором – пробірки й пляшки, наповнені дрібного живиною. Палало багаття, на підстилках розкладено їжу, з моря принесли пляшки вина, де вони охолоджувались край берега. Ларрі підтягнув свій ріжок підстилки на схил дюни і вільно простягнувся серед білих лілій. Теодор сидів прямо, старанно пережовував їжу і стріпував бородою. Марго загоряла на сонечку в граціозній позі, потроху ласуючи фруктами й овочами. Мама й Додо розташувалися в тіні під великою парасолькою. Леслі з рушницею на колінах усівся прямо на піску, однією рукою він тримав здоровенний шматок холодного м'яса, другою замислено погладжував цівки своєї рушниці. Спіро перевертав над вогнем імпровізований рожен, на якому смажилося семеро жирних бекасів.

– Райське місце! – бурмотів з набитим ротом Ларрі, простягнувшись серед осяйних квітів. – Воно створене спеціально для мене. Я хотів би лежати тут вічно і одержувати закуски й вино з рук прекрасних дріад. Минатимуть століття, і коли-небудь я, звичайно, забальзамуюсь від постійного вдихання цього аромату. І одного дня мої вірні дріади не застануть мене тут, лишиться тільки аромат. Прошу, киньте мені хто-небудь отого апетитного інжиру.

– Колись я читав дуже цікаву книжку про бальзамування, – пожвавішав Теодор. – Єгиптянам, звісно, завдавали багато клопоту їхні мумії. І треба сказати, що спосіб... е... витягання мозку через ніс вельми хитромудрий.

– Що, витягали мізки через ніс якимись гачками? – зацікавився Ларрі.

– Ларрі, синку, не під час їжі.

Після ленчу ми перейшли в затінок під оливами і, заколисані мелодійним співом цикад, дрімали там, аж доки не спала спека. Час од

часу хто-небудь підводився і йшов до моря, потім, похлюпавшись хвилинку на мілкому місці, освіжений, вертав назад і знову поринав у сон.

Близько четвертої, коли ми, все ще напівсонні, з чашками в руках посідали навколо багаття, серед лілій з'явилась ясноока, ясногруда вільшанка і застрибала до нас. Футів за десять від багаття вона спинилась і оглянула нас критичним оком. Вирішивши, що ми знудьгувались без розваг, вільшанка підскочила до гарної арки, сплетеної з двох лілій, стала під ними в ефектній позі, випнула грудки й залилася дзвінким, переливчастим співом. Закінчивши виступ, вільшанка раптом досить самовпевнено схилила голову, немовби кланяючись перед публікою, а ми розреготались.

– Які вони милі, ці співушечки, – сказала мама. – В Англії одна вільшанка сиділа біля мене годинами, коли я поралася в садку. Вони так кумедно випинають свої грудки.

– А ця допіру немов і справді зробила кніксен, – озвався Теодор. – Коли вона... е... випнула грудки, мені на думку спала... гм... така повнотіла оперна співачка.

– Атож, – підхопив Ларрі, – яка співає що-небудь легке, життєрадісне... Може, Штрауса.

– До речі, про оперу, – зблиснув очима Теодор. – Не розповідав я вам про останню оперну виставу на Корфу?

– Ні, – сказали ми і зручно повсідалися, тішачись наперед новою гумореской Теодора.

– Це була... розумієте... одна з роз'їзних оперних труп. Здається, з Афін, а може, з Італії. І першого вечора вони давали "Тоску". В їхньої солістки, як водиться, були досить... е... пишні форми. Ну, а як ви

знаєте, в заключному акті опери героїня кидається назустріч смерті зі стіни фортеці. На першому спектаклі героїня вибралась на мур, заспівала останню арію і кинулася... ви знаєте... у прірву. На жаль, робітники сцени забули покласти що-небудь внизу, куди б вона могла приземлитись. І тому гуркіт падіння і... е... крики болю дещо послабили враження, ніби вона розбивається на скелях на смерть. Співак, який саме оплакував її трагічну загибель, чимдуж напружував... е... голосові зв'язки, щоб заглушити волання. Ця притичина, цілком природно, засмутила героїню, і назавтра робітники сцени зробили все можливе, щоб забезпечити їй приємне приземлення. Гепнувшись так боляче напередодні, героїня насилу провела оперу до... е... фінальної сцени. Вона знову вибралася на мур, виконала свою останню арію і кинулась у безодню. На жаль, робітники вдалися тепер до іншої крайності. Величезна купа матраців і цих... знаєте... пружинних сіток була такою еластичною, що героїня, торкнувшись їх, підскочила в повітря. І от, коли всі учасники опери підійшли до... е... як це називається?., ах так, до рампи і заходились обмінюватися враженнями про її смерть, верхня частина героїні, на превелике зачудування публіки, кілька разів появлялась над стінами.

Під час розповіді Теодора вільшанка ще раз наважилася прискакати до нас ближче, але вибух реготу знову сполохав її, і вона полетіла собі.

– Знаєте, Теодоре, я певен, що ви присвячуєте ввесь свій вільний час вигадуванню цих історій, – ледве спромігся на слово Ларрі.

– Ні, ні, – заперечив Теодор, щасливо всміхаючись у бороду. – Деінде мені, можливо, і довелось би їх вигадувати,

але тут, на Корфу, події... е... так би мовити, випереджають мистецтво.

Після чаю ми з Теодором знову подалися на берег озера і допізна провадили свої розвідки. Коли зовсім стемніло, ми повільно побрели

назад, туди, де палало розкладене Спіро багаття, схоже на тремтливу величезну хризантему між примарними білими лілiями. Спіро вдалося заколоти остенем три великі рибини, і тепер він, зосереджено насупившись, смажив їх на рашпері, ввесь час присмачуючи: то додавав зубок часнику, то кропив цитриновим соком, то притрушував перцем.

Над горами зійшов місяць, і лілії засріблились у його промінні. По світлому морю бігли маленькі хвильки і, торкнувшись берега, зітхали з полегшенням. На деревах вже пугукали сови, а в густих сутінках спалахували й згасали нефритові вогники світляків.

Позіхаючи, ми перетягли нарешті свої речі в човни, добрались на веслах до затоки і, чекаючи, поки Леслі заведе мотор, кинули прощальний погляд на Антініотіссу. Лілії сяяли, мов сніжне поле під місяцем, а темний задник з оливкових дерен ряснів тьмяними вогниками світляків. Багаття, яке ми затоптали перед самим від'їздом, світилось гранатовою плямою на крию сніжного поля квітів.

Так, це справді навдивовижу... е... гарне місце, – промовив Теодор.

Це казкове місце, – погодилась мама і відтак дала йому свою найвищу оцінку: – Я хотіла б, щоб мене тут поховали.

Мотор невпевнено застукотів і нарешті прорвався гучним ревом. Набираючи швидкість, "Морська корова" пішла вздовж берега з "Бутлом" на буксирі, і за ними по темній воді віялом потягнувся білий, легкий, наче павутина, слід, виблискуючи фосфоричними іскорками.

17. КАРТАТІ ПОЛЯ

Між морем та лінією горбів, на одному з яких стояв наш будинок, тягнулася смуга прорізаних каналами полів. У цьому місці в суходіл вганялась велика, майже відділена від моря затоки, мілка й прозора. Її пласкі береги вкривала густа сітка вузьких канальчиків, що за часів

венеціанського панування були соляними варницями. Кожен квадратик землі, облямований водотоками, було ретельно оброблено і засаджено кукурудзою, картоплею, інжиром, виноградом. Ці поля з маленьких яскравих клітин нагадували різнокольорову шахівницю, по якій пересувалися барвисті фігурки селян.

Я залюбки ходив сюди на полювання, бо у вузьких хащах і в чагарниках водилося безліч тварин. Там легко було заблукати, оскільки в самозабутній гонитві за метеликом ви могли перейти зовсім не той місток, що з'єднував один квадрат з іншим, і потім пробиратися в цьому заплутаному лабіринті серед комишів, фігових дерев та високої кукурудзи. Ці поля переважно належали селянам, моїм друзям, тож, вирушаючи туди, я знав, що завше зможу там відпочити за гронцем винограду з ким-небудь із знайомих, дізнатись про цікаві новини. Наприклад, про те, що на баштані Георгіо між динями є гніздо жайворонка. Якщо йти по шахівниці прямо, не зупинятися з друзями і не відволікатись на водяних черепах, які брьохали з мулистих берегів у воду, ви попадете в таке місце, де всі канали розширюються і зникають серед великої ділянки піску, вкритого дрібними жмурами після нічних припливів.

Довгі звивисті ланцюги розмаїтих уламків позначали тут повільне відступання моря. Чарівні ланцюги, де можна натрапити на барвисті водорості, мертві морські голки, коркові поплавці з рибальських сітей, що мали цілком їстівний вигляд – прямо шматки соковитого фруктового торта, – скалки пляшкового скла, відшліфовані хвилями і піском так, що здавалися коштовними смарагдами, мушлі, колючі, мов їжаки, або гладенькі, овальні й ніжно-рожеві, як нігті якоїсь утопленої богині.

Тут було привілля для птахів: бекасів, рябих куликів, побережників чорногрудих, крячків. Щебетливими зграйками вони метушились коло самої води, де хвилі мляво набігали на берег і, закучерявившись, розбивалися об піщані горбочки. Коли ви зголоднієте, тут можна забрести на морську обмілину і наловити жирних прозорих креветок, солодких, наче виноград, або розрити ногою пісок і відшукати там

ребристі, схожі на горіхи черепашки серцівок. Їхні молочно-білі нутрощі, хоч і нагадують злегка гуму, дуже приємні на смак.

Одного чудового дня, маючи багато вільного часу, я вирішив узяти собак і піти на поля. Мені хотілося ще раз спробувати впіймати Старого Шльопа, поплавати в морі, поласувати серцівками і вернути додому через ділянку Петро, де я міг погомоніти з ним і скуштувати кавуна чи стиглих гранатів. Старим Шльопом я називав велику старезну черепаху, що жила в одному з каналів. Я ганявся за нею вже понад місяць, проте, незважаючи на солідний вік, вона виявилась надзвичайно хитрою і моторною. Хоч би як обережно я підкрадався, коли черепаха спала на мулистому березі, в останній момент вона завжди прокидалась, відчайдушно рухала ногами, зісковзувала мокрим схилом униз і падала в канал, ніби викинута за борт важка шлюпка.

Звичайно, я вже встиг наловити силу-силенну черепах – і чорних з дрібними золотистими цятками, і сіреньких в рудувато-кремову смужку. Але моєю заповітною мрією лишався Старий Шльоп. Він був значно більший за всіх черепах, яких я бачив, і такий старий, що його зморшкувата шкіра і побитий панцир геть-чисто почорніли, а всі інші барви, які могли бути в нього в далекій юності, злиняли. Мені страшенно кортіло запопасти його, і от, перечекавши цілий тиждень, я вирішив, що знову настав час діяти.

Прихопивши сумку з пляшками й коробками, сачок і кошик для Старого Шльопа (ану ж мені пощастить зловити його!), я разом з собаками вирушив з дому в долину. "Джеррі!.. Джеррі!.. Джеррі!.."– жалібно гукали мені навздогін Сороки, але, побачивши, що я не обертаюсь, загелготіли, засокоріли зухвало, зайшлись безцеремонним сміхом. Їхні грубі голоси все ще долинали до нас, коли ми увійшли в оливкові гаї, а потім їх заглушив хор цикад, від співу яких тремтіло повітря. Ми прошкували по гарячій, білій, м'якій мов пух дорозі.

Біля криниці Яні я спинився напитись води і зазирнув у загінець, збитий з оливкових гілок, де два здоровенних кабани, сито рохкаючи,

бабралися в липкому багні. Я поляскав більш вгодованого кабана по брудному, гладкому заду і пішов далі.

Проминувши перші три поля, я забарився на ділянці Такі, щоб скуштувати його винограду. Господаря не було, але я знав, що він би не заперечував. Це був солодкий дрібний виноград з мускатним ароматом. Ягоди напрочуд ніжні, соковиті, без кісточок. Ми з собаками з'їли кожний по грону, ще два грона я поклав у торбину на потім, і почимчикували вздовж каналу туди, де звичайно любив вилежуватись Старий Шльоп. Щойно я зібрався наказати собакам, щоб вони зберігали могильну мовчанку, аж гульк – із кукурудзи вискочила велика зелена ящірка і чкурнула геть. Собаки з диким валуванням припустили слідом за нею. Коли я підійшов до улюбленої ковзанки Старого Шльопа, по ньому лишилися тільки ледь помітні кола на водній гладіні.

Я сів на землю й почав чекати собак, перебираючи в думці всі найдобірніші, найдошкульніші лайки, якими я зібрався їх бомбардувати. Але, на мій подив, собаки не вертали. По якімсь часі до мене долинув їхній монотонний, розмірений гавкіт, що означав цікаву знахідку. Гм... що ж вони там знайшли?

Я помчав на те місце, де собаки юрмились навколо клаптя трави на краю канави. Вони весело застрибали мені назустріч, закрутили хвостами, збуджено заскавчали. Роджер скривив верхню губу в приємній усмішці, радіючи, що я прийшов подивитись на їхній трофей. Спершу я просто не міг второпати, чому це пси так розхвилювалися; затим помітив, як у траві щось ворушиться (те, що я був прийняв за корінець), і уздрів пару товстих коричневих водяних вужів, сплетених докупи у пристрасних обіймах. Підвівши лопатоподібні голови, вони дивились на мене байдужими сріблястими очима. Це була приголомшлива знахідка, вона майже компенсувала втрату Старого Шльопа. Я вже давно мріяв упіймати водяного вужа, але вони так швидко й уміло плавали, що мені ніяк не вдавалося до них добратись. А тепер-от собаки знайшли цю чудову парочку на осонні, – застукали її, сказати б, на гарячому.

Виконавши свій обов'язок, пси лишили мене з вужами, а самі відійшли на безпечну відстань (оскільки не довіряли рептиліям) і зручно всілися, не зводячи з мене зацікавлених очей. Я звільна крутив сачок для метеликів, доки не зняв з нього держално.

Тепер у мене був кийок для ловів, але завдання полягало в тому, як би одним кийком зловити обох вужів. Поки я розмірковував, один вуж усе вирішив за мене: він потихеньку розгорнувся і слизнув у канаву, рівно, немов ножем, розрізавши воду.

Думаючи, що він для мене втрачений, я невдоволено слідкував, як його в'юнисте тіло зливається з відображенням у воді; потім, на свою втіху, побачив, що з дна повільно здіймається стовп грязюки і трояндою розтікається на плесі. Отже, рептилія зарилась на дні і лежатиме там, доки не подумає, що я вже пішов. Я переключив увагу на другого вужа, притиснувши його кийком до соковитої трави. Він звився в заплутаний клубок, роззявив рожеву пащеку й зашипів на мене. Двома пальцями я міцно схопив його за шию, і вуж, обм'якнувши, завис у повітрі. Я погладив його красивий білий живіт і буру спинку, де луска злегка відстовбурчилась, мов на ялиновій шишці, обережно опустив у кошик і наладнався ловити другого плазуна. Одійшовши трохи осторонь, я держалном сачка заходився вимірювати глибину каналу. Там виявилось води приблизно на два фути і під нею ще трифутовий шар м'якої трясовинної твані. Оскільки вода була темна і вуж причаївся на дні, я подумав, що найдоцільніше – намацати його ногою (так я завжди розшукував серцівок), а потім швидко схопити руками.

Скинувши сандалі, я заліз у теплу воду, відчуваючи, як рідкий мул проціджується у мене між пальцями ніг і м'яко, немовби попелом, обволікає гомілки. Дві великі чорні хмари розпустились довкола моїх стегон і попливли через канал. Я добрів до того місця, де чаїлася моя намічена здобич, і почав звільна, дбайливо водити ногою в сколоченій грязюці. Намацавши нарешті слизьке тіло, я занурив у воду руки по лікоть, намагаючись схопити вужа. В руках у мене лишилась тільки мулиста твань, що просотувалась крізь пальці і спливала за течією

каламутними клубами. Я стояв і проклинав своє невезіння, коли раптом, за якийсь ярд від мене, вуж вигулькнув на поверхню і, змійсто звиваючись, поплив по каналу. З переможним вигуком я навалився на нього всім тілом.

Був один прикрий момент, коли я пірнув у темну воду і грязюка забила мені очі, вуха й рот, а проте я відчував, як тіло вужа шалено б'ється в моїй міцно стиснутій лівій руці, і радість огортала мене. Ковтаючи повітря і відпльовуючись, увесь забрьоханий тванню, я всівся посеред каналу й цупко вхопив плазуна за шию, доки він не встиг оговтатись і вкусити мене. Коли я нарешті звівся на ноги і повернув до берега, там на мене чекав сюрприз. Я побачив, що моя аудиторія збільшилась, – тепер поряд з собаками сидів мовчазний незнайомець. Зручно влаштувавшись, він з добродушною цікавістю спостерігав за мною.

Це був невисокий на зріст, кремезний чоловік зі смаглявим лицем і густою кучмою світло-тютюнового волосся. В його великих ясно-синіх очах грали лукаві бісики, а широкі губи під коротким орлиним носом надавали обличчю насмішкуватого виразу.

На ньому була блакитна сорочка, вицвіла й вигоріла, ніби незабудка під літнім сонцем, і старі штани з сірої фланелі. Цю людину я бачив уперше. Либонь, це якийсь рибалка з далекого села. Він з серйозним виглядом пантрував, як я вибираюсь на берег, затим усміхнувся.

– Доброго здоров'я, – промовив він низьким приємним голосом.

Я чемно відповів на привітання і зайнявся вужем, силкуючись якомога обережніше запихнути його в кошик так, щоб звідти не вискочив перший. Я чекав, що новоприбулий прочитає мені лекцію про отруйність нешкідливих водяних плазунів і про небезпеку, на яку я наражаю себе, але, на мій подив, він нічого цього не сказав, а й далі зацікавлено слідкував, як я запихаю в'юнкого вужа в кошик. Упоравшись

з вужем, я помив руки і дістав виноград, зірваний на ділянці Такі. Одне гроно узяв собі, а друге запропонував новому знайомому, і ми удвох накинулись на соковиті ягоди й заходились уминати їх за обидві щоки. Коли шкірка з останньої виноградини плюснула у воду, чоловік вийняв з кишені тютюн і скрутив цигарку короткими засмаглими пальцями.

– Ти іноземець? – поспитав він, з насолодою затягуючись.

Я сказав, що я англієць і що ми мешкаємо в будинку на пагорбі; потім почав чекати неминучих запитань про кількість, стать, вік моїх рідних, їхні заняття та прагнення, а також про те, чому ми живемо на Корфу. Такі розпитування провадили звичайно всі селяни, але робили вони це без задньої думки, від чистого серця, подружньому. В свої власні справи вони втаємничували вас з надзвичайною відвертістю й простотою і відчули б себе ображеними, якби ви повелися інакше. Проте, на моє здивування, чоловіка цілком задовольнила відповідь, бо більше він ні про що не запитував, а просто сидів і пускав у небо тонкі струминки диму, дивлячись перед собою мрійливими синіми очима.

Я подумав, що вже мені час іти до моря, щоб змити бруд перед поверненням додому. Підвівся з землі, закинув за спину сумку й сачок. Собаки теж встали, стріпуючись і позіхаючи. Намагаючись бути ввічливим, я запитав чоловіка, куди він збирається йти. Врешті-решт сільський етикет вимагає, щоб ви задавали питання. Це свідчить про вашу уважність до людей. А я досі не задав йому жодного запитання.

– Я йду до моря, – сказав він, змахнувши цигаркою. – Там у мене човен... А ти куди прямуєш?

Я відповів, що теж іду до моря: перше – скупатись, друге – пошукати серцівок.

– Я піду з тобою, – мовив він, розминаючи ноги. – У мене в човні повен кіш серцівок. Якщо хочеш, візьми, скільки тобі треба.

Ми мовчки верстали дорогу через поля, а коли вийшли на піщаний берег, він показав трохи осторонь, де затишно примостився весловий човен з хвилястою шляркою легких брижів навколо корми. Поки ми йшли до човна, я спитав, чи рибалка він і якщо рибалка, то звідки.

Я тутешній... з отих пагорбів, – відповів він. – Принаймні домівка моя тут, а сам я зараз на Відо.

Його відповідь здивувала мене. Відо був невеличкий острівець, що лежав якраз навпроти міста Корфу, і, наскільки мені відомо, жили там тільки арештанти й варта, бо острівець виконував функції місцевої в'язниці. Я сказав йому про це.

– Маєш рацію, – згодився він, нахилившись, щоб погладити Роджера. – Так воно і є. Я арештант.

Я подумав, що він жартує, й уважно глянув на нього, але обличчя його було цілком серйозне. Очевидно, його щойно звільнено, висловив я припущення.

– Ні, на жаль, ні, – усміхнувся він. – Мені ще два роки відсиджувати. Але, розумієш, я хороший в'язень. Надійний і спокійний. Всім, кому вони довіряють, дозволено змайструвати човен і їздити додому на вихідні, якщо це не надто далеко.

Коли тобі що-небудь докладно пояснено, все, певна річ, робиться дуже простим. Мені навіть на думку не спало, що це трохи дивний порядок. Я знав, що в Англії не заведено відпускати в'язнів додому на вихідні, але ж ми на Корфу, а на цьому острові може діятися все що завгодно. Мені страшенно кортіло довідатись, який злочин він скоїв, і я вже почав був підбирати в думці тактовні запитання, але ми саме наблизились до човна і те, що я побачив у ньому, вибило всі інші думки з моєї голови. На кормі, прив'язана за жовту ногу, сиділа величезна

морська чайка і дивилась на мене насмішкуватими жовтими очима. Я рвучко кинувся вперед і простягнув руку до її широкої темної спини.

– Обережно!.. Не займай! То така забіяка, – застеріг мене чоловік.

Але я вже встиг покласти руку на спину птиці і ніжно гладив її шовковисте пір'я. Чайка пригнулася, злегка розтулила дзьоба, зіниці Ті звузились, але вона була так ошелешена моєю зухвалістю, що навіть не оборонялась.

– Спірідіоне! – вигукнув мій новий знайомий. –. Мабуть, ти їй сподобався. Вона нікому не дозволяє чіпати себе, клюється.

Я занурив пальці у хвилясте біле пір'я на шиї птиці і м'яко почухав їй голову. Чайка нахилилась вперед, її жовті очі затуманилися. Я спитав у цього чоловіка, де йому пощастило впіймати таку незрівнянну красуню.

– Навесні я їздив човном аж до Албанії, полювати на зайців, і натрапив на неї в гнізді. Вона була тоді зовсім крихітна й пухнаста, немов ягня. А нині прямо як велика качка, – сказав чоловік, замислено споглядаючи чайку. – Жирна качка, гидка качка, куслива качка, еге ж?

Почувши всі ці пестливі звертання, чайка розплющила одне око й видала короткий різкий скрик, який міг означати і заперечення, і згоду. Чоловік нахилився й витягнув з-під лави великий кіш. Він був доверху набитий черепашками серцівок, що мелодійно подзенькували, стукаючись одна об одну. Ми сіли в човен і заходилися трощити молюсків. Тим часом я милувався білосніжними грудками й головою птиці, її довгим, загнутим дзьобом, лютими очима кольору жовтого весняного шафрану, широкою спиною й могутніми крилами, чорними як сажа. На мій погляд, вона була просто невідпорна, від кінчика дзьоба до здоровенних перетинчастих лап.

Я проковтнув останню серцівку, обтер руки об борт човна і запитав чоловіка, чи не міг би він наступної весни роздобути для мене чаєня.

– Ти хочеш мати чайку? – здивувався він. – Вони тобі подобаються?

Це була явна недооцінка моїх почуттів. За таку чайку я міг би віддати душу.

– Ну, то бери її, якщо вона тобі потрібна, – безтурботно сказав чоловік, тицяючи у птаха пальцем.

Я не вірив власним вухам. Володіти таким скарбом і так легковажно подарувати його іншому – це ж просто нечувано!

А хіба йому не потрібна чайка, спитав я.

– Так, мені вона до душі, – відповів він, мрійливо споглядаючи птицю, – але мені важко її прогодувати. І вона така злюка, що дзьобає всіх підряд. Її ніхто не любить – ні в'язні, ні варта. Я кілька разів одпускав її, та де там! Вона щоразу вертається назад. Я збирався якось завезти її в Албанію і лишити там. Отож, коли вона тобі справді потрібна, візьми її.

Справді потрібна? Та мені, можна сказати, запропонували ангела! Щоправда, дещо уїдливого ангела, зате які в нього прекрасні крила! Я був такий розхвильований, що навіть не подумав, як у нас вдома зустрінуть цього птаха завбільшки з гуску і з гострим, мов лезо, дзьобом.

Чоловік відв'язав чайку і передав мені. Затиснувши птаха під пахвою і дивуючись, що таке здоровенне створіння може бути легким, немов пір'їнка, я від чистого серця подякував цій людині за незвичайний, чудовий дарунок.

– Птах знає своє ім'я, – зауважив чоловік, схопив чайку за дзьоба і злегка потермосив. – Я кличу його Алеко.

Почувши своє ім'я, Алеко захвилювався, шалено заметляв ногами, запитливо звів на мене свої жовті очі.

– Йому потрібно багато риби, – вів далі чоловік. – Я вийду завтра в море близько восьмої ранку. Якщо хочеш, їдьмо зі мною, наловимо для нього вдосталь.

Я сказав, що це буде знаменито. Алеко радісно скрикнув, схвалюючи наш план. Чоловік нахилився до прови човна, зібравшись відчалювати, і враз я дещо пригадав собі. Якомога природнішим тоном я запитав, як його ім'я та за що його засуджено.

З чарівною усмішкою він глянув на мене через плече і промовив :

– Мене зовуть Кості. Кості Панопулос. Я вбив свою жінку.

Зашерхотавши по піску, човен зісковзнув у воду. Біля корми, ніби пустотливі цуцики, застрибали, залискали дрібні хвильки. Кості сів на весла й гукнув мені:

– Бувай здоров! До завтра.

Весла мелодійно зарипіли, і човен, набираючи швидкість, поплив по прозорій гладіні. Затиснувши під пахвою безцінний дар, я почалапав через піски до картатих полів.

Шлях до рідних пенатів виявився нелегким. Певно, спочатку я недооцінив вагу Алеко і тепер знемагав під важким тягарем. З кожним кроком птах усе важчав. На півдорозі нам трапилось підходяще фігове дерево, в тіні якого можна було спочити й поласувати спілим інжиром. Доки я вилежувався у високій траві й смачно наминав інжир, Алеко чипів

поряд, мов дерев'яний бовван, і, не кліпаючи очима, слідкував за собаками. Єдиною ознакою життя були його зіниці, які то розширювались, то звужувались від збудження, коли котрийсь із собак ледь ворушився.

Невдовзі, трохи перепочивши і підкріпившись, я закинув своїй команді, що час рушати, – перед нами останній етап маршруту. Собаки слухняно підвелися, та Алеко запручався. Настовбурчив грізно пір'я, аж воно зашаруділо, наче опале листя, і ввесь затрусився на саму тільки думку про похід. Очевидно, йому не подобалось, що я тягаю його під пахвою, немов старий мішок, і мну йому пір'я. Він не відчував анінайменшого бажання зриватися з такого чудового місця і продовжувати цю стомливу, непотрібну, на його погляд, мандрівку. Коли я спробував узяти його на руки, птах клацнув дзьобом, вереснув різко й пронизливо і здійняв над спиною крила, – ну викапаний надгробний ангел! Жовті очі його гнівно свердлили мене. Навіщо, говорив цей погляд, кидати таку затишну місцинку? Тут холодок, м'яка травичка, вода неподалік. Який сенс іти звідсіля і швендяти бозна-де та ще в такому незручному, непристойному положенні?

Я улещував птаха досить довго і, коли він трохи заспокоївся, знову спробував узяти його на руки. Цього разу Алеко недвозначно показав свій характер. Я й нестямився, як він довбнув по моїй простягнутій руці. Немовби хто сильно цюкнув мене льодорубом. Мені було нестерпно боляче, з глибокої рани цебеніла кров. А в Алеко був такий зухвалий, такий самовдоволений вигляд, що мені терпець увірвався. Схопивши сачок для метеликів, я спритно збив птаха з ніг і накрив його сачком.

Мерщій стрибнув на нього, міцно стиснув дзьоб рукою, обгорнув його кілька разів носовиком і зав'язав мотузком. Потому скинув сорочку й прикрутив йому крила до тіла, щоб він ними не лопотів.

Алеко лежав, мов зв'язане на продаж порося, свердлив мене очима, приглушено кричав од люті. Я мовчки зібрав спорядження, схопив Алеко в оберемок і посунув додому. Я отримав таку гарну чайку і тепер не

збирався втрачати її через якісь дурниці, не дійшовши навіть до садиби. Дорогою Алеко ні на секунду не вгавав, з-під носовика чулися його приглушені істеричні крики, так що насамкінець я добряче розізлився на нього.

Вдома, у вітальні, я опустив Алеко на підлогу і під його невгамовний хрипкий акомпанемент заходився розмотувати сорочку. Зачувши галас, з кухні прибігли мама й Марго. Алеко, звільнений від сорочки, але все ще з зав'язаним дзьобом, стояв посеред кімнати і нестямно кричав.

– О господи, що воно таке? – видихнула мама.

– Який велетенський птах! – зачудувалась Марго. – Це орел?

Мене завжди дратувала вбогість орнітологічних знань моїх рідних. Ледве стримуючись, я розтлумачив їм, що це ніякий не орел, а морська чайка. І розповів, яким чином птах потрапив до мене.

– Але, синку, чим ми будемо годувати його? – запитала мама. – Він їсть рибу?

– Алеко, – сказав я з оптимізмом, – їстиме все, що дадуть.

Я зробив спробу зняти носовик з його дзьоба, але він чомусь

вирішив, що я хочу відлупцювати його, і знову заверещав крізь носовик. На цей новий вибух люті прибігли Ларрі й Леслі.

– Хто це тут, хай йому грець, завів волинку? – вигукнув Ларрі, вриваючись до вітальні.

Алеко на мить затих, холодно зміряв очима новоприбулого і, склавши йому ціну, голосно й зневажливо пирхнув.

– Боже мій! – скривився Ларрі і квапливо відступив назад, наштовхнувшись на Леслі. – Що це за диявольське поріддя?

– Джеррі приніс нового птаха, – сказала Марго. – Правда ж, лютий?

– Це чайка, – сказав Леслі, виглядаючи з-за плеча Ларрі. – Ну й здоровило!

– Дурниці, – сказав Ларрі. – Це альбатрос.

– Ні, чайка.

– Не будь йолопом. Де ти бачив таких великих чайок? Кажу тобі, це збіса дорідний альбатрос.

Алеко зробив кілька кроків у бік Ларрі і знову вискнув на нього.

– Забери його геть! – скомандував Ларрі. – Ти чуєш, Джеррі, забери його геть, а то цей чортяка кидається на мене.

– Стій спокійно, він тебе не зачепить, – порадив Леслі.

– Добре тобі говорити, коли ти стоїш за моєю спиною. Джеррі, негайно приборкай цього птаха, доки він не скалічив мене.

– Не кричи так, синку, ти злякаєш її.

– Де ж пак! Цей вогнедишний дракон розперізується тут, сваволить, кидається на всіх, а ви кажете не лякати його.

Мені вдалося непомітно підкрастись і схопити Алеко ззаду. Незважаючи на нестямний вереск протесту, я примудрився стягнути з

нього носовик. Коли я відпустив птаха, він аж затіпався од злості і двічі чи тричі клацнув дзьобом, ніби батогом ляснув.

– Ви чуєте? Зубами скрегоче! – обурювався Ларрі.

– У них немає зубів, – зауважив Леслі.

– Ну то дарма, скрегоче чимось іншим. Сподіваюсь, мамо, ви не дозволите тримати його в домі? Він, безсумнівно, вкрай небезпечний, – самі очі он чого варті. До того ж, альбатроси накликають біду.

– Та невже? – стурбувалась мама, яка добре розумілася на прикметах.

– Це загальновідомо. Навіть коли принести в дім тільки перо від нього, на родину обрушується чума, або шизофренія, або ще яке нещастя.

– Ти маєш на увазі павичів, синку.

– Ні, таки альбатросів. Це всім відомо.

– Ні, синку, біду накликають павичі.

– Ну, хоч би там як, ми все одно не можемо тримати вдома цю поторочу. То було б справжнє божевілля. Нам всім доведеться спати з арбалетами під подушкою.

– Далебі, Ларрі, ти все ускладнюєш, – сказала мама. – Мені здається, вона зовсім ручна.

– Ви діждетесь, що одного чудового ранку всі прокинуться з видовбаними очима.

– Які дурниці ти мелеш, синку. У неї такий сумирний вигляд.

В цей момент Додо, яка завжди всі поточні події сприймала дещо загальмовано, вперше запримітила Алеко. Пихкаючи

і вибалушивши від цікавості очі, вона причалапкала до нього і стала обнюхувати. Алеко миттю змахнув дзьобом, і, якби Додо в цю секунду не обернула голову на мій несамовитий зойк, носа її було б відтято, а так ковзний удар припав лише на вилицю. Додо так здивувалась, що нога її одразу вискочила з суглоба. Задерши голову, собака пронизливо заверещала. У Алеко, як видно, склалося враження, що це розпочався вокальний конкурс. Він, надриваючись, силкувався перекричати Додо і лопотів крилами так затято, що загасив одну з ламп.

– Ну от, бачите! – тріумфував Ларрі. – Що я казав? П'яти хвилин не пробув у хаті, а вже вбив собаку.

Мама з Марго кинулись масажувати ногу Додо, тим часом Алеко з цікавістю спостерігав за цією процедурою. Він голосно клацав дзьобом, немовби дивуючись кволості собачого племені, потім щедро поцяцькував підлогу і бундючно помахав хвостом, ніби зробив щось вельми розумне.

– Як мило! – прокоментував Ларрі. – Тепер ми ще маємо бабратись по пояс в гуано.

– Може, краще винести його надвір, синку? – запропонувала мама. – Де ти збираєшся його тримати?

Я сказав, що хочу розгородити клітку Сорок і тримати Алеко там. Мама схвалила цей план. А я поки що прив'язав птаха на веранді, оповістивши всіх членів сім'ї по черзі про його місцезнаходження.

– Ну от що, – заявив Ларрі, коли ми сіли обідати. – Не звинувачуйте мене, якщо наш дім буде знесено циклоном. Я вас застерігав. Все інше понад мої сили.

– До чого тут циклон, любий?

Альбатроси завше приносять з собою погану погоду.

– Перший раз чую, щоб циклон називали поганою погодою, – зауважив Леслі.

– Але ж біду накликають павичі, синку. Скільки я тобі вже про це торочу, – жалібно сказала мама. – Я це добре знаю, бо в однієї з моїх тіток були вдома павичеві пера, і в них померла кухарка.

– Дорога мамо, альбатроси відомі по всьому світу як передвісники нещастя. Навіть загартовані морські вовки полотніють і втрачають свідомість, якщо з'являється альбатрос. Ось побачите, в одну з ночей у нашому димоході засяють вогні святого Ельма. Ми й нестямимось, як величезна припливна хвиля накриє нас прямо в ліжках.

– Ти говорив, це буде циклон, – нагадала Марго.

– І циклон, і припливна хвиля, – сказав Ларрі. – Іще, певно, землетрус, а також виверження двох-трьох вулканів. Тримати цього птаха – означає спокушати провидіння.

– Де ти все ж таки його роздобув? – запитав мене Леслі.

Я розповів про свою зустріч з Кості (ані словом не згадавши про морських змій, бо Леслі терпіти не міг плазунів) і про те, як він віддав мені птаха.

– Жодна людина при здоровому глузді ніколи б не робила подібних подарунків, – зауважив Ларрі. – Що він за один, хотів би я знати?

Не подумавши, я відповів:

– Арештант.

– Арештант? – тремтячим голосом перепитала мама. – Що ти маєш на увазі?

Я пояснив, що Кості відпускають додому на вихідні, оскільки на острові Відо йому довіряють. І додав, що завтра вранці я збираюся разом з ним на риболовлю.

– Не знаю, чи варто це робити, синку, – невпевнено сказала мама. – Мені б не хотілося, щоб ти приятелював з арештантом. Адже ми не знаємо, що він накоїв.

Я гаряче заперечив, що якраз це я добре знаю. Він убив свою жінку.

– Вбивця? – жахнулась мама. – Але чому він вештається тут на свободі? Чому його не повісили?

– Кара на горло існує тут тільки для розбійників, – пояснив Леслі. – Вам можуть дати три роки за вбивство і п'ять років за глушіння риби динамітом.

– Сміховинно! – обурилась мама. – Це ж просто ганьба.

– А на мою думку, це свідчить про тонке сприймання ієрархії всього сущого, – сказав Ларрі. – Мальки важливіші за жінок.

– Хоч би що там було, з убивцею я тебе не відпущу, – заявила мама. – Він може перерізати тобі горло, боронь боже.

Цілу годину мені довелося благати маму. Врешті-решт вона дозволила мені їхати з Кості за умови, що спершу Леслі піде подивитись на нього. Таким чином, назавтра зранку я все ж таки вирушив з Кості в море, а коли ми повернулись з багатим уловом риби для Алеко, я запросив мого нового товариша до нас у гості, щоб мама могла познайомитися з ним особисто.

Як правило, напруживши свій розум, мама спромагалась згадати два-три грецьких слова. Такий мізерний словниковий запас і за кращих часів обмежував її можливості в спілкуванні, а нині, коли над нею нависла загроза дружньої бесіди з убивцею, вона притьмом забула все, що знала. Отож, поки ми сиділи на веранді, мама лише знервовано усміхалась, тоді як Кості в своїй вигорілій сорочці й старих штанях спокійно попивав пиво, а я перекладав розмову.

– На вигляд він такий симпатичний, – сказала мама, коли Кості пішов. – І анітрохи не схожий на вбивцю.

– А як, по-вашому, виглядає вбивця? – запитав Ларрі. – Ти гадаєш, у нього заяча губа або він клишоногий і в руці тримає пляшку з написом "ОТРУТА"?

– Не будь наївним, синку. Звичайно, я так не думаю. Але мені здавалось, що він має виглядати... ну розумієш, лиховісніше.

– Зовнішність людини часто буває оманливою, – повчально мовив Ларрі. – Важать тільки її вчинки. Я міг би одразу визначити, що це вбивця.

– Яким чином, любий? – зацікавилась мама.

– Це ж елементарно, – зітхнув Ларрі. – Тільки вбивця міг додуматися подарувати Джеррі цього альбатроса.

18. З ТВАРИНАМИ

Увесь особняк гудів і клекотав від бурхливої діяльності. Біля кухняних дверей без кінця юрмились селяни з повними кошиками провізії та зв'язками галасливих курей. Двічі, а то й тричі на день приїжджав Спіро на своєму автомобілі, Привозив незліченні ящики вина, стільці, легкі столики та силу інших речей. Сороки, заражені загальною метушнею, схвильовано гасали туди сюди по клітці, просували голови крізь дротини і хрипкими, грубими голосами коментували поточні події. На підлозі в їдальні, оточена величезними аркушами обгорткового паперу, лежала Марго і малювала на них крейдою яскраві, барвисті фрески; у вітальні Леслі, оточений горами меблів, математичним способом намагався обчислити, скільки столів і стільців може вмістити будинок, лишаючись придатним для життя; на кухні мама (з двома крикливими дівчатами-помічницями), оповита клубками пари, іскрами вогню, тихим кипінням і пахканням казанків, поралась в атмосфері, яка буває в кратері діючого вулкана, ми з собаками никали з кімнати в кімнату, допомагали, чим могли, давали поради і взагалі силкувалися бути корисними; нагорі, у себе в спальні, безтурботно спав Ларрі. Сім'я готувалась до прийому гостей.

Як завжди, влаштувати цю вечірку ми вирішили зовсім несподівано, з доброго дива, просто нам так забаглось. Сповнені любові до ближніх, ми запросили в гостину всіх, про кого тільки могли згадати, навіть тих, кого на дух не виносили. Оскільки був початок вересня, вечір поклали назвати різдвяним, а гостей запрошено на ленч, чай та обід. Це означало, що треба готувати цілі гори частування, тож мама (озброєна стосом зачитаних кулінарних книг) чаклувала на кухні з ранку до вечора. Навіть коли вона, в запітнілих окулярах, і виходила зрідка на люди, з нею можна було балакати на теми, що стосувалися кулінарії.

Як і раніше, в тих нечастих випадках, коли всі члени родини запалювались одностайним бажанням приймати гостей, до підготовки взялися заздалегідь і з таким ентузіазмом, що напередодні учти всі буквально падали з ніг, перевтомлені й роздратовані. Зайво говорити, що наші вечірки ніколи не проходили так, як планувалося. Завжди в останню хвилину якась непередбачена пригода вибивала все з колії і наш ретельно розроблений проект летів шкереберть. За багато років ми вже звикли до цього (тільки й спасіння!), інакше наш різдвяний вечір

з самого початку був би приречений на провал, бо ним майже повністю заволоділи звірі. А закрутилась веремія з доволі безневинних золотих рибок.

За кілька днів до того мені, з допомогою Кості, пощастило впіймати водяну черепаху, яку я назвав Старим Шльопом. Збагативши свій звіринець таким царственим експонатом, я задумав урочисто відзначити пам'ятну подію. Найліпше, вирішив я, перебудувати черепашачий ставок, функцію якого дотепер виконували старі ночви. На мій погляд, це було надто простацьке мешкання для такої персони, як Старий Шльоп. Я роздобув великий прямокутний резервуар з каменю (колись у ньому зберігали оливкову олію) і художньо прикрасив його валунцями, баговинням, піском, рінню. Оформлення вийшло дуже натуральне і, здається, припало до вподоби черепахам та водяним вужам. А проте сам я не був цілком задоволений. Загалом вся штукенція виглядала надзвичайно привабливо, але чогось їй бракувало. Добряче помізкувавши, я дійшов висновку, що треба зробити останній, завершальний штрих – пустити туди золотих рибок. Але ж де їх дістанеш?

Придбати золотих рибок можна було в Афінах, проте поїздка до столиці – справа складна й забарна, мені ж хотілося завершити оздоблення ставка до дня учти. У моєї рідні й так забагато клопотів, щоб гаяти час ще й на золотих рибок, тим-то я звернувся з цією проблемою до Спіро. Коли я з мальовничими подробицями описав йому, які на вигляд золоті рибки, Спіро відповів, що моя затія нездійсненна. На

Корфу таких рибок ніколи не бувало. А втім, додав він, треба поміркувати. І от, за день перед вечіркою, Спіро відкликав мене вбік, упевнившись спочатку, що нас ніхто не підслуховує.

– Мастер Джеррі, – загримів він хрипким шепотом. – Мабуть, я зможу дістати тобі цих золотих рибок. Але поки що нікому – анічичирк! Поїдеш зо мною в місто сьогодні увечері, коли я повезу твою маму робити зачіску. І прихопи з собою яку-небудь посудину.

Мене ця новина страшенно схвилювала. А змовницький вигляд Спіро надавав усій історії здобування золотих рибок бентежного присмаку небезпеки й таємничості. Я кинувся шукати підходящу банку. Того вечора Спіро припізнився. Ми з мамою довгенько сиділи на веранді, перш ніж почули клаксон його автомобіля, що з виском і гуркотом підкотив до будинку.

– Пробачте мені, місіс Даррелл, за затримку, – вибачився він, підсаджуючи маму в машину.

– Нічого, Спіро. Тільки ми боялись, чи ви там не потрапили в аварію.

– Аварію? – зневажливо пирхнув Спіро. – У мене ніколи не буває аварій.

Вже майже смерком ми висадили маму коло перукарні, і Спіро повіз мене на інший кінець міста. Припаркувавшись біля високої чавунної брами, він вискочив з машини, сторожко роззирнувся довкола, наблизився до брами й пронизливо свиснув. По якімсь часі з-за кущів вигулькнув підтоптаний дідок з бакенбардами. Спіро тихенько перекинувся з ним словом і вернув до автомобіля.

– Давай мені банку, мастер Джеррі, – прогримів він, – і чекай тут. Я скоро повернусь.

Дідок з бакенбардами впустив Спіро у браму, і вони обидва зникли за кущами. За півгодини Спіро з'явився знову, ввесь мокрий як хлющ, притискуючи до своїх могутніх грудей банку з водою.

– Тримай, мастер Джеррі, – сказав він, передаючи мені банку.

Всередині плавало п'ять тлустих блискучих золотих рибок!

Нетямлячись од радощів, я сердечно дякував Спіро.

– Ну, все гаразд, – мовив він, заводячи мотор. – Тільки нікому анічичирк, ясно?

Я запитав, хто дав йому рибок і чий це сад.

– Яка тобі різниця? – насупив брови Спіро. – Краще пильнуй, щоб про це ніхто не довідався, жодна жива душа.

І лише через декілька тижнів під час прогулянки з Теодором я знову випадково надибав на ту чавунну браму й поцікавився, хто там живе. Теодор розповів мені, що це палац, де зупиняється король Греції (або члени королівської родини), коли відвідує острів.

Моє захоплення Спіро не знало меж: прорватися до палацу й поцупити з королівського ставка золотих рибок – хіба ж це не видатний подвиг! Окрім того, престиж самих рибок в моїх очах зріс до неймовірних висот, на їхні тлусті тільця падав додатковий блиск, а вони собі спокійнісінько плавали між водяними черепахами.

Події того дня бурхливо розгорталися з самого ранку. Після снідання я помчав подивитись на золотих рибок, і – о жах! – двох з них вже не було. Вчора на радощах я геть-чисто забув, що і черепахи, і водяні вужі інколи полюбляють поласувати такою-от пухкенькою рибкою.

Довелося тимчасово відсадити рептилій в бляшанки з-під гасу. Поки я чистив та годував Сорок і Алеко, розмірковуючи про біологічну несумісність риб з рептиліями, надійшов час ленчу. Ось-ось могли з'явитися перші гості. Я підійшов до свого впорядкованого ставка і раптом з жахом побачив, що хтось виставив банку з вужами на осоння. Мляві, перегріті сонцем плазуни лежали на поверхні води. В першу мить я навіть злякався, що вони вже здохли. Ясна річ – тільки невідкладна допомога могла врятувати їх. Схопивши банку, я метнувся в дім. Мама була на кухні, втомлена й неуважна, вона час від часу відривалася від каструль, щоб відігнати чотириногих кавалерів, які знову обсідали Додо.

Я розповів про халепу і додав, що єдиний рятунок для вужів – де тривале перебування в прохолодній воді. Чи можна помістити їх у ванну на годинку?

– Так, синку. Гадаю, це допоможе. А проте, все ж таки попитай, чи нікому зараз не потрібна ванна. І не забудь потім зробити дезинфекцію, добре?

Я наповнив ванну чудовою прохолодною водою і обережно опустив туди вужів. За кілька хвилин вони почали проявляти виразні ознаки життя. Зрадівши, я лишив їх відмокати у воді, а сам пішов нагору перевдягатись. На зворотному шляху я завернув на веранду, щоб оцінити стіл, накритий у тіні виноградного листя. І уздрів таку картину: в центрі столу, на дуже гарній вазі з квітами сиділи Сороки, злегка похитуючись сюди-туди. Кров захолола мені в жилах. Ножі й виделки були розкидані, вершкове масло порозмазуване по тарілках, і масні відбитки пташиних лапок розбігались по всій скатерці. Перець та сіль досить ефектно оздоблювали уламки розбитої соусниці з гострим соусом чатні. І на довершення всього незрівнянні Сороки перекинули на святковий стіл глечик з водою.

Але щось явно підозріле в поведінці злочинниць насторожило мене. Замість якнайскоріше дременути геть, вони сиділи серед знівечених квітів, ритмічно погойдуючись та обмінюючись благодушними

зауваженнями. Очі в них палали нездоровим вогнем. Одна з Сорок, з квіткою в дзьобі, втупила в мене закоханий погляд, тоді хиткими кроками продибала по столу і, втративши рівновагу, важко гепнулась додолу. Її товаришка хрипло хихикнула, засунула голову під крило й солодко задрімала. Мене спантеличила така загадкова поведінка птахів. Коли раптом я завважив на підлозі розбиту пляшку пива. Ага, он воно що: Сороки влаштували тут собі власну гулянку і впилися до очманіння.

Доволі легко я зловив їх, хоч та, яка лишилась на столі, зробила спробу заховатись під масною серветкою, вдаючи, що її там нема. Доки я стояв, тримаючи Сорок і міркуючи, чи не можна як-небудь тихцем сунути їх назад у клітку, а потім зробити вигляд, буцімто ти нічого не знаєш, на веранду ввійшла мама з соусницею в руках. Заскочений, сказати б, на гарячому, я вже не міг звернути все на різкий порив вітру або на пацюків або придумати ще якусь вірогідну причину розгардіяшу. Отже, нам з Сороками доведеться відповідати за все.

Але ж, синку, слід було щільніше зачиняти дверцята клітки, – жалібно промовила мама. – Ти ж знаєш, які вони.

Ну нічого, це просто випадковий недогляд. І потім, що з них візьмеш, коли вони п'яні.

Як я й передбачав, Алеко теж скористався слушною нагодою і накивав п'ятами. Посадивши захмелілих Сорок у їхню половину клітки, я гарненько вишпетив їх. А вони з п'яною агресивністю накинулись на мій черевик і затіяли бійку за шнурок. Я зачинив їх у клітці, а сам пішов розшукувати Алеко. Никав по всіх закапелках, в саду і в хаті, але він мов у воду канув. "Мабуть, полетів до моря освіжитись", – подумав я, радіючи, що бодай цей не плутатиметься у всіх під ногами.

Тим часом прибули перші гості. Їх запрошено на веранду, подано аперитив. Я приєднався до них, і невдовзі ми з Теодором вже вели дружню бесіду. Трохи згодом я здивовано угледів, як з оливкових гаїв з

рушницею під пахвою вийшов Леслі, несучи повну сітку бекасів і величенького зайця. Я зовсім забув, що він удосвіта подався на полювання, сподіваючись настріляти ранніх вальдшнепів.

– Аг-га! – захоплено вигукнув Теодор, коли Леслі перемахнув через поручні веранди й показав нам свою мисливську здобич.

Леслі пішов переодягнутись, а ми з Теодором гомоніли собі далі. Увійшла мама в супроводі Додо і сіла на бар'єр. Її роль люб'язної господині була дещо зіпсована тим, що їй раз у раз доводилося уривати розмову і з сердитою гримасою грозити важкою палицею собакам, що з'юрмились у садку. Часом поміж залицяльниками Додо спалахувала бійка, і тоді ми всі дружно оберталися й грізними голосами зацитькували собак, внаслідок чого найбільш нервові з наших гостей розхлюпували своє вино. Щоразу після такої заминки мама обдаровувала товариство привітною усмішкою і робила відчайдушну спробу спрямувати бесіду в нормальне русло. Їй допіру вдалося проробити це втретє, коли раптом звідкілясь з глибини будинку до нас долинув моторошний рев. Так міг би ревіти мінотавр, замучений зубним болем.

– Що ж там таке скоїлося з Леслі? – спитала мама.

Вона недовго чекала відповіді на своє запитання, бо Леслі тут-таки з'явився на веранді, прикритий тільки маленьким рушником.

– Джеррі! – загорлав він, наливаючись кров'ю від гніву. – Де цей хлопчисько?

– Ну-ну, тихше, синку, – заспокійливо сказала мама. – Що трапилось?

– Змії, – прогарчав Леслі, – зміюки, от що трапилось!

Гості по-різному прореагували на цю сцену. Ті, хто нас добре знав, з жадібною цікавістю ловили кожне слово, а недавні знайомі подумали, що Леслі, либонь, трохи несповна розуму, і вагалися: чи не звертати ні на що уваги й продовжувати невимушену бесіду, чи схопити Леслі, поки він ще ні на кого не кинувся.

– Про що ти балакаєш, синку?

– Цей капосний хлопець набив трикляту ванну чортовими зміюками, – прояснив ситуацію Леслі.

– Мова, синку, слідкуй за мовою! – автоматично зауважила мама і зронила мимохіть: – Піди накинь що-небудь, а то застудишся.

– Збіса здоровецькі тварюки, кожна завбільшки з пожежний шланг... Дивуюся, як вони мене не покусали.

– Ну нічого, синку. Це я винна, я порадила Джеррі покласти їх туди, – винувато сказала мама і, відчуваючи, що гостям треба дати якесь роз'яснення, додала: – У них був сонячний удар, у бідолашок.

– Ну знаєш, мамо! Це вже занадто! – вигукнув Ларрі.

– А ти не втручайся, синку, – твердо мовила мама. – Адже це Леслі купався із зміями.

– Не розумію, чому Ларрі завжди в усе втручається? – докинула від себе Марго.

– Втручається? Це зовсім не так. Але якщо мама таємно змовляється з Джеррі і вони набивають ванну зміями, я просто змушений висловити своє невдоволення.

– Ет, замовкни! – сказав Леслі. – Я волію знати, коли він прибере звідтіля тих гадюк?

– Мені здається, ви здіймаєте багато галасу знічев'я, – заявила Марго.

– Якщо вже необхідно, щоб ми обмивалися в гнізді королівських кобр, то я змушений буду переселитись, – сказав Ларрі.

– Зможу я викупатися чи ні? – прохрипів Леслі.

– А чому ти сам їх не витягнеш?

– Тільки святий Франціск Ассізький почував би себе тут як удома.

– Ах, ради бога, замовкніть!

– Я маю таке саме право висловлювати свої думки...

– Мені потрібна всього лиш ванна. Далебі, не так вже й багато я прошу...

– Тихше, любі мої, не сваріться. Джеррі, піди й витягни змій з ванни. Переклади їх в балію абощо.

– Ні! Викиньте їх геть під три чорти!

– Гаразд, синку, ти тільки не кричи.

Кінець кінцем я приніс з кухні каструлю й посадив туди водяних вужів. На мою превелику радість, вони зовсім очуняли і життєрадісно шипіли, коли я витягав їх із ванни. На веранду я повернувся якраз вчасно, щоб почути, як Ларрі виливає душу перед гостями:

– Запевняю вас, цей дім смертельно небезпечний. В кожній шпарині, в кожній нишпорці чаїться хижа звірина, ладна щомиті стрибнути на вас. Просто незбагненно, як я досі не зробився калікою на все життя. Тут невільно, наприклад, запалити сигарету. Здавалось би, така буденна, безневинна дія, але й вона таїть у собі загрозу. Не шанується навіть недоторканність моєї спальні. Спочатку мене атакувала скорпіониха, бридка звірюка, яка розсівала повсюди отруту й своїх виплодків. Потім мою кімнату сплюндрували сороки. Нині, як бачите, у нас змії у ванні, а довкола будинку гасає величезна зграя альбатросів, деренчливих, мов зіпсований водогін.

– Ларрі, синку, ти занадто згущуєш фарби, – сказала мама, неуважливо всміхаючись гостям.

– Дорога мамо, я не тільки не згущую фарби, а навпаки – вибілюю ситуацію. Згадай, як Квазімодо надумався спати в моїй кімнаті.

– В цьому не було нічого страшного, любий.

– Ще б пак, – з гідністю відповів Ларрі. – Дуже приємно, коли о пів на четверту ранку тебе розбуркує голуб і задирає хвоста прямо над твоїм оком...

– Так, ну гаразд, ми доволі поговорили про тварин, – квапливо перебила його мама. – Я думаю, стіл уже накритий; може, перейдемо туди?

В кожному разі, – не вгавав Ларрі, – цей хлопчисько небезпечний... Йому тільки й на думці звірина.

Всі рушили до столу. Гостям вказали їхні місця, всі порозсаджувалися і стали усміхатись один одному. Наступної миті двоє з гостей зарепетували на гвалт і злетіли зі своїх стільців, мов ракети.

– О господи, що ж іще сталося? – стрепенулась мама.

– Мабуть, знову скорпіони, – мугикнув Ларрі, зриваючись з місця.

– Щось мене вкусило... вкусило за ногу!

– Ну от, маєте! – тріумфував Ларрі. – Що я вам казав? Не здивуюсь, якщо під столом виявиться парочка ведмедів.

Єдиний з-поміж гостей, хто не втратив самовладання перед лицем прихованої небезпеки, був Теодор. Він спокійно нахилився, підняв скатертину і зазирнув під стіл.

– Аг-га! – долинув звідти його приглушений голос.

– Що там? – запитала мама.

Теодор вигулькнув з-під скатерки.

– Здається, це... е... якийсь птах. Великий чорно-білий птах.

– Це альбатрос! – пожвавішав Ларрі.

– Ні, ні, – виправив Теодор. – Це якийсь вид чайки, я думаю.

– Не ворушіться... сидіть спокійно, якщо не хочете, щоб вам відтяли ногу до коліна, – оповіщав гостей Ларрі.

Такі слова, зрозуміло, не сприяли відновленню спокою. Гості, всі як один, підхопились і вийшли з-за столу.

Алеко видав з-під скатертини довгий, загрозливий крик. Чи був це острах втратити здобич, чи протест проти метушні, важко сказати.

– Джеррі, негайно злови цього птаха! – командував Ларрі з безпечної відстані.

– Справді, синку, – згодилася мама. – Посади його краще в клітку, йому не можна тут залишатись.

Я обережно підняв край скатерки. Алеко чинно розсівся під столом, немов туз, і свердлив мене лихими жовтими очима, а коли я простягнув руку до нього, він розправив крила й зловісно клацнув дзьобом. Алеко явно не мав настрою до жартів. Я взяв серветку й почав водити нею перед його дзьобом.

– Чим тобі допомогти, мій любий хлопчику? – спитав Кралевський.

Очевидно, репутація орнітолога зобов'язувала його запропонувати свої послуги, але, коли я відмовився від його допомоги, він зітхнув з полегшенням. Я пояснив, що Алеко сьогодні не в гуморі, тому швидко його не зловиш.

– Тільки, ради бога, не воловодься, а то суп прохолоне, – дратувався Ларрі. – Вимани це бидло чим-небудь. Що вони їдять?

Мені нарешті вдалося схопити Алеко за дзьоба, і, хоч як він пручався, я витягнув його з-під столу, зв'язав крила і відніс у клітку. Коли я, запарений і скуйовджений, вертався на веранду, навздогін мені неслись прокляття й погрози Алеко.

Дзвеніли келихи, цокали ножі й виделки. Страва за стравою змінялися витвори кулінарного мистецтва, і, коли гості в один голос розхвалювали черговий делікатес, мама всміхалась з удаваною скромністю. Розмова, природно, крутилася навколо тварин.

– Пригадую, ще в дитинстві, – пустився у спогади Ларрі, – мене відправили до однієї з наших численних тіток, химерних старушенцій.

Вона мала слабість до бджіл і розвела в себе цілу пасіку. Сотні вуликів гуділи в саду, наче телеграфні стовпи. І от якось тітка вдягла рукавиці й сітку, замкнула нас у котеджі про всяк випадок, а сама пішла до одного з вуликів викачувати мед. Мабуть, вона не обкурила бджіл як годиться (чи що там з ними роблять), бо цілий рій випорснув з вулика, мов смерч, і обліпив тітку зусібіч. Ми спостерігали цю сценку через вікно, але, нічого не петраючи в бджолах, подумали собі, що, певне, так воно й належить. А потім побачили, як тітка бігає по саду, відбиваючись від бджіл і чіпляючись сіткою за трояндові кущі. Нарешті вона добігла до котеджу й затарабанила у двері. Впустити ми її не могли, адже ключ був у неї. Ми силкувались утокмачити їй це, проте тітчине несамовите волання й гудіння бджіл забивало наші голоси. Якщо я не помиляюсь, це Леслі першому спало на думку обілляти її водою з вікна спальні. На жаль, він перестарався – і разом з водою вниз полетіло й відро. Холодний душ і удар по голові великим оцинкованим відром можуть вивести з рівноваги будь-кого, а тітці ще ж доводилося відбиватись від здоровенного рою бджіл. Так, це було нелегке випробування. Коли, врешті-решт, ми все ж таки втягнули тітку в дім, вона так розпухла, що впізнати її було неможливо.

Ларрі зробив паузу й співчутливо зітхнув.

– Це жахливо, клянусь Юпітером! – вигукнув Кралевський, і очі його розширились. – Вона могла дуба врізати.

– Авжеж, цілком імовірно, – не заперечував Ларрі. – Окрім того, це геть зіпсувало мені канікули.

– Вона одужала? – поцікавився Кралевський.

Я зрозумів, що він уже вигадує пригодницьку історію з розлюченими бджолами та зі своєю Леді.

– Аякже, одужала, пролежала кілька тижнів у лікарні, – безтурботно відповів Ларрі. – Тільки це, здається, не віднадило її від бджіл. Трохи згодом у неї в димарі оселився великий рій. Намагаючись викурити його звідти, тітка підпалила котедж. Коли прибула пожежна команда, вона застала лише сіре попелище, над яким кружляли бджоли.

– Жахливо, жахливо, – бубонів Кралевський.

– До речі, про пожежі, – сказав Теодор, і в його очах зблиснув вогник. – Не розповідав я вам про ті часи, коли на Корфу модернізували пожежну команду? Начальник пожежної команди побував в Афінах, і там на нього сильне... е... враження справило пожежне обладнання. Він подумав, що давно час ліквідувати на Корфу стару пожежну машину з кіньми і придбати нову... гм... блискучу, красиву, бажано червоного кольору. Він подбав також і про деякі інші вдосконалення і повернувся сюди, повний... гм... ентузіазму. В першу чергу він наказав зробити отвір у стелі пожежної каланчі, щоби пожежники могли належним чином зісковзнути по стовпу вниз. Але, кваплячись все

модернізувати, начальник, очевидно, забув про стовп, так що двоє пожежників зламали собі ноги.

– Ні, Теодоре, я відмовляюся цьому вірити. Ви все вигадуєте.

– Ні, ні, запевняю вас, це чистісінька правда. Цих двох пожежників приводили до мене в рентгенівський кабінет. Певне, начальник нічого не сказав їм про стовп і вони вирішили, що треба стрибати в отвір. І це ще був тільки початок. Незабаром вони придбали, заплативши за неї великі гроші, велику пожежну машину. Начальник наполягав на найбільшій і найкращій. На жаль, вона виявилась такою громіздкою, що в місті на ній можна було їздити лише по одній дорозі. Ви знаєте, які там вузькі вулиці. Частенько можна побачити, як машина мчить на пожежу в діаметрально протилежному напрямку. Виїхавши за місто, де дороги трохи ширші, вона вже може добратися до місця пожежі. Але

найцікавішою, на мій погляд, була історія з автоматичним пожежним сигналом. Це, знаєте, така штука, де треба розбити скло, і всередині там є щось... гм... на зразок телефону. Та от, вони дуже довго дискутували, куди б його повісити. Начальник мені розповідав, що це було дуже важко вирішити, оскільки ніхто не знає, де може спалахнути пожежа. Щоб уникнути непорозумінь, сигнал повісили на дверях пожежної каланчі.

Теодор зробив паузу, скуйовдив бороду і ковтнув трохи вина.

– Заледве встигли вони закінчити модернізацію, як спалахнула перша пожежа. Трапилось так, що я був поблизу і все бачив на власні очі. Загорівся гараж, і, поки його власник бігав на пожежну станцію розбивати скло, полум'я розбуялось не на жарт. Одразу зчинилася сварка, бо начальнику допекло, що його новий пожежний сигнал проіснував так недовго. Він вишпетив власника гаража, мовляв, треба було просто постукати в двері. Адже сигнал новий-новісінький, і за один тиждень скло на ньому не заміниш. Врешті-решт на вулиці викотили пожежну машину, і вся команда стала напоготові. Шеф виступив з короткою промовою, закликаючи кожного виконати свій... гм... обов'язок. Всі зайняли свої місця і трохи посперечалися через те, кому випаде честь калатати у дзвін, але кінець кінцем начальник узяв цю місію на себе. Треба сказати, що коли машина нарешті прибула на пожежу, враження вона справляла надзвичайно ефектне. Пожежники зіскочили на землю й заметушилися з діловим виглядом. Розмотали величезний шланг, але тут знову виникла заминка. Ніхто не міг знайти ключа, щоб відчинити машину ззаду, де прилаштовується шланг. Шеф згадав, що віддав його Яні, а Яні, здається, сьогодні вихідний. Після тривалих суперечок хтось побіг до Яні додому... е-е... на щастя, мешкав він неподалік. Чекаючи його повернення, пожежники милувались полум'ям, яке тепер палахкотіло на повну силу. Прибіг нарочний і сповістив, що Яні немає вдома, але, за словами жінки, він пішов на пожежу. Кинулися шукати в натовпі і таки надибали його серед роззяв, з ключем у кишені. Начальник страшенно розсердився і закричав, що саме такі вчинки і створюють погане враження про пожежників.

Відкрили машину, приладнали шланг і пустили воду, хоча на той час, звісно, від гаража вже майже нічого не лишилось, він... е-е... згорів дощенту.

Після тривного ленчу гості так обважніли, що їм хотілось тільки спокійно відпочивати на веранді. Пропозицію Кралевського організувати команду для гри в крикет зустріли без жодного ентузіазму. Лише декількох з нас, найенергійніших, Спіро відвіз до моря, де ми ніжились у воді, доки настав час іти пити чай – ще один з маминих гастрономічних тріумфів. Хисткі піраміди гарячих ячмінних коржиків; розсипчасте, тоненьке пісочне печиво; тістечка, схожі на снігові замети, з яких сочиться варення; брунатні соковиті кекси з фруктовою начинкою; імбирні пряники, крихкі, мов Корали, приготовлені на меду.

Розмова майже завмерла. Чулося тільки легке дзеленчання чашок та щиросерде зітхання якого-небудь ситого по горло гостя, кого частували ще одним шматком пирога. Опісля всі розійшлися по веранді, вряди-годи мрійливо перекидаючись словом, спостерігаючи, як крізь оливкові гаї напливають зеленкуваті сутінки, а густі тіні від виноградного листя притьмарюють обличчя співтрапезників.

Коли раптом з-за дерев вигулькнув автомобіль Спіро, що вертав із чергової загадкової поїздки невідомо куди, гучним ревінням клаксона оповіщаючи всіх про своє прибуття.

– Чого це Спіро порушує тишу такими огидними звуками? – стражденним голосом поцікавився Ларрі.

– Атож, атож, – промимрив напівсонний Кралевський. – О цій порі миліше слухати солов'їв, а не автомобільні гудки.

– Пригадую своє здивування, – пролунав у напівтемряві лукавий голос Теодора, – коли вперше мені довелося їхати зі Спіро. Не пам'ятаю зараз дослівно, про що тоді йшлося, але несподівано він заявив мені:

"Знаєте, лікарю, коли я проїжджаю через яке-небудь село, там завжди безлюдно". Я з жахом уявив собі... гм... безлюдні поселення і величезні гори трупів обабіч дороги... За мить Спіро додав: "Еге ж, коли я лечу через село, я завжди сигналю на гвалт і розлякую всіх до смерті".

Автомобіль підкотив до будинку, світло фар на секунду ковзнуло по веранді, висвітивши зелену філігрань вологих виноградних листків, невеличкі групи гостей, що гомоніли й сміялися, двох сільських юнок в пурпурових хустинах, які накривали на стіл, злегка човгаючи босими ногами по кам'яних плитках. Машина спинилась, гуркіт мотора затих, і Спіро вивалився на стежку, притискуючи до грудей чималий і, очевидно, важкий клунок в обгортковому папері.

– Пресвятий боже! Дивіться! – драматично вигукнув Ларрі, вказуючи на клунок тремтячим пальцем. – Видавці знову повернули мені рукопис.

Спіро вповільнив кроки і насупив брови.

– Ні, мастер Ларрі, слово честі, ні, – пояснив він серйозно. – Тут три індички. Моя жінка засмажила їх для вашої матері.

– А! Тоді ще є надія, – зітхнув Ларрі з перебільшеним полегшенням. – Від шоку я мало не знепритомнів. Ходімо всі до хати, перехилимо по чарці.

В кімнатах горіли лампи. Різнобарвні фрески Марго, розвішані по стінах, тихо шелестіли від вечірнього леготу. Забриніли, задзеленькали келихи, корки глухо ляскали, мов камінці, кинуті у колодязь, сифони зітхали, ніби втомлені поїзди. Гості потроху оживали; очі в них заблищали, розмови звучали дедалі голосніше.

Втомившись від галасу і втративши надію привернути до себе мамину увагу, Додо вирішила самотиною прогулятися по садку. Не встигла вона пришкандибати до освітленої місяцем магнолії, як

зненацька перед нею виросла ціла зграя наїжачених, агресивних, страхітливих псів, які, без сумніву, мали найлихіші наміри щодо неї. Перелякано завищавши, Додо задерла хвоста і кинулась назад до будинку з максимально можливою для її коротких тлустих ніг швидкістю. Проте жагучі залицяльники не збирались відступати без боротьби. Цілісінький день вони простирчали тут на спеці, сподіваючись познайомитися з Додо, і тепер не бажали втрачати таку послану небом нагоду. З пронизливим криком Додо увірвалась в переповнену вітальню, а за нею вихором влетіла зграя засапаних, знавіснілих псів.

Роджер, В'юн та Нехлюй, що тихо-мирно дрімали на кухні, стрімголов примчали в кімнату й аж остовпіли від обурення. Якщо вже комусь і судилося звабити Додо, міркували вони, то це має бути один з них, а не якийсь там миршавий, зачучверілий селюцький псюга. І вони озвіріло накинулись на переслідувачів Додо. Закрутилася дика веремія, собаки затято зчепилися між собою, а нажахані гості в паніці повилазили на стільці й крісла, рятуючись від оскаженілих псів.

– Це вовки!.. – лементував Ларрі, спритно стрибаючи на стілець. – Доведеться нам тут зимувати.

– Спокійно, спокійно! – ревів Леслі, хапаючи подушку і жбурляючи нею в найближчий клубок знавіснілих собак. За мить злющі, роззявлені пащі розшматували її на клоччя.

Величезна хмара пір'я знялась у повітря і попливла над полем бою.

– Де Додо? – нервувала мама. – Знайдіть мені Додо, вони її загризуть.

– Розборoніть їх! Вгамуйте! Вони загризуть одне одного! – галасувала Марго і, схопивши сифон з содовою водою, заходилась енергійно поливати всіх підряд: і гостей, і собак.

З– дається, перець добре допомагає проти собачих бійок, – зауважив Теодор, у якого вся борода була обліплена пір'ям, неначе снігом. – Хоча сам я ніколи цього не пробував.

– Боже мій! – волав Кралевський. – Обережно!.. Рятуйте дам!

І згідно зі своїм закликом він допоміг якійсь матроні вилізти на диван і сам туди виліз.

– Вода теж вважається ефективним засобом, – замислено вів далі Теодор і, влучивши момент, акуратно вихлюпнув вино зі свого келиха на найближчого собаку.

Прийнявши Теодорову пораду, Спіро метнувся на кухню й приніс звідти повну каністру води. Спинившись на порозі, він обома руками підняв її над головою.

– Обережно! – гарикнув він. – Зараз я всиплю цим недоноскам!

Гості дременули навтьоки, але не досить моторно. Скляна іскриста маса води прорізала повітря і гепнула на підлогу, знову вихлюпнулась вгору й могутньою хвилею розкотилась по кімнаті. У більшості гостей вигляд був тепер украй жалюгідний, але собак це одразу ж вгамувало. Перелякані несподіваним холодним душем, вони хутко розчепились і накивали п'ятами, лишивши після себе несосвітенний хаос. Кімната скидалася на куряче сідало після бурі. Мокрі, обліплені пір'ям, по ній никали наші друзі. Пір'я кружляло довкола ламп, у повітрі різко пахло смаленим. Мама, тримаючи на руках Додо, оглядала розгромлену кімнату.

– Леслі, синку, піди принеси рушники, нам треба витертись. Тут справжній розгардіяш. Ну нічого, ходімте всі на веранду, – запросила мама, чарівно хитнувши головою. – Мені дуже прикро, що так сталося.

Це все через Додо, ви ж розумієте. Кавалери їй просто проходу не дають.

Кінець кінцем гостей витерли, познімали з них пір'я, наповнили їхні келихи і всадовили на веранді, де на кам'яних плитках місяць відбив чорнильно-чорний візерунок з виноградного листя. Ларрі з напханим ротом мляво перебирав струни гітари, стиха мугикаючи. Крізь скляні двері я бачив, як Леслі й Спіро, зосереджено насупившись, вправно розривали на частини здоровенних смажених індичок. Мама заклопотано маневрувала між тінями, питаючи кожного гостя, чи вдосталь у нього їжі. Кралевський сидів на балюстраді й розповідав Марго якусь довгу, заплутану історію. Теодор читав Андручеллі лекцію з астрономії, показуючи на сузір'я напівобгризеною ніжкою індички.

Нічний острів мерехтів у сріблястому місячному сяйві. Далеко внизу в темних кронах кипарисів напівголосно перегукувались сови. Небо було чорне й м'яке, немов кротяча шкірка, рясно всипана краплинами зірок. Над будинком крислато розкинула віти висока магнолія, вкрита, ніби мініатюрними світилами, сотнями білих квітів. Їхній пряний, густий аромат млосно розливався над верандою, причаровував вас, манив у таємничі осяйні простори.

ПОВЕРНЕННЯ

З джентльменською чесністю, яку мені важко було йому пробачити, містер Кралевський повідомив маму, що він уже навчив мене всього, що знав сам. Настав час, сказав він, послати мене куди-небудь в Англію або Швейцарію закінчувати освіту. Я опирався, як міг, цим планам. У відчаї я заявив, що волію бути невігласом. Адже неук дивується всьому на світі набагато більше.

Але мама була незламна, мов криця. Нам, вважала вона, необхідно повернутись в Англію, провести там кілька тижнів, зміцнити своє становище (що означало суперечки з банком) і лише тоді вирішувати, де

я вчитимусь далі. А щоб угамувати наші ремствування і пригасити в зародку бунт, мама сказала, що це слід трактувати просто як відпустку, приємну подорож. Незабаром ми знову повернемося на Корфу.

І от вже спаковано ящики, саквояжі, валізи, змайстровано клітки для птахів та черепах, а собаки в нових нашийниках почувають себе трохи ніяково і мають винуватий вигляд. Останні прогулянки оливковими гаями, останні слізні прощання з численними приятелями.

Гора нашого майна височіє на митниці, а поряд стоїть ми ми і брязкотить великою зв'язкою ключів. Всі решта чекають на вулиці, під сліпучим сонцем, розмовляють з Теодором і Кралевським, які прийшли нас проводжати. Появився митник і помітно спохмурнішав, уздрівши гору багажу з кліткою нагорі, звідки на нього злорадісно глипали Сороки. Мама нервово всміхались, перебираючи пальцями ключі. Вигляд у неї був як у контрабандиста коштовностями. Митник подивився на маму, потім ми багаж, тугіше затягнув ремінь і насупився.

Це все ваше? – запитав він для певності.

Так, так, все моє, – прощебетала мама, дзенькнувши ключами. – Треба що-небудь відімкнути?

Митник зосереджено міркував.

– Увасес нову одюг? – спитав він.

– Не розумію, – сказала мама.

– Увасес нову одюг?

Мама у відчаї пошукала очима Спіро.

– Вибачте, я не зовсім уловила...

– Увасес нову одюг... нови одюг?

Мама розгублено всміхнулась.

– Пробачте, ніяк не можу...

Митник уп'яв у неї сердитий погляд.

– Мадам, – сказав він грізно, – ви говорите англіскі?

– О так! – зраділа мама від того, що нарешті зрозуміли його. – Так, трохи.

Від гніву митника її врятував своєчасний приїзд Спіро. Обливаючись потом, він увірвався до митниці, заспокоїв маму, пояснив митнику, що в нас багато років не було ніякого нового одягу, і за одну мить багаж опинився на пристані. Затим взяв у митника шматок крейди і власноруч позначив увесь багаж, щоб надалі не було жодних непорозумінь.

– Не кажу прощавайте, а тільки до побачення, – пробурмотів Теодор, тиснучи кожному з нас руку. – Сподіваюсь, ви знову повернетесь сюди... гм... невдовзі.

На все добре, до побачення, – м'яким голосом виспівував Кралевський. – Ми з нетерпінням чекатимемо вашого повернення. Клянусь Юпітером! І бажаю вам якнайліпше провести час в добрій старій Англії. Саме те, що треба!

Спіро мовчки потиснув усім руки, а потім стояв і дивився на нас, як завжди, насупивши брови, і крутив у руках кепку.

– Ну, давайте прощатись, – почав він, але голос його раптом затремтів.

Рясні сльози зблиснули в нього на очах і градом покотились по зморшкуватих щоках.

– Слово честі, я не збирався плакати, – схлипував він, зітхаючи всіми своїми могутніми грудьми. – Але я буцімто прощаюсь з ріднею. Мені здається, що ви мої родичі.

Коли пароплав вийшов у відкрите море і острів Корфу розчинився в ряхтливому перлистому мареві, чорна туга облягла наші серця і не відпускала до самої Англії. Закіптюжений поїзд мчав з Бріндізі в Швейцарію. Ми сиділи в мовчанні, нікому не хотілося розмовляти. Вгорі, на сітці для багажу, заливались в клітках зяблики, скрекотали Сороки, часом Алеко видавав свій журливий крик. Внизу, біля наших ніг, хропіли собаки.

На швейцарському кордоні до вагона увійшов страхітливо вишколений чиновник і перевірив наші паспорти. Він повернув їх мамі разом з невеличким формуляром, без усмішки вклонився і лишив нас наодинці з нашим сумом. По якімсь часі мама глянула на заповнений чиновником бланк і заціпеніла.

– Ви тільки подивіться, що він тут написав! – вигукнула вона обурено. – Ну й нахаба!

Ларрі зазирнув у бланк і пирхнув.

– Це тобі кара за те, що ти поїхала з Корфу, – сказав він.

На маленькій картці, в графі "Опис пасажирів", акуратним крупним почерком було виведено: "Мандрівний цирк і штат службовців".

– Треба ж таке написати! – все ще гарячкувала мама. – Далебі, яких тільки диваків нема на світі.

Поїзд мчав нас до Англії.

Переклад Л. Гончар